

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Conferința științifică

**INTEGRARE
PRIN CERCETARE ȘI INOVARE**

26-28 septembrie 2013

Rezumate ale comunicărilor

Științe umanistice

**CEP USM
Chișinău – 2013**

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Conferința științifică

**INTEGRARE
PRIN CERCETARE ȘI INOVARE**

26-28 septembrie 2013

Rezumate ale comunicărilor

Științe umanistice

**CEP USM
Chișinău – 2013**

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ

INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE

Comitetul de organizare:

<i>Gheorghe CIOCANU, dr. hab., prof. univ., rector</i>	președinte
<i>Mihail REVENCO, dr. hab., prof. univ., prorector</i>	copreședinte
<i>Sergiu BĂIEȘU, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Drept
<i>Stela MILICENCO, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
<i>Florentin PALADI, dr. hab., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Fizică și Inginerie
<i>Vladimir GUȚU, dr. hab., prof. univ., decan</i>	Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
<i>Georgeta STEPANOV, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării
<i>Andrei PERJAN, dr. hab., prof. univ., decan</i>	Facultatea de Matematică și Informatică
<i>Ludmila ZBANȚ, dr. hab., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Limbi și Literaturi Străine
<i>Claudia CEMĂRTAN, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Litere
<i>Galina ULIAN, dr. hab., prof. univ., decan</i>	Facultatea de Științe Economice
<i>Vasile CUJBA, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
<i>Viorica GLADCHI, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Chimie și Tehnologie Chimică
<i>Mihai LEȘANU, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Biologie și Pedologie
<i>Igor ȘAROV, dr., conf. univ., decan</i>	Facultatea de Istorie și Filosofie
<i>Aurelia CRIVOI, dr. hab., prof. univ., director</i>	CCȘ „Științe ale vieții”
<i>Petru GAȘIN, dr. hab., prof. univ., director</i>	CCȘ „Materiale și Dispozitive Semiconductoare”
<i>Dumitru LOZOVANU, dr. hab., prof. univ., director</i>	CCȘ „Probleme actuale ale Matematicii, Informaticii și Economiei”

Comitetul de program:

<i>Mihail REVENCO, dr. hab., prof. univ.</i>	președinte, prorector pentru activitatea științifică a USM
<i>Maria ȘLEAHIȚCHI, dr., conf. univ.</i>	vicepreședinte, șef Departament Cercetare și Inovare, USM
<i>Tatiana BULIMAGA</i>	șef secție, responsabil de ediție, responsabil secțiunea științe naturale, exacte și inginerești; secțiunea științe juridice și economice
<i>Rodica ȘOITU</i>	inginer coordonator, responsabil secțiunea științe umanistice; secțiunea științe sociale

**Responsabilitatea asupra conținutului rezumatelor
revine în exclusivitate autorilor**

ISTORIE ȘI FILOSOFIE

STEFAN PANOV (1812-1879) – FUNCȚIONAR BASARABEAN DE ORIGINE BULGARĂ

Ivan DUMINICA

Universitatea de Stat din Moldova;

Universitatea din Veliko-Târnovo „Sf. Chiril și Metodieu”, Bulgaria

În istoria bulgarilor din Basarabia, sunt multe persoane notorii, care s-au remarcat prin activități în diferite domenii, nu doar în această regiune, dar și în patria lor istorică – Bulgaria. Există și personalități fațetele cărora încă nu au fost valorificate. Din această pleiadă de oameni face parte și Stefan Panov. Este interesant faptul că această figură, renumită în rândurile bulgarilor basarabeni din totu sudul Basarabiei, în zilele noastre este aproape necunoscută. În prezenta comunicare, facem prima încercare de a evidenția principalele aspecte din viața și activitatea acestui om.

Așadar, familia înstărită a lui Stefan Semenov Panov provine din satul Gorni Dăbnik, oblastea Pleven, nordul Bulgariei. Se știe că strămoșul lui Stefan – jupan Pano, o perioadă îndelungată a fost staroste al satului. Familia Panov a imigrat în Basarabia în prima jumătate a sec. al XIX-lea, din cauza bandelor organizate de cârjalii otomani, care jefuiau satele bulgărești. Familia de refugiați s-a stabilit în colonia bulgară Taraclia.

Referitor la anul nașterii lui Ștefan Panov sunt câteva divergențe. În documentele de arhivă, se regăsesc două date de naștere a lui Ștefan. Astfel, în „Lista imigranților transdanubieni a oblastei Basarabia”, elaborată în 1818, se menționează că el s-a născut în 1812 [1, p.408]. În alte documente – „Cartagrafiile coloniei Taraclia” pentru anii 1835 și 1850, găsim că Ștefan s-a născut în anul 1814 [2, p.162v; 3, p.182v]. Considerăm că prima dată este mai veridică, deoarece unul dintre contemporanii lui Panov, care îl cunoștea foarte bine, Iov Titorov, scria: „Acest bulgar are un destin minunat, s-a născut într-un sat din preajma orașului Pleven, iar valorile imigrației bulgare l-au împins în colonia Șop-Taraclia din Basarabia..., s-a întors în plaiul natal eliberat de otomani și aici a murit” [6, p.104]. Putem să dăm crezare acestei afirmații, pentru că se știe exact că colonia Taraclia a fost înființată în 1813 [7, p.45], adică atunci când Ștefan avea deja un an. Documentele ne arată că Stefan Panov a crescut în familia lui Semion Konstantinov (1787-1833) și Pena (1798-1857) Panov.

Avea un frate Spiridon (a.n.1811) și două surori, Pena (a.n.1805) și Simeona (a.n.1808) [3, p.182v]. A crescut în colonia bulgară Taraclia, județul Akkerman.

Carierea lui a început devreme, la 5 iunie 1829 este angajat să lucreze în administrația Comitetului Titular privind coloniștii străini din sudul Rusiei, care pe atunci avea sediul în Chișinău. Știind limba bulgară și rusă, el a urcat ușor treptele carierei de funcționar. O perioadă îndelungată, ce cuprinde anii 1844-1856, a ocupat funcția de prefect al ocolului colonist Ismail, care avea sediul în orașul Bolgrad [4, p.19]. Aflându-se în această postură, el a făcut multe pentru apărarea drepturilor compatrioților săi împotriva samovolniciei ispravnicilor țariști. Este cunoscut faptul că Stefan l-a ajutat pe vestitul etnograf rus Apolon Skalikovki să adune informații despre bulgarii basarabeni, care ulterior vor fi valorificate în cartea sa despre coloniile bulgare din Basarabia [7]. Stefan a oferit material statistic despre numărul bulgarilor din Basarabia etnografului Peter Köppen [6]. El, în general, era un om comunicabil. Pe Panov îl cunoștea bine tutorele principal al coloniștilor, generalul Ivan Inzov, oriunde în Chișinău și în Odesa, „el atrăgea simpatiile oamenilor” [8, p.103]. Faptul că îi trata cu atenție sinceră pe confracții săi este demonstrat prin nenumărate dovezi. Astfel, pentru activitate excelentă el a fost decorat cu ordinul „Sf. Ana”. Eforturile lui erau apreciate, iar din acest motiv, la fiecare trei ani, Panov era reales în funcția respectivă. Așa a continuat până în 1856, când a fost învinuit de escrocherie. Deși acuzațiile nu au fost probate, el a fost revocat din funcție.

Stefan Panov nu avea familie. Din această cauză, el l-a rugat pe fratele său să-și trimită fiii Olimpiu, Pavel și Dmitrii în orașul Bolgrad – centrul administrativ-cultural al coloniilor bulgare, deoarece credea că anume aici vor obține studiile potrivite. Așa și s-a întâmplat, sub tutela unchiului lor, băieții au absolvit Gimnaziul din Bolgrad. Ulterior, Olimpiu și Pavel au devenit majori în armata statului bulgar, au participat la războiul ruso-turc din 1877-1878 și cel sârbo-bulgar din 1885 [5, p.18; 9, p.212-213]. Ultimul, Dmitrii, a devenit învățător în colonia natală. În plus, el colecta folclor local și a lăsat în urma sa un manuscris cu 30 de cântece bulgărești [9, p.191].

Atunci când în 1857, o parte limitrofă din sudul Basarabiei a intrat în componența Principatului Moldovei, Panov a decis să rămână în Bolgrad. În scurt timp, el învață limba română și se angajează ca traducător în prefectura locală. Nu era înstărit, dar salariul de 200 de lei îi era suficient ca să trăiască în orașul provincial. A ocupat această postură în perioada anilor 1857-1872, apoi, până în 1878 a fost membru al comisiei permanente orășenești. Autoritatea lui era atât de mare, încât potrivit mărturiilor contemporanilor, cu el se sfătuia prefectul orașului. În acest timp, l-a întâlnit practicianul în primărie de atunci, în viitor politicianul bulgar Iov Titorov. Iată cum îl descrie el pe Stefan Panov: „Înalt de circa doi metri. A păstrat în sine manierele orientale pe care le-a preluat de la înalții funcționari ruși. Nu era un om orgolios, putea să discute diferite subiecte cu tinerii” [8, p.103].

După eliberarea Bulgariei de sub dominația otomană, în 1878, Stefan Panov, ca și mulți dintre conaționali săi, decide să se întoarcă în patria sa istorică. În tânărul stat, având educația potrivită, cu mulți ani de experiență în instituțiile publice, în luna mai a anului 1879 primește oferta de a conduce Judecătoria Districtului Pleven. Stefan a fost de acord să lucreze pentru binele țării sale și a acceptat propunerea. Astfel, el devine al doilea șef de judecătorie din istoria Curții Supreme din acest district, după eliberarea Bulgariei. Anterior, o perioadă scurtă de timp acest post a fost ocupat de către Petar Mețov. Stefan Panov însă a lucrat aici câteva luni, apoi a fost delegat să prezinte districtul său în Adunarea Constituantă din orașul Veliko Târnovo (10 februarie-16 aprilie 1879). Tot el a fost implicat în procesul de adoptare a Constituției Principatului Bulgariei, la 16 aprilie 1879. După aceasta nu a mai trăit mult timp și s-a stins din viață în același an, în orașul Pleven.

Așadar, în concluzie putem constata că din rândurile bulgarilor basarabeni a ieșit un om de vază, numele căruia a fost Stefan Panov. Deși nepotul său Olimpiu Panov este mai cunoscut în Bulgaria, dar și în Taraclia, în cinstea sa fiind înălțat și un bust în centrul localității, figura lui Stefan nu are mai puțină însemnătate pentru acest oraș bulgar din sudul Basarabiei. Acest om a lăsat urme evidențiate în istoria Basarabiei țariste. Fiind funcționar în cadrul a trei state: Imperiul Rus, Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești și Bulgaria, el și-a îndeplinit funcția cu străduință și profesionalism.

Referințe:

1. *Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM)*. Fond 5, inventar 2, dosar 442 (III).
2. *Ibidem*, F. 134, inv. 2, d. 52 (II).
3. *Ibidem*, d. 742.
4. *Ibidem*, F. 305, inv. 1, d. 369.
5. КАЙРЯК, П. Олимпий Панов (1852-1992). Кахул: [sn], 1992.
6. КЕППЕН, П. Болгары в Бессарабии. В: *Журнал Министерства государственных имуществ*. 1854, nr. 7/9, part. 52, p.21-36.
7. СКАЛЬКОВСКИЙ, А. *Болгарские колонии в Бессарабии и Новороссийском крае. Статистический очерк А. Скальковского*. Одесса: Въ Типографии Т. Неймана и Ко., 1848.
8. ТИТОРОВ, Й. *Българите в Бесарабия*. София: Печатница на Г.А. Ножаров, 1903.
9. ЧЕРВЕНКОВ, Н., ДУМИНИКА, И. *Таракли – 200 лет*. Кишинэу: Cu drag, 2013. ISBN 978-9975-4412-9-2.

VIZIUNI ALE ISTORIEI ÎN APOCALIPSE APOCRIFE DIN ȚĂRILE ROMÂNE (sec.XV-XVI)

Andrei PROHIN

Cercetători de diverse profiluri studiază apocalipsele bizantine și versiunile lor slave. Aceste scrieri se răspândeau, mai ales, în perioadele tensionate (războaie, dominație străină, angoase eshatologice), exprimând sensibilitatea maselor populare. În manuscrise din sec.XV-XVI, copiate în Țările Române, aflăm apocrife în care e zugrăvit viitorul omenirii (*Vedenia lui Daniel*, apocalipsele lui Pseudo-Metodie din Patara și Sf. Andrei Salos, profetia Sibilei), lumea de dincolo și Judecata de Apoi (viziuni atribuite Maicii Domnului, Sfinților Pavel și Ioan Teologul). Predicile teologilor creștini întregesc reprezentările eshatologice ale publicului medieval. Apocrifele constituie un izvor valoros pentru studiul literaturii și artei medievale, ideologiei politice și mentalităților colective. Scrierile expun și viziuni ale istoriei universale, din perspectiva gândirii mitice.

Titlurile apocalipselor apocrife indică statutul lor literar în miscelane. Revelația lui Pseudo-Metodie se numea *слово* și *сказаніе*. Termenul *слово* era utilizat pentru lucrările de învățătură creștină, predici și povestiri istorice. La fel se intitula profetia Sibilei, apocalipsele Maicii Domnului și a Sf. Pavel. *Сказаніе* reunea opere similare, inclusiv legende și comentarii ale cărților religioase. Apocalipsa lui Andrei Salos reprezintă un compartiment din viața (*житіе*) acestui sfânt. Asemeni miturilor, apocalipsele schițează destinul omului și al universului, intervenția forțelor supranaturale în lumea terestră. Lucrările urmăresc informarea cititorilor și educația lor spirituală. Fiind atribuite unor autori legendari, marilor teologi, apocalipsele capătă o dimensiune inițiatică, revelând mistere divine. *Vedenia* (прозрєніе) *lui Daniel*, precizează titlul, abordează subiecte inaccesibile percepției comune: vremile din urmă și antihristul. Cronologia evenimentelor are valori simbolice. Pseudo-Metodie amintește frecvent cifra 7: ciclul săptămânal (*круза седморичнаго*), pământul va exista 7 milenii, ismaeliții vor stăpâni 77 de ani etc. Evpatie din Efes afirma că lumea se va sfârși la mijlocul mileniului 7. Sf.Ioan Teologul „feciu în șapte dzile rugăciuni” înainte de a primi revelația. Sibila prezice 9 epoci ale istoriei, fiecare dominată de un popor. Pseudo-Ipolit Romanul susține că, înainte de sfârșitul lumii, se vor perinda 10 împărați. Întâlnim frecvent numerele 3, 4, 10, 12, 100 și multiplii lor. Intervalele cronologice mari (săptămâna de ani, deceniul, secolul, mileniul) permit autorilor să parcurgă rezumativ întreaga istorie. Pseudo-Metodie identifică mileniul întâi (*тысyцннцє*) cu primul veac (*вєкь*), segmente temporale, nu durate exacte. Simbolismul numeric exprimă ordinea perfectă a istoriei, structurată conform planului providențial.

Alcătuite de martorii epocilor de criză, apocalipsele zugrăvesc violențe, dezastre, pribegiri. Concepția mitologică se manifestă prin suverani eponimi (Romil, Byzas), nume imaginare (Moniton, Izdin, Sapsis, Fol), figuri alegorice

(fiul blestemat, balaurul, conducătorul cu ochi de lup). Împăratul mesianic, învingătorul ismaeliților, se va ridica din morți sau dintr-un somn îndelungat. Îngerii îl încoronează și-i înmânează sabia. Năvălitorii asiatici au însușiri grotești, opuse valorilor creștine. Ismaeliții umblă goi, consumă carne de cal și cămilă, beau sânge și lapte de animale. Iafetiții mănâncă țânțari, muște, șerpi, mortăciuni. Miraculosul amplifică dramatismul narațiunii: albine sângeroase înțepă doar persoanele care nu se pocăiesc, din mare iese foc, iar pe pământ curg râuri de sânge omenesc. Apocalipsele exprimă șocul psihic și cultural, provocat de invaziile străine. Episoadele istoriei alternează conform schemei biblice: păcat omenesc – pedeapsă divină. Conform *Vedeniei lui Daniel*, mortalitatea în masă, suveranii malefici și asediile Constantinopolului se abat asupra grecilor „pentru prea multele lor păcate”. Sf. Andrei Salos prevestește fulgere, tunete, foc ceresc asupra suveranilor care încălcă rânduielile creștine. Deoarece bizantinii au cucerit evreii și perșii, la rândul lor, vor cădea în fața ismaeliților, consideră Pseudo-Metodie. Atunci când musulmanii vor deveni aroganți, rostind blasfemii, împăratul grec îi va înfrânge. Recurența legității face evenimentele predictibile. Viitorul umanității se înscrie în paradigma istoriei sacre și datorită citatelor biblice. Cuvintele lui Moise către poporul lui Israel, înainte de a intra în Palestina, sunt aplicate ismaeliților: „nu pentru dreptatea ta îți dă Domnul Dumnezeuul tău să moștenești acest pământ bun”. Invazia tătarilor actualizează profetia lui Iezechiel despre Gog și Magog. Pseudo-Metodie condamnă declinul moral al omenirii, inspirându-se din epistolele pauline. Pseudo-Ipolit caracterizează domnia antihristului, citând versete din prorocii Isaia și Amos. Sfânta Scriptură oferă imagini plastice pentru a exprima suferințele umane, năzuința mântuirii. Dramele prezentului capătă înțelesuri teologice, parte a scenariului divin. Narațiunea legendară urmărește fortificarea valorilor și prescripțiilor religioase.

În mentalitatea arhaică, acțiunile umane repetă arhetipuri sacre. Această concepție o întâlnim și în apocalipse. Pseudo-Daniel anunță scufundarea orașelor Constantinopol, Tesalonic, Smirna, a insulei Cipru, imitând Potopul biblic. Sf. Andrei Salos susține că, înainte de sfârșitul lumii, „va împărați fericirea ca în vremea lui Noe”. Prevestește, de asemeni, scufundarea Catedralei Sf. Sofia. Portretele ultimilor împărați, aprecia bizantinologul suedez L. Ryden, amintesc personalități consacrate ale trecutului: Iulian Apostolul, Alexandru Macedon, diadohii, Constantin cel Mare. Pseudo-Metodie zugrăvește dominația ismaelită prin analogie cu restabilirea păgânismului în timpul lui Iulian Apostatul. Catastrofele apocaliptice, la Pseudo-Ipolit, se inspiră din arderea Sodomei și Gomorei cu foc ceresc. Pentru a înșela oamenii, antihristul va imita biografia pământească a Mântuitorului: născut din iudei, se va purta ca miel și ca leu (alegoric), va trimite falși apostoli. După cum Sf. Ioan Botezătorul anticipase misiunea lui Hristos, înainte de a Doua Venire, vor predica prorocii Enoh, Ilie, Sf. Ioan Teologul. Realitatea se structurează conform dihotomiei sacru–profan. Pseudo-Metodie pune în antiteză neprihănirea primilor oameni și viciile generațiilor

dinaintea Potopului. Cain locuiește pe pământul unde l-a ucis pe Abel, iar celălalt frate, Set, – pe un munte, în dreptul raiului. Lumea civilizată se opune pustiului, sălașul neamurilor sălbatice. Văzând moravurile inumane ale semințiilor din deșert, Alexandru Macedon le izgonește spre nord și le închide în spațele munților Mazi Vora, ca să nu pângărească Țara Sfântă. În vremea ismaeliților, credincioșii se vor separa de necredincioși, grâul – de pleavă. La Judecata de Apoi, oamenii drepti, relicvele creștine se vor despărți de pământul cuprins de păcate. Conform apocalipsei apocrife a lui Ioan, cărțile de cult, crucile și vasele bisericești vor fi ridicate la cer. În imaginarul mitic, orgia simbolizează restaurarea haosului primordial, anticipând o nouă creație (M.Eliade). Desfrâul în care au căzut urmașii lui Cain precedase Potopul biblic și înnoirea lumii umane. Dominația ismaelită determină amestecul diferitelor popoare în Palestina, încurajează promiscuitatea. Dar împăratul mesianic va instaura pacea și fiecare neam va reveni în patria sa. Universul mitic are un centru sacru (munte, palat, templu, oraș). Pentru Pseudo-Metodie, în centrul pământului, se află Țara Sfântă, Ierusalimul, muntele Golgota. Autorul *Vedeniei lui Daniel* are în obiectiv Constantinopolul, Catedrala Sf.Sofia, dar ultimul împărat creștin va pleca la Ierusalim. Sf.Andrei Salos numește Constantinopolul „noul Ierusalim”. Sfânta Cruce („Iemnul de viață făcător”) înlocuiește Arborele Cosmic, sursă de regenerare, care unește pământul și cerul. După ce ultimul împărat își va depune coroana, pe muntele Golgota, Crucea se va înălța la cer. În timpul masacrelor din Constantinopol, precizează Sf.A.Salos, se vor salva doar cei aflați lângă stâlpul ce are „cinstitele piroane” ale Răstignirii. Apariția Crucii pe bolta cerească va marca a Doua Venire a Mântuitorului. Cataclismele naturii și activitățile umane, viața morală, se află într-o strânsă interdependență. Sf.Andrei Salos condamnă încălcarea normelor creștine: „soarele va deveni negru și întunecos, în timp ce luna va fi ca sângele, din pricina oamenilor care s-au asemănat cu porcii”. Pseudo-Ipolit exclamă retoric: „Ce să mai spunem despre oameni, dacă înseși stihiiile se vor lepăda de rânduiala lor?”

Cercetătorul C.Bădiliță apreciază profeții Vechiului Testament drept „teoreticieni ai sensului istoriei”. Profeții valorificau înțelesul teologic al evenimentelor trăite de vechii evrei. Apocalipsele apocrife constituie mărturiile ale gândirii istorice medievale. Autorii lor recurg la periodizări ale duratei istorice, explică evenimentele prin determinismul divino-uman (faptele pământești depind de voința supranaturală), integrează popoarele și statele în panorama universală, determină sensul evoluției umane. În paralel cu dogmele bisericești, scriitorii medievali au asimilat motive și credințe arhaice, adaptate la imaginarul creștin. Conținutul scrierilor apocrife aparține gândirii mitice, prezentând analogii cu alte spații culturale, dar și cu folclorul românesc. Manuscrisele din sec.XV-XVI, redactate în Țările Române, atestă interferența între orizontul canonic și sensibilitatea populară. Apocrifele permit a reconstitui viziunile istorice și eshatologice ale publicului medieval, aduc noi perspective asupra mesajului cronicilor.

CURENTE RELIGIOASE NECUNOSCUTE DIN ISTORIA BASARABIEI

Ion GUMENĂI

Este cunoscut faptul că în perioada imediat următoare anexării Basarabiei la Imperiul Rus, acesta a declanșat o vastă politică de colonizare a teritoriului printre care un loc important l-a avut elementul german. Cu toate că marea majoritate a acestora era de confesiune evanghelic-luterană, au existat și localități unde s-au așezat și reprezentanți ai altor curente religioase, cum a fost de exemplu cazul coloniei Sărata.

O analiză cu referire la trecutul religios a acestei localități e făcută printre primele în monografia *Basarabia* editată sub auspiciile lui Ștefan Ciobanu. În aceasta se arată că: „În 1831 în județul Cetatea Albă, la Sărata apare o sectă a așa-numiților „separatiști”, sectă care datează de la începutul secolului al XVIII-lea, bazată pe pietismul german. Dogmatica sectei era foarte simplă: credința în învățătura Mântuitorului, în revelațiunea neîntreruptă și în legătura de inimă (*innig*) cu biserica cerească, cu care credincioșii sunt legați în mod misterios pe vecie.

Ei recunoșteau trei taine: botezul, cuminecătura și Sf. Ungere, precum și toate sărbătorile. Din punct de vedere moral, ținându-se strict de *Evanghelia*, ei erau de cel mai înalt idealism.

.... Se recomandă supunerea autorităților, corectitudinea față de celelalte confesiuni: sunt contra revoluției ca fiind ieșită din împărăția întunericului, contra viciilor, lenei și a oricărui defect care ar aduce vreun prejudiciu omenirii. Educarea copiilor trebuie să fie făcută cu frică de Dumnezeu.

În fruntea acestei secte, după cum mărturisește episcopul Alexie, se pune vestitul predicator Lindl, un fost preot catolic, care cheamă poporul la pocăință și la convertire către Hristos, ce va veni în 1836 pentru judecata cea din urmă. Succesul acestuia a fost desăvârșit grație faptului că preoții luterani nu dispuneau pe atunci de oameni care ar fi putut pune stavilă acestei mișcări religioase. Poliția rusească răspunde la intervenția coloniștilor protestanți și alungă pe Lindl peste hotarele Rusiei, care pleacă la Barmen, iar locul lui îl ocupă kirchendinerul lui Lindl Strahle, fără vreo cultură deosebită, dar de o ambiție nemaipomenită și destul de bun predicator. Acesta a avut un succes enorm și ca rezultat se văd organizându-se prin case particulare adunări de rugăciuni, la anumite ceasuri, adică credincioșii se adună spre a ține ceasurile (student). La aceste adunări se țineau cuvântări înflăcărâte despre pieirea lumii, care se va întâmpla în curând din pricina depravării neamului omenesc.

Din Sărata această sectă s-a răspândit și în colonia Liepzig sub conducerea lui Martin Kranich, în Borodino a lui Karl Ehn. În altă colonie – Bazel, apare un alt predicator Wurz, care prezise venirea lui Hristos în 1843.

Cu timpul acest curent dispare, o parte a părtașilor revenind la luteranism, iar când prin 1860 apare baptismul – se contopesc cu acesta.

Credem că totuși este necesar a face unele precizări, multe date furnizate din acest pasaj fiind nici pe departe corecte. Conform datelor existente, respectiva comunitate a fost formată în 1822, după unele surse aici fiind acolonizate 80, iar după altele – 101 familii din regiunile Württemberg și Bavaria, lucru datorat în mare parte lui I.Lindl – o persoană foarte controversată, ce a bulversat în multe sensuri viața nu numai a Săratei, dar și a întregii vieți a coloniilor germane din Rusia. Totodată, este necesar să menționăm și faptul că apariția acestei figuri în istoria respectivei regiuni și a Imperiului Rus, în general, nu ar fi fost posibilă, dacă perioada dată nu ar fi caracterizată ca fiind una când atât persoana împăratului, cât și o bună parte din vârfurile conducătoare ale imperiului nu ar fi fost supuse unei influențe exagerate a curentelor mistice devenite foarte populare și agreate la curtea de la Sankt Petersburg. O serie întregă de memorii ale timpului, consolidate de date documentare, precum și nemijlocit de evoluția și dezvoltarea evenimentelor, arată că Alexandru I, practic, până la sfârșitul domniei sale a fost credem că cel mai mare părtaș ale diferitelor curente mistice fiind în mare parte împins de anturajul său, dar mai ales de către ober-procurorul și, în același timp, ministru al educației contele A.N. Golițan.

Anume în această perioadă la Sankt Petersburg își face apariția preotul Ignatie Lindl, membru al „Societății Biblice” ce a activat în Germania de Sud, fiind un prieten și apropiat al cunoscuților misitici și adepți ai chietismului Iohan Jung-Stilling și Iohan Gosner, urmași ai ideilor lui Albert Bengel. În baza interpretărilor textului biblic, acești „proroci” prevedeau a doua venire a lui Iisus Hristos, Jung calculând chiar data concretă când urma să aibă loc sfârșitul lumii – 1836, stabilind și locul celei de a doua venire ce avea să fie undeva în sudul Imperiului Rus.

După ce a fost întemnițat timp de 9 luni la Augsburg pentru răspândirea ideilor apocaliptice și mistico-chietiste, acesta își face apariția în capitala nordică a Rusiei, unde este forate bine primit de către Golițan, care chiar îi organizează și o întâlnire cu Alexandru I. În scurt timp, acesta fiind numit preot la Biserica Malteză din capitală atrage atenția și simpatia unor persoane influente din rândurile nobiliare ale curții ruse, lucru care atrage nemulțămirea atât din partea unor reprezentanți ai Bisericii ortodoxe, așa cum a fost de exemplu Mitropolitul de Novgorod și Sankt Petersburg Mihail Desnițki, precum și a Vaticanului. Aceste semnale însă nu numai că nu au adus nici un rezultat, dar mai mult prin reprezentantul Imperiului Rus la Vatican Italinski a fost remis un răspuns, prin care se arăta că autoritatea papală nu are nici un drept de amestec în afacerile Bisericii catolice din Rusia.

Totuși datorită presiunilor crescânde, Ignatie Lindl este îndepărtat din capitală, fiind numit în anul 1819 la Odesa în calitate de decan al Bisericii

catolice și vizitator al coloniilor din Novorosia. Încă din această perioadă, Ignatie începe să-și adune susținători, iar în 1821 acesta organizează cu ajutorul lui Fridrih Verner venirea unui grup mare de coloniști. În 1822 este întemeiată colonia unde pe lângă emigranți germani de confesiune catolică se stabilesc și luterani ce au fost persecutați la baștina lor, adepți ai curentului pietist, Lindl personal stabilind candidaturile celor acceptați pentru a se stabili în Sărata.

Locuitorii noii frății create întocmai urmau învățătura mentorului și preotului lor, îndeosebi în ceea ce privește organizarea socială: toate lucrările se efectuau de comun acord, iar produsul finit se împărțea egal. Proprietatea membrilor coloniei era declarată ca fiind comună, linia respectivă fiind extinsă pentru toate bunurile pământene. Viața comunei a început să devină specifică și în afară de tradiționalele servicii religioase catolice și protestante, în obștea dată au început să se organizeze întruniri pioase, așa-numitele Stunden Andachts.

Este evident că respectivul comportament al preotului Ignatie Lindl, precum și al coloniștilor din Sărata nu a putut fi tolerat nici din partea comunităților catolice și nici a celor protestante, urmând o serie de proteste pe numele Comitetului de asistență socială al coloniștilor străini din sudul Rusiei semnate atât de preoții coloniilor, cât și de localnici.

Atât aceste intervenții, cât și apariția la suprafață a numelui lui Lindl în timpul vizitei Împăratului la Viena în momentul discuțiilor cu cancelarul Meternih, care l-a clasificat ca fiind un periculos lider sectant, un răspânditor de idei sociale periculoase și rebel, a dus la expulzarea din Rusia a acestuia la sfârșitul anului 1823 sau începutul anului 1824. Sărata astfel a rămas în cele din urmă fără un lider spiritual, lucru care a durat până în 1826, când același Comitet a hotărât și a trimis în respectiva colonie și un preot catolic în persoana lui Domenic fon Sibini și unul protestant în persoana lui Henric Frederic fon Lesedorf. Nu știm care sunt cauzele, dar la 1828, respectiva colonie s-a dezis de serviciile preotului Bisericii romano-catolice, devenind astfel o colonie germană luterano-evanghelică.

Concluzia este mai mult decât vorbitoare de la sine, un astfel de sfârșit al unei comunități și al unui curent religios chietisto-pietist nici nu putea fi altul, deoarece populația autohtonă era una tradițional ortodoxă, fără a se aventura în căutarea altor adevăruri de ordin religios.

ETAPELE DE DEZVOLTARE ISTORICĂ A MONAHISMULUI ÎN SPAȚIULUI PRUTO-NISTREAN

Ioan MOȘNEGUȚU

Dezvoltarea monahismului din Moldova nu poate fi cercetată fără o studiere de ansamblu a evoluției acestui fenomen în întreg spațiul românesc. Deși acesta este atestat documentar după fondarea statelor medievale românești, totuși existența unor așezări monahale, schimnicii în unele regiuni de munte sau stâncoase, asemeni celor de pe malul Răutului la Butuceni, Trebujeni sau de pe malul Nistrului la Saharna, Țipova, Japca, Soroca etc. denotă existența încă în perioada prestatală a unor așezăminte monahale.

Primele mănăstiri ortodoxe în spațiul istoric al Țării Moldovei sunt atestate la sfârșitul secolului al XIV-lea–începutul secolului al XV-lea în regiunea de munte a Moldovei, unde sunt răspândite așezăminte monahale cu renume cum au fost cele de la Neamț, Voroneț, Rădăuți, Suceava, Secu, Dragomirna, Tazlău etc. Odată cu extinderea hotarelor spre Nistru și Marea Neagră, numărul mănăstirilor ortodoxe începe să crească, răspândindu-se practic pe întreg arealul dintre Carpați, Nistru și Marea Neagră, fiind întemeiate lăcașuri monahale în zonele de deal și chiar de câmpie. Primele așezăminte monastice, cunoscute pe teritoriul actualei Republici Moldova, sunt cele de la Vărzărești (Nisporeni) și Mănăstirea de la Vișneveț, considerată de unii ca fiind precursora Mănăstirii Căpriană, de asemenea, nu este exclus și unele dintre mănăstirile rupestre menționate mai sus.

Pe lângă mănăstirile ctitorii domnești amintite, începând cu secolul al XVI-lea și în special cu secolul al XVII-lea, un mare rol în fondarea de așezăminte monastice l-au jucat neamurile boierești care fondau mănăstiri, clădeau biserici, afieroseau moșii, cărți, vite, robi, permițând acestor instituții să cunoască o dezvoltare atât materială, cât și spirituală de seamă.

Pentru a elucida problemele legate de natura și caracterul monahismului din Moldova, trebuie să specificăm că în evoluția sa acesta a cunoscut câteva etape distincte:

1) Etapa prestatală de dezvoltare a monahismului, care corespunde perioadei de până la secolul al XIV-lea ce se caracterizează printr-o formă primitivă a monahismului, adică prin existența unor mici lăcașuri monastice, sihăstrie, schimnicii aflate în regiunile puțin accesibile, departe de căile de comunicații în zone montane sau stâncoase, în pădurile seculare. Cu privire la evoluția monahismului în spațiul românesc, în această perioadă de timp, ne vine foarte dificil să ne expunem din lipsă de izvoare istorice sigure, atât scrise, cât și arheologice, cu toate acestea o retrospectivă a datelor fragmentare ne dă posibilitatea de a conchide că în regiunea Carpato-Danubiano-Pontică exista o varietate mare de structuri ecleziastice, biserici de mir, schituri, schimnicii

care au permis consolidarea creștinismului de rit oriental, exemplu, în acest sens, ne servesc relatările cronicilor medievale occidentale și corespondența cu curia papală despre pseudo-episcopii din această regiune.

După cum am remarcat, date cu privire la evoluția monahismului în perioada de la apariția creștinismului și extinderea sa în spațiul Carpat-Danubiano-Pontic este dificil a fi cercetat. O problemă majoră este legată de lipsa de surse documentare directe referitoare la acest subiect. Investigațiile arheologice realizate de-a lungul ultimului secol rareori permite clarificarea aspectelor legate de monahismul din perioada prestatală. Cu toate acestea, până la fondarea statelor medievale românești putem vorbi despre existența unor elemente ale monahismului de tip isihast. Caracterizat prin existența unor comunități monahale răslețe, situate în regiunile depărtate de habitatul de bază, în locuri ascunse de văzul lumii, creând chilii și sihăstrie. Monahismul isihast a jucat un rol deosebit în vederea formării odată cu apariția statelor medievale a unei mișcări monastice care a avut de jucat un rol distinct în primele secole de existență a acestor entități.

2) A doua etapă a evoluției monahismului românesc, inclusiv a celui din Țara Moldovei începe din momentul fondării statelor românești medievale, la sfârșitul secolului al XIII-lea–prima jumătate a secolului al XIV-lea și se încheie către mijlocul secolului al XVI-lea. Această perioadă se caracterizează prin susținerea masivă din partea domniei atât în procesul de fondare, cât și de întreținere a așezămintelor monastice.

Domnii în calitatea lor de principali stăpâni ai țării acordau mănăstirilor privilegii, moșii, robi și alte bunuri pentru buna orânduire a acestora, scopul acestei susțineri fiind nu numai una strict spirituală, ci și una de imagine pentru dănuirea în timp a numelui donatorilor. În această perioadă de timp, mănăstirile erau principalele centre de promovare a creștinismului, de păstrare și desemnare a valorilor creștine. Existența pe lângă mănăstiri a unor centre de cultură, copiști și instituții școlare permitea acestor lăcașuri să joace un rol semnificativ pe plan spiritual cultural în întreg spațiul ortodox.

3) A treia etapă în evoluția monahismului românesc începe cu mijlocul secolului al XVI-lea, când în spațiul românesc un rol distinct în susținerea mișcării monahale l-au avut elitele dregătorii, boierii de diferite ranguri, care preiau inițiativa de la domnie în procesul de susținere a vechilor ctitorii voievodale și de fondare a noilor așezăminte monahale – această practică continuă până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se caracterizează prin afierosirea în masă de către neamurile boierești a diferitelor bunuri în folosul așezămintelor monahale. Epoca dată se caracterizează și printr-o susținere masivă a așezămintelor monahale de pe teritoriul Imperiului Otoman, ceea ce va permite crearea unui fond funciar imens al mănăstirilor de la locurile sfinte, precum celor de la Muntele Athos, Ierusalim, Muntele

Sinai, Constantinopol etc., ceea ce a permis renumitului teolog și călător Porfirie Uspenski să aprecieze daniile domnilor și elitelor românești ca unele dintre cele mai importante în susținerea creștinismului ortodox din Orient.

4) A patra etapă în evoluția monahismului corespunde perioadei secolelor al XIX-lea–mijlocul secolului al XX-lea până către sfârșitul războiului. În această perioadă de timp, așezămintele monahale se ciocnesc de o serie de probleme legate de cerințele social-economice moderne. Prin politica dusă de către autoritățile statului atât în Principatele Române, cât și în Rusia se impun anumite restricții și limitări economice, cauzate în mare de nedorința unor lăcașuri de a-și îndeplini menirea stabilită prin daniile făcute de ctitori, fapt care a generat secularizarea averilor mănăstirești și, prin urmare, o dispută dintre puterea laică cu autoritățile ecleziastice, cu o masivă implicare și a factorului extern. Cu toate acestea, simfonia dintre cele două puteri nu a fost periclitată de aceste neînțelegeri, permițând unor centre monastice să se concentreze asupra îndatoririlor lor.

5) A cincea perioadă în evoluția monahismului în spațiul românesc începe după cel de-al Doilea Război Mondial și se încheie odată cu căderea regimului socialist și sovietic din Europa. În această perioadă de timp, mănăstirile asemeni tuturor celorlalte instituții ecleziastice au avut de suferit prigoniri, închideri de lăcașuri și distrugerea obiectelor de cult etc. În pofida restriștilor din perioada sovietică, tradițiile monahale din regiunea estică a Moldovei, s-au păstrat datorită unor călugări care, deși au fost lipsiți de viața de obște, totuși prin dedarea sufletească pentru această misiune, au reușit să păstreze unele tradiții care au fost revitalizate imediat după căderea regimului sovietic.

6) A șasea etapă începe după anul 1989, odată cu liberalizarea politicii în domeniul cultelor și al libertății de conștiință. Atât în România, cât și în Republica Moldova se întreprind măsuri la revitalizare a vieții bisericești, inclusiv a monahismului, pe întreg teritoriul spațiului românesc se redeschid vechile așezăminte monahale și se construiesc noi lăcașuri. Este dificil la moment de a da o apreciere obiectivă procesului vizat, totuși perioada în discuție demonstrează odată în plus atașamentul locuitorilor din cele două state față de creștinismul ortodox și credința în Dumnezeu.

Examinând în câteva cuvinte principalele etape în evoluția monahismului din Moldova de-a lungul istoriei, ținând cont de realitățile care au influențat acest fenomen, cât și impactul cultural spiritual pe care l-a avut acesta, considerăm o astfel de cronologizare, dacă ne este permis să o spunem așa, ca fiind una corectă.

ISTORIA LICEULUI PENTRU FETE „REMIZOV” DIN CHIȘINĂU (1910-1917)

Tatiana CHICAROȘ

Liceul pentru fete „Remizov” din Chișinău a fost fondat în baza Liceului pentru fete „M.M. Fidler” din Chișinău. La 22 septembrie 1910, Consiliul pedagogic al Liceului pentru fete „M.M. Fidler” ia decizia de a închide liceul și propune Districtului de Învățământ Odesa de a transfera întreg corpul didactic la Liceul pentru fete „Remizov”. Această decizie este confirmată la 10 octombrie 1910 de Districtul de Învățământ Odesa [1].

Această instituție de învățământ nu avea propria clădire; începând cu anul 1910, ia în arendă o clădire contra sumei de 3.300 ruble anual. Chiar din primul an de activitate, liceul avea o clasă pregătitoare, șapte clase principale și o clasă suplimentară (a VIII-a pedagogică).

Studiile în Liceul pentru fete „Remizov” din Chișinău, erau, ca și în toate celelalte licee din Basarabia, contra plată. În primul an de activitate, 1910-1911, pentru a urma cursul clasei pregătitoare, doritorii trebuiau să achite anual suma de 75 ruble; pentru clasele I-VII – 85 ruble, iar pentru clasa pedagogică – 120 ruble [4]. Pe parcursul activității acestei instituții de învățământ, taxa pentru studii a suferit unele schimbări. În anul de studii 1912-1913, pentru clasele I-VII se achitau 90 ruble [5], iar din anul de studii 1914-1915 pentru clasele I-III se achita taxa de 90 ruble, pentru clasele IV-VII taxa fiind majorată până la 100 ruble [6].

În planul de studii al acestui liceu erau următoarele obiecte: religia, limba rusă, matematica (cl.pregătitoare – cl.VIII); fizica (cl.VI-VII); geografia (cl.I-IV; cl.VII); istoria (cl.III-VIII); istoria naturală (cl.IV-V); caligrafia (cl.pregătitoare – IV; cl.VIII); lucrul manual (cl.pregătitoare – cl.VI). În afară de obiectele menționate, care erau obligatorii, doritorii mai aveau posibilitatea să studieze și obiectele neobligatorii, precum: limba germană și franceză (cl.I-VII); limba latină (cl.V-VI); desenul (cl I-VII); pedagogia (cl.VII-VIII) și igiena (cl.VII-VIII) [7]. Pe parcursul anilor, planul de studii a suferit unele mici schimbări. Astfel, în anul de studii 1911-1912 întâlnim un obiect nou – geografia matematică (cl.VII), dar este anulată istoria naturală, iar în rândul obiectelor neobligatorii – limba latină [8].

Documentele de arhivă ne dau posibilitatea de a urmări dinamica numerică a contingentului de elevi care au frecventat Liceul pentru fete „Remizov”, atât conform apartenenței confesionale, cât și celei sociale. Dinamica numerică a elevilor care și-au făcut studiile în acest liceu, conform apartenenței lor sociale, pentru anii de studii 1910-1917, este redată în Tab.1.

Datele Tab.1 atestă că în această instituție de învățământ își făceau studiile copii de nobili și de preoți, copii ai micii burghezii și ai breslașilor, copii de țărani și un număr mic al străinilor.

Tabel 1

Dinamica numărului de elevi ai Liceului pentru fete „Remizov” din Chișinău, conform apartenenței lor sociale, pentru anii de studii 1910-1917*

Anul de studii	Nr. total de eleve	Apartenența socială a elevelor															
		Nobili ereditari <i>în</i> %	Nobili și funcționari <i>în</i> %	Cler <i>în</i> %	Cetățeni de onoare și negustori <i>în</i> %	Mic-burghezi și breslași <i>în</i> %	Țărani <i>în</i> %	Străini <i>în</i> %	Alții <i>în</i> %								
1910/11	269	43	16,0	60	22,3	14	5,2	12	4,4	95	35,3	20	7,4	5	2,0	20	7,4
1911/12	260	39	15,0	54	20,7	12	4,6	10	3,8	110	42,3	13	5,0	4	1,5	18	7,0
1912/13	260	24	9,2	44	17,0	14	5,3	13	5,0	116	44,6	20	7,6	6	2,3	23	9,0
1913/14	254	21	8,2	39	15,3	16	6,3	14	5,5	124	49,0	15	6,0	1	0,3	24	9,4
1914/15	251	20	8,0	40	16,0	23	9,1	13	5,1	103	41,0	21	8,4	-	-	31	12,3
1915/16	249	20	8,0	45	18,0	21	8,4	17	6,8	97	39,0	16	6,4	-	-	33	13,3
1916/17	241	16	6,6	36	15,0	18	7,4	16	6,6	92	38,2	25	10,4	3	1,2	35	14,5

*ANRM, F. 1772, inv. 63, d. 13, f. 94, 187 verso; d. 17, f. 49 verso, 177 verso; d. 19, 146 verso, 157; d. 23, 191-191 verso; d. 26, 310 verso, 325; d. 36, f. 249 verso-250, 257 verso.

Evidentă este ponderea reprezentanților *micii burghezii* și ai *breslașilor*, care în acești șapte ani a constituit în medie câte 106 eleve anual, cu o micșorare a numărului de eleve de la 95 în anul de studii 1909/1910 la 92 – în 1916/1917, urmată de copiii *nobililor* și *funcționarilor* în medie cu 45 eleve anual și cu o tendință de micșorare: de la 60 eleve în anul de studii 1910/1911 la 36 eleve în anul de studii 1916/1917. O situație similară cu cea a copiilor de nobili și funcționari prezintă datele ce vizează *copiii de nobili ereditari* – în medie, anual își făceau studiile 26 de eleve, cu o tendință de micșorare a numărului lor de la 43 eleve în anul de studii 1910/1911 la 16 eleve – în 1916/1917. Analizând datele însumate în Tabel, observăm o tendință, deși slabă, de creștere a numărului de eleve din mediul rural: de la 20 (7,4%) eleve în anul de studii 1910/11 la 25 (10,4%) în 1916/17, în medie – câte 18 eleve în fiecare an. Pentru categoria *alte stări sociale*, care se află pe locul al patrulea după importanță, este specifică tendință de creștere a numărului de eleve care reprezintă această categorie: de la 20 eleve în anul de studii 1910/1911, la 35 eleve în 1916/1917. Din numărul total de eleve care frecventau liceul, doar 3 făceau parte din categoria „străinilor”.

Dinamica numerică a elevelor care au frecventat Liceul „Remizov” din Chișinău conform apartenenței lor profesionale, este redată în Tabelul 2.

Tabelul 2

Dinamica contingentului de eleve ale Liceului pentru fete „Remizov”
din Chișinău, conform apartenenței lor confesionale,
pentru anii de studii 1919-1917*

Anul de studii	Nr. total de eleve	Apartenența confesională															
		Ortodocși	În %	Catolici	În %	Luterani	În %	Armeni	În %	Alți creștini	În %	Evrei	În %	Musulmani	În %	Alți necreștini	În %
1910/ 11	269	175	65,0	10	3,7	-	-	7	2,6	10	3,7	65	24,2	1	0,4	1	0,4
1911/ 12	260	170	65,4	9	3,4	-	-	6	2,3	10	3,8	64	24,6	-	-	1	0,4
1912/ 13	260	161	61,9	11	4,2	11	4,2	5	1,9	4	1,5	68	26,1	-	-	-	-
1913/ 14	254	156	61,4	11	4,3	10	3,9	9	3,5	-	-	67	26,4	-	-	1	0,4
1914/ 15	251	161	64,1	9	3,6	10	3,9	7	2,7	-	-	63	25,0	-	-	1	0,3
1915/ 16	249	160	64,2	8	3,2	7	2,8	7	2,8	-	-	67	26,9	-	-	-	-
1916/ 17	241	158	65,5	10	4,1	3	1,2	7	2,9	-	-	62	25,7	-	-	1	0,4

*ANRM, F. 1772, inv. 63, d. 13, f. 94, 187 verso; d. 17, f. 49 verso, 177 verso; d. 19, 146 verso, 157; d. 23, 191-191verso; d. 26, 310 verso, 325; d. 36, f. 249 verso-250, 257 verso.

Conform datelor prezentate în Tab.2, liceul era frecventat de eleve care proveneau din familii creștin-ortodoxe: în anul de studii 1910/1911 – 175 (65,0%) din numărul total de 269 de eleve. Numărul acestor eleve rămâne constant pe parcursul întregii perioade. Liceul pentru fete „Remizov” a fost frecventat de un număr important de eleve de confesiune mozaică; numărul acestora rămâne aproape constant pe întreaga perioadă, cel mai mare – 68 (26,1%) de eleve fiind înregistrat în anul de studii 1912/1913. Prezența evreilor în instituțiile de învățământ denotă dorința acestei stări sociale de a se impune în societate, prin a obține studii superioare sau a se încadra în câmpul muncii.

Referințe:

1. ANRM, F. 1772, inv. 63, d. 13, f. 183.
2. *Ibidem*, d. 16, f. 461.
3. *Ibidem*, d.17, f. 181.
4. *Ibidem*, d. 19, f. 150.
5. *Ibidem*, d. 36, f. 459.
6. *Ibidem*, d. 17, f. 478 verso.

DOCUMENTE DIN EPOCA STALINISMULUI: DECRETUL DIN 26 iunie 1940

Anatol PETRENCU

La 22 iunie 1940, Franța a fost nevoită să cedeze în fața agresorului german. Cel de-al treilea Reich triumfa: adversarul de sute de ani a fost răpus. Putea oare conducerea stalinistă a URSS să admire liniștită succesul prietenilor ei germani? Bineînțeles, nu! Deja a doua zi (23 iunie 1940) seara V.Molotov i-a comunicat ambasadorului german la Moscova Schulenburg cum că „soluționarea chestiunii Basarabiei nu mai suferă nici o amânare” și că revendicările URSS „se extind și asupra Bucovinei” [1, p.134]. Partea germană a rămas uimită de pretențiile sovietice. Disputa sovieto-germană a durat până la 26 iunie 1940, când nemții au acceptat să satisfacă doar o parte a pretențiilor sovietice: să ia doar regiunea de nord a Bucovinei. Pe data de 26 iunie 1940, Guvernul sovietic a trimis o Notă ultimativă a Guvernului regal al României prin care cerea Basarabia, nordul Bucovinei, iar pe harta alăturată, Molotov a mai adăugat Ținutul Herța și câteva insule de la Gurile Dunării.

Data de 26 iunie 1940 a devenit remarcabilă și datorită intrării în vigoare a unui Decret, care lărgea baza juridică a aparatului represiv sovietic. Este vorba de Decretul „Cu privire la trecerea la ziua de muncă de opt ore, la săptămâna de muncă de șapte zile și interzicerea plecării în mod arbitrar a muncitorilor și funcționarilor de la întreprinderi și instituții”. Iată ce a scris despre acest Decret Victor Suvorov: „La 26 iunie 1940 deasupra țării a tunat Decretul „cu privire la trecerea la ziua de muncă de opt ore, la săptămâna de muncă de șapte zile și interzicerea plecării în mod arbitrar a muncitorilor și funcționarilor de la întreprinderi și instituții”. Îți place sau nu maistrul cu bățul de bambus, dar nu poți pleca de la uzină. La acel loc de muncă, la care te-a prins decretul, acolo și rămâi. A devenit imposibil să te concediezi și să pleci de la uzină. Muncitorii au fost legați de uzine tot așa cum erau legați vâslașii cu lanțuri de vâslele galerelor, cum colhoznicii au fost legați de colhozuri, cum aviatorii-ghinionişti de avioane... Fiecare Decret din anul 1940 oferea cu generozitate termene, cel mai mult au avut de suferit chiu-langiii. În conformitate cu Decretul din 26 iunie, [oamenii] erau condamnați pentru absența nemotivată [la lucru], iar absența nemotivată era considerată întârzierea [la lucru] cu mai mult de 20 de minute. S-a defectat tramvaiul, ai întârziat la lucru; pe cei care au întârziat [îi trimiteau] în lagăre [de muncă forțată]; iar acolo nu-ți vor permite să întârzi” [3, p.193-194]. V.Suvorov comentează mult acest Decret; autorul scrie, că decretul venea în contradicție cu prevederile chiar ale Constituției staliniste din 1936, care garanta, de pildă, ziua de muncă de șapte ore.

Cu astfel de „legi” draconice, nemiloase, antiumane (art. 58 al Codului penal al RSFSR, în special, art. 58, Decretul din 26 iunie 1940, Codul penal

al RSS Ucraina, art. 54 etc.) forțele militare și cele represive sovietice s-au extins, la 28 iunie 1940, asupra populației pașnice, neînarmate a României (Basarabia, nordul Bucovinei, Ținutul Herța, insule de la Gurile Dunării). Nu este greu de imaginat: cu astfel de „legi”, cât de siguri pe ei erau encavediștii. Iar zeci de mii de oameni au suferit chinurile Gulag-ului pentru mici încălcări ale disciplinei de muncă. Iată textul Decretului, tradus din limba rusă în limba română.

DECRETUL PREZIDIULUI SOVIETULUI SUPREM AL URSS

„Cu privire la trecerea la ziua de muncă de opt ore, la săptămâna de muncă de șapte zile și interzicerea plecării în mod arbitrar a muncitorilor și funcționarilor de la întreprinderi și instituții”

În conformitate cu demersul Consiliului Central Unional al uniunilor profesionale, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS decide:

1. A mări durata zilei de muncă a muncitorilor și funcționarilor în toate întreprinderile de stat, cooperative și întreprinderi și instituții obștești: de la șapte la opt ore – la întreprinderile care au ziua de muncă de șapte ore; de la șase la șapte ore – la activitățile de șase ore pe zi, cu excepția profesiilor exercitate în condiții nocive de muncă, în baza listelor, aprobate de Consiliul Comisarilor Poporului al URSS; de la șase la opt ore – pentru funcționarii întreprinderilor; de la șase la opt ore – pentru persoanele ce au atins vârsta de 16 ani.

2. A trece toate întreprinderile și instituțiile de stat și obștești, cooperativele, de la săptămâna de lucru de șase zile la săptămâna de lucru de șapte zile, considerând cea de-a șapte zi a săptămânii – duminică – zi de odihnă.

3. A interzice plecarea arbitrară a muncitorilor și funcționarilor din cadrul întreprinderilor și instituțiilor de stat și obștești și din cooperative, precum și trecerea arbitrară de la o întreprindere la alta sau de la o instituție la alta. Plecarea de la o întreprindere și instituție sau trecerea de la o întreprindere la alta și de la o instituție la alta o poate permite doar directorul întreprinderii sau șeful instituției.

4. A stabili că directorul întreprinderii și șeful instituției are dreptul și este obligat să permită plecarea muncitorului sau funcționarului de la întreprindere sau instituție în următoarele cazuri:

a) când în conformitate cu concluzia comisiei de experți medicale și muncitorești, muncitorul, muncitoarea sau funcționarul nu pot îndeplini activitatea precedentă din cauza bolii sau invalidității, iar administrația nu le poate oferi o muncă pe potrivă în cadrul aceleiași întreprinderi sau instituții, sau când pensionarul, căruia i s-a stabilit pensia de bătrânețe, dorește să părăsească locul de muncă;

b) când muncitorul, muncitoarea sau funcționarul este obligat să înceteze munca în legătură cu admiterea lui în instituția de studii superioare sau medii speciale.

Concediile, oferite muncitoarelor și funcționarilor gravide și după naștere, se păstrează în conformitate cu legislația în vigoare.

5. A stabili că muncitorii și funcționarii care au plecat arbitrar de la întreprinderile sau instituțiile de stat, obștești sau cooperative sunt trimiși în judecată și, în conformitate cu sentința judecătoreiei poporului, sunt întemnițate pe un termen de la 2 la 4 luni.

A stabili că pentru absență nemotivată [la lucru] muncitorii și funcționarii de la întreprinderile sau instituțiile de stat, obștești sau cooperative sunt trimiși în judecată și, în conformitate cu sentința judecătoreiei poporului, sunt reprimăți cu munci corecționale la locul de lucru pe un termen de până la 6 luni cu reținerea a 25% din salariu.

În legătură cu aceasta, a anula eliberarea obligatorie pentru absență nemotivată [la lucru].

A propune judecătorilor poporului ca dosarele, indicate în acest articol, să fie examinate într-un termen mai mic de 5 zile, iar termenul și sentința acestor dosare să fie executate imediat.

6. A stabili că directorii întreprinderilor și șefii instituțiilor sunt trași la răspundere judecătorească pentru eschivarea trimiterii în judecată a persoanelor ce se fac vinovate pentru plecări arbitrare de la întreprinderi sau din instituții, și a persoanelor, care lipsesc nemotivat [la lucru]. A stabili, de asemenea, că sunt trași la răspundere judecătorească directorii întreprinderilor și șefii instituțiilor care angajează la lucru persoane ce se ascund de lege și care, în mod arbitrar, au părăsit întreprinderile și instituțiile.

7. Acest Decret intră în vigoare la 27 iunie 1940.

Președintele Prezidiului Sovietului Suprem al URSS

M.Kalinin

Secretarul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS

A.Gorkin [2, p.43-45]

În conformitate cu datele statistice, prezentate de Societatea „Memorial”, între 1941 și 1956, în baza acestui Decret au fost condamnați 36,2 mil. oameni, dintre care 11 mil. – pentru întârzieri la muncă. Între acești oameni, supuși represioniilor, au fost zeci de mii de basarabeni și bucovineni.

Referințe:

1. *Diplomația cotropitorilor. Repercusiunile ei asupra Basarabiei și Bucovinei de Nord. Culegere de documente.* Alcătuitor, trad. din l.rusă A.BLANOVSKI. Chișinău: Universitas, 1992. ISBN5-362-00855-2.
2. LÎSKOV, D. *Zapretnaia pravda o „stalinskih repressiah”.* „Deti Arbata” *Igut!* [Adevărul interzis despre „represiunile staliniste”. „Copiii Arbatului” mint!]. Moscova: „Iauza-Press”, 2012.
3. SUVOROV, V. *Deni „M”.* *Kogda nacealasi Vtoroia mirovaia voina?* [Ziua „M”. Când a început cel de-al Doilea Război Mondial?]. Cercassî: „Inles”, 1994. ISBN 5-7707-4857-5.

**PROMOTORI AI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ROMÂNESC
DIN BASARABIA REPRIMAȚI ÎN PRIMUL AN
DE OCUPAȚIE SOVIETICĂ
(Cazul lui Ioachim Arhip)**

Gheorghe PALADE

Odată cu anexarea Basarabiei de către Uniunea Sovietică, după 28 iunie 1940, organele NKVD-ului au declanșat un val de represii, arestările cuprinzând diverse categorii sociale și profesionale. În primul rând, erau arestate persoanele care constituiau elitele politice, administrative, culturale: foștii deputați ai Sfatului Țării, reprezentanți ai administrației județene și comunale, avocați, membri activi ai partidelor politice, foști deputați și senatori din Parlamentul României. Cu o deosebită înverșunare erau căutați și supuși represiei frunțașii corpului didactic basarabean, toți acei care au contribuit la organizarea învățământului românesc, la iluminarea culturală a populației.

Astfel, la 15 ianuarie 1941 a fost arestat Ioachim Arhip, originar din satul Țânțăreni, județul Orhei, la acel moment, învățător la o școală medie din Chișinău. Dosarul anchetei penale alcătuit de secțiile securității conține diverse documente și materiale care au stat la baza condamnării lui: hotărârea de arestare, acuzațiile prealabile, foaia de anchetă cu datele personale, procesele verbale ale interogatorilor inculpatului, hotărârea privind prelungirea termenului de anchetă, procesele-verbale ale martorilor acuzaților, probe materiale, hotărârea finală a Comitetului Securității de Stat al RSSM privind măsura de pedeapsă, hotărârea Comisiei Speciale a NKVD-ului de condamnare a inculpatului.

Inițial, în hotărârea de acuzare lui Ioachim Arhip, i se incrimina activitatea în Sfatul Țării și contribuția la „alipirea” Basarabiei la România, aceste formulări determinând obiectivele și insistența interogatoriilor care au durat de la 15 ianuarie până la sfârșitul lui aprilie 1941. Mărturiile depuse de inculpat conțin informații relevante despre evenimentele care s-au derulat în Basarabia în anii 1917/1918, mai ales cu privire la mișcarea pentru organizarea învățământului național. Important este să constatăm împrejurările în care I.Arhip a aderat la această mișcare.

La întrebarea anchetatorului privind participanții activi la mișcare pentru organizarea școlii naționale românești în Basarabia el îi numea pe Gheorghe Druță, Iosif Nica, Leon Boga, Ion Berliba, Ion Sîrbu.

Informațiile pe care le aducea, demonstau faptul că liderul acestei mișcări era Pan Halippa, în casa căruia ei veneau pentru a primi indicații în procesul de naționalizare a învățământului. Totodată, erau menționate cursurile învățătoresți din vara anului 1918, care aveau misiunea nu doar de a pregăti corpul didactic pentru predarea în limba română, ci și de a-l consolida sub aspect organizatoric. Anume în acel context s-a înființat Asociația învățătorilor din județul Lăpușna.

Impresionante sunt mărturiile lui I.Arhip care reliefează convingerile și acțiunile sale în raport cu evenimentele din Chișinau. Respingând acuzațiile privind participarea la lucrările Sfatului Țării, el confirma, fără echivoc, că a sprijinit prin discursurile sale hotărârile adoptate de parlamentul basarabean, inclusiv Declarația de Unire de la 27 martie 1918. Atitudinea sa față de măsurile întreprinse de Sfatul Țării, după cum mărturisea la interogatoriu „... își găseau expresie în educarea elevilor în spiritul românesc”, această activitate fiind inițiată din 1922, „adică din momentul intrării în activitatea politică”. În textul procesului-verbal, probabil la insistența anchetatorului, se observă o corectare, și anume: „Educarea elevilor în spirit românesc am început-o în anul 1918”.

La afirmația lui I.Arhip în care se menționa că el a făcut propagandă în favoarea hotărârilor Sfatului Țării doar în discursurile sale publice, anchetatorul îi riposta: „Dar în reviste aveți tipărite articole politice în susținerea faptelor trădătoare ale Sfatului Țării privind alipirea Basarabiei la România?” Drept răspuns, inculpatul menționa că a scris 6-7 articole, cu caracter profesional-cultural, și că n-a publicat articole „strict politice”.

Mai multe întrebări i-au fost adresate cu privire la articolul său din revista „Școala Basarabiei”, nr.4, (1938) intitulat „Razele mișcării noastre”. Aprecierea sa, precum că articolul cuprindea doar istoria mișcării profesionale a învățătorilor în cei 20 de ani și nu avea un caracter politic, nu l-a calmat pe anchetator. Inculpatul era impus să concretizeze legăturile sale cu Pan Halippa, mărturisind că acestea fuseseră stabilite încă la Congresul învățătorilor moldoveni din mai 1917. Totodată, sub presiunea anchetatorului, el numea persoane care făceau parte din grupul ce activa în acea perioadă la indicațiile lui Pan Halippa – Ștefan Holban, Andrei Albu, Vasile Parpalac, Ion Berliba, adăugând că erau printre ei și alții pe care nu și-i amintea. La întrebările insistent repetate, continua: „Pe lângă cei numiți, casa lui Halippa în 1917 o vizitau Mîță, Druță, Sîrbu, Barcaru ș.a. pe care nu mi-i amintesc”. Pentru a atenua acuzațiile aduse, I.Arhip menționa: „... la întrunirile de la Halippa se vorbea numai de școala moldovenească, dar nu românească. În 1917 nu era vorba despre românizarea școlilor.”

Inculpatul depunea mărturii despre activitatea sa în legătură cu convocarea congresului învățătorilor din județul Lăpușna din vara anului 1918, menționând sarcinile care erau la ordinea de zi: organizarea profesională a învățătorilor moldoveni și realizarea sarcinilor cultural-iluministe. Se menționa, totodată, că la congres s-a ales comitetul de conducere al Asociației învățătorilor din județul Lăpușna, în frunte cu Șt. Holban, din care făcea parte și I.Arhip.

Organele securității, luând în considerare legăturile lui I.Arhip cu personalități de vază ale vieții politice și culturale din Basarabia, au încercat să-l utilizeze pentru acțiuni operative, în scopul reprimirii acestora. Deși nu cunoaștem intențiile concrete ale securității, le putem intui din decizia secției a 5-a a Comi-

tetului Securității de Stat, în care se menționa: „Arhip Ioachim nu este sincer, n-a dat mărturie amănunțite despre activitatea sa în Partidul Liberal, de aceea nu poate fi utilizat în lucrul operativ al secției...”

Drept urmare, la 14 martie 1941, CSS al RSSM a luat hotărârea privind prelungirea termenului de anchetă sub arest pentru o lună de zile. S-a decis interogarea martorilor Balan Grigore și Zemcenco, care cunoșteau „trecutul criminal al inculpatului” și, de asemenea, noi interogatorii pentru a obține de la ei mărturii amănunțite despre activitatea lui în Sfatul Țării și în Partidul Liberal. Se prevedeau și alte procedee de anchetă: solicitarea unei informații de la consiliul orășenesc despre trecutul social-politic al lui I.Arhip, obținerea unei caracteristici de la ultimul loc de muncă și, totodată, verificări după actele Arhivei Centrale de Stat a RSSM. Drept probe materiale erau prezentate în variantă rusă articolele sale din revista „Școala Basarabeană” și din ziarul „Cuvânt Moldovenesc”. Agravantă pentru inculpat era și informația din cartea *Figuri contemporane basarabene* în care rezumativ erau menționate meritele lui în viața politică și culturală. În același context, anchetatorii se refereau și la decorațiile, ordinele și medaliile primite de I.Arhip de la statul român: „Răspлата muncii” pentru construcții școlare cl.I; ordinul „Coroana României” în gradul de cavaler și ofițer; ordinul „Steaua României în grad de ofițer; și, „Vulturul României” în grad de Cavaler. La enumerarea funcțiilor de conducere în sistemul de învățământ pe care el le deținuse, inclusiv de președinte al Asociației învățătorilor din județul Lăpușna și mun.Chișinău, era subliniat faptul că I.Arhip a fost deputat în Parlamentul României în anii 1922-1926 și 1933-1936.

În Hotărârea Comitetului Securității de Stat privind determinarea măsurii de pedeapsă erau formulate acuzațiile, cele mai grave fiind: legăturile cu liderii Sfatului Țării; participarea la congresele învățătoresți și activitatea din jud.Chișinău, care împreună cu alte „organizații naționaliste” au pregătit răpirea Basarabiei de la Rusia Sovietică; propaganda în rândurile țăranilor și ale învățătorilor în apărarea hotărârii Sfatului Țării cu privire la „alipirea” Basarabiei la România și ocuparea ei de către armata română; activitatea în Partidul Liberal și de deputat în Parlamentul României; recunoașterea meritelor deosebite față de statul român confirmate prin numeroase decorații; participarea la mișcarea profesională a învățătorilor moldoveni și la realizarea sarcinilor cultural-iluministe.

Toate acestea au stat la baza Hotărârii Consfătuirii Speciale a NKVD-ului URSS din 17.V.1941 prin care I.Arhip a fost condamnat la detenție în lagăr pe termen de 8 ani.

Astfel, dosarul lui I.Arhip, alcătuit de către organele securității sovietice în ianuarie-mai 1941 ne permite, ca și în multe alte cazuri, să evidențiem noi informații privind viața politică și culturală din Basarabia în perioada interbelică și personalitățile care i-au conturat caracterul ei românesc.

PRIMA ATESTARE DOCUMENTARĂ A SATULUI TABANI, RAIONUL BRICENI

Valentin TOMULEȚ

A fost întotdeauna o legătură strânsă între istoria unui popor și pe pământul care locuiește. Așezarea poporului din punct de vedere geografic determină, în bună parte, viața locuitorilor acelor pământuri. Din acest considerent, tematica legată de istoria locală este una actuală și necesară ca problemă de cercetare. Ea ne permite să înțelegem cine suntem, de unde ne tragem, care ne sunt rădăcinile.

De la bun început, este oportun să precizăm că în stabilirea primei atestări documentare a satului, pornim de la faptul că sursele documentare de epocă, în diferite perioade de timp, atestă satul cu diferite denumiri – Mlinăuți, Mihălcauți și Tabani. Drept argument care ar confirma această afirmație ne servește faptul că sătenii încă în anii '70 ai sec.XIX știau despre semnificația triplă a denumirii satului Tabani. Într-o cerere din 3 iunie 1878 adresată Administrației regionale în problemele țărănilor din Basarabia, comunitatea țărănilor din Tabani (194 semnături) nemulțămă de modalitatea cum au fost împroprietăriți, după aplicarea în viață a Regulamentului din 1868, prin separarea de către proprietăreaș Lisovski, a ocinii Mihălcauți de satul Tabani, dovedeau că „în timpul împroprietării, satul Tabani așa numita ocină pustie Mihălcauți, cu o suprafață de 400 desetine, care se mărginește cu ocinile Briceni și Colicăuți, nu au existat separat, dar din cele mai vechi timpuri, fac parte din componența ocinii Tabani... Cum povesteau strămoșii noștri și bătrânii în vârstă de 80 și 90 de ani, și cum confirmă cei care au trăit și care mai trăiesc și astăzi, pe această parte a satului Tabani demult au fost organizate gospodării, grădini, livezi și alte proprietăți agricole, care și astăzi mai pot fi observate, și cimitirul vechi amplasat în această parte a ocinii, unde se odihnesc buneii și străbunii noștri, care exact ca și noi se ocupau cu agricultura pe acea parte a ocinii, **care avea trei denumiri: Mihălcauți, Mlinăuți și Tabani**. Loturile gospodarilor și casele țărănești (siliște) a vechiului sat Tabani erau amplasate până în apropierea ocinii Lomașeni, numită astăzi Caracușeni. Pe pământul acela strămoșii noștri, dar și noi am îndeplinit boierescul (*паницину*), aram permanent pământul proprietăresei cu plugurile noastre, coseam, semănam și transportam cu boii și carele noastre pâinea moșierească, plăteam proprietăresei *adetul* (*componentă a dijmei feudale – V.T.*), îndeplineam anual clăci și puneam la dispoziție care în zilele de muncă cu nart. Într-un cuvânt, pentru pământul dat în folosință în acea parte de ocină Tabani îndeplineam noi și strămoșii noștri au îndeplinit prestații moșierești, conform obiceiurilor de atunci și îndeplineam și alte feluri de prestații pe care le cerea de la noi proprietara și economista sa” [1].

Din acest document se vede destul de clar că încă în sec. al XIX-lea locuitorii știau despre aceste denumiri ale satului care erau folosite larg în circuitul uzual.

Prima atestare documentară a satului Tabani datează cu 24 aprilie 1520. Este vorba de o *Carte domnească* prin care Ștefan (Ștefăniță) Voievod (aprilie 1517-ianuarie 1527) întărește la 24 aprilie 1520 (1520) câtorva boieri din neamul lui Cozma Șandrovici mai multe sate din partea de Nord a Moldovei. Conform *Cărții domnești* „...au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni sluga noastră Crâstea și sora lui, Nastea, cneaghina panului Stârcea stolnic, fiii lui Isaico și unchii lor, Șteful și sora lui, Magda, fiii lui Buceațchi, și de asemenea, unchii lor, credinciosul nostru pan, Grincovici, pârcălab de Hotin, fiul Vasutcăi, și nepoții lui de frate, Ion și fratele lui, Iurie, fiii lui Șandru Turcul, toți nepoții lui Cozma Șandrovici și a lui Iacuș vistiernicul, de bună voia lor, nesiliți de nimeni și nici asupriți, și au împărțit ale lor drepte lor ocine și moșteniri” [2]. Enumerarea tuturor persoanelor care urmau să-și confirme proprietățile funciare nu este întâmplătoare. De numele câtorva boieri ce s-au adresat lui Ștefăniță Vodă la 24 aprilie 1520 este legată prima atestare documentară a satului Tabani (Mlinăuți).

Izvorul indică și satele care urmau să fie întărite acestor familii boierești: „...Șendrești, care acum se numesc Cozmești, și cu loc de moară, pe apa Siretului, și Ionășești și satul Iurcești și Halaucești și Poganești, pe Sireti, și Midcăul și Șeacăul, deasupra Nistrului, și Ciabrăcăul, pe Prut, și Lemeșani, pe Vilia, și **Mlinouți** și Corbești, pe Zijia, și Deșevcani și Nesvoia și Criva, pe Prut, și Voropceani și Ivancouți, asemenea pe Prut, și Faurii, pe Zijia, și Răchiteni și Temeșani și Jugani” [3].

Cum constatam anterior, vechea denumire a satului Tabani a fost Mlinăuți, localizat, conform informației din prima parte a documentului, împreună cu satul Corbești pe Jijia. Cunoscutul cercetător Mihai Costăchescu analizând detaliat acest document consideră că Mlinouții „...sânt poate Mlenăuții, din comuna Hudești, județul Dorohoi”, deși constată mai jos că „...acesta nu este așezat pe Jijia” [4]. Eroarea poate fi ușor depistată analizând integral acest document, în special, a doua parte a lui – acolo unde se indică satele care erau confirmate fiecărei familii boierești în parte. Dacă în prima parte a documentului satul Mlinouți este localizat împreună cu satul Corbești pe Jijia, în partea a doua – este amplasat pe Vilia. În izvor se arată destul de explicit că lui Șteful și surorii sale Magda, fiii lui Buceațchi, le-a revenit „...părțile lor, satele, anume Criva și Nesvoia și Deșevcani pe Prut și Corbești pe Zijia și jumătate din Mlinouți, fără mori” [5]. Pârcălabului Grincovici și nepoților săi de la frate – Ion și Iurie – le-a revenit „...în partea lor, satele...Jugani și Temeșani și Răchiteni pe Siret și Faurii pe Jijia, și Ivancouții și Voropcianii pe Prut și jumătate de sat, de Mlinăuți cu mor pe Vilia” [6]. Prin urmare, deși în izvor se indică clar denumirea satului – Mlinouți (*Млиновеци*), Mihai Costăchescu folosește în textul tradus doi termeni – Mlinouți și Mlinăuți. În lucrarea dedicată *Istoriei ținutului Hotin*, istoricul Ion Gumenăi citând același document publicat de Mihai Costăchescu, dar publicat în colecția *Documente privind*

istoria României, folosește termenul de Mlinăuți [7], deși în izvor este folosit termenul Mlinăuți [8]. Cu această denumire – Mlinăuți, localizat pe Vilia, satul figurează pe harta *Țara Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*, publicată în 2007 de istoricii Gheorghe Nicolaev și Sergiu Tabuncic [9].

Proprietățile funciare indicate mai sus erau confirmate boierilor pe veci „... cu tot venitul, lor și copiilor și nepoților și strănepoților lor și răstrănepoților lor și întregului neam al lor, cine li se va alege mai de aproape, nestrîcat, niciodată, în veci” [10]. Cât privește hotarele satelor, acestea urmau „... să fie din toate părțile după vechil hotar, pe unde din veac au trăit” [11].

Izvorul conține și informații indirecte, prin care se poate de constatat, că toate satele nominalizate în prima parte a documentului erau atestate cu mult înainte de data semnării lui de Ștefăniță Vodă la 24 aprilie 1520 și aparțineau acestor familii de boieri. În izvor se menționează că „... ei au avut de la străbunul Domniei mele, Alexandru Voevod (martie 1449-octombrie 1449, februarie 1452-1454, februarie 1455-mai 1455), și de la înaintașii noștri, de la Iliiaș și de la Ștefan (al II-lea), Voievozi (asociați la domnie – august 1435-decembrie 1442), pe aceste mai sus scris sate” [12]. Prin urmare satul Mlinăuți poate fi datat documentar, deși indirect, în timpul domniei lui Iliiaș și Ștefan al II-lea, din anii '30-'40 ai sec. al XV-lea, sau poate chiar și mai timpuriu. Mai mult ca atât, documentul la care ne referim relevă destul de explicit că Mlinăuți localizat în ținutul Hotin, în timpul domniei lui Iliiaș și Ștefan al II-lea, deținea statul de sat.

Referințe:

1. ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 10-10 verso.
2. COSTĂCHESCU, Mihai. *Documente moldovenești de la Ștefăniță Voivod (1517-1527)*. Iași, 1943, p. 192-194.
3. *Ibidem*, p. 193.
4. *Ibidem*, p. 201.
5. *Ibidem*, p. 193.
6. *Ibidem*.
7. GUMENĂI, Ion. *Istoria ținutului Hotin. De la origini până în 1806*. Chișinău, 2002, p.113-114.
8. N-am fi de acord cu istoricul Ion Gumenăi când scrie că „printre satele întărite au fost Nesvoia și Criva (și Deșevcani – *V.T.*) pe Prut, care au revenit lui Șteful și Magdei, precum și satele Mlinăuți (Mlinăuți – *V.T.*), cu mori pe Vilia și Șerbiceni, care au trecut în partea lui Crâncovici (Grincovici – *V.T.*), pârcaľab de Hotin” (GUMENĂI, Ion. *Op.cit.*, p.113). Șteful și Magda au primit doar jumătate din satul Mlinăuți și nu tot satul, cum scrie autorul.
9. *A se vedea* harta publicată de Gheorghe Nicolaev și Sergiu Tabuncic: *Țara Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare* (ținutul Hotin – satul Mlinăuți, pe Vilia).
10. COSTĂCHESCU, Mihai. *Documente moldovenești de la Ștefăniță Voivod (1517-1527)*. Iași, 1943, p.194.
11. *Ibidem*.
12. *Ibidem*, p.193.

REVENDICĂRILE MAZILILOR ȘI RUPTAȘILOR ÎNAINȚATE ADMINISTRAȚIEI REGIONALE ȘI IMPERIALE ÎN 1818 ȘI 1820

Valentin TOMULEȚ

După anexarea în 1812 a Basarabiei la Imperiul Rus, administrația imperială a promovat în teritoriul nou-anexat o politică colonială, urmărind consolidarea sistemului social existent. Cele expuse sunt confirmate de *Regulamentul privind instituirea administrației provizorii în Basarabia* din 23 iulie 1812, în care erau confirmate toate orânduielele vechi din Moldova. În plus, administrația imperială a început să instituie în Basarabia instituțiile sale sociale. Boierii continuau să rămână cei mai mari proprietari de bunuri funciare [1]. Deși Regulamentul Provizoriu includea un articol special ce prevedea scutirea locuitorilor Basarabiei de orice capitație pe o perioadă de 3 ani [2], acest decret a rămas, de fapt, doar pe hârtie, deoarece impozitele erau luate de către boieri în folos propriu, fie erau date în concesiune.

Despre încălcările abuzive ale administrației locale, care aveau loc în timpul încasării prestațiilor la care era impusă populația, ne demonstrează și plângerea mazililor discutată la 17 august 1816 în Comitetul Regional Provizoriu al Basarabiei, la propunerea rezidentului plenipotențiar din 16 august, în care aceștia scriau că, în pofida privilegiilor de care beneficiau, date de domnii Moldovei, „sunt impuși la prestații, necuviincioase stării lor sociale” [3]. Pentru a îngrădi mazilii de asemenea abuzuri Comitetul Regional Provizoriu al Basarabiei a dat dispoziție Departamentului I al Guvernului Regional de a înștiința toate isprăvniciele „...ca mazilii aflați în această regiune, de acum înainte, să nu mai fie impuși prestațiilor, care în virtutea drepturilor și obiceiurilor existente, nu se referă la ei” [4].

Mazilii și ruptașii deseori se întruneau pentru a se sfătui cum să-și apere drepturile și privilegiile. În special, aceste întâlniri au avut loc după adoptarea Regulamentului privind administrarea Basarabiei din 29 aprilie 1818. Spre exemplu, la 8 august 1818, seful poliției din or. Chișinău Tumanov îi raportează guvernatorului civil al Basarabiei C.A. Catacazi că în noaptea de 4 spre 5 august, în casa căpitanului Purcel „...s-a adunat o gloată de oameni, în număr de 27 de persoane”, mazili și ruptași de vistierie, pentru a discuta despre drepturile lor [5]. Instigatorul acestei adunări a fost mazilul Egor Valuța, urmat de căpitanul Purcel, Ion Dânga, Carp Suruceanu, Ignate Ploșnița, Grigoraș Ploșnița, Ion Serghi, Gavril Horște, Constantin Gudze, Eremia Popa, postelnicul Tudor Popescu, Ștefan Gudze, Iordache Costin, Vasile Roșca, Vasile Leahu, Iacob Bosioc, Ion Erhan, Hodorogea Erhan, Grigore Moro, Ion Grati, Grigoraș Paladuța, Tudose Mederganov, Vasile Arsenii, Gavril Chirica, Vasile Caraman, Filip Ursu și Ion Caraman – toți mazili ai serdăriei Orhei [6].

La 8 august 1818 a urmat dispoziția secretă a guvernatorului civil al Basarabiei adresată ispravnicilor de Orhei, Soroca, Iași, Codru și Greceni, prin care acestea erau înștiințate că unii dintre mazili și ruptașii de vistierie petrec întruniri secrete în orașul regional Chișinău și „discută unele subiecte”. Șeful de poliție din Chișinău a primit dispoziția de a investiga cazul, a-i întreba pe mazili cu ce ocazie s-au întrunit, ce întrebări au discutat, din ce cauză s-au întrunit noaptea târziu, după care să li se confiște toate documentele care se vor afla la ei [7].

Din informațiile lui Tumanov, aflăm că mazilii s-au întrunit în casa căpitanului Purcel la miezul nopții, în componența a 27 mazili. La întrebarea din ce cauză s-au întrunit atât de târziu, Tumanov așa și nu a primit un răspuns clar. A doua zi Tumanov a invitat personal trei mazili pentru a depune mărturiile. La întrebarea cu ce scop s-au adunat, aceștia au răspuns că nu s-au întrunit cu gânduri rele, mai mult pentru a se consulta, în ce mod să roage administrația să le păstreze drepturile și privilegiile acordate stării lor sociale [8].

Cercetările făcute i-au permis lui Tumanov să constate că în pofida faptului că întrunirea mazililor nu s-a făcut cu intenții rele, totuși cazul urmează a fi adus la cunoștința Consiliului Suprem al Basarabiei [9]. Analiza documentelor confiscate de la mazili a demonstrat că: **1.** ei au fost chemați din diferite ținuturi; **2.** pentru a-și soluționa problemele s-au întrunit la Chișinău; **3.** pentru a petrece întrunirea au ales din rândurile lor deputați; **4.** au adunat bani; **5.** au creat un adevărat secretariat, alegând un secretar cu un salariu de 25 cervoneți; **6.** au cooptat în rândurile lor și pe o parte din ruptași. Dar din documentele depistate, nu se poate de aflat despre scopurile adevărate ale mazililor și nu s-a putut constata că întrunirea a purtat un caracter dușmănos puterii [10].

Din considerentul că întrunirea mazililor s-a petrecut fără știrea autorităților, Tumanov considera că acest caz urmează a fi cercetat în baza prevederilor legale, pentru ca instigatorii să fie trași la răspundere, iar 5 persoane, până la finisarea dosarului, să fie închise în cetatea Bender, din lipsa unei închisori în Chișinău [11].

În același timp, mazilii și ruptașii au fost avertizați de către ispravnicii de nelegitimitatea acestor întruniri și că „...autoritățile sunt gata totdeauna să satisfacă cerințele întemeiate” ale mazililor [12].

La 12 august 1818 căpitanii de mazili Ioan Purcel, Ștefan Popa, Vasile Mărădici, Gheorghe Valuța au înaintat o cerere pe numele guvernatorului civil al Basarabiei C.A. Catacazi în care scriau că starea socială a mazililor dorește să prezinte documentele ce se află la dispoziția lor pentru a dobândi privilegiile care li se cuvin în baza tradițiilor. În plus, ei scriau că s-au prezentat în timpul alegerilor în Adunarea deputaților nobilimii din Basarabia, dar „...unde nu au putut participa” și rămânând nemulțumiți de acest fapt au hotărât să se adreseze rezidentului plenipotențiar al Basarabiei pentru a le

apăra interesele. Ei considerau necesar de a alege din rândurile lor 4 sau 5 persoane care ar putea să le apere interesele în Adunarea deputaților nobilimii din Basarabia [13].

La 12 august 1818, ispravnicul de Orhei îi raportează guvernatorului civil al Basarabiei C.A. Catacazi că „...din numărul mazililor moldoveni care s-au întrunit în orașul Chișinău pentru a cere, conform vechiului obicei moldovenesc privilegiu, în ținutul Orhei au rămas numai 6 persoane, dar care au promis că nu se vor pronunța împotriva guvernului și nu vor lua, măsuri nechibzuite” [14]. Ceilalți ispravnici au raportat că mazilii din ținuturile lor n-au fost implicați în adunarea de la Chișinău [15].

În unele cazuri, mazilii și ruptașii încercau să-și caute dreptate la Sankt Petersburg. La 19 mai 1820, comunitatea mazililor, ruptașilor și țăranilor din ținutul Hotin au ales din rândurile lor 170 de reprezentanți pentru a-i trimite în Sankt Petersburg ca să le apere drepturile. Însă ispravnicul ținutului Hotin nu a fost de acord cu lista deputaților înaintați de această comunitate, sub pretextul că protoiereul Lancicovschi nu făcea parte din nici o categorie susmenționată [16]. În alte cazuri mazilii și ruptașii se adresau diferitelor comisii instituite în Basarabia de administrația imperială pentru rezolvarea diverselor probleme de ordin intern. Spre exemplu, la 16 martie 1820, Iordache Berca și postelnicul Galeasca, mazili din satul Cuizăuca, ținutul Orhei, scriu plângere senatorilor Gagarin și Hitrov (care au primit misiunea de a studia cauzele revoltelor țărănești în ținutul Hotin, unde bântuia holera și, concomitent, să studieze și întrebarea despre aplicarea unui nou regulament despre țărani), împotriva moșierului Iordache și fostului ispravnic de Orhei, maiorul Șeinovici, care „...percep ilegal de la ei bani pentru întreținerea închisorilor” [17].

Referințe:

1. ANRM, F. 1, inv.1, d. 3995, f. 11-14 verso.
2. *Ibidem*, f. 14.
3. *Ibidem*, F. 4, inv. 1, d. 57, f. 3.
4. *Ibidem*, f. 3 verso-4.
5. *Ibidem*, F. 2, d. 561, f. 1-1 verso.
6. *Ibidem*, d. 961, f. 1-2 verso.
7. *Ibidem*, f. 3-5 verso.
8. *Ibidem*, f. 5 verso-6.
9. *Ibidem*, f. 6.
10. *Ibidem*, f. 6 verso.
11. *Ibidem*, f. 7-7 verso.
12. *Ibidem*, f. 8.
13. *Ibidem*, f. 11-13.
14. *Ibidem*, f. 17.
15. *Ibidem*, f. 18-51 verso.
16. *Ibidem*, d. 677, f. 228 verso-229.
17. *Ibidem*, d. 690, f. 208.

UN PREOT ȘI ISTORIC AL REFORMEI – ZENOVIE PÂCLIȘANU (1886-1957)

Pavel COCĂRLĂ

Un loc de vază printre primii cercetători ai problemei Reformei din sec.XVI și răspândirii ei în Transilvania îi aparține lui Z.Pâclișanu, teza de doctorat a căruia a văzut recent lumina zilei. Z.Pâclișanu a fost preot greco-catolic, doctor în teologie la Universitatea din Viena, istoric, funcționar superior, membru corespondent al Academiei Române. Este autorul sintezei *Istoria Bisericii Române Unite*, o adevărată provocare a istoriei contemporane. A fost o personalitate marcantă a epocii care a optat pentru Unirea Transilvaniei cu România. Numele său se înscrie printre marii cărturari din Transilvania care a abordat istoria națională a românilor, problema unirii Transilvaniei cu România; a luptat pentru drepturile naționale și religioase ale românilor sub stăpânirea maghiară. După 1990, vieții, activității și operei lui Z.Pâclișanu, i-au fost consacrate un șir de studii, inclusiv în perioada aflării în închisorile comuniste (1949-1952, 1957).

Z.Pâclișanu s-a născut la 1 mai 1886 în satul Straj (jud.Alba). Tatăl sau – Timofei Pâclișanu era paznic la viile Episcopiei Romano-Catolice. Primul său învățător a fost dascălul din sat Ion Gligorescu. A urmat cursurile inferioare ale Liceul Romano-Catolic din Alba Iulia. În anii 1898-1906 – elev al Gimnaziului de la Blaj. Grație succeselor excelente la învățătură, a devenit bursier al Mitropoliei Române Unite la Facultatea de Teologie Catolică a Universității Regale de Științe din Budapesta, unde a studiat în anii 1906-1910. Apoi, în anii 1912-1916 face studii la Universitatea din Viena la Facultatea de Teologie Catolică. În 1916 se întoarce în Transilvania (la Blaj) și activează ca profesor suplinitor la Academia Teologică Greco-Catolică și predicator (preot) la Catedrala Blajului. Concomitent (1916-1919) a fost angajat la Biblioteca Centrală Arhiepiscopala. În anii 1918-1919 director la Ziarul *Unirea*. A participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (1 decembrie 1918).

Z.Pâclișanu a colaborat cu N.Iorga în cadrul cursurilor de vară de la Vălenii de Munte. La propunerea acestuia, Z.Pâclișanu a fost ales (5 iunie 1919) membru corespondent al Academiei Române, la Secția istorică. Z.Pâclișanu l-a cunoscut și pe Vasile Pârvan. Despre întâlnirea în 1910 cu marele arheolog el scria mai târziu: „Eram ziua întregă și noaptea până după miezul nopții laolaltă, discutând mai ales chestiuni actuale din viața publică a românilor din Ardeal și Ungaria” [1, p.40]. În anii 30-începutul anilor 40 a ocupat diferite funcții de stat, a întreprins multiple călătorii peste hotare reprezentând interesele naționale ale Guvernului României. A fost decorat cu Ordinul Coroanei (1930), cu Ordinul Ferdinand (1932).

În 1948 a fost arestat de către autoritățile comuniste, aducându-i-se diferite acuzații și deținut în închisorile de la Jilava și Siret. Readus la București (25 martie 1952 și eliberat, este arestat din nou (18 aprilie 1957) și condamnat la 12 ani de închisoare. A decedat la 31 octombrie 1957 în timpul unei anchete de insuficiență cardiacă.

Teza de doctorat a lui Z.Pâclișanu este structurată după cum urmează: *Introducere; Cap.I. Atitudinea românilor față de lutheranism; Cap.II. Atitudinea românilor față de calvinism în timpul lui Ioan Sigismund (1556-1571); Cap.III. Atitudinea românilor față de refomați de la moartea lui Ioan de Sigismund până la Gabriel Bethlem (1571-1613); Cap.IV. Atitudinea românilor față de reformați în timpul principelui Gabriel Bethlen (1613-1629); Cap.V. Atitudinea românilor față de calviști de la moartea lui Gabriel Bethlen până la Unire; Cap.VI. Participarea Românilor Moldovei, Valahiei și Transilvaniei împotriva Reformei* [1, p.51].

Analizând factorii care au facilitat pătrunderea și răspândirea luteranismului în Transilvania, Z.Pâclișanu constată că la începutul secolului al XVI-lea scaunele episcopale din Ungaria „nu erau ocupate de bărbați însemnați în știința teologică” și că acestea erau ocupate „... de către membrii familiilor cunoscute, care își ofereau serviciile regelui” [1, p.232]. Z.Pâclișanu menționează că „primii care au acceptat învățăturile lui Luther au fost sași”, care au preluat ideile Reformei de la „negustorii lor și cei învățați” care, „întorcându-se din marile orașe ale Germaniei, au adus cu ei scrierile lui Luther, care se răspândeau peste tot [1, p.232-233]”. Deși regele Ungariei Ludovic al II-lea (1516-1526) a trimis pe 9 martie 1524 conducătorii „scaunului” Sibiu „să caute scrierile lui Luther, și să le ardă în public, și să dea de știre tuturor că vânzarea, cumpărarea sau citirea unor astfel de cărți se pedepsește prin pierderea tuturor bunurilor”, aceste măsuri n-au dat rezultat scontat, dimpotrivă, după cum constata Z.Pâclișanu „Reforma înainta tot mai mult” [1, p.233].

După ce scrie despre răspândirea luteranismului și a calvinismului printre sași, Z.Pâclișanu se referă și la poporul român din Transilvania care „... ducea o viață foarte modestă, cultivând pământul, păscând oile și apărând hotarele patriei pe timp de mare pericol” [1, p.235]. Chiar în condițiile vitrege ale vremii, Z.Pâclișanu iese în apărarea românilor descriind adevărul trist despre situația lor: „Lipsită de drepturi politice, de libertate și de bogății și, astfel, lipsită chiar de posibilitatea unei evoluții culturale, națiunea română era totuși cea mai numeroasă înaintea tuturor celorlalte neamuri ale Transilvaniei” [1, p.235]. Nu mai ușoară era și situația clerului român. Referindu-se la preoții români în prima jumătate a sec.XVI, Z.Pâclișanu constata cu tristețe că „Preoții români transilvăneni erau în general nepricepuți și neînvățați, fiind supuși la aceleași munci publice precum poporul credincios” [1, p.236] că „Învățătura lor era restrânsă la știința de a citi și a scrie și foarte puțini erau cei care aveau mai multă învățătură. Dar, pe de altă parte, se mai găseau foarte mulți nu numai în secolul XVI, ci chiar și în secolele următoare, care nu știau nici să citească, nici să scrie bine” [1, p.236]. Ținând cont de această stare de lucruri, Z. Pâclișanu concluzionează: „Astfel atât preoții seculari cât și călugării erau incapabili să înțeleagă cât de mare era deosebirea între dogmele bisericii orientale și cele ale protestanților. În consecință, nici nu poate fi vorba despre luptele, despre protestele acestor preoți și călugări împotriva reformaților care se năpusteau asupra religiei orientale” [1, p.236]. Neavând o bună pregătire teoretică, clericii cultului

ortodox n-au putut opune rezistență principilor și superintendenților încercărilor acestora de a-i converti pe românii transilvăneni la Reformă.

De altfel, principii care aderase la Reformă, depuneau eforturi considerabile pentru a converti creștinii de rit ortodox, folosind în acest scop tipografiile din Sibiu și Brașov și Bistrița. Astfel, senatul Sibiului a ordonat în 1544 tipărirea în limba română a *Catehismului* lui Luther; în același an, în tipografia lui Johannes Honterus la Brașov a fost tipărită o altă traducere greacă, a aceluiași *Catehism* pentru grecii ce locuiau în acest oraș [1, p.236]. Administrația orașelor nominalizate a împărțit preoților români din Transilvania *Catehismul* pe care mulți dintre ei l-au citit cu un oarecare zel, dar, după cum constată Z. Pâclișanu, „... niciodată nu au intenționat să-și schimbe vechea credință pe care o aveau, din contra, alții l-au respins” [1, p.237]. Analizând conținutul acestor tipăriri, Z.Pâclișanu sublinia că în ele „... se expuneau... preoților români neinstruiți, care nu știau nimic în afară de pasajele din cărțile de limbă slavă veche, expresii doar în română, pentru că un creștin trebuia să înțeleagă doar cinci cuvinte: *Decalogul, Simbolul credinței, Rugăciunea de duminică, Botezul și Împărțășania*” [1, p.237].

Analizând principiile luteranilor, Z.Pâclișanu a evidențiat coincidența cu principiile husiților în cea ce privește „predicarea Cuvântului divin..., înlăturarea limbilor moarte și introducerea celor naționale în toate funcțiile sacre...” și că, folosindu-se de acest principiu, „sașii brașoveni au tipărit cu ajutorul unui oarecare Diacon, numit Coresi, Sf. Scriptură în limba română”. El menționează că în așa mod, românii au primit în limba română *Evanghelia, Faptele apostolilor, Psaltirea și Tâlcul Evangheliilor*” [1, p.238.]

Dar puțin după apariția acestor tipăriri, „văzând că încercările și toate cheltuielile de a-i converti pe români sunt deșarte și că trebuie să-și apere propria credință împotriva calvinilor”, sașii, s-au văzut nevoiți să renunțe la intențiile de convertire a românilor. În calitate de argument, Z.Pâclișanu aduce textul cercetătorului G.V. Haner referitor la rezistența românilor împotriva tendinței convertirii lor în luteranism. Acesta scria că preoții români, „... aproape neinstruiți, respingeau noile ritualuri și învățături, dorind să citească cântecele lor obișnuite și le mențineau cu dârzenie pe ale lor, cele în care credeau până acum” [1, p.238].

Teza de doctor a lui Z.Pâclișanu, realizată în condițiile aflării Transilvaniei sub stăpânirea maghiară, atestă un spirit înalt de patriotism al unui român transilvănean, patriotism manifestat deschis după Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia.

Referințe:

1. PÂCLIȘANU, Z. *Relatio Rumenorum e terris coronae S[ancti] Stephani ad Reformationem saec[ul]is XVI et XVII / Legăturile românilor de pe pământurile coroanei Sfântului*, Ștefan cu Refroma în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Viena, 1912. Trad. din l.latin.: Andreea MĂRZA. Sibiu, 2010. Această carte constituie prima ediție a tezei de doctorat a lui Z.Pâclișanu publicată în redacția originală (în l.latină) și în română. Teza a fost susținută la Facultatea de Teologie Catolică a Universității din Viena în deceniul al 2-lea sec.XX. La 4 decembrie 1916 a fost proclamat și a obținut titlul de doctor în teologie.

ÎNALTUL CLER DIN MOLDOVA ÎN ANII 1768-1791 – ÎNTRE SLUJIREA LUI DUMNEZEU ȘI OPȚIUNEA POLITICĂ

Ion EREMLIA

Perioada anilor 1768-1791 reprezintă o perioadă crucială în istoria Moldovei, perioadă care a creat un context destul de tensionat în societate, în legătură cu cele două războaie ruso-turce din anii 1768-1774 și 1787-1791. În această situație, cercetarea comportamentului unor personalități, care nu, pur și simplu, au fost martori oculari ai acelor evenimente, dar, în virtutea funcțiilor lor, au trebuit să ocupe personal o anumită poziție, prezintă un interes deosebit.

Printre personalitățile marcante ale perioadei date, se numără, în primul rând, mitropoliții Moldovei. Educația ortodoxă tradițională, îndelungată practică de supraviețuire în fața tendințelor de grecizare a credinței ortodoxe și culturii moldovenești, tendințe favorizate de sistemul politic introdus treptat de otomani, au fortificat speranțele înaltului cler în vederea obținerii unui sprijin dezinteresat din partea Rusiei ortodoxe, sprijin, care, nici pe departe nu prevedea, nici dominația politică a Rusiei, nici eventuala rusificare a societății moldovenești, în locul grecizării, căreia i se opuneau cu vehemență.

Referindu-se la politica balcanică a Rusiei până la jumătatea secolului al XIX-lea, Svetlana Lurie scrie: „Așadar, vectorul «bizantin» al expansiunii nu era statal, ci bisericesc. Scopul lui nu era unitatea statală, ci bisericească. El urma să fie o întruchipare specifică a ideii celei de a Treia Romă, dar a ideii eshatologice, nu statale, adică a ideii refacerii spirituale a Bizanțului [5]. Totuși, se pare că în privința țărilor române țarismul urmărea altceva, și anume, după cum scria P.A. Kulakovski, atunci când se referea la împărțirea Poloniei: „Așadar, în timpul împărțirilor și căderii statului polonez, Rusia și-a luat doar pământurile rusești și o parte din Lituania. Ea doar a retrocedat poporului rus, ceea ce îi aparținea lui în mod natural și de drept, dar nici pe departe totul, la ce aveau dreptul adunătorii țării rusești” [4].

Cazul Moldovei, se pare, cade sub incidența acestei mentalități, ea fiind tratată ca o parte ce „pe drept”, aparținea „poporului rus”. Anume așa o mentalitate se formează, cel puțin în cercurile conducătoare ale Rusiei, de la mijlocul sec.XVIII, mentalitate argumentată de studiile lui V.N. Tatișcev (1686-1750). Concluzia lui Tatișcev că geții și dacii erau slavi [9]. era totalmente falsă, dar pentru realizarea scopurilor imperiale aceasta nu mai conta. Evident, dacă acestea erau pământuri slave, atunci drepturile „poporului rus” asupra lor sunt incontestabile. Ori, acesta este unul din criteriile evidențiate de E.Anisimov, pentru a identifica mentalitatea imperială rusă [2].

În contextul realităților de atunci, când Rusia declara că scopul ei principal este apărarea ortodoxiei de islam și eliberarea popoarelor ortodoxe, este absolut normal ca Înaltul cler din Moldova să vadă anume în Rusia acea forță

pe care trebuia să se sprijine în realizarea propriilor deziderate. În orice caz, la această etapă, clerul din Moldova nu avea nici un motiv să se împotrivescă planurilor Rusiei. Simțământul datoriei față de creștinătatea ortodoxă și credința în forța militară a Rusiei au determinat de la bun început alegerea.

Ocupând Moldova, rușii nu prea aveau idee cum se vor comporta locuitorii, de aceea ordinul lui P.A. Rumeanțev din 6 octombrie 1769 îl obliga pe general-maiorul A.A. Prozorovski ca trupele să aibă un comportament adecvat în Moldova, iar boierii simpatizanți Rusiei să se intereseze, nu vor locuitorii Moldovei să formeze detașamente și să lupte împotriva turcilor, poate cineva dintre ei să le insuflă și tătarilor asemenea gânduri. Manifestul lui P.A. Rumeanțev din 31 octombrie 1769 este destul de „convingător” în intențiile țarismului. El îi chema pe locuitori să ajute oastea rusă în apărarea Moldovei, să creadă că eliberarea lor este ireversibilă și că „integritatea țării lor, **ca proprietate deja a imperiului mării sale imperiale**, va fi păstrată întotdeauna” și că pe viitor ei vor fi apărați nu numai de această armată, ci va veni o mare mulțime de asemenea oști [8, p.21]. Evident, o asemenea întorsătură a lucrurilor – Moldova **proprietate deja a imperiului mării sale imperiale**, nu putea să nu neliniștească clerul și boierimea locală. În condițiile când domnul Constantin Mavrocordat este luat în prizonierat și ucis de un soldat rus, inițiativa politică a fost preluată de Înalțul cler. Pe 5 decembrie 1769, mitropolitul Moldovei Gavriil Callimachi se adresa lui N.A. Panin cu rugămintea să contribuie la aceea ca solia moldoveană trimisă la Petersburg să fie primită de Ecaterina a II [8, p.23].

Autoritățile ruse înțelegeau foarte bine rolul clerului moldovean în formarea a ceea ce astăzi numim „opinie publică”. De aceea, nu întâmplător, anume clerul urma să liniștească spiritele din Moldova, care se iritau din cauza negocierilor ruso-turce de la București (29 octombrie 1772-9 martie 1773), unde Obreskov, reprezentantul Rusiei la negocieri, a declarat că Rusia va retroceda Porții Moldova și Țara Românească. În această situație, mitropolitul Gavriil devine persoana căruia i se adresează Obreskov, apoi și P.A. Rumeanțev, pentru ca acesta să liniștească spiritele din țară și să încredințeze locuitorii în intenția împărătesei de a-i avea sub protecția sa [8, p.72, 249].

În timpul războiului din 1787-1791 guvernul rus a utilizat fețele bisericești pentru rezolvarea problemelor politice. Același autor ne spune că rușii, pentru o plată bună, recrutau spioni din rândurile localnicilor. Printre cei mai de văză este și protoiereul Mihail Strelbițki [8, p.23]. N.Jorga îl apreciază pe Strelbițki că „era și puțintel spion”. La 20 noiembrie 1787, Mihail Strelbițki se adresa cu o scrisoare mitropolitului. Din scrisoare aflăm că mitropolitului Moldovei i se mai trimitea o scrisoare de la contele Rumeanțev, pe care Mihail Strelbițki a tradus-o el singur „pe moldovenie”, pentru a evita o eventuală scurgere de informații din partea traducătorilor „cei ce nu sunt la o unire în lucrurile cele

de taină” [1, p.570]. Așadar scrisoarea dată atestă limpede implicarea mitropolitului Moldovei în anumite negocieri secrete ce țineau de începerea războiului ruso-turc.

Când în decembrie 1788, mitropolitul Leon Gheucă se stingea din viață, autoritățile ruse nu au permis clerului local alegerea unui mitropolit din Moldova. În calitate de „ocârmuitor” al Bisericii din Moldova, Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse l-a numit pe arhiepiscopul Ambrosie Serebrennikov. Nu trebuie să ne facem anumite iluzii în ce privește numirea unui ierarh din Rusia în fruntea Bisericii din Moldova: el era privit de Curtea imperială ca un pilon al statalității rusești. Prin intermediul lui, țarismul urma să infiltreze în opinia publică politica imperială statală a Rusiei. După cum menționa V.E. Bucinevici, din predicile **publicate** (subl. I.E.) ale lui Ambrosie, majoritatea țin de personalitatea lui Potemkin [3, p.324-326].

Evident că în condițiile, când Rusia a atentat și la conducerea supremă a Bisericii din Moldova, în fața clerului local apar obiective destul de importante, și anume: apărarea Bisericii de pretențiile de grecizare; de pretențiile de rusificare; apărarea ființei statale din partea Porții; apărarea ființei statale din partea Rusiei. În situația creată, clerul din Moldova devine acel liant dintre popor și stat care luptă pentru păstrarea ființei statale și identității naționale. Biserica din Moldova urma să mențină în inima poporului nu numai confesiunea ortodoxă în limba română, ci și identitatea națională, și identitatea politică.

Referințe:

1. *Documente privitoare la istoria orașului Iași*. Vol.III, Acte interne (1781-1790), editate de Ioan CAPROȘU. Iași: Dosoței, 2006.
2. АНИСИМОВ, Е.В. *Исторические корни имперского мышления в России*. Disponibil: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/sympo/Proceed97/Anisimov.html>
3. БУЧНЕВИЧ, В. С. *Записки про Полтаву і її пам'ятниках*. Disponibil: <http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=3870>.
4. КУЛАКОВСКИЙ, П.А. *Польский вопрос в прошлом и настоящем*. СПб. 1907.
5. ЛУРЬЕ, С. *Идеология и геополитическое действие (вектор русской культурной экспансии: Балканы–Константинополь–Палестина–Эфиопия)*. Disponibil: <http://svlourie.narod.ru/imperium/orient.htm#12>.
6. ПЕТРОВ, А.Н. *Война России с Турцией и Польскими конфедератами с 1769-1774 год*. Том I. СПб.: Издательство: Тип. Э. Веймара, 1866.
7. *Россия и освободительная борьба молдавского народа против османского ига. 1769-1812*. Кишинев, 1984.
8. ТАТИЩЕВ, В.Н. *История Российской, часть первая*. Disponibil: <http://www.magister.msk.ru/library/history/tatisch/tatis023.htm>.

CADRUL JURIDIC AL RELAȚIILOR COMERCIALE DINTRE IMPERIUL RUS ȘI PRINCIPATUL MOLDOVEI (1791-1812)

Irina CERES

Politica comercial-vamală, ca parte componentă a politicii guvernamentale reglementează unul dintre cele mai importante domenii de care depinde bunăstarea unei țări, anume relațiile economice externe. Comerțul extern a constituit, încă din cele mai vechi timpuri, obiect de preocupare și intervenție din partea statului. Explicația acestui fapt pornește de la o realitate incontestabilă: relațiile comerciale sunt un puternic factor de creștere economică și acumulare de avuție. Nici un stat din lume, indiferent de posibilitățile și resursele de care dispune, nu-și poate permite să ignore acest lucru.

În atare context, Imperiul Rus a promovat o politică comercială activă. Prin promovarea politicii comercial-vamale, Rusia urmărea atingerea unor obiective bine determinate.

Obiectivele politicii comerciale ruse pot fi clasificate în două categorii:

a. pe termen lung;

b. pe termen scurt.

Obiectivele pe termen lung reprezentau obiectivele strategice ale puterii țariste:

- de a ține sub control strict hotarele de Vest ale imperiului;
- de menținere tacită a hegemoniei politice și economice în această zonă destul de favorabilă pentru Imperiul Rus;
- de a încorpora Principatele Române în cadrul Imperiului.

Obiectivele pe termen scurt urmăreau:

- aprovizionarea pieței interne ruse cu materii prime, mărfuri și produse necesare consumului intern;
- aprovizionarea armatei țariste dislocate pe teritoriul Principatelor Române;
- protejarea pieții interne, a industriei indigene și a negustorilor implicați în realizarea comerțului de concurență străină.

Pentru punerea în aplicare a politicii comercial-vamale promovată, Rusia a folosit un șir de instrumente, prin care urma să se creeze cadrul comercial favorabil. Instrumentele necesare corespundeau atât nivelului gândirii economice din perioada respectivă, cât și principiilor caracteristice statului moșieresc.

Principalul instrument al punerii în practică a politicii vamale este tariful vamal, care cuprinde taxele vamale percepute asupra mărfurilor importate sau exportate, precum și legile și regulamentele vamale.

Pentru atingerea obiectivelor propuse, Rusia folosea anumite instrumente de politică comercială, pe care le putem clasifica în două categorii:

a. Instrumente de politică comercială tarifară ce includ taxele și tarifele vamale.

b. Instrumente de politică comercială netarifară, din care fac parte interdicțiile de import și export, scutirea sau impunerea unor taxe vamale minime la importul mărfurilor aduse de către marchitani în Principatele Române, eliberarea pașapoartelor și certificatelor comerciale negustorilor de către președinții Divanelor Țărilor Române, activitatea comisiei principale de aprovizionare a armatei Dunărene, care activa pe lângă comandamentul armatei ruse de ocupație, „monopolul statului” asupra exporturilor unor produse strategice (cereale, vite etc.).

Barierile netarifare implică participarea statului la activitățile comerciale. În cazul nostru este vorba despre implicarea administrației țariste în reglementarea comerțului extern și intern al Principatelor Române, activitatea consulatelor de la Iași și București, care interveneau în favoarea negustorilor și sudiților ruși.

În realizarea planurilor sale în privința comerțului cu Principatul Moldovei, administrația imperială a apelat la niște practici comerciale bine determinate, fiind dictate de interesele economice și politice ale Imperiului Rus. Deși legislația comercială păstra un șir de particularități legate nemijlocit de dreptul local – „obiceiul pământului” și acele trăsături specifice comerțului interior și exterior în Principatul Moldovei, guvernul țarist adoptă concomitent un șir de acte legislative comerciale ce urmăreau atingerea obiectivelor propuse.

Relațiile comerciale dintre Principatul Moldovei și Imperiul Rus se desfășurau în baza Tratatului comercial ruso-turc de la 10/21 iunie 1783, a tarifului vamal ruso-turc din anul 1797 și a Regulamentului comercial din 19 decembrie 1810. Conform tratatului din 1783, se plătea o taxă de 3% ad valorem, atât la import cât și la export, achitată o singură dată la frontieră sau la locul de destinație al mărfurilor. Cererile oricărui altor taxe de la supuși sau de la negustori, oricum s-ar fi numit ele și sub orice formă, erau interzise în mod expres [1].

Cadrul juridic al relațiilor comerciale dintre Principatul Moldovei și Imperiul Rus a fost determinat, în opinia noastră, și de regimul taxelor directe și indirecte la care era supus negustorul în activitatea sa.

La 7 august 1803, împăratul rus a avizat propunerea ministrului de comerț privind importul fără taxe al porumbului din Principatul Moldovei pentru exportul ulterior prin portul Odesa [2]. Tot în acest context, au fost aprobate la 25 noiembrie 1804 traseele exacte, pe care urma să se realizeze și tranzitul comercial. Au fost făcute completări și în privința oficiilor vamale prin care mărfurile trebuiau să fie trecute pentru a fi supuse verificării: pentru cele exportate în Moldova și Muntenia – vama de la Dubăsari și Balta, pentru cele exportate în Prusia și Austria – vama de la Balta, pentru cele exportate pe Nistru – vama de la Movilău [3].

Măsurile adoptate de administrația imperială erau influențate puternic de situația economico-financiară a Rusiei, de politica ei externă și de conjunctura de pe piața internă a Imperiului.

Adoptarea tarifului protecționist de la 19 decembrie 1810, prin care au fost închise un număr mare de porturi și vămi de la hotarul de apus al Imperiului, printre care figurau și vămile de la Isakoveț, Movilău și Maiaki, a fost determinat de criza financiară ce plana asupra Rusiei. Exportul mărfurilor din Moldova în guberniile interne ruse era permis doar prin vama de la Dubăsari. A fost interzis importul unui mare număr de mărfuri, iar pentru numeroase mărfuri taxa vamală a fost majorată [4].

Prin urmare, putem conchide că relațiile comerciale dintre Principatul Moldovei și Imperiul Rus erau reglementate atât de măsurile de ordin politic și economic, de tratatele comerciale și tarifele vamale existente, cât și de dispozițiile emise de guvernul de la Petersburg.

Referințe:

1. HURMUZAKI, E. *Documente privitoare la istoria românilor*. Vol.VII (1750-1818). București, 1876, p.498-512.
2. ПСЗРИ. Собр. I, т. XXVII, 1802-1803, № 20887. Санкт Петербург, 1830, с.822.
3. *Ibidem*, т. XXVIII, 1804-1805, № 21530, с.711.
4. ЗОЛОТНИКОВ, М.Ф. *Континентальная блокада и Россия*. Москва-Ленинград, 1966, с.240-242.

COLONIILE ARMENEȘTI DIN ȚARA MOLDOVEI ȘI POLONIA ÎN PERIOADA PARTAJELOR TERITORIALE

Valentin ARAPU

În a doua jumătate a sec. al XVIII-lea – începutul sec. XIX, spațiul est-european era marcat de acțiunile expansioniste ale celor trei mari puteri ale timpului: Imperiul Habsburgilor, Imperiul Rusiei și Prusia. Țara Moldovei și Rzeczpospolita „Coroanei Poloneze și a Marelui Cnezat Lituanian” s-au pomenit în vizorul nemijlocit al celor „trei pajure negre” (Nataliei Cantemir), astfel „se constată un izbitor paralelism istoric între soarta Moldovei și a Poloniei. Situată între trei state militare – Rusia, Austria și Prusia – Polonia a fost zdrobită, dezmembrată și, în cele din urmă, desființată, iar Moldova, asupra căreia se concentra atenția Rusiei și Austriei, a scăpat numai ca prin minune de soarta asemănătoare pregătită Poloniei” (Teodor Bălan). Republica nobiliară a fost dezmembrată și în consecință ștearsă totalmente de pe harta politică a Europei după cele trei partaje teritoriale (1772, 1793, 1795). Țara Moldovei a pierdut mai întâi Bucovina (1775), iar ulterior și Basarabia (1812).

În Țara Moldovei cele mai însemnate colonii armenie existau în Botoșani, Roman, Iași, Bacău, Galați, Hotin, Chișinău, Orhei, Tighina, Ismail, Chilia, Akkerman și în Focșanii din partea Moldovei. În coloniile armeniești se concentrau, de regulă, meseriașii și negustorii, deoarece pământul era o proprietate a păturilor dominante locale și, de obicei, nu se vindea străinilor, inclusiv armenilor. O bună parte a armenilor din colonii s-a apropiat de elementele burgheze locale, transformându-se treptat și ea însăși în burghezie. În anul 1774, la Iași erau atestați 113 armeni capi de familie. În Târgu Ocna din cei 3.535 locuitori, atestați documentar în anul 1774, familiile de negustori armeni și evrei constituiau în jur de 21% din populația orașului. Colonia armeană din Hotin, fiind fondată în sec.XIV-XV, s-a extins către sec.XVIII, pentru ca în anul 1782 să constituie majoritatea populației acestei localități, păstrându-și și apartenența la biserica armeano-gregoriană. Conform unei statistici din 1795, în Chișinău existau 6 dugheni armeniești, la Orhei – 4, la Telenești – 5. În „Condica Liuzilor” din anul 1803, în Târgul Chișinău, sunt pomeniți 133 birnici moldoveni, cu un bir anual de 880 și 44 birnici armeni, cu birul anual de 660. În anul 1775 generalul Spleny, primul guvernator al Bucovinei, atestă în această provincie numai 58 de armeni, capi de familie. În Siret, către anul 1787, tabloul etnic al locuitorilor era foarte pestriț. Românii se estimau la 173 (62,91%) capi de familie, evreii – 36 (13,09%), rutenii – 27 (9,82%), germanii – 23 (8,36%), grecii – 7 (2,55%), armenii – 5 (1,82%), francezii – 2 (0,72%), polonii – 1 (0,36%), lipovenii – 1 (0,36). Paharnicul Iordachi Panait a invitat armenii catolici din Polonia ca să populeze noul târg al Bălților, la 1795 li s-a clădit o biserică, dar deoarece nu au venit mulți armeni, în anul 1804 biserica a fost sfințită drept catedrala veche a Bălților. Către anul 1809, în Iași locuiau 103 familii de armeni, în Roman – 145, în Botoșani – 328, în Focșanii din partea Moldovei – 83, în

Galăț – 22, în Ocna – 29, în Hotin – 16, în Chișinău – 113, în Orhei – 34, în Tighina – 6, în Chilia – 4, în Acherman – 116, în Ismail – 32. În Moldova și Muntenia locuiau peste 5.000 de armeni, majoritatea dintre ei – în Moldova (C.Popovici). În Bucovina la mijlocul sec. XIX erau atestați 2.400 de armeni, dintre care numai 475 se declarau catolici.

Numeroase colonii armenie au apărut în Polonia pe parcursul secolelor XVI-XVII. După T.Gromnicki, o parte din armenii stabiliți în Polonia au venit din Crimeea, stabilindu-se în orașele regale, alții din Valahia și Moldova formând așezări în orașele senioriale. În opinia cercetătorului Dj. O. Galustyan, armenii stabiliți în Polonia au venit direct din Armenia, precum și din Crimeea, Muntenia și Moldova. În sec.XVII, cărturarul și teologul Simeon Lehați, un veritabil „Marco Polo al armenilor”, susținea că armenii din Lvov au venit din vechea capitală a Armeniei Mari, orașul Ani, dar acești armeni nu posedau limba armeană, vorbind poloneza și tătara. Această informație este confirmată de către Jan Alnpek care constata că armenii din Lvov „foloseau limba tătară” iar limba maternă „era vorbită numai la slujbele bisericești”. Chiar și actele oficiale ale tribunalelor armenie erau scrise cu litere armeniești în limba tătară. La fel și cronicile armenilor din Polonia erau scrise în „același grai împrumutat”. Înșușirea limbii tătare de către armeni, în opinia cercetătoarei M.Zakșevka-Dubasova, poate fi explicată prin conlocuirea îndelungată a armenilor printre popoarele turcofile și prin ocupația lor de bază – comerțul. În acest context, Grigore Goilav este de părere că armenii din Polonia, veniți din Ani, și-au păstrat mult timp dialectul care era apropiat de limba literară armeană, dar la finele sec.XV s-au pomenit a fi „cotropiți de un mare număr de coreligionari veniți din Țările Tătare (și mai ales din Crimeea după retragerea genovezilor), care vorbeau între ei o tătarască stricată”. În același context, Nicolae Iorga constata că numele multor familii armeniești din spațiul românesc sunt de origine tătară: Șahin, Ceauș, Aslan, Amira, Murat, pentru femei Mugal.

Rolul principal în cadrul vieții economice ale coloniilor armeniești din Polonia l-au jucat două orașe: Lvov (în izvoarele armenie se mai numea Ilov, Lov, Leopoliș, Lemberg) și Kamenet-Podolsk. Importante colonii ale armenilor existau în localitățile Zwaniec, Podhajce, Studzienica, Bar, Sneatyn, Human, Buczacz, Brzezany, Zloczow, Kubaczowiec, Satanov, Rașcov, Juzefgrad (Balta) și Movilău. În anul 1752, în Sneatyn locuiau 54 de familii armeniești, iar în 1782 la alegerile voitului din același oraș au participat 47 armeni. Armenii din Brody, Stanislaw, Sneatyn formau un grup organizat „corporativ”. Din anul 1772 ei au devenit supuși cezaro-crăiești.

În Movilău era atestată o comunitate numeroasă de armeni, astfel în lista parohiilor, alcătuită de către episcopul Simeon Erevanți la 1763, alături cu Hotinul este menționat și acest oraș. După datele lui W.Pobóg Górski, în anul 1776, în Movilău erau 1.167 de case, iar numărul locuitorilor ajungea la 12.000, armenii alcătuind aproape jumătate din populație. Cifrele menționate sunt puțin exagerate, deoarece în perioada dată se constată o diminuare a numă-

rului armenilor din Galiția și Podolia. Cauzele acestui proces pot fi explicate prin următoarele considerente: acceptarea uniei bisericești și drept consecință creșterea numărului căsătoriilor mixte au grăbit procesul de asimilare a armenilor cu băștinașii; diminuarea și chiar încetarea afluxului populației armenesci din alte localități; refuzul multor armeni de a da uitării credința strămoșească i-a determinat să plece în coloniile din Țara Moldovei și Transilvania; abandonarea unor căi comerciale și decăderea generală a comerțului i-au impus pe unii dintre armeni să se stabilească în mediul rural și să practice agricultura.

Coloniile armenesci, de regulă, erau amplasate în cartierul armenesc din centrele urbane. Meseriașii din coloniile armenesci se uneau în bresle numite „fraternități” sau „prasdave”, produceau în special obiecte de lux, spade, coifuri, buzdugane, zale de luptă, țesături, sticlă, cărămizi, băuturi alcoolice, săpun, lumânări, salamuri. Asociațiile negustorilor armeni activau în baza unor regulamente speciale care erau confirmate de organele de autoconducere ale comunităților armenesci. Părintele Minas Pjșgianț în descrierea sa „*Călătoria prin Lehistan*” (*Țara Leșească*) menționează despre un hrisov în care era specificată „administrația comunală, judiciară, religioasă, negustorească și organizarea breslelor cu zechmaistri” ai fostului oraș Rașcov, populat de armeni. Armenii din Suceava organizau funeraliile răposaților, indiferent de starea materială a celor din urmă, minorii erau obligați să sape groapa și să asiste la întreaga procesiune. „Fraternitățile” armenilor din Polonia aveau „vistierile” lor în care pe lângă mijloacele bănești propriu-zise se păstra statutul și actele de gestionare a breslei. Fiecare membru al breslei achita o cotizație anuală, bucurându-se în același timp de dreptul de a împrumuta bani de la „fraternitate” cu o dobândă anuală de 8%. Drept garanție urmau a fi lăsate obiecte din aur, argint sau pietre scumpe, valoarea cărora depășea de două ori suma împrumutată. Mijloacele bănești ale asociațiilor meșteșugărești erau destinate bisericilor, clerului și pentru ajutorarea celor nevoiași. Membrii breslelor erau obligați să-și viziteze „frații” bolnavi, să asiste cu lumânările proprii la slujbele religioase și înmormântări.

Coloniile armenesci din Țara Moldovei și Polonia au jucat un important rol în economia ambelor state. Negustorii și meseriașii din comunitățile armenesci au contribuit la constituirea tagmei burgheziei naționale din țările vizate. Activitatea comercială și meșteșugărească a coloniilor armenesci a fost influențată mult de conjunctura politică a epocii, în special de rapturile unor teritorii din trupul Țării Moldovei și partajele teritoriale ale Poloniei. În urma celui de-al doilea partaj teritorial al Poloniei, Movilăul și-a pierdut poziția de odinioară, astfel armenii de aici s-au ciocnit cu dificultăți majore la trecerea mărfurilor prin punctele vamale nu numai din cauza necunoașterii limbii ruse, dar și de faptul că „taxele percepute majorau valoarea mărfurilor, sporind dificultățile la realizarea lor” (W.Marczyński). Mutațiile de ordin politic au influențat în mod direct soarta ulterioară a coloniilor armenesci, unele supraviețuind, în pofida multiplelor impedimente create de noile autorități, iar altele pierzându-și ponderea de altădată.

CONTRASTE ALE RAPORTULUI DINTRE STAT ȘI BISERICA ORTODOXĂ. SALARIZAREA PREOȚIMII ORTODOXE ȘI BUGETUL CULTELOR (1918-1928)

Sorin TRÂNCĂ

Salarizarea personalului clerical a fost unul dintre punctele nevralgice ale politicii bisericești de stat în perioada interbelică. Pentru preoțimea ortodoxă, problema salarizării era cea mai fină dintre toate chestiunile, rezolvarea pozitivă, din punct de vedere legal a acesteia, făcând obiectul unor ample discuții între cei doi poli, Biserică și Stat. **Dacă e să urmărim tradiția istorică a salarizării preoților de către Statul român**, din dorința cunoașterii adevărului istoric și pentru a readuce în discuție tradiția românească a sprijinului Statului pentru salarizarea clerului, trebuie să facem o scurtă incursiune în timp. După secularizarea averilor bisericești ale Bisericii ortodoxe române, întrucât unitățile de cult au fost lipsite cu totul de veniturile necesare autoîntreținerii, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a reglementat în art.11 din Legea comunală, promulgată la 1 aprilie 1864, obligația comunelor de „a îngriji de cult, de biserică sau de bisericile religiunii la care aparține; ea este datoare a plăti pe preoții și pe servitorii bisericilor sale” [1, p.146]. Legea pentru reglementarea schimei monahale din 6 decembrie 1864 a stabilit că „pentru întreținerea călugărilor și călugărițelor, Ministerul Cultelor prevede în buget sume anuale pe numărul lor” [2, p.250]. În perioada domniei lui A.I. Cuza, sumele care se strângeau din arendarea moșiilor bisericești erau vărsate direct în bugetul de stat, având ca destinație susținerea clerului și a lăcașurilor de cult, dar, în fapt, cea mai mare parte era utilizată pentru înființarea și întreținerea școlilor, cultele și instrucțiunea publică alcătuind mult timp același minister ce folosea veniturile Bisericii. Întrucât bugetele locale s-au dovedit incapabile să preia sarcina salarizării clerului, iar bisericile începuseră să se ruineze din lipsa slujitorilor, prin Legea clerului de mir și a seminariilor, adoptată în anul 1893, bugetului de stat îi revenea sarcina salarizării clerului [2, p.276-277]. O Casă a Bisericii, respectiv o evidențiere distinctă a veniturilor bisericești colectate de către stat, va fi reînființată abia în anul 1902 [4, p.294-296] și va funcționa până în anul 1925, când noua Lege a Bisericii ortodoxe române va crea o Eforie a Bisericii ortodoxe române, desființată de către regimul comunist.

După anul 1918, operațiunea de salarizare a preoților a fost statornicită juridic, pe baza Constituției din 1923, a Legii și Statutului de Organizare a Bisericii ortodoxe române din 1925 și a Statutului funcționarilor publici. Cum era firesc, Ortodoxia, nu putea să accepte din partea Statului decât o lege de salarizare adecvată care să dezvolte, să armonizeze și să completeze legiurile existente în acest domeniu ce nu satisfăceau nevoile sacerdotului ortodox pus în postura nefastă de a trăi împreună cu membri familiei în mari neajunsuri materiale. Din păcate, Legea de Organizare din anul 1925 nu dezvoltă sufi-

cient și nici nu lămurea pe deplin principiul exprimat în art.22 din Constituție ce prevedea că „Biserica creștină ortodoxă și cea greco-catolică sunt biserici românești și că Biserica ortodoxă română, fiind religia mării majorități a românilor este biserică dominantă în statul român” [3, p.6]. Pornind de aici, ortodocșii se așteptau ca Statul român să precizeze cu o mai mare claritate faptul că, funcționarii din aparatul Bisericii ortodoxe sunt funcționari publici care au drepturi și obligațiuni asemenea tuturor funcționarilor din aparatul administrativ. Legea pentru organizarea Bisericii ortodoxe române, însă, în art.21 stipula în mod lacunar că sumele ce se vor pune la dispoziția bisericii vor fi doar în armonizare cu salariile funcționarilor publici [5, p.156]. Se dorea înlăturarea acestei lacune printr-o lege de salarizare din cuprinsul căreia, să se desprindă clar că, funcționarii eclesiastici din Vechiul Regat, dar și cei din Ardeal, Bucovina și Basarabia au statutul de funcționari publici și ca atare trebuie să fie plătiți în mod uniform, gradului de studii, în armonizare cu toți ceilalți funcționari publici. Pentru a se da curs unei astfel de solicitudinii din partea Statului, slujbașilor bisericești trebuia să li se aplice prevederile art.36 ale Statutului Legii funcționarilor publici, în care se menționa „...dreptul funcționarilor la salarii corespunzătoare gradului, funcțiunii pe care o ocupă, studiilor, vechimii și calificării acestora” [6, p.31]. Lucrurile s-au dovedit a fi însă incerte, solicitărilor venite din partea ortodocșilor, putându-li-se aduce ca obiecție din partea Statului faptul că, Biserica, având la bază principiul autonomiei, ca atare, funcționarii acesteia și în mod special preoții, sunt servitori ai Bisericii și nu ai Statului. Mergând mai departe, la această obiecțiune, preoțimea ortodoxă putea riposta, aducând în discuție dispoziția constituțională în virtutea căreia, Biserica ortodoxă fiind declarată „Biserică românească și dominantă”, trebuie să se bucure de toate drepturile și obligațiile celorlalte instituții ale Statului, conform legilor ei de organizare. În sprijinul tezei ortodoxe mai poate fi adus în discuție și articolul 1 al aceluiași Statut unde, se preciza, că și funcționarii eclesiastici sunt funcționari publici, iar în articolul 4, se stipula că, aceiași funcționari bisericești, bucurându-se de o organizație stabilită printr-o lege specială, își păstrează pozițiunea ce rezultă din acea lege întrucât, nu contrazice dispozițiunile din Statut, care făceau referiri și la salarizare [6, p.3-4]. În afara acestor aspecte de factură juridică, reprezentanții Ortodoxiei veneau cu un argument de care, considerau ei, Statul român nu trebuia să uite. Aspectul invocat, era acela că, Biserica ortodoxă română era indisolubil legată de națiunea română (Stat), prin faptul că națiunea s-a născut și a trăit cu misiunea de a păstra chiar cu prețul jertfei, credința creștin-ortodoxă împotriva dușmanilor țării. Națiunea era asemenea unei fiice a Bisericii, care nu putea să repudieze Biserica pe motivul autonomiei acesteia. Sigur că un astfel de argument de natură să sensibilizeze sufletele reprezentanților statului n-a impresionat întotdeauna, în această chestiune a remunerării primând palpabilul, materialul, în detrimentul spiritualului. Tergiversarea re-

zolvării pozitive a chestiunii remunerării pentru ortodocși s-a datorat și unor lacune de interpretare ale unor articole desprinse din însăși legile bisericesti, una dintre ele fiind Legea de Organizare Bisericească din anul 1925. În aceasta se vorbea de „ajutoare”, nu de salarizare [5, p.156], între cele două aspecte existând o mare deosebire, ajutor înseamnă o favoare pe care cineva o oferă în două ipostaze, fie pentru motivul de a te ajuta la nevoie, fie pentru a-ți face o concesie. „Salariul” era definit ca fiind contravaloarea unui serviciu și se stipula și în art.16 din Legea pentru Statutul funcționarilor publici: „Funcționarii au dreptul la salariu corespunzător gradului sau funcțiunii ce îl ocupă” [6, p.7]. Preoții ortodocși erau îndreptățiți să primească o salarizare corespunzătoare pentru toate serviciile de îndrumare morală aduse națiunii. Operațiunea trebuia înțeleasă ca echivalent al întreținerii sale și nu ca ajutor care, este o favoare pe care Statul o putea da sau retrage oricând. Salariul era ca urmare, un drept garantat prin legi și reflectat în mod obligatoriu în bugetul de stat, pe când „ajutorul” sau „subvenția” era un profit financiar „temporar”, variabil și acordat în diferite circumstanțe. Remunerarea personalului clerical ortodox era esențială pentru fundamentarea acelei punți de legătură între Biserică și Stat. Statul pune la dispoziția bisericii mijloace de întreținere transpuse în sume importante de bani pe care aceasta, fără ajutorul Statului o percepea ca fiind o prea mare răspundere pe umerii ei și a organelor bisericesti, și prin aceasta purtarea întregii răspunderi materiale a acestei gestiuni. Acolo unde Statul acorda sume de bani, era legal și chiar dorit de către Biserică, a se admite cointeresarea reprezentanților Ministerelor Cultelor și a celor de Finanțe, care să ordonanteze creditele financiare, dar să exercite și un control corespunzător. Acesta a fost motivul pentru care ființa Eforia Bisericii, ca instituție bisericască condusă de trei persoane, unul numit de Ministerul Cultelor, în acord cu Ministerul Finanțelor, iar ceilalți doi aleși de Congresul Național Bisericesc (un cleric și un mirean) [5, p.157-159].

Referințe:

1. AXENCIUC, V. *Legiferarea și instituționalizarea economiei moderne în România (1856-1914)*. București: Expert, 2005. 220 p.
2. BRUSANOWSKI, P. *Stat și Biserică în Vechea Românie între 1821-1925*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2007. 302 p.
3. *Constituția promulгатă cu decretul regal nr.1360 din 28 martie 1923*. În: *Monitorul Oficial*, nr.282 din 29 martie 1923. București: Imprimeria Statului, 1923.
4. *Legea pentru Regimul General al Cultelor*, promulгатă prin înaltul decret regal nr.1093, din 1928. Cu instrucțiunile pentru aplicarea articolelor 45-47-48-49-50 din această Lege. În: *Monitorul Oficial*, nr.149, din 10 iulie 1928, Cluj, Tiparul Tipografiei Eparhiale Ortodoxe Române, 1929. 37 p.
5. MATEIU, I. *Politica bisericască a Statului românesc*. Sibiu: Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1931. 215 p.
6. *Statutul Funcționarilor publici*. București: Imprimeria Statului, 1923. 68 p.

ASPECTE ALE INTERACȚIUNII DINTRE FILOSOFIE ȘI ȘTIINȚĂ

Vasile ȚAPOC

1. *Precizarea conceptelor.* Distingem între *filozofie*, în mod general, ca reflecție asupra diferitelor experiențe umane; ca analiză rațională, metodică și sistematică a problemelor ce preocupă umanitatea în cel mai înalt grad; ca examinare critică a temeiurilor raționale ale viziunii asupra lumii, ale convingerilor noastre fundamentale; ca analiză logică a conceptelor de bază folosite; ca forme particulare ale manifestării filosofiei asupra anumitor domenii generale ca: metafizica sau ontologia, gnoseologia și/sau epistemologia, etica, estetica, axiologia, praxiologia ș.a. Sau ca domenii, sau ramuri de preocupare particulară: filosofia educației, filosofia istoriei, filosofia limbajului, filosofia logicii, filosofia matematicii, filosofia minții, filosofia religiei. Și conceptul *știință* subsumează totalitatea științelor din toate domeniile, manifestându-se ca *științe* ce se caracterizează de un anumit tip de cunoaștere spre care se tinde în cercetare și care se fundamentează pe o abordare metodică și sistematică.

2. Filosofia și știința în accepțiunea cea mai generală, expusă deja, au aceeași patrie – Grecia antică, au aceeași vârstă și au beneficiat, în diverse moduri, de prezența altor două „surori”: religia și arta antică. Colaborarea dintre filosofie și știință a fost strânsă și de durată, ceea ce a creat interpretări eronate de tipul celeia că filosofia ar fi „mama” științelor. La aceasta au contribuit chiar științele. Spre exemplu, Isaac Newton (1642-1727), matematician, fizician și astronom englez, își întitulează principala sa operă științifică, editată în 1687, *Principiile matematice ale filosofiei naturale*. Și aceasta nu fără teme, deoarece știința, în colaborare cu filosofia, prelua de la ea principiile ontologice ale imaginii asupra lumii.

3. După sec.XVII, s-au desprins din știința numită „filozofie” științele particulare: fizica, biologia, chimia, economia, lingvistica ș.a. care renunțaseră nu doar la cuvântul „filozofie” în denumirea lor, ci și la integrarea lor în marile sisteme filosofice. Pozitivismul și-a orientat preocuparea spre a combate legitimitatea filosofiei tradiționale, considerând problemele filosofice drept pseudoprobleme, iar știința ca fiind capabilă de a fi filosofie pentru sine. Și filosofia, în urma acestei critici, urmând exemplul științei a refuzat forma ei ca sistem și s-a divizat într-o mulțime de ramuri și discipline filosofice. Cu toate acestea, s-a produs o înțelegere incorectă a relației dintre filosofie și știință la etapa actuală, și anume, că știința și-a obținut autonomia și independența față de filosofie. Cât privește relația mai complicată a interdependenței dintre filosofie și știință, de regulă, nici nu se punea.

4. Excepția o găsim la părintele lingvisticii integrale, unul dintre cei mai importanți lingviști ai sec.XX, Eugeniu Coșeriu (1921-2002) care mențio-

nează: „S-a afirmat mereu concepția că diversele științe s-ar fi emancipat treptat de filosofie și ar fi devenit discipline „autonome”. Trebuie să ne delimităm de această concepție, deoarece, pe de o parte, o astfel de emancipare nu este posibilă, întrucât principiile științei sunt în filosofie și rămân pe acest teren, în măsura în care filosofia trebuie considerată fundamentul oricărei științe; pe de altă parte, știința nu a fost niciodată filosofie și deci nu poate să se fi «desprins» de aceasta” [1, p.27]. Cu atât mai mult că și filosofia, pe parcursul istoriei sale, a preluat unele din atributele științei: concepte, metode, principii care, preluate apoi de științe, își obțin din filosofie fundamentul metodologic, cum e cazul cu paradigmele științei la Thomas Samuel Kuhn (1922-1996), analizate în lucrarea *Structura revoluțiilor științifice*, editată în 1962 și revăzută în 1970. La el matricea disciplinară, sau paradigma științei normale, alături de experiențele acumulate, teoriile-cheie și ipoteze filosofice. Modul cum ele pătrund în mintea omului, inclusiv al omului de știință, e descris de Karl R. Popper (1902-1994) astfel: „...toți oamenii au o filosofie, fie că o știu, fie că nu. Sunt de acord că aceste filosofii ale noastre, toate împreună, nu au o mare valoare. Dar influența lor asupra gândirii noastre este adesea de-a dreptul copleșitoare. Datorită acestui fapt devine necesar să examinăm critic filosofiele noastre. Aceasta este misiunea filosofiei...” [2, p.68], adică de a depista și înlocui prejudecățile naive cu judecăți sănătoase, mature.

5. O altă formă de interacțiune implicită între filosofie și știință este interpretată de alt filosof german, anume Manfred G. Reidel (1936-2009) în relatarea lui Andrei Marga. Pentru M.G. Reidel, filosofia dă seama de experiența întregă a lumii trăită de om, filosofia este „gândire mai departe”. Cel care înțelege să gândească bine, adică precis sub aspect concepțional, universal și cu consecințe pe planul orientării acțiunii este pe făgașul filosofiei. Cu toate acestea, filosofia astfel înțeleasă, nu se suprapune cu știința, căci „în locul examinabilității intersubiective prin experiment și matematică, în filosofie avem *interpretarea conceptelor* – elucidarea de concepte cu mijloacele hermeneuticii și logicii... Și, în locul acumulării de experiență, în filosofie avem încercarea permanentă de a începe din nou sau de la capăt, recursul la început; aici gestul noului început este întărit prin revoluții în fundamentele științelor experimentale – așa cum s-au petrecut lucrurile în secolul nostru (sec.XX – *V.T.*)” [3, p.502-503]. Interacțiunea respectivă dintre filosofie și știință merită calificată drept una pe verticală, când reflecția filosofică „gândește” conceptele și teoriile științifice cu „instrumentele” științei pentru a veni cu generalizări asupra tendințelor și regularităților dezvoltării acesteia. Spre exemplu, analiza parcursului dezvoltării istorice ale științelor naturii, prin recursul la calea parcursă a dat posibilitate epistemologiei să stabilească principiile metodologice ale dezvoltării științei. Rezumăm importanța acestei interacțiuni pentru ambele părți printr-o apreciere a lui Albert Einstein (1879-

1955): „Epistemologia fără contact cu știința devine o schemă goală. Știința fără epistemologie – în măsura în care se poate cât de cât concepe – e primitivă și nebuloasă” [4, p.268].

6. Ideea eronată că știința în evoluția și maturizarea ei nu mai are nevoie de o colaborare strânsă cu filosofia, o întâlnim într-o formă pronunțată în filosofia analitică. Aceasta mizează, în fond, pe două premise: 1) problemele filosofice tradiționale pot fi abordate cu succes doar prin analiza limbajului în care au fost formulate, postulându-se n strânsă legătură între gândire și limbaj și 2) metodologia oricărei cunoașteri științifice e identică cu cea elaborată de științele naturii, îndeosebi de fizica clasică. Filosofia analitică, pornind de la anumite asemănări între știință și filosofie și interpretând unele trăsături specifice filosofiei drept neajunsuri ale acesteia, a elaborat o epistemologie ce include lacune în metodologia sa. Pornind de la faptul incontestabil că orice cercetare începe cu rezolvarea problemelor, reprezentanții acestei filosofii nu țin cont de faptul că savantul are în față doar probleme recunoscute și de ceilalți cercetători, pe când filosoful, odată cu problemele moștenite, mai creează și singur probleme prin actul problematizării, adâncind astfel înțelegerea fenomenelor în atenție. Sunt neglijate și alte momente, cum ar fi: a) dacă știința în actul cunoașterii pornește de la fapte științifice și ipoteze, verificabile prin experiment, apoi filosofia – de la principii, ideile obișnuite verificându-le prin coerența și consistența sistemului ce le include; b) dacă cunoștințele științifice poartă caracter obiectiv, relativ și însumabil (cumulativ), apoi cunoștințele filosofice – sunt originale, purtând amprenta mediului cultural reprezentat de autor. Epistemologia de inspirație analitică, deși are meritul de a pune accentul în metodologia sa pe construcția de argumente, realizând demonstrații printr-un lanț argumentativ constrângător și de a tinde spre excluderea ambiguității din formulări [5], totodată ea conține și lacune serioase, cum ar fi neglijarea specificului cercetării din domeniul științelor socio-umane, realizate cu metodele fenomenologice și hermeneutice ș.a.

Referințe:

1. COȘERIU, Eugeniu. *Istoria filosofiei limbajului de la începuturi până la Rousseau*. București: Humanitas, 2011. 520 p.
2. POPPER, Karl R., *Logica cercetării*. Tr. de M.FLONTA, A.I.SURDU, E.TIVIG. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981. 458 p.
3. MARGA, Andrei. *Metodologia și etica hermeneuticii (Asupra programului „hermeneuticii criticiste”)*. În: *Revista de filozofie* (București), 1988, nr.5, p.501-510.
4. EINSTEIN, Albert. *Cuvinte memorabile*. Tr. de Sabina DORNEANU. București: Humanitas, 2008. 390 p.
5. STAN, Gerard. *Tradiție continentală versus analitică în filosofia românească recentă*. În: *Hermeneia*. Număr special. Iași: Ed. Fundației AXIS, 2006, p.44-57.

**ȘTIINȚA ȘI MORALA – FACTORII DETERMINANȚI
AI PROGRESULUI OMENIRII
(Reflecții ale filosofilor români din sec. XX)**

Svetlana COANDĂ

În filosofia românească din sec. al XX-lea, ideea că știința și morala sunt factori primordiali atât în dezvoltarea personalității, cât și a umanității în ansamblu, este una centrală, în comun acceptată și promovată. Valorile științifice și valorile morale sunt concepute ca valori complementare: valorile morale arată scopurile activității umane, iar știința descoperă mijloacele necesare realizării acestor scopuri, menționau filosofil din această perioadă. Fără un suport științific, fără o fundamentare logică, rațională, cele mai înalte valori morale „în societățile măsurate și prudente ale inteligenței sunt sortite eșecului”, avertiza **P.P. Negulescu** (1872-1951) [1, p.21-22]. În lucrarea *Destinul omenirii*, P.P. Negulescu concluzionează optimist: omenirea e capabilă să-și realizeze destinul pe acest pământ, destin ce constă în apropierea de perfecțiune, și acesta va fi „un produs al evoluției sufletești a omenirii civilizate”. Factori determinanți ai progresului omenirii, factori „de căpetenie”, cum îi numește filosoful, sunt inteligența, sensibilitatea și afectivitatea, difuziunea culturii, sporirea moralității, și, în așa mod, înaintarea continuă a omenirii „în cultură și civilizație” [2, p.121,124,437]. P.P. Negulescu este ferm convins că evoluția spirituală a omenirii „sub cele două aspecte de căpetenie ale ei, cel intelectual și cel moral” va urma neconținut și că omenirea poate merge „până la realizarea perfecțiunii intelectuale și morale” și, în cele din urmă, oamenii vor fi fericiți „în înțelesul integral al acestui cuvânt” [3, p.760].

C.Rădulescu-Motru (1868-1957), de asemenea, menționa că o garanție pentru ca viața omului pe viitor să devină mai sigură, „mai liniștită față de neprevăzutul misterului”, este creșterea inteligenței. Aceasta implică atât dezvoltarea științei, cât și implementarea valorilor morale, care arată nu doar ceea ce este omul, ci și ceea ce trebuie să tindă, să devină [4, p.207]. Ansamblul valorilor asimilate constituie „puterea sufletească” a omului. În acest context, C.Rădulescu-Motru insistă asupra necesității formării în procesul educației a unei conștiințe de comunitate: „Conștiința comunității de origine, conștiința comunității de limbă și conștiința comunității de destin” – trăsături ce determină spiritualitatea unei personalități, legătura cu fondul originar al poporului său.

Simbioza valorilor intelectuale și a valorilor morale e menționată și de **C.Noica** (1909-1987) ca fiind definitorie pentru *omul deplin* – caracterizat prin a fi liber, responsabil, deschis cunoașterii și comunicării, capabil să-și asume anumite riscuri și inițiative în diferite domenii de activitate. Cea mai înaltă trăsătură a omului este liberul arbitru, cu care a fost înzestrat, spre a-și

alege singur chipul și respectarea principiului kantian: „Legea morală e în mine, cunoașterea cu atât mai mult”, considera filosoful roman [5, p.64].

Prin opera și activitatea sa, C.Noica ne avertizează asupra pericolului dezumanizării, a instaurării individualismului, nihilismului, totalitarismului, „a căderii lui «eu» în «noi» și a lui noi în statistică”, provocate de circumstanțe în care „Suntem nevoiți prin înmăsurare să trăim în locuințe înălțate sub semnul lui «și» (și eu, și tu), al lui „sau“ (sau eu, sau tu); creăm colective care au ceva din «bandele anonime» ale peștilor când merg în susul râurilor; ne îmbrăcăm simplificat până la nudism și vorbim cu I-P-T-uri (inițiale pentru toate)” [6, p.93]. Dacă vrei să ordonezi lumea, menționa el, trebuie mai întâi să-ți ordonezi propria ființă. Dacă vrei să piară dezordinea exterioară, trebuie mai întâi să faci ordine în omul lăuntric care ești tu însuși. Individul nu trebuie să trăiască la întâmplare, rigoarea trebuie să pătrundă în intimitatea lui, în sufletul lui, în corpul lui, accentua el. Deoarece, prin spirit, ca atitudine logică, omul se poate șlefui în permanență, iar prin spiritualizare ca interiorizare necontenită a lumii din afară individul va tinde să ajungă o personalitate. Prin înăbușirea patimilor individuale și prin interiorizarea mediului culturii din care face parte, individul se sporește pe sine, spiritualizându-se. În lucrarea *Mathesis sau bucuriile simple*, C.Noica ajunge la concluzia că anume promovarea simplității, evitarea exceselor, a obsedării de bunurile materiale, centrarea pe adevăr, ordine și creație și este *mathesis universalis* – știința universală a vieții. Doar plăcerile simple și virtuțile asigură fericirea – cea mai mare bucurie, fundamentată pe dragostea față de oameni. Convingerea lui C.Noica este că valorile spirituale trebuie să primeze, ele determină specificul prezenței omului în lume, autoafirmarea și devenirea sa, continuitatea între generații și culturi, viitorul uman al nostru.

Mircea Eliade (1907-1986), de asemenea, a meditat asupra trăsăturilor ce determină esența omului și condiția umană. Cel mai esențial element al condiției umane este, în viziunea lui, simțul sacralului, deoarece anume în lumea sacralului omul se întâlnește cu ceea ce e cu adevărat important și etern. Toate dimensiunile personalității umane: adevărul, moralitatea, noblețea, umanismul etc., își au temeiul în credințe, religii, mituri, magii, obiceiuri etc. De aceea, înțelegerea semnificațiilor acestora încurajează în oameni optimismul pentru că lumea nu mai este „opacă, fără semnificație, tragică”, concluzie foarte importantă „mai ales pentru existența umană personală a fiecărui om”.

Arătând că fenomenul religios este strâns legat de experiența trăită a omului și reprezintă trăsături specifice ale diferitelor culturi și situații istorice, M.Eliade menționa că anume un studiu comparat profund al religiilor poate stabili legătura dintre identitățile culturale diverse și argumenta unitatea spirituală a umanității. În lucrările *Tratat de istorie a religiilor*; *Istoria credințelor și ideilor religioase*; *Sacral și profanul*; *Nostalgia originilor*, ș.a. M.Eliade a

demonstrat că sacrul este o dimensiune specifică existenței umane și că pentru omul contemporan înțelegerea esenței sacrului este foarte importantă, ea contribuind la evidențierea manifestărilor profunde ale umanului pe care civilizația tehnico-științifică le umbrește tot mai mult, deghizându-le în profan. Omul modern are nevoie de „o filozofie a libertății care nu l-ar exclude pe Dumnezeu”, deoarece doar astfel el poate să se apere împotriva terorii istoriei, scria M.Eliade. Recuperarea sacrului constituie în viziunea lui, esența noului umanism.

D.D. Roșca (1895-1981), referindu-se la viziunea modernă a omului, menționa că procesul civilizator contemporan ar trebui obligatoriu însoțit de perfecționarea interioară a omului, de înnobilarea spirituală și morală a individului, căci numai ființele lăuntric civilizate pot fi capabile să conserve și să se bucure de ameliorările aduse în timp condiției umane. În concepția acestui filosof român, a trăi înseamnă a interpreta lucrurile dintr-un punct de vedere uman, a da un sens lucrurilor în raport cu noi înșine. Omul este acela care instituie astfel un univers istoric și cultural creând condițiile propriei umanizări. D.D. Roșca critica „mitul utilului” – tendința de a plasa în fruntea ierarhiei valorice spiritul pragmatic și pledează pentru valorile din domeniul culturii: cercetare științifică, creație artistică și filosofică, ideal de viață. În fruntea tuturor valorilor spirituale, D.D. Roșca situează adevărul, în calitatea lui de normă supremă a inteligenței cognitive și critice. Fără adevăr, celelalte valori nu sunt inteligibile, menționa el, deoarece „adevărul este valoarea care dă viață și sens celorlalte valori și încorporat în faptă, îl înobilează pe om.” Tocmai de aceea, adevărul reprezintă în sine o mare victorie a spiritului cunoscător și în același timp, suportul și izvorul acțiunii umane transformatoare.

L.Blaga (1885-1961), **I.Petrovici** (1882-1972), **M.Vulcănescu** (1904-1952) **M.Florian** (1888-1960) și alți filosofi români contemporani, de asemenea, au evidențiat importanța decisivă a valorilor științifice și a valorilor morale, și necesitatea implementării lor, în primul rând, prin intermediul educației și instruirii, ca suport al formării personalității și asigurării unui prezent și viitor prosper al umanității.

Referințe:

1. NEGULESCU, P. P. *Conflictul generațiilor și factorii progresului*. București, 1941.
2. NEGULESCU, P.P. *Destinul omenirii*. Vol.1. București, 1939.
3. *Ibidem*.
4. RĂDULESCU-MOTRU, C. *Mărturisiri*. București, 1990.
5. NOICA, C. *Modelul cultural european*. București, 1993.
6. *Ibidem*.

GLOBALIZAREA – RECONSTRUIREA TURNULUI BABEL

Anghelina SUCEVEANU

Veronica EȘANU*

*Universitatea Academiei de Științe a Moldovei

Globalizarea a devenit astăzi un cuvânt la modă, încât majoritatea studiilor, lucrărilor și articolelor scrise pe teme economice sau politice încep prin menționarea procesului actual de globalizare. Dacă e să credem în existența Turnului Babel, a cărui consecință a fost încălcarea limbilor și împrăștierea popoarelor, atunci globalizarea este reversul acestuia, anume, că se încearcă uniformizarea populației globului și construirea unei comunități care să cuprindă toate națiunile. Va avea globalizarea aceeași soartă ca și Turnul Babel rămâne de văzut. Or, Fr. Nietzsche spune: „nimic nu stă pe picioare sigure”. În lucrarea *Manifest – va fi revolu'ie!*, Mircea Bătrânu relatează despre condiționarea existenței umane în scopul stăpânirii și controlării omenirii, explicând existența prin accesul la resursele necesare vieții. Călea pentru acest control o formează banii. Controlezi banii, controlezi existența [1, 3]. Globalizarea implică în același timp atât un sentiment de speranță, cât și unul de frică. Ea poate fi înțeleasă ca un bun planetar, ce deschide calea pentru o dezvoltare durabilă bazată pe justiție, libertate și armonie, dar în același timp se poate transforma într-un haos mondial, ostil, care să conducă lumea în pragul unei crize universale.

În cercetarea noastră, pornim de la abordarea globalizării prin prisma relației dintre ordine și anarhie, încercând să presupunem că tendința către o ordine mondială implică riscul unei anarhii globale. În acest sens, afirmația lui Z.Bauman că orice încercare de a ordona o parte a lumii (Uniunea Europeană) creează noi probleme, chiar și dacă le rezolvă pe cele vechi, este perfect valabilă. În plan politic, lumea a balansat întotdeauna între ordine și haos. Chiar dacă globalizarea produce anumite beneficii, distribuția acestora este inegală. Ea nu se bazează pe un echilibru de interese al tuturor țărilor, fiind, în primul rând, o soluție la problemele geopolitice în interesul unor state. Sub eticheta interesului general sunt camuflate, de obicei, interesele unor grupuri particulare și este aproape evident că atunci când această etichetă va fi scoasă, masele nu vor rămâne indiferente. În mediul internațional, confruntarea constantă de interese poate inspira mișcările anarhiștilor, dar oricât nu s-ar populariza ideea asigurării unei unități a intereselor, aceasta nu este posibilă. Nici ipotetic lumea imaginată global nu este una în mod cert omogenă. E. Hobsbaum ne previne asupra dezordinii mondiale și lipsa de mecanisme vizibile prin care aceasta să fie anihilată sau cel puțin ținută sub control. Potrivit doctrinelor anarhiste, „societatea ideală este anarhia, în care nimeni nu constrânge pe nimeni” [2, p.136]. Și: „dacă toți oamenii sunt considerați egali din punct de vedere moral, de ce nu s-ar instituționaliza utopia anarhistă?” – este întrebarea enunțată de J.Buchanan în lucrarea *Limitele libertății. Între Anarhie și Leviathan*.

H.Bull, în lucrarea *Societate anarhică. Un studiu asupra ordinii în politica mondială* face diferență între ordine mondială și ordine internațională, explicând că ordinea la nivelul omenirii ca întreg este ceva mai larg decât ordinea între state, deoarece unitățile ultime ale marii societăți, a întregii omeniri, nu sunt statele, ci ființele umane individuale. H.Bull admite că ordinea în politica mondială ar putea cândva să ia forma menținerii scopurilor elementare ale vieții sociale într-o singură societate mondială sau societate mare a întregii omeniri, și că, în prezent, aceasta e concepută ca fiind constituită din ordinea internă sau ordinea în cadrul statelor și ordinea internațională sau ordinea dintre ele. Autorul nu neagă că există, în cadrul anumitor state, un grad înalt de ordine internă, iar ordinea internațională, de fapt, există doar ca o aspirație, relațiile internaționale constând din dezordine și luptă. Ideea de ordine internațională nu e ceva ce s-a întâmplat în trecut, ci doar o viitoare stare posibilă sau de dorit, despre care se poate specula sau asupra căreia se poate acționa pentru a o realiza. Studiul lui H.Bull adoptă ca punct de plecare afirmația că, ordinea e parte a caracterului istoric a relațiilor internaționale, iar în particular, că statele contemporane au format și continuă să formeze nu doar un sistem de state, ci și o societate internațională. Visul unei unice forme de guvernământ, al unui suprastat care să domine fără rival, provine din alte epoci și se bazează pe prezumția că statele sunt inerent periculoase și că unica metodă de a calma anarhia națiunilor este de a impune asupra lor o hegemonie. Dar dacă statul-națiune este o problemă, suprastatul nu este în niciun caz o soluție.

Majoritatea oamenilor asociază anarhia cu dezordine și haos, dar în teoriile relațiilor internaționale aceasta este prezentată altfel: context, în care actorii sistemului politic nu recunosc o autoritate superioară comună. Anarhia este, în acest sens, opusă unui sistem politic ierarhic în care actorii centralizează puterea, creând autorități superioare sau inferioare. Conceptual, politica în cadrul unui stat este organizată ierarhic, iar politica între state este anarhică. H.Bull menționează despre faptul că existența societății internaționale este dezmințită de realitatea anarhiei, în sensul absenței guvernării sau conducerii. Dezvoltând ideea, el spune că statele suverane, spre deosebire de indivizii care fac parte din ele, nu sunt supuse unei guvernări comune și că, în acest sens, există o anarhie internațională. Statele, fiind o consecință a acestei anarhii, nu formează împreună nici un fel de societate. Posibilitatea, în acest sens, o prezintă doar subordonarea lor față de o autoritate comună. H.Bull amintește cu privire la aceasta, ideea lui Th.Hobbes, potrivit căreia, statele, asemenea indivizilor, sunt capabile de viață socială ordonată, doar dacă manifestă o teamă respectuoasă față de o putere comună. Autorul crede că există motive pentru a susține că anarhia dintre state este tolerabilă într-o măsură în care nu este tolerabilă între indivizi. Acesta înseamnă că anarhia între state e diferită de anarhia în cadrul statului și că un posibil viitor al globalizării este anume aceasta. Statele nu vor dori un guvern mondial. Dacă admitem că, în

cadrul unui stat, teama de guvernare supremă este singura sursă de ordine, acest fapt ar putea fi valabil și pentru relațiile dintre state, însă nevoia de a avea o guvernare supremă este diferită, de aceea anarhia între state este tolerabilă într-o măsură în care nu este tolerabilă între indivizi. Autorul utilizează anume termenul „tolerabilă”, nu „necesară”. Faptul că starea de anarhie este intolerabilă (viziunea lui Hobbes) în cazul oamenilor, este condiționat de vulnerabilitatea egală a fiecărui om, în raport cu oricare altul. Între state însă a existat întotdeauna o distincție constantă între puterile mari și mici. H.Bull este sceptic cu privire la acceptul statelor suverane de a se subordona unui guvern mondial, înființat pe baza unui acord. Ideea unui guvern mondial pe bază de acord implică pentru H.Bull o dilemă. Opțiunea pentru un guvern mondial debutează cu afirmația că statele suverane se află într-o stare de conflict din care trebuie să se elibereze, subordonându-se unui guvern comun; dar dacă ele se află cu adevărat în această stare, contractul prin care ele urmează să iasă din ea nu poate avea loc. H.Bull consideră că guvernul mondial prin cucerire este o posibilitate mai realistă decât guvernul mondial bazat pe consimțământ, deoarece prin cuceriri teritoriale s-au putut întemeia imperii universale anterioare statelor-națiuni moderne, sistemul cărora a fost de câteva ori aproape de a fi transformat într-un imperiu universal cu un singur guvern suprem [3, p.247]. Pentru sfârșitul sec.XX, asemenea perspectivă – înființarea unui guvern mondial prin ocupație teritorială – este pusă la îndoială de către H.Bull. Această situație e dictată de impasul nuclear care afectează raporturile de forțe dintre marile puteri. Forța nucleară reprezintă pentru un stat un atu prin care împiedică încercările de a fi învins, indiferent de situația raportului militar în comparație cu adversarii săi. Un alt factor care lasă fără suflu perspectiva enunțată este apariția, în 1970, a unui raport de forțe multilateral, care sporește stabilitatea echilibrului general de forțe. Independența militară a unor state face imposibilă situația în care o mare putere să ajungă într-o poziție atât de dominantă, încât să le determine pe celelalte să accepte înființarea unui sistem mondial. Încă un factor, care împiedică înființarea unui guvern mondial prin ocupație teritorială, este activizarea politică a popoarelor exprimată mai ales prin naționalism. Opoziția față de supremația unei singure națiuni sau rase poate fi atât de ușor mobilizată, încât e greu să se admită că un sistem ierarhic poate fi înființat, sau dacă e posibil, ca să fie unul de durată, așa cum s-a întâmplat cu Noua Ordine a lui Hitler în Europa. H.Bull caracterizează era noastră ca una a dezmembrării, iar, în acest context, perspectivele unei guvernări universale sunt sumbre.

Referințe:

1. BĂTRĂNU, M. *Manifest – va fi revoluție!* București: Ed. S.n., 2009.
2. BUCHANAN, J. M. *Limitele libertății. Între Anarhie și Leviathan.* Iași: Institutul European, 1997.
3. BULL, H. *Societate anarhică: Un studiu asupra ordinii în politica mondială.* Chișinău: Știința, 1998.

INTERPRETĂRI UMANISTE ȘI INSTRUCTIV-EDUCATIVE ÎN OPERA LUI DIMITRIE CANTEMIR

Dumitru CĂLDARE

Dimitrie Cantemir – acest mare gânditor, savant-enciclopedist și cărturar de seamă al neamului românesc – a elaborat o concepție umanistă integră. Conform acestei concepții, umanismul generează lumină, perspective și orientări de valoare în dezvoltarea spirituală a societății, fiind o călăuză demnă de respectat și de realizat în vederea afirmării unui om cu calități distincte.

Dimitrie Cantemir demonstrează cu mijloace savante geneza procesului de constituire a poporului român, originea de neam și de limbă. În acest scop, sunt aduse argumente concrete privind rădăcinile comune în colonizarea română și în special datinile, tradițiile, obiceiurile, virtuțile, precum și unitatea poporului român, care-i unul și același în toate cele trei țări Române: Muntenia, Transilvania și Moldova. Argumentele în cauză confirmă că poporul român este de origine nobilă, de viță romană și, respectiv, limba română care a suferit și anumite schimbări în evoluția sa, totuși și-a păstrat originea romană.

În convingerea deplină a lui D.Cantemir, însușirea cunoștințelor umaniste îl ajută pe om să conceapă adevărata sa origine, care contribuie la măreția ființei umane, la înălțarea omului, la pătrunderea în esența corelației rațiune-credință. Aceste concepte consolidează conștiința morală, cunoștințele acumulate conform cărora rațiunea și credința fac ca omul să devină chiar asemănător lui Dumnezeu. În așa mod, umanismul este axat pe conștientizarea propriei identități, pe instruire și educație. Oamenii manifestă un interes mai sporit față de propriul său destin, încep să conceapă mai profund rostul vieții și rostul lumii în general.

Astfel, este pusă și problema sensului adevărat al rolului social al omului, în special, a tezei că el e stăpânul lumii. Dar însuși faptul că D.Cantemir îl plasează pe om tot mai sus, proclamându-l chiar stăpânul lumii, demonstrează că lumea a fost creată pentru om. În așa mod, tot ce există în lume, tot ce a creat Dumnezeu, toate bunurile Pământului aparțin omului, care înnobilează lumea în spiritul poruncilor Divine. Omul s-a născut stăpân al lumii, și nu rob, de aceea D.Cantemir remarcă: „Nu rob, ci stăpân lumii Dumnezeu te-a lăsat pentru aceasta tu pe dânsa, iar nu ea pe tine să stăpânească” [1]. Anume de aceea omul are datoria sfântă de a cugeta în permanență, pe de o parte, despre puternicia și înțelepciunea lui Dumnezeu, despre deșertăciunea lumii și a vieții sale muritoare și de scurta durată, iar pe de altă parte, despre distanța enormă dintre el și Divinitate, atât în sens spațial, cât și în sens existențial. Din această deducție mai rezultă și teza că D.Cantemir interpretează filozofia în context religios-creștin, sprijinindu-se pe interacțiunea nemijlocită a moralei cu religia, fapt ce creează posibilități pentru afirmarea unui mod de cugetare filozofică adecvată.

Conform lui Dimitrie Cantemir, rezultă că conștiința filozofică tinde în permanență spre cunoaștere și fapte concrete, iar conștiința spirituală (mai ales, cea religioasă) care se afirmă nemijlocit prin revelație, este orientată pe contemplație și eternitate. Remarcăm astfel că anume această orientare și trăsătură distinctivă a dominat un timp îndelungat spiritualitatea românească.

După D.Cantemir credința, în general, iar poruncile divine, în special, sunt superioare rațiunii, care deși apelează la argumente și logică, la fapte concrete și acțiuni, totuși e situată la un nivel mai inferior. Având misiunea sacră de a guverna lumea în care există și activează, omul este determinat să o călăuzească cu „întreaga înțelepciune și cu bună socoteală”. Astfel în lucrarea *Divanul*, D.Cantemir accentuează că rațiunea este considerată ca fiind inferioară credinței și anume în virtutea acestui fapt rațiunea trebuie să accepte să fie sub „lumina credinței”. Însă pornind de la teza că omul este o ființă rațională el va săvârși fapte și lucruri care prin conținutul lor reflectă un adevărat Bine social, care prezintă o temelie adecvată pentru înălțarea demnității umane. În virtutea acestor circumstanțe, omul trebuie să se călăuzească anume de adevărate valori umane, care devenind acțiuni practice ar contribui mult la nesăvârșirea păcatelor și, în consecință, la educarea unui om cu cele mai nobile calități morale.

Înțeleptul din *Divanul* apără morala creștină, iar rațiunea și lumea se manifestă în contextul interacțiunii specifice dintre corp și suflet, precum se manifestă omul irațional și omul rațional. În general însă, omul lui D.Cantemir nu se naște ca fiind numai bun sau numai rău. Calitățile negative ale omului sau răul moral din el se află în legătură nemijlocită cu condițiile vieții social-economice reale, cu vremurile complicate și vitrege. Deși acceptă ideea păcatului strămoșesc și, respectiv, a stării umiltoare prin care a trecut omul de-a lungul secolelor, totuși D.Cantemir crede în aptitudinile creatoare ale omului, în inteligența și în spiritul lui creștin.

Anume de aceea cărturarul, criticând marea boierime pentru ambițiile și orgoliile sale, pentru setea de putere și de îmbogățire, fără a demonstra anumite calități patriotice, o îndeamnă să trăiască cu interesele țării, să lupte pentru Binele ei. Tot în *Descrierea Moldovei* D.Cantemir critică moldovenii considerând că chiar din naștere ei sunt „atât de trufași și de leneși încât socotesc rușinos orice fel de negustorie în opera de vânzare a roadelor pe care le capătă de pe pământurile lor” [2]. În alt context, D.Cantemir scrie că țărani, fiind „foarte leneși, silnici de muncă, ară puțin, seamănă puțin, dar recoltează mult” [3]. Probabil că aceste afirmații sunt determinate de faptul că D.Cantemir s-a aflat un timp îndelungat departe de Moldova, ceea ce a influențat asupra acestor deducții, credem, neargumentate. Țăranii moldoveni munceau mult, duceau o viață grea sub ocupația turcească, având o psihologie și o conștiință morală deteriorată de „cumplitele vremi” și chiar dacă admiteau unele devieri, cu siguranță, nu meritau asemenea calificative.

În general însă, deducțiile lui D.Cantemir în domeniul instruirii, a educației morale necesită afirmarea unei legi morale adecvate ce ar contribui la afirmarea unei conduite pentru un bine pentru toți, adică un bine care să corespundă unor cerințe sociale generale. Iar acestea prevăd instruirea, obținerea unor cunoștințe generale, fără de care omul nu poate rezista răului social și viciilor care îl pândesc la orice pas. Și doar învățătura îl poate salva pe om de vitregiile și furtunile sociale, deoarece „Copilul neînvățat dobitoc mic crește, iar mare făcându-se, bou mare să numește, căci pedeapsa (educația) și învățătura lipsind, nu numai în copilărie, dar așa și în bătrânețe, tot dobitoc se va numi și asemenea celor fără socoteală (rațiune) se va socoti” [4].

Cărturarul este convins că instruirea va combate ignoranța, răul social, faptele negative, viciile și consecințele lor, scopul cărora este de a denigra natura umană. Astfel e necesară cultivarea unor asemenea calități – virtuți care să se opună cu adevărat factorilor și fenomenelor negative. Și orientarea dominantă ce rezultă din acest proces educațional integral ar avea drept scop final – afirmarea adevăratului Bine, a aceluși Bine spre care tinde Omul și pe care tinde să-l obțină cu adevărat.

D.Cantemir acceptă teza că „Omul este bun de la natură – și că toți oamenii s-au născut buni de la natură; numai după naștere prin convorbiri rele sau prin lipsa unor convorbiri pioase și a învățăturilor bune ei pot contracta moravuri rele” [5]. Astfel cărturarul promovează ideea că oricine poate deveni un om instruit, învățat, poate însuși anumite norme și interdicții morale, care ar contribui în mod decisiv la afirmarea esenței sale umane și morale.

Notăm, în mod deosebit, că această afirmație prevede însușirea valorilor primordiale precum sunt Binele, Adevărul și Frumosul, însă nu numai în sens nemijlocit, ca atare, ci în contextul când aceste valori sunt opuse Răului social, viciilor și nedreptăților. Așadar, conform concepției cantemirene, însemnătatea devenirii morale a omului se manifestă și prin faptul că el luptă și cu ispitele trupului, iar educația în cazul când corespunde unui conținut adecvat este într-un tot în spiritul adevăratei existențe sociale a omului. Iar pentru aceasta e necesar a acorda atenție prioritară lecturii *Bibliei*, care și educă virtuțile necesare.

Referințe:

1. CANTEMIR, Dimitrie. *Opere complete*. Vol.I. București, 1974, p.251.
2. CANTEMIR, Dimitrie. *Descrierea Moldovei*, p.297.
3. *Ibidem*, p.301.
4. CANTEMIR, Dimitrie. *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea*. București, 1965, p.59.
5. CANTEMIR, Dimitrie. *Loca obscura.mass.lat.76 al Bibliotecii Academiei Române*. București, 1976.

**INFORMAȚII INEDITE PRIVIND VIZITA
LA PARIS A GENERALULUI ION ANTONESCU,
ȘEFUL MARELUI STAT MAJOR ROMÂN
(22 august-5 septembrie 1934)**

*Andrei NICOLESCU
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”*

Vizitele făcute de către reprezentanți ai celor două armate (română și franceză) ce ocupau posturi la cel mai înalt nivel, în perioada interbelică, au constituit prilejuri de întărire a relațiilor româno-franceze, de clarificare a unor puncte de vedere asupra problemelor aflate în discuție, de o mai bună cunoaștere și, în același timp, de cimentare a unor relații interpersonale cu efecte benefice asupra tabloului general al legăturii dintre cei doi parteneri. În acest context, se plasează și prezența generalului Ion Antonescu, girantul funcției de șef al Marelui Stat Major român, în Franța, de-a lungul unei perioade destul de îndelungate pentru asemenea schimburi, între 22 august și 5 septembrie 1934, despre care istoricii deocamdată nu au scris [1, f. 179-204].

Durata vizitei era elocventă prin ea însăși în privința atenției de care se bucurau legăturile în domeniul militar dintre România și Franța. Invitația fusese lansată cu ocazia chemării în țară în luna aprilie a generalului Pétin, care a transmis dorința generalului Gamelin, șeful Marelui Stat Major francez, de a-l primi în Franța pe omologul său român. Rezultatele acestei vizite au fost, indubitabil, influențate de prestigiul de care se bucura Ion Antonescu printre ofițerii superiori francezi pentru prestația sa în calitate de șef al Biroului și apoi Secției Operații din Marele Cartier General român în timpul Marelui Război. Invitația fusese reluată prin intermediul ministrului de Externe, Nicolae Titulescu, după vizita făcută la Paris în luna mai, când a transmis dorința generalului Weygand de a se vedea cu Antonescu în Franța. În luna iunie a aceluiași an lt. col. Delmas, atașatul militar al Franței la București, a comunicat conținutul unei corespondențe sosite de la Paris, în care i se spunea șefului Marelui Stat Major român că generalul Gamelin, șeful Marelui Stat Major al armatei franceze, îi va face o invitație pentru a doua jumătate a lunii august, când acesta era mai disponibil. Scrisoarea oficială a sosit la București în luna iulie și, în urma aprobării regale și a guvernului, I. Antonescu a plecat la Paris, unde ajunge la 21 august. A fost însoțit în acest voiaj de lt. col. Delmas, care primise instrucțiuni în acest sens de la Paris, și de maiorul Radu Davidescu din Marele Stat Major. În cursul deplasării spre Paris, a fost întâmpinat la Nancy, cu titlul de curtoazie personală, de către generalul Pétin, cu care a discutat despre stadiul în care se găsea chestiunea materialelor cerute Franței și care, în rezumat, la 20 august 1934 era încă nefinalizată. Proble-

ma creditului pentru comanda de materiale la uzinele franceze nu fusese încă nici ea abordată.

Ideea cedării de material francez către România apăruse încă de la începutul anului 1934. Pornind de la discuțiile de la Geneva în privința dezarmării, la 15 februarie, șeful Marelui Stat Major, generalul Ion Antonescu, adresează Ministerului Afacerilor Străine rugămintea de a încerca o abordare politică pentru soluționarea unor probleme de dotare a armatei cu ajutor francez. Deoarece convenția ce se profila în domeniul dezarmării puneă Franța în situația de a renunța la o parte din armamentul pe care îl deținea pentru a se încadra în cuantumul stabilit, mai ales în privința armamentului de artilerie de câmp și artilerie grea, se propuneau următoarele: a) evitarea distrugerii unei părți din material, pe care Franța și l-ar putea recupera în cazul când celelalte țări, și în special Germania, nu și-ar respecta angajamentele; b) umplerea unor goluri în armamentul nostru, în cazul când evenimentele ar permite Franței să ne dea libertatea de a dispune de acel material [1, f. 215].

În convorbirile avute cu Doumergue și Barthou președintele Consiliului de Miniștri, Gh. Tătărescu ajunsese la soluția ca materialele cerute de noi să fie împărțite în două categorii: o primă parte (acelea care se găseau în depozitele armatei franceze) să ne fie cedate cu titlul de împrumut pe timp de doi ani și o a doua parte să fie comandate la industria franceză pe credit și prin intermediul guvernului francez. O notă completă cuprinzând descrierea acestor două categorii de materiale a fost ulterior întocmită de generalul Tănăsescu, colonelul Teodorescu Paul și Maiorul Méry din Marele Stat Major francez. Această notă a fost predată după plecarea lui Gh. Tătărescu din Paris, la 18 iulie, sefului de Cabinet al Ministrului Afacerilor Străine, Louis Barthou. În această notă erau nominalizate două proceduri de urmat pentru punerea în practică a propunerii: a) material fabricat de uzinele franceze, constând în 188 mortiere Stokes-Brandt cu 188 000 de lovituri; 12 baterii de 75 de munte a câte 4 piese cu 96 000 de lovituri; 800 000 de cartușe pentru mitraliere a. a. de 13, 2 mm; 200 000 de căști; material automobil constând din 10 plutoane de automitraliere, tip grup de recunoaștere divizionară, material auto pentru transportul a două batalioane de infanterie ușoară. Comanda includea și cedarea licențelor de fabricație și concursul tehnic pentru montarea acestor fabricații în România. Prețul trebuia să fie același cu cel pe care îl plătea armata franceză, plata făcându-se de către guvernul francez, iar rambursarea să fie făcută în 10 anuități egale ca valoare; b) material cedat din depozitele de război ale armatei franceze, cuprinzând 25 de baterii de câmp de 75 mm a 4 piese cu 200 000 de lovituri; 10 000 de lovituri de 75 mm; Material de aviație: a) accesorii diverse, compus din 175 aparate T.S.F, 111 aparate foto, 140 echipamente de zbor, 55 colimatoare, 141 linii de miră, 43 vizoare, 710 mitraliere de avion cu 8 520 000 de cartușe și 54 703

bombe de avion. Acest material trebuia remis armatei române cu titlu de împrumut și urma a fi restituit în termen de doi ani. Termenele de livrare era necesar să fie foarte scurte – de 6 luni pentru prima categorie și 3 luni pentru cea de-a doua [1, f. 222]; b) 6 escadrile de vânătoare a 15 avioane, complet echipate cu armamentul și muniția necesare (200 mitraliere și 1 000 000 de cartușe); 3 escadrile de bombardament de zi a 10 avioane complet echipate; 3 escadrile de bombardament de noapte a 8 avioane complet echipate, cu bombele necesare; 5 autovehicule foto, autovehicule radio, 12 baloane, 6 autoremorci, 4 uzine de hidrogen. Pentru trecerea la îndeplinirea solicitărilor, enumerate mai sus, mai rămânea a fi sesizat Consiliul de Miniștri francez, spre a stabili forma în care împrumutul de material putea avea loc. Acesta se întrunise de câteva ori, fără a lua o hotărâre pe această temă.

Primirea oficială a generalului Antonescu avut loc la Gara de Est în ziua de 21 august. Întâlnirea, a doua zi, cu șeful Marelui Stat Major francez, generalul Gamelin, îi oferă lui Ion Antonescu prilejul să ia contact cu poziția Franței față de unele aspecte ale situației politice din Europa. Oficialul francez considera că „Germania nu va putea face față deodată pe două fronturi și deci situația Micii Antante în cazul unui conflict general nu poate fi prea gravă. Cehoslovacia, în special, va avea de suportat atacul unor forțe reduse; dacă Germania ar ataca-o cu forțe numeroase, posibilitățile de ofensivă ale armatei franceze ar fi mărite și, indirect, Cehoslovacia va fi ajutată. Rusia pentru moment manifestă intențiuni pașnice și deplasările ultime de forțe dovedesc că temerile ei sunt spre Nord. Cât privește Ungaria, situația strategică și forțele de care dispune Mica Antantă asigură o superioritate incontestabilă”. „La aceste reflexiuni – nota I. Antonescu – am răspuns că România este obligată a ține seama de orice atac posibil pe toate fronturile, pentru a evita repetarea greșelilor făcute în 1915. O acțiune rapidă contra Ungariei, chiar fără a fi provocați prin vreun act de agresiune din partea ei, ne-ar permite a ne rezerva forțe pentru toate celelalte eventualități, inclusiv un atac din partea Rusiei. Măsurile practice s-au și luat pentru scurtarea concentrării pe frontul nostru de Vest în vederea acțiunii rapide și ceilalți aliați s-au obligat a face la fel. Domnul General Gamelin a răspuns că este perfect de acord asupra necesității unor operațiuni rapide împotriva Ungariei, însă cu condiținea evitării situației de agresor...” [1, f. 182].

Referințe:

1. *Arhivele Militare Române*, Fond 948, Marele Stat Major (Colecții), dosar nr. crt. 423.

SISTEMATIZAREA ORAȘULUI IAȘI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-lea

Bobi APĂVĂLOAEI
Academia Română – Filiala Iași

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, pe fondul acutizării conflictului ruso-austro-turc, Țările Române au ieșit treptat de sub influența politică, administrativă și culturală a Imperiului Otoman. În urma Tratatului de la București din 1812, Moldova dintre Prut și Nistru a fost acaparată de Imperiul Țarist. După Pacea ruso-turcă de la Adrianopol din 1829, Țara Românească și Moldova au rămas sub suzeranitatea Porții, dar au intrat sub protecția Imperiului Țarist [1].

În teritoriile proaspăt dobândite, autoritățile ruse au introdus un nou cadru legislativ prin care au urmărit modernizarea societății românești, dar și subordonarea acesteia intereselor cercurilor conducătoare de la Sankt Petersburg. *Regulamentele Organice*, impuse Țării Românești și Moldovei, au fost redactate după indicațiile Rusiei, ulterior ele fiind acceptate formal și de Imperiul Otoman [2].

În ceea ce privește organizarea orașelor, *Regulamentul Organic* a marcat începutul legislației urbane cu caracter modern în Principate. Între anii 1831-1848 au fost introduse câteva principii urbanistice importante, în cea mai mare parte de o noutate absolută pentru Țările Române. Perimetrul localităților a fost delimitat prin șanțuri sau spații verzi, iar intrarea în oraș se făcea prin locuri special amenajate, urmărindu-se asigurarea unui control care se dorea cât mai eficient. S-a urmărit zonificarea orașelor prin gruparea anumitor funcțiuni și separarea acestora de zonele de locuit. Rețeaua stradală a fost supusă regularizării, fapt ce a modificat în timp configurația țesutului urban. În același timp, s-a trecut și la o ierarhizare a arterelor care rezulta fie din poziția în oraș, fie prin diferențierea lățimii străzilor. Spațiul public a fost supus înfrumusețării prin: așezarea clădirilor nou-construite pe alinierea stabilită pentru fiecare stradă, proiectarea și realizarea de grădini și parcuri urbane, reglementarea modului de construcție a clădirilor publice și particulare [3].

Principiile de urbanism cuprinse în *Regulamentul Organic* au fost de inspirație rusească. De altfel, autoritățile ruse au aplicat (cu mai mult sau mai puțin succes) aceste norme de urbanism pe teritoriul provinciilor mărginașe ale imperiului. În Moldova de la est de Prut, anexată la 1812, prin intermediul acestor reguli urbanistice s-a încercat revitalizarea vechilor orașe. Chișinăul a fost sistematizat după planurile din 1817 și 1834. Orașul vechi, românesc, a suferit modificări minore: străzile au fost îndreptate în funcție de posibilitățile oferite de relief, locuirea a fost comasată în insule inegale și au fost amenajate piețe în jurul bisericilor. Însă, la vest de vatra veche, s-a clădit Orașul

Nou, rusec, organizat conform unui plan prestabilit. Amplasarea clădirilor de locuit și tipologia lotizării au fost, de asemenea, dirijate. Accentele urbanistice majore erau edificiile publice așezate în cele mai importante locuri ale piețelor, fiind completate perimetral cu alte construcții de dimensiuni mai mici. Insulele de locuit erau uniforme și aveau forma pătrată sau dreptunghiulară. Din Orașul de Sus, organizat în jurul Mitropoliei, au fost excluse activitățile meșteșugărești, acesta fiind exclusiv rezidențial [3].

Și alte orașe din Moldova dintre Prut și Nistru au avut parte de același tratament. Localități precum Ismail, Bolgrad și Cahul au fost sistematizate după principiile clasicismului rus. Multe clădiri publice și de locuit, aliniate la trama stradală geometrică, imitau modelele-etalon incluse în albume cu proiecte de referință, elaborate la nivel central. Uneori, ele au fost adaptate la condițiile locului [4].

Soluțiile aplicate de arhitecții și inginerii ruși erau după moda timpului. În secolul al XIX-lea, atunci când un plan era adoptat pentru crearea sau extinderea unui oraș, el era aproape întotdeauna un plan în tablă de șah, un cadrilaj. Cel mult diagonalele aveau menirea să rupă din monotonia străzilor intersectate în unghi drept. La început s-a încercat clarificarea structurii urbane existente prin străpungeri ale unor mari artere rectilinii. Această soluție, folosită la Paris de Haussmann, s-a întâlnit la sf. sec.XIX la Roma, ca și la Amsterdam, la Barcelona sau Madrid [5]. Totuși, în Anglia și Germania, sistemul străpungerilor s-a asociat cu trasee mai suple, care respectau relieful și monumentele existente [6]. La Viena s-au demolat zidurile de apărare pentru a face loc unui larg bulevard inelar, plantat cu arbori și bordat de edificii publice [8]. La New York, planul de extindere din 1811 prevedea pe întreaga insulă Manhattan un imens cadrilaj de bulevarde și străzi [9]. La Chicago, creșterea s-a făcut prin prelungirea fără limite a cadrilajului inițial, ceea ce a condus la apariția unor străzi drepte având lungimi de 50 km [10].

Dotările orașelor au fost modernizate. Se poate afirma că secolul al XIX-lea a realizat ambițiile veacului precedent. Cimitirele au fost scoase în afara localităților. Canalizarea a fost extinsă, iar imobilele au fost racordate la rețea. Apa a fost distribuită pe scară largă în clădirile urbei. S-a generalizat folosirea trotuarelor și s-au extins spațiile verzi [11]. S-a continuat construirea de teatre, hale, piețe comerciale, spitale, biblioteci, muzee, gări și nenumărate alte edificii publice. S-a introdus iluminatul public și privat cu gaz, iar mai apoi cu electricitate. De la mijlocul secolului al XIX-lea, orașul a devenit un organism din ce în ce mai complex și fiecare din mecanismele sale a fost rodul unei înalte tehnici [11].

În acest cadru politico-administrativ, orașul Iași, capitala Moldovei, a cunoscut transformări radicale, care au înlocuit aspectul greco-oriental al localității cu o imagine nouă, de factură europeană.

Referințe:

1. XENOPOL, A.D. *Războaiele dintre ruși și turci și înrăurirea lor asupra Țărilor Române*, vol.I și II, ed.II, anastasică, cu un *Cuvânt înainte* semnat de Gh.BUZATU. Iași: TipoMoldova, 2011.
2. Pentru impactul *Regulamentului Organic* asupra societății românești: *Regulamentul Organic al Moldovei*, ediție integrală realizată de D.VITCU și G.BĂDĂRĂU, cu sprijinul lui C.Istrati. Iași: Junimea, 2004.
3. SFINȚESCU, Cincinat. *Urbanistică generală. Urbanismul din ultima sută de ani din România*. În *Urbanismul*, tom X, 1933, nr.1-2, p.71-88; VĂRTOSU, Emil, VĂRTOSU, I., OPRESCU, Horia. *Începuturi edititare 1830-1832. Documente pentru istoria Bucureștilor*, vol.I, București, 1936; TUFESCU, V. Cum s-a întins Iașul. În: „Însemnări Ieșene”, an.I, vol.II, nr.17-18, 15 septembrie 1936, p.187-190; LASCU, Nicolae. Epoca Regulamentară și Urbanismul. Câteva observații generale. În: *Historia Urbana*, tom.II, 1994, nr.2, p.119-130.
4. ȘLAPAC, Mariana, TOFAN, Alexandru. Breslele meșteșugărești și topografia urbană a orașului Chișinău. În: *Historia Urbana*, tom.VI, 1998, nr.1-2, p.27-73; NESTEROV, Tamara. Etapele evoluției urbane a Chișinăului. În *loc. cit.*, tom.XIV, 2006, nr.2, p 271-292.
5. ȘLAPAC, Mariana. „Orașele noi” din Basarabia. În: *Historia Urbana*, tom.XVI, 2008, nr.1-2, p.203-213.
6. *Town and Country in Europe. 1300-1800* edited by S.R. EPSTEIN. Cambridge University Press, 2001.
7. *The Cambridge Urban History of Britain*, vol.II, edited by Peter CLARK. Cambridge University Press, 2000.
8. SITTE, Camillo. *Arta construirii orașelor. Urbanismul după principiile sale artistice*. Trad. R.EFTENIE, H.DERER și M.EFTENIE. București: Editura Tehnică, 1992.
9. SOUTHALL, Aidan. *The City in time and Space*. Cambridge University Press, 1998, p.306-419.
10. HAROUEL, Jean-Louis. *Istoria Urbanismului*. Trad. de Anca Brătuleanu. București: Meridiane, 2001, p.102-116.
11. LAURIAN, Radu. *Urbanismul*. București: Tehnică, 1965, p.9-18 și 67-114; MINEA, Elena Maria. *Amenajarea teritoriului. Urbanism*. Cluj-Napoca: Accent, 2003, p.12-26.
12. BENEVOLO, Leonardo. *Orașul în istoria Europei*. Trad. de M.LASCU. Iași: Polirom, 2003, p.157-185; MIHĂILESCU, Teofil. *Arhetipuri Urbane în istoria Urbanismului*. Brașov: Pilgrim, 2005.

INTELECTUALITATEA ROMÂNĂ INTERBELICĂ ȘI DISCURSUL POLITIC AL DREPTEI NAȚIONALIST-CREȘTINE. SIMPATIE, CONVERTIRE, ADERARE

Corneliu CIUCANU,
Academia Română – Filiala Iași

Geneza și evoluția Dreptei naționalist-creștine interbelice constituie un capitol de istorie important al evoluției României în secolul XX, un episod aparte al vieții politice dintre cele două războaie mondiale și, nu în ultimul rând, un subiect de mare interes pentru istorici, sociologi, psihologi și politologi interesați în decriptarea și interpretarea obiectivă a acestui amplu fenomen social-politic, doctrinar și spiritual, deopotrivă. Totodată, trebuie precizat faptul că istoricii români, mai cu seamă după 1990, dar și cei străini au abordat cu tact și profesionalism problematica ideii național-creștine și fenomenul legionar din perspectiva originilor autentic-românești, a prezenței liderului charismatic – dinamic și capabil să răscolească energiile latente românești și să impună un nou model comportamental, al caracterului etico-religios imprimat principalelor manifestări, **a aderării intelectualității interbelice** și ascensiunii fulminante din anii '30 [1]. În acest context, rămâne emblematică paradigma lansată de Horia Vintilă, laureat al premiului Goncourt, care s-a pronunțat fără echivoc asupra fenomenului legionar – încă neînțeles, dar care reclamă înțelegere – în sensul că nici un specialist serios „**care se va ocupa cu istoria secolului XX românesc, nu va putea ocoli sau ignora această extraordinară aventură spirituală pornită din străfundurile ethosului românesc**” [2].

Referințe:

1. BUZATU, Gh., CIUCANU, C., SANDACHE, C. *Radiografia Dreptei Românești (1927-1941)*. Iași: Tipo Moldova, 2010 (ediția originală. București: FF Press, 1996); RONCEA, Victor., BUZATU, Gh., eds. *Documente din arhiva Corneliu Zelea Codreanu*, vol.I-XXVI. Iași: Tipo Moldova, 2012; Gh.BUZATU, Vlad RADU-DAN, eds., *Evenimentele din ianuarie 1941 în arhivele germane și române*, I-II. București: Editura Majadahonda, 1998-1999; SCURTU, Ioan, coord. *Totalitarismul de dreapta în România, Origini, manifestări, evoluție. 1919-1927*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 1996. Din aceeași serie: *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*. Vol.II-VII. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000-2007; TREPTOW, Kurt, BUZATU, Gh. „Procesul” lui Corneliu Zelea Codreanu (Mai, 1938). Iași: Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, 1994; CHEPTEA, Stela, ed. *Horia Sima în fața istoriei. Studii și documente*. Iași: Dosoitei, 1999; BELDIMAN, Dana. *Armata și Mișcarea Legionară (1927-1947)*. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2002; SANDACHE, Cristian. *Istorie și biografie. Cazul Corneliu Zelea Codreanu*. București: Mica Valahie, 2005. CODRESCU, Răzvan. *Spiritul Dreptei. Între tradiție și actualitate*. București: Anastasia, 1997; Idem, *În căutarea Legiunii pierdute*. București: Vremea, 2001; LAVRIC, Sorin. *Noica și Mișcarea Legionară*. București, Humanitas, 2007; ZAMFIRESCU, Dragoș. *Legiunea Arhanghelul Mihail de la mit la realitate*. București: Editura Enciclopedică, 1997;

LEPĂDATU, Adrian Gabriel. *Mișcarea legionară: mit și realitate*. Chișinău: Cartier, 2005; BORDEIU, Puiu Dumitru. *Mișcarea Legionară în Dobrogea între 1933-1941*. Constanța: Ex Ponto, 2003; Idem. *Mișcarea Legionară în Dobrogea anilor 1932-1940 în documente*. Constanța: Muntenia, 2012; TĂNASE Tiberiu. *Fețele monedei. Mișcarea legionară între 1941-1948*. București: Tritonic, 2010; DIEACONU, Daniel. *Realitatea unui mit: Corneliu Codreanu*. Iași: Timpul, Piatra Neamț: Cetatea Doamnei, 2009; BRUJA, Radu Florian. *Extrema dreaptă în Bucovina*. Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2012; CIUCANU Corneliu. *Dreapta românească interbelică. Politică și ideologie*. Iași: Tipo Moldova, 2009; Idem. *Mișcarea Legionară în Basarabia*. În: Europa XXI (revista Centrului de Istorie și Civilizație Europeană. Academia Română-Filiala Iași), vol. XIII–XIX/2004-2005, *Românii între ruși și sovietici*. Iași: Casa Editorială Demiurg, pp. 111-173. Între istoricii străini care s-au ocupat de problematica Mișcării Legionare și de personalitatea lui Corneliu Zelea Codreanu amintim pe: BARACHI TUA, Lorenzo. *La Guardia di Ferro*. Firenze, 1938 (ediția în română, *Garda de Fier*. București: Tipografia „Bucovina”, 1940, ambele ediții au apărut cu o prefață semnată de Mihail Manoilescu); GUIRAD, Paul. *Codreanu et La Garde de Fer*. Paris, 1940; ed. a II-a, München, Colecția „Dacia”, 1966; ed. a III-a București: Majadahonda, 1998. CHARLÉ Klaus. *Die Eiserne Garde*. Berlin-Wien, 1939; PANINI-FINOTTI, A. *La Guardia di Ferro*. Firenze, 1938; SALEO E. *Mussolini e Codreanu*. Palermo, 1942; THARAUD, Jérôme et Jean. *L’envoyé de l’Archange*. Paris, 1939; PANINI-FINOTTI, A. *Da Codreanu a Antonescu. Romania di ieri e di oggi*, Verona, 1941; ESCOLAR, T., NIETO, J. *Vida y doctrina de C.Z. Codreanu*. Madrid, 194; NOLTE, Ernst. *Three Faces of Fascism. Action Française. Italian Fascism. National Socialism*. New York: New American Library, 1979; EVOLA, Iulius. *Naționalism și asceză. Reflecții asupra fenomenului legionar*. Alba Iulia-Paris: Fronde, 1998; HEINEN, Armin. *Legiunea „Arhanghelul Mihail”. Mișcare socială și organizație politică. O contribuție la problema fascismului internațional*. Trad. din germană de Cornelia și Delia EȘIANU. București: Humanitas, 1999. Ediția originală, Armin Heinen, *Die Legion „Erzengel Michael” in Rumänien. Soziale Bewegung und politische Organisation. Ein Beitrag zum Problem des internationalen Faschismus*, München. R. Oldenbourg Verlag, 1986; NAGY-TALAVERA, Nicholas M. *The Green Shirts and the Others. A History of Fascism in Hungary and Romania*, Stanford, Hoover Institution Press, 1970, p. 294. Lucrarea a fost tradusă și în românește la București, Editura Hasefer, 1996; VEIGA, Francisco. *Istoria Gărzii de Fier. 1919-1941. Mistica ultranaționalismului*. București: Humanitas, 1993 (ed. originală *La mistica ultranacionalismo. Historia de la Guardia de Hierro. Rumania. 1919-1941*, Barcelona, 1989); MUTTI, Claudio. *Penele Arhanghelului. Intelectualii români și Garda de Fier (Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Vasile Lovinescu)*. Prefață Philippe Baillet, trad. Florin DUMITRESCU, ediție îngrijită și postfață de Răzvan CODRESCU. București: Anastasia, 1997; MUTTI Claudio, ELIADE Mircea. *Legiunea și noua închiziție*, ediție Răzvan CODRESCU. București: Vremea, 2001; RALLO, Michelle, *România în perioada revoluțiilor naționale din Europa (1919-1945)*. București, 1993; Eugen WEBER. *Varieties of Fascism. Doctrines of Revolution in the Twentieth Century*. Princeton, Toronto, New York, London, D. Van Nostrand Co. Inc., 1964; Hans ROGGER, Eugen WEBER. *Dreapta europeană. Profil istoric* (trad. Iulian Mercea). București: Minerva, 1995.

2. *Intelectualii și Mișcarea Legionară. Mari conștiințe românești*. București: Editura Fundației Buna Vestire, 2000, p.153.

SISTEMUL CONCENTRAȚIONAR DIN ROMÂNIA – ÎNCHISOAREA DE LA SUCEAVA ȘI ÎNCEPUTURILE REEDUCĂRII

Radu Florian BRUJA
Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava

Clădirea în care se află astăzi Palatul de Justiție Suceava, construită la sfârșitul secolului XIX, în perioada stăpânirii austriece, are o istorie lungă și puțin cunoscută. Zeci de ani această clădire a fost închisoare, iar zidurile ei au ascuns un trecut al unor suferințe greu de înțeles de generațiile de azi. În celulele închisorii și mai ales în camerele de anchetă de la subsol, care adăpostesc astăzi arhivele instanțelor, s-au consumat drame cumplite. Inițial, penitenciarul de la Suceava a fost unul de drept comun, care a funcționat în perioada austriacă și cea interbelică. Până în 1947 regimul de detenție de la închisoarea din Suceava a fost unul normal în acea perioadă, pentru deținuții de drept comun. Singurii deținuți politici erau legionarii arestați încă din perioada regimului Antonescu. Despre închisoarea de la Suceava și despre regimul de detenție exterminator din primii ani de după instaurarea regimului comunist s-a scris extrem de puțin, existând doar câteva mărturii scrise, secvențiale, ale celor care au fost închiși anumite perioade de timp aici ca deținuți politici. Studiul de față propune o analiză a regimului de detenție din perioada anilor 1948-1951, când aici s-au consumat dramele primelor încercări ale regimului comunist de a-și lichida adversarii politici.

Regimul de detenție de la Suceava a fost foarte aspru, contactul cu exteriorul fiind interzis. La închisoarea de la Suceava au fost aduși tineri din toată Moldova, cei mai mulți dintre ei studenți, majoritatea legionari, dar au fost și membri ai partidelor politice interzise. Conform informațiilor destul de contradictorii, în 1948, închisoarea de la Suceava grupa 600-700 de deținuți. Închisoarea nu a fost un loc de reclusiune decât pe perioada anchetelor Securității românești, fiind un campus de selecție și de tranzit pentru celelalte închisori ale spațiului concentraționar românesc. Anchetele Securității s-au făcut sub tortură, ceea ce a transformat penitenciarul din Suceava într-unul din cele mai temute închisori comuniste [4, p.41-42].

În Suceava au existat cel puțin cinci gropi comune ale deținuților, morți în timpul anchetelor. În Penitenciarul Suceava se efectuau anchetele Securității, care, de regulă, durau în jur de un an de zile, după care deținuții erau repartizați celorlalte închisori ale spațiului concentraționar românesc. Cei care nu au supraviețuit torturilor din timpul anchetelor erau aruncați în secret în aceste gropi. Ceea ce face și mai înfiorătoare închisoarea de la Suceava este faptul că aici și-au făcut <ucenicia> grupurile lui Bogdanovici și Țurcanu, care au demarat procesul reeducării deținuților politici și care a generat ulte-

rior fenomenul Pitești – cea mai sumbră pagină a regimului concentraționar din România.

Între supraviețuitorii regimului penitenciar de la Suceava s-au numărat Eugen Dimitriu, publicist, scriitor, traducător, muzeograf și cercetător, membru al Uniunii Scriitorilor din România, închis la Suceava, timp de aproape un an de zile, în perioada 1948-1949; poetul Vasile Pânzariu, Mihai Sireteanu, Dumitru Bordeianu s.a. Poetul Vasile Pânzariu, anchetat și torturat la închisoarea din Suceava după ce a pus bazele unui nucleu anticomunist. Multe dintre mărturiile au văzut lumina tiparului și formează osatura documentară a studiului de față. Între acestea, Dumitru Bordeianu, fost deținut politic, descrie închisoarea din Suceava: „Închisoarea era în formă de pătrat, cu subsol, parter și două etaje, cu curte interioară, iar la exterior cu un gard de scânduri înalt de patru metri și, tot la cinzeci de metri, câte un prepeleac, cu un soldat cu armă automată”. Dumitru Bordeianu redă condițiile din celule, mizere, inclusiv pentru standardele vremii de atunci: „Celulele erau prevăzute, în dreapta și în stânga intrării, cu tinetele pentru necesități și apă, de fapt niște putini variabile ca mărime în funcție de celulă. În aceste condiții, principala problemă a viețuirii consta în persistența mirosului de fecale” [1, p.20].

Anchetele se desfășurau la parterul închisorii, unde circa 30 de celule fuseseră amenajate ca birouri pentru șefii anchetelor și camere de anchete, pentru anchetatori. Anchetele aveau loc noaptea după model sovietic și erau uneori atât de dure, încât deținuții erau aduși în celule cu targa. Atmosfera din închisoarea de la Suceava este surprinsă și în alte surse: „Acolo, la Suceava, au urmat anchetele, într-o atmosferă infernală, de nu te puteai odihni noaptea de răcnetele femeilor care erau bătute, anchetate, de țipetele celor torturați, de cei care erau aduși pe brațe în celulă, vineți, cu tălpile zdrobite. (...) Era o atmosferă infernală”. Oamenii erau bătuți cu vâna de bou, cu cravașa, biciul și ciomagul. Deținuții erau legați de mâini și de picioare de un ciomag și suspendați, astfel încât, prin rotire, tălpile și fesele erau expuse, iar omul nu se putea mișca. La tălpi bătaia se făcea cu ciomagul, loviturile fiind resimțite în ceafă. La început anchetatorii băteau și la pielea goală, apoi, din cauza multitudinii rănilor, puneau peste piele un cearșaf ud, pentru ca tortura să poată fi reluată [4, p.43]. O altă metodă de tortură este descrisă de Mihai Pușcașu, un botoșănean care a fost anchetat la închisoarea de la Suceava. El a rememorat modul în care securiștii de la Suceava l-au aruncat într-o celulă, fără apă și mâncare timp de câteva zile, pentru a-l sili să-i divulge pe „complicii” săi în acțiunile anticomuniste [3, p.23-24]. Un alt deținut, Neculai Popa, narează modul cum a fost bătut de agenții Securității în închisoarea de la Suceava: „După ce mi-au scos pantofii din picioare, au început bătaia la tălpi cu ciomagul, apoi cu bastoanele de cauciuc. Ca să nu se audă prea tare gemetele, aveau obiceiul să ne astupe gura cu un ciorap,

asemenea unui căluș. Această operațiune se făcea tuturor, având și scopul de umilire a celui anchetat. Când vedeau că picioarele se învinețesc și se umflă, erai dat jos de pe masă și, după ce erai dezlegat, te obligau să alergi prin cameră sau sală, pentru a se pune în mișcare sângele prin țesuturile strivite. În timpul alergării, continua bătaia cu ciomagul, cu pumnii și cu picioarele în felul următor: anchetatorii se așezau pe sală sau în cameră, dacă era mai mare, în linie dreaptă sau semicerc, având între ei o distanță de 2-3 metri, iar victima era obligată să alerge prin fața lor. Când începea alergatul, primul anchetator îți dădea o lovitură de picior în burtă sau ficat, cum se nimerea, încât de durere te aplecai fără să vrei în jos, cu mâna la locul unde erai lovit. În timp ce alergai încovoiat de durere, al doilea te lovea cu ciomagul în spate. Iată care erau efectele: în urma loviturii primite, încercai să te îndrepti sau chiar să te lași pe spate, timp în care al treilea anchetator îți aplica o nouă lovitură de picior la ficat sau în burtă, care din nou te făcea să te apleci de durere în față, dându-i posibilitatea următorului să te lovească cu ciomagul de-a lungul spatelui. În felul acesta, toate loviturile te găseau cu mușchii destinși, fără nici o șansă de a le amortiza” [1, p.34-35].

Reeducarea din perioada 1948-1949, continuată apoi într-un regim și mai violent la închisoarea de la Pitești, a fost una din paginile cele mai negre ale regimului concentraționar românesc. Tinerii anticomuniști, care s-au ridicat împotriva regimului, au suferit în închisorile comuniste, între care închisoarea de la Suceava și-a câștigat un sumbru renume. Reeducarea a fost însoțită de metode diferite care alternau: de la cele mai pașnice, în care deținuții care acceptau pactul primeau cărți ideologice, pentru a se „curăța” de trecutul anticomunist. Acesta era urmat de un regim violent, în foarte multe cazuri exterminator. Penitenciarul de la Suceava a fost desființat în condițiile în care evoluția urbanistică a orașului a impus mutarea secției politice la Pitești, iar a celei administrative la Botoșani.

Referințe:

1. BORDEIANU, D. *Mărturisiri din mlaștina disperării. Cele văzute, trăite și suferite la Pitești și Gherla*. Vol.I. București: Gama, 1995.
2. POPA, Neculai. *Coborârea în iad. Amintiri din închisorile comuniste*. București: Vremea, 1999.
3. PUȘCAȘU, M. *Mărturii din iadul închisorilor comuniste*. Făgăraș: Agaton, 2010.
4. STĂNESCU, M. *Reeducarea în România comunistă (1945-1952)*. Aiud, Suceava, Pitești, Brașov, Iași: Polirom, 2010.

STABILIREA RELAȚIILOR DIPLOMATICE ROMÂNNO-BELGIENE

Ana Ioana IRICIUC

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Începutul raporturilor dintre Țările Române și teritoriile care astăzi aparțin Belgiei datează cu mult înaintea stabilirii relațiilor diplomatice. Astfel, încă din sec.XIV-XVI la noi erau cătate produsele aduse de negustorii transilvăneni de la Ypres, Louvain, Bruges, Maestricht sau Malines. Accentuarea regimului suzeranității otomane în sec.XVI a dus, pentru o vreme, la întreruperea legăturilor noastre cu țările din Apus. Viitoarea Belgie, la rândul său, intra, începând cu sec.XV, sub dominație străină, căpătându-și independența abia după revoluția din 1830. După 1830, legăturile au fost reluate și intensificate.

Desfacerea uniunii cu Olanda din 1830, a avut și o serie de efecte negative asupra noului stat independent, Belgia. Cea mai importantă, din punctul nostru de vedere, a fost pierderea piețelor de desfacere olandeze. În aceste condiții, Belgia s-a văzut nevoită să caute noi debușuri economice către est. Astfel, la indicațiile consulului de la Constantinopol, Ministerul Afacerilor Externe belgian și-a îndreptat atenția către porturile românești de la Dunăre, Brăila și Galați.

La 10 noiembrie 1838, ministrul afacerilor străine belgian propunea regelui Leopold I înființarea unui consulat la Galați. În expunerea de motive se sublinia importanța prezenței unui reprezentant belgian „în aceste provincii fertile, traversate de Dunăre, la Galați, punctul central al comerțului de la gurile Dunării, chemat să joace în viitor un mare rol comercial” [1, p.227]. La 17 noiembrie 1838, Belgia înființa primul său consulat la Galați, în funcție fiind numit un oarecare Borusson. Acesta avea caracter comercial, dar și politic.

Creșterea constantă a volumului de schimburi comerciale dintre Moldova, Țara Românească și Belgia a făcut ca, în scurt timp, să reintre în discuție extinderea rețelei consulare belgiene pe tărâm românesc. Vizate au fost, pentru început, cele două capitale, București și Iași, inițiativă sprijinită și de Camerele de Comerț belgiene care își deschiseseră filiale aici. Proiectul, apărut în 1840, a fost amânat, după mai multe discuții, din considerente financiare. Soluția de compromis găsită a fost acordarea de fonduri suplimentare pentru Consulatul de la Galați, dar problema nu ar mai fi putut suporta amânare pentru mult timp. Astfel, în mai 1842 era deschis Consulatul de la București, prin mutarea aici a celui de la Galați [1, p.229]. La 27 martie 1854, era deschis un vice-consulat la Brăila, în post fiind numit J.J. Manoach [1, p.230]. La 16 noiembrie 1857, după numeroase intervenții, este redeschis Consulatul de la Galați.

După recunoașterea oficială a Unirii, când agenția diplomatică a Belgiei de la București devenea Legație, aceasta va mai înființa un consulat în capitala României. În cursul aceluiași an (1859) începeau discuțiile pentru deschiderea a

alte două consulate, la Iași și Craiova. Deși problema era prezentă în toate rapoartele pe parcursul următorilor ani, Consulatul de la Iași își începea activitatea abia la 3 august 1874, în post fiind numit N. Hutter, fostul director al Băncii Moldovei. În 1880 se vor mai instala alte două la Constanța și Sulina.

Cum dreptul de Legație era un atribut al statelor suverane, România nu putea înființa Legații în străinătate până la recunoașterea independenței sale. Încă din august 1878 guvernul român făcea demersuri pentru „a obține ca agenții diplomatici acreditați la București să devină miniștri plenipotențieri, iar ai României în străinătate să primească același titlu”. Pe lângă recunoașterea de către marile puteri, pentru România era importantă și atitudinea pe care o arătau unele dintre statele mai mici. Deoarece cu acestea țara noastră nu avea legături diplomatice permanente, au fost trimise misiuni speciale. Pentru Bruxelles și Haga, în decembrie 1878, a fost însărcinat N. Calimachi-Catargi. Stabilirea unei misiuni diplomatice permanente aici a eșuat, deoarece Belgia și Olanda erau obligate să aștepte recunoașterea de către marile puteri.

Este interesant de menționat faptul că, exceptând Consulatul de la Timișoara, deschis la data de 27 iunie 1927, cu titlul de Consulat onorific, toate celelalte misiuni belgiene pe teritoriul românesc datează din etapa anterioară războiului de independență. Putem distinge, astfel, două etape diferite în stabilirea relațiilor diplomatice româno-belgiene: cea a instalării misiunilor belgiene în România (începută în 1838) și cea a instalării misiunilor românești în Belgia (începând cu 1880).

În încercarea de a grăbi stabilirea relațiilor diplomatice, în ședința sa din 16/28 ianuarie 1879, Camera vota un proiect pentru înființarea Legației pentru Belgia și Olanda. La 31 ianuarie/12 februarie 1879 proiectul de lege era adus în fața Senatului, dar Legațiile de la Berna și Bruxelles erau eliminate.

În luna februarie 1880, independența României era recunoscută de către marile puteri. Misiunea de a aduce această comunicare la Bruxelles și Haga a fost încredințată tot lui N. Calimachi-Catargi. La 21 februarie el era primit de regele Belgiei, căruia îi înmâna scrisorile și marea cruce a Ordinului Steaua României. Belgia recunoștea și ea independența țării noastre, iar la 17 martie 1880 Josef Jooris își prezenta scrisorile de acreditare pentru funcția de ministru rezident la București. În luna februarie a aceluiași an, a fost emisă *Legea pentru înființarea unei legații pentru Belgia și Olanda*. Șeful misiunii avea gradul de ministru rezident.

Șeful misiunii avea gradul de ministru rezident. În cursul dezbaterilor pe această lege s-a evidențiat faptul că Belgia putea fi privită ca un model, având în vedere atât poziția sa geografică, dar și situația politică. Ministrul Afacerilor Străine considera că „a avea un centru important și prețios de informațiuni politice, a studia organizarea politică a Belgiei, relațiunile sale de țară neutră cu alte state, a-și da cont de tranzacțiunile sale comerciale și industriale, iată,

după mine, motive puternice care reclamă imperios instituirea unei legațiuni la Bruxelles, iată tocmai care va fi misiunea acestei legațiuni” [2, p.400].

Primul reprezentant al României în Belgia a fost Mihail Mitileneu, sosit la post, cu gradul de ministru rezident, la 17 aprilie 1880, fiind urmat de: Teodor Văcărescu, Gheorghe Bengescu, Trandafir G. Djuvara, Henry Catargi, Gheorghe Grigorcea, Radu Trandafir Djuvara, Vasile Rădulescu Mehedinți.

Referințe:

1. FILIMON, Aurel. Stabilirea consulatelor belgiene în România. În: *Analele științifice ale Universității „Al.I. Cuza din Iași”*, Secțiunea III, a. Istorie, Tomul XVII, anul 1971, fasc. 2.
2. POTRA, George G. (coord.). *Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente. Vol.I (1859-1919)*. București: Editura Fundației Europene Titulescu, 2006. ISBN 973-86019-9-1.

IDENTITATEA EUROPEANĂ ASTĂZI

Ștefan MELANCU

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj

Lucrarea de față își propune o analiză a identității europene actuale, prin prisma unei reflecții privind conceptele de *identitate și conștiință europeană*, așa cum sunt dezvoltate acestea fie în studiile istorice și sociologice europene (Pierre Chaumou, J.Le Goff, René Girault sau Max Weber și A.Giddens), fie, mai cu seamă, în studiile filosofice (de la Nietzsche și Heidegger, până la Julien Benda și Denis de Rougemont sau, mai actual, la Richard Rorty și Jürgen Habermas). Vom proceda, în acest sens, la o radiografiere a conceptelor vizate, urmărind modul în care au evoluat îndeosebi pe parcursul secolului al XX-lea și în primii ani ai noului mileniu. Vom analiza, între altele, felul în care cultura europeană, evoluția ei, a reflectat și reflectă identitatea și conștiința europeană – într-o continuitate permanentă a principalelor repere pe care le-a păstrat de-a lungul istoriei europene, repere devenite fundamente culturale – precum spiritul rațional, principiul dreptului, spiritul progresului, dimensiunea creștină în spațiul religiozității. Ne vom opri, de asemenea, asupra felului în care cele două concepte și-au schimbat, într-un mod pe care îl credem decisiv, reprezentarea mai ales după a doua jumătate a secolului al XX-lea, într-un moment în care reflecția europeană a procedat la revizitări și reevaluări ale reprezentării identității europene. Cât privește, perioada actuală, vom insista pe *noua ordine europeană*, raportată inclusiv la fenomenul globalizării, încercând o analiză care scoate în evidență faptul că lumea europeană, în ansamblul ei, parcurge nu doar o nouă paradigmă a cunoașterii de sine, ci și necesitatea regândirii identității europene prin prisma unei noi ordini mondiale.

CONSTRUCTIVISMUL CULTURII DE TIP ONTOLOGIC ȘI SPIRITUL UNEI *MATHESIS UNIVERSALIS*

Ion HIRGHIDUȘ
Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj

Pe linia lui Descartes, Leibniz, Husserl, Constantin Noica apreciază că *mathesis universalis* nu reprezintă un proiect oarecare. Pentru filosoful român, *mathesis-ul* reprezintă **proiectul unei vieți** care s-a vrut, în virtutea acestuia, o *împlinire ontologică*. Opțiunea lui Noica pentru cultura de tip matematic și adversitatea față de istorie nu trebuie să surprindă. Istoria omului dovedise, în repetate rânduri, că este împotriva acestuia, acționând ca o putere anonimă. Numai cultura de tip geometric duce spre ordine, spre *mathesis*. *Ordinea, constructivismul, imanența* sunt notele constitutive ale unei culturi de tip geometric. Constructivismul culturii de tip geometric nu este explicit la Noica, dar îl bănuim. *Mathesis-ul, ontologia și logica* servesc aceluiași scop: *acela de a aduna Spiritul risipit, de a-l face productiv în interiorul Unu-lui*. Se poate face o apropiere a lui Noica de Foucault în această problemă. Soluția propusă de Foucault este o **Știință generală a ordinii**. Dacă ordinea *naturilor simple* trebuie să ducă la *mathesis*, ordonarea *reprezentărilor complexe* trebuie să ducă la *Taxinomie* (o nondiscontinuitate, o plenitudine a ființării). *Mathesis-ul* este, pentru Foucault, un caz particular de taxinomie. Putem considera ontologia lui Noica o *taxinomie* în care este cuprins *mathesis-ul* ca proiect interior, dând sensul devenirii întru ființă.

LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE

POLONISMUL CREAȚIEI LUI JOSEPH CONRAD

Ecaterina CRECICOVSCHI

În legătură cu aspectul creației conradiene discutat în acest articol, merită să invocăm scrisoarea pe care autorul a adresat-o, la 14 august 1883, lui Stefan Buszczyński, unul dintre prietenii apropiați ai tatălui său, după obținerea primului certificat de ofițer în marina comercială engleză: „*În ultimii câțiva ani n-am prea fost fericit în călătoriile mele. Era cât pe-aci să mă înec, altă dată aproape c-am ars de viu, dar, în general, starea sănătății mele e bună, curajul nu-mi lipsește, cum nu-mi lipsește nici voința de a munci sau dragostea pentru profesiunea mea; și-mi voi aminti întotdeauna vorbele pe care mi le-ai spus când am plecat din Cracovia: «Nu uita, mi-ai spus, că oriunde vei naviga, vei naviga spre Polonia!» N-am uitat niciodată acest lucru, și nu-l voi uita nicicând!*”

Este doar una dintre numeroasele declarații ale lui J.Conrad despre mult vehiculata problemă a „polonismului” său care atestă că J.Conrad nu a încetat nici o clipă să se simtă polonez în adâncul sufletului. Mai mult decât atât, plecarea din Polonia a fost evenimentul crucial al biografiei autorului sau, în orice caz, evenimentul la care se raportează toate celelalte evenimente din viața lui spirituală. Totuși, au existat și voci care au răstălmăcit plecarea lui J.Conrad din țară, acuzându-l chiar de trădarea patriei, iar unii cercetători, printre care și dr.G.Morf cu studiul *The Polish Heritage of Joseph Conrad* („Moștenirea poloneză a lui Joseph Conrad”, 1950), au încercat să dovedească că sentimentul trădării Poloniei ar sta la baza întregii opere conradiene – teză respinsă însă de marea majoritate a exegeților, deoarece simplifică la extrem lucrurile. Cu toate acestea, problema nu s-a epuizat, ci s-a complicat într-atât încât s-a ajuns la așa-numita „*controversă asupra polonismului lui Conrad*” [1, p.33]. Cauza apariției ei nu era emigrarea scriitorului în sine, ci „*emigrarea unui geniu*” [1, p.34], de pe urma talentului căruia ar fi trebuit să beneficieze Polonia, și nu altă țară. Se pare că polemica a fost inițiată, conform surselor critice citate, de Wincenty Lutosławski, care susținuse în câteva articole dedicate exodului talentelor, în revista *Kraj*, dreptul intelectualilor polonezi, printre care și al lui J.Conrad, de a emigra dintr-o patrie dominată de ocupația străină. În replică, scriitoarea Eliza Orzeszkowa (1842-1910) îl atacase vehement pe J.Conrad ca un exemplu de scriitor ce-și vinde sufletul și talentul ... pentru bani. O asemenea acuzație era indiscutabil, nedreaptă, mai ales că la acea vreme autorul nu se afirmase în Anglia și se confrunta cu grave probleme financiare. Lui Lutosławski i-a luat 12 ani ca să răspundă acuzațiilor Elizei Orzeszkowa, însă aceasta, nemulțumită, a mers mai departe,

scriindu-i personal lui J.Conrad. Scrisoarea îl jignise atât de profund pe J.Conrad, încât și după 15 ani era furios pe ea. Dar a existat, probabil, un grăunte de adevăr în scrisoarea respectivă [1, p.36], pentru că sub influența ei, presupun criticii, J.Conrad a căutat să se justifice în nenumărate rânduri compatrioților polonezi de ce n-a scris în poloneză, insistând că aprecia prea mult literatura poloneză pentru a atribui scrierile sale modeste tezaurului ei sau ca să scrii în poloneză trebuia să fii un Mickiewicz sau un Krasiniski, pe când el era un om simplu ce-și câștiga existența și își susținea soția, pentru această temă, cert este un lucru, J.Conrad nu și-a negat niciodată originile. O mărturie în acest sens este scrisoarea din 1901 către tizul său, și nicidecum ruda sa, Józef Korzeniowski – directorul Bibliotecii Jagiellone: „*Permiteți-mi, domnule, să afirm aici (pentru că poate ați auzit tot felul de lucruri despre mine) că nu mi-am negat naționalitatea nici numele nostru comun de dragul succesului. Este binecunoscut că eu sunt un polonez și că Joseph Konrad sunt numele mele de botez dintre care îl folosesc pe al doilea ca nume de familie, așa încât buzele străine să nu-l denatureze – ceea ce n-aș putea suporta. Nu mi se pare că sunt necredincios patriei mele, deoarece am demonstrat englezilor că un nobil [...] din Ucraina poate fi un marinăr la fel de bun ca ei și poate avea ceva să le spună în limba lor*”.

Un argument în favoarea lui J.Conrad în contextul creat este și moștenirea literară poloneză care a jucat un rol substanțial la formarea scriitorului și a creației sale. „*Când a părăsit Polonia, observă Z.Najder, Conrad era, fără îndoială, familiarizat cu o bogată și vie tradiție literară, ce [avea] într-o măsură remarcabilă trăsături distinctive unitare în ce privește atitudinile morale și politice [...], [era] obsedată de ideea responsabilității, dar care nu se dădea înapoi câtă de puțin de la experimentele artistice și de la varietatea formelor*” [2, p.10]. J.Conrad însuși recunoaște că a fost influențat de Jan Kochanowski (1530-1584), Adam Mickiewicz (1798-1855), Juliusz Słowacki (1809-1849), Zygmunt Krasiniski (1812-1859), Bolesław Prus (1847-1912), Stefan Żeromski (1864-1925) ș.a. Tot prin dimensiunea polonismului se explică și predominarea în opera conradiană a unor teme precum fidelitatea și trădarea, onoarea și dezonoarea, datoria și evadarea; exaltarea unor „*coduri morale tradiționale*” [3, p.XXVIII] (fraternitatea, solidaritatea etc.), care-i conferă dimensiunea unui univers moral. Convingerea „*că un individ, oricât de excepțional ar fi, rămâne totdeauna membru al unui grup, de a cărui bunăstare răspunde*” – o constantă în viziunea lui J.Conrad asupra lumii – vine la fel din literatura poloneză [2, p.15]. Și sub raport formal, scriitorul rămâne îndatorat moștenirii poloneze. Bunăoară, la elaborarea tehnicii sale narative, J.Conrad s-a bazat pe un gen de povestire, specific polonez, numit „*gawęda*”, în care narațiunea rezultă din *reminiscențele* personajelor al căror

punct de vedere joacă un rol important. Marlow – unul dintre principalii naratori conradieni – preia câte ceva din această tradiție.

În paralel cu operele artistice, ce conțin referințe indirecte la moștenirea poloneză, J.Conrad a scris și o serie de lucrări ce vizează direct problemele țării sale de baștină. Printre acestea se numără *Autocracy and War* („Autocrația și războiul”, 1905), *A Personal Record* („O mărturie personală”, 1912), *Poland Revisited* („Polonia vizitată de nou”, 1914), *The Crime of Partition* („Crima divizării”, 1919).

Alte momente ce poartă amprenta polonismului includ vocabularul idiomat folosit de autor, structura sintactică a frazei, pesimismul conradian, aversiunea exagerată față de anumiți scriitori (Dostoievski, Tolstoi (1828-1910) [4]), admirația sinceră față de alții (Turgheniev, Cehov (1860-1904)), meritul de a face parte din grupul celor câțiva scriitori „străini”, care au deschis drumuri noi în literatura engleză de la cumpăna secolelor (W.B. Yeats, G.B. Shaw, H. James) etc.

Așadar, nota de exotism la nivel tematic și formal, acel suflu nou pe care-l aduce J.Conrad în literatura engleză se datorează polonismului său. Interviu acordat de scriitor lui Marian Dabrowski în 1914 este o confirmare în plus a celor expuse până acum: „*Criticii englezi – iar eu sunt efectiv un scriitor englez – adaugă totdeauna atunci când vorbesc despre mine, că în opera mea ar exista ceva de neînțeles, ceva nesondabil și insesizabil. Numai voi puteți ști ce înseamnă acest element insesizabil, numai voi puteți înțelege acest lucru de neînțeles: este Polonismul*” [1, p.62].

Referințe:

1. GILLION, A. *The Eternal Solitary. A Study of Joseph Conrad*. New York: Bookman Associates, Inc., 1966. 191 p.
2. NAJDER, Z. *Conrad's Polish Background. Letters to and from Polish Friends*. London: Oxford University Press, 1964. 313 p.
3. SOLOMON, P. Prefață. În: Conrad J. *Palatul lui Almayer. Pasagerul clandestin*. București: Minerva, 1980.
4. La Dostoievski, Tolstoi, Pușkin, Gogol se întâlnesc accente antipolone, nu însă la Turgheniev sau Cehov.

ON THE UNIQUENESS OF PROPER NAME STATUS

Svetlana CORCODEL

One question that remains unclear about proper name is its initial definitions and what sort of entities it may be referred to. Here, of course, there seems to be no reason to exclude any possible class of referents, living or inanimate, concrete or abstract, real or imaginary. The point is that a name, in a given utterance and context, singles out one unique entity or one unique class of entities. In theory, we may distinguish as many types of proper name as many classes of entities we can discern in the world. For instance, at first glance it may seem weird that computers should have names but in actual fact they do, since the dawn of computer networks (not to mention that in the days when the first digital computers were constructed, each of those huge machines was “christened”). Thus, if we find it necessary, why not set up a category for the names of computers?

At first sight there appears that categorization of proper names is a general recognition because so much has been written about them.

We must say that many people consider them as words and they cannot be devoid of meaning, although they are vastly different from common nouns. Since proper names are words, there is absolutely no basis for excluding them from the dictionary. The entire question is how to determine the meaning of proper name in language. As it was stated: “Proper names have a distinctive form of definition that includes a citation of their expression” and that “Proper names do not impute any qualities to the objects designated and are therefore meaningless” [1, p.12-13].

Our opinion is that the definition of proper names given in any lexicographical source differs from any other part of speech, as for instance “the noun” or “the verb”. There exist many levels of analysis, some of them are of a formal order – the proper name is capitalised, it is not translated and it is not present in dictionaries; others are of a morphosyntactic level – the proper name is formed without a determinative and it cannot be declined.

Dictionaries aim at a more or less complete description but in so doing cannot attain systematic treatment, so that every dictionary entry presents an independent problem as far as it concerns the study of Proper Names, dictionaries provide us with information on men and women who have made contribution in many fields [5].

Plato recognized a class of words in Greek that he called *onoma* or “name”. This was translated into Latin as *nomen*, which is the origin of our word noun. Nouns enable us to name things that exist in the world. “A **proper name** [is] a word that answers the purpose of showing what thing it is that we are talking about” writes John Stuart Mill in a system of logic, “but not of telling anything about it” [2]. **Proper nouns** (also called *proper*

names) are the names of unique entities. Sometimes the same word can function as both a common noun and a proper noun, where one such entity is special. For example: “There can be many *gods*, but there is only one *God*” [3, p.19].

The common meaning of the word or words constituting a proper noun may be unrelated to the object to which the proper noun refers. For example, someone might be named “Tiger Smith” despite being neither a tiger nor a smith. For this reason, proper nouns are usually not translated between languages, although they may be transliterated. For instance, the Portuguese word *Lisboa* becomes *Lisbon* in English; the English *London* becomes *Londres* in French; and Aristotle was, in Greek, *Aristotelēs* [4, p.83].

The classification of proper names, then, seems to be not so much of a theoretical as an empirical matter and, as such, a function of the particular task at hand. As for the use of such classification schemes in the study of translation, it would appear that it has some relevance only inasmuch as this kind of classification may be shown to reveal systematic correspondence with the meaning structure of names. Lehrer (1992) argues that in some way it does: “speakers of any language make judgements about the appropriateness of names for things that are analogous to judgements of grammatically, semantic well-formedness, and pragmatic acceptability” (p.126). Such judgements are made on the basis of rule-schemes, which are characterised as different from linguistic rules “in being less complete, less permanently a part of language, and more discretionary from a speaker's point of view” (Carroll 1985:16, cited in Lehrer 1992:127). Eventually, it seems that if traditional name classes bear some relevance in translation, it is only inconsistently and indirectly, through meaning structure [1, p.72].

A more interesting question for us is how we can recognise proper names in a running text. The distinction between common names and proper names is normally signalled in English orthography by the use of initial capital letters in the case of proper names. As Greenbaum and Quirk (1990) note: Names reflect their uniqueness of reference in writing by our use of initial capitals. This device enables us, if we so wish, to raise to the uniqueness of proper name status such concepts as Fate and Heaven, including generics such as Nature, Truth, and Man [2].

Names are words signifying special and tangible things, either living, as in the case of a person or an animal, or inanimate, as in the case of a place or a concept.

Classification of proper names:

➤ PERSONAL NAMES

In all languages, certain names are traditionally used to designate men and others are used for women; a number of English names, such as Evelyn or Leslie, can be used for either sex. Names in themselves have no

psychological significance, unless one associates a memorable experience with someone of a particular name. Also, names that deviate from custom or that lend themselves to unattractive nicknames or diminutives may have an adverse effect on personality.

➤ NICKNAMES AND PSEUDONYMS

Nicknames originate in various ways: in recognition of physical characteristics (Lefty); from verbal relationships (Franky changing to Cranky); or from an association of ideas (Dusty Rhodes). Pseudonyms used by authors may conceal sex (George Sand – real name Amandine Aurore Lucie Dupin, Baronne Dudevant), or the past (O. Henry – real name William Sydney Porter), or may be used simply as a personal whim. Such pseudonyms often become better known than the real name, as in the case of Mark Twain [3, p.72].

➤ PLACE-NAMES

Many places throughout the world are named descriptively (Thunder Bay; Le Havre, French, “the harbor”); to signify ownership (Richardson Hill); in commemoration of a significant national figure (Lafayette, Galt); and, in Canada and the United States, after towns in Great Britain (Cambridge, London, New Glasgow) or the ancient world (Rome, Ithaca).

A rough estimate is that 3.5 million place-names exist in the U.S. alone, one for each square mile. Many of these reflect Native American influence (Niagara, Potomac, Tennessee); others are Spanish (Florida, Santa Fe), French (Lake Champlain, Baton Rouge), Dutch (Brooklyn, Harlem), or Russian (Kotzebue, Tolstoi Point) [4, p.47].

All nations have regulatory agencies that supervise and recommend geographical name changes. A United Nations committee actively attempts to standardize the forms of place-names throughout the world.

In this way, we will regard in our study as proper names any expressions which are capitalised in a running English text (with the obvious exception of the first word of a sentence – unless it turns out to be a uniquely referring expression at the same time).

References:

1. ALGEO, J. *On Defining the Proper Name*. University of Florida Humanities Monograph No.41. Gainesville: University of Florida Press, 1973. p.12-13.
2. APOSTOLOVA, G. *Names and the Translation*, net.bg/publish10/gapostolova/names.htm
3. DIJK, T. *Text and Context*. Longman, London, 1977.
4. NUESSEL, F. *The Study of Names: A Guide to the Principles and Topics. A Useful Introduction and Research Guide to the Study of Names*. Greenwood, 1992.
5. *Introduction and Research Guide to the Study of Names*. Greenwood, 1992.
6. <http://encyclopedia.com/pr/Proper-names.html> “Proper Names” 1.05.06.

PARTICULARITĂȚILE RELAȚIEI PROFESOR-STUDENT ÎN PREDAREA UNEI LIMBI STRĂINE DE SPECIALITATE

Cristina BLAJIN, Olga DUHLICHER

Comunicarea didactică este nucleul practic și pragmatic al comunicării educaționale, constituind esența însăși și vehiculul secvențelor procesului de învățământ, derulat sub formă de lecții. Comunicarea didactică presupune o perpetuă interacțiune între profesor și elevi, indiferent că este vorba de predare, învățare, evaluare și chiar proiectare didactică [4].

Astfel, vorbim de comunicarea didactică, atunci când, în mod organizat și în instituții specializate, persoanele cu o pregătire specială transmit cunoștințe, formează deprinderi și atitudini, inițiază activități în vederea educării generației tinere [6]. Comunicarea didactică reprezintă un transfer complex prin canale al informațiilor între două entități (indivizi sau grupuri) ce își asumă simultan sau succesiv rolurile de emițători și semnificând conținuturi dezirabile în contextul procesului instructiv-educativ [3, p.7].

Potrivit *Dicționarului de pedagogie*, comunicarea didactică poate fi considerată „un principiu axiomatic al activității de educație care presupune un mesaj educațional elaborat de subiectul educației (profesor), capabil să provoace reacția formativă a obiectului educației (elevul), evaluabilă în termen de conexiune inversă externă și internă” [2].

Comunicarea didactică presupune o interacțiune de tip *feedback* privind informațiile. Această notă de reciprocitate în actul comunicării deosebește comunicarea de *informare* (exprimă actul de a face cunoscut, a transmite un mesaj care să fie receptat). Actul comunicațional didactic are o dimensiune relațională, este un act interactiv, în care cei doi locutori – profesorul și elevii – transmit și recepționează informații. Comunicarea didactică stă la baza oricărei intervenții educative. Conținutul cognitiv predat-învățat în procesul didactic și influențarea formativă (asupra capacităților operaționale, formării morale etc.) presupun o interacțiune permanentă între educator și educat.

În cercetările tradiționale s-au tratat, de regulă, separat cele două roluri: educatorul a fost mereu considerat ca emițător, transmițător de informații, iar educatul ca receptor al acestora. Orientările actuale pun accentul pe interacțiunea locutorilor. Chiar dacă în momente reale comunicarea pare unidimensională, de la profesor spre elev în predare și de la elev spre profesor în verificarea cunoștințelor, această poziție se referă la un flux informațional principal. Totodată,, funcționează o conexiune inversă, prin care emițătorul este informat permanent despre efectele comunicării asupra partenerului, permițând fiecăruia dintre locutori să-și adapteze conduita comunicațională în funcție de ceea ce receptează. Astfel, comunicarea didactică devine bilaterală [8].

Relația profesor-elev reprezintă una dintre problemele majore ale învățământului contemporan, ce a preocupat adesea gândirea pedagogică mondială,

și cea din țara noastră. În plan istoric, atât în literatura de specialitate, cât și în practica educativă, s-au conturat două puncte de vedere opuse privind relația profesor–elev: unul caracteristic pedagogiei tradiționale, bazat pe o comunicare unilaterală de la profesor la elev, iar celălalt modern, care consideră elevul exclusiv ca subiect al educației, în afara oricărei dirijări din partea educatorului. Ambele puncte de vedere (primul punând accent pe autoritatea profesorului, iar cel de-al doilea pe libertatea deplină a elevului) sunt însă unilaterale, respingând posibilitatea realizării unei comunicări reale între cei doi poli ai actului educativ. În accepțiunea pedagogiei contemporane, relația profesor–elev este privită ca o relație de mare profunzime, în care ambii parteneri colaborează permanent și în cadrul căreia este bine precizat statutul fiecăruia: profesorul ca factor educativ, iar elevul ca obiect și subiect al educației [10].

Profesorul, el însuși un factor psiholingvistic (după cum îl definește Tatiana Slama-Cazacu [7]) are un rol deosebit în alegerea celor mai potrivite mijloace de comunicare, urmărind cu măiestrie atingerea scopului propus în funcție de imperativele sociale, menținând motivația și interesul studenților, dorința lor de a cunoaște limba străină pe care o învață.

Fiind un act ce ține de sfera relațiilor interpersonale, actul educativ și eficiența sa se decide pe terenul raporturilor concrete zilnice dintre profesor și student. O relație de parteneriat profesor–student poate deveni o adevărată pârghie de amplificare a efectelor activității educaționale.

Pentru formarea acestei relații de parteneriat, este necesar să se ia în considerare, pe de o parte, obiectivele educației, iar pe de altă parte – psihologia tineretului contemporan, actul educativ fiind un proces de continuă invenție socială.

Profesorul este liderul care conduce și decide, organizează și influențează, conciliază și controlează, apreciază și îndrumă, este model de conduită civică și morală, este profesionist. El își exercită atribuțiile și calitățile asupra studenților pentru formarea relațiilor de parteneriat cu aceștia, astfel obținându-se succesul în cadrul activității educaționale [5].

Astfel, din perspectiva acestei situații contextuale a procesului de predare a limbilor străine în învățământul nefilologic, unde scopul final este însușirea unui cod specializat aloglot și folosirea acestuia în mod corect și fluent, între profesor și studenți *se formează un raport de comunicare* în care cadrul didactic are rolul de a stabili și de a adapta demersul metodic, conținutul dezbatărilor, câmpurile semantice pertinente, respectiv, contextul lexical și gramatical adecvat etc.

Cadrul didactic care predă un limbaj specializat aloglot într-o instituție de învățământ superior cu profil nefilologic vehiculează un cod aparținând unui domeniu de specialitate, îndepărtat de formația sa de filolog. Procesul de „învățare”, de data aceasta, îl afectează și pe profesor; el se „informează”, așadar, de la studenți cu privire la conținutul unor noțiuni de „specialitate” aparținând domeniului în care studenții urmează să devină experți. Postura

favorabilă a acestora în astfel de situații de comunicare reduce din starea de inferioritate în care ei se află de obicei, din cauza necunoașterii perfecte a limbii, stabilindu-se astfel, o relație „de la adult la adult”, poate chiar de „la egal la egal”. Pentru a consolida acest tip de raport, profesorul recurge uneori la *tactica de simulare a ignoranței*, incitându-l pe student să aducă precizări, noi detalii. Astfel, cu tactul pedagogic necesar, profesorul îi va dirija pe studenți să asimileze codul aloglot predat prin participarea lor permanentă la dezbaterile din seminar. Profesorul joacă rolul de bază în desfășurarea procesului didactic, atât ca specialist în limba predată, cât și ca specialist în comunicare, conștient de aspectele globale ale învățării (de natură cognitivă, afectivă, volitivă), el va trebui de asemenea să fie conștient și de multiplele relaționări de natură interdisciplinară pe care le implică domeniul comunicării [9].

Prin utilizarea unei metodologii adecvate didacticii limbilor străine „centrată pe student”, profesorul contribuie, așadar, la formarea personalității viitorului specialist.

Optimizarea comunicării didactice deschide, astfel, perspective atât originalității în predare, precum și creativității studenților, cadrului didactic. Aplicarea principiilor pedagogice este, de obicei, subsumată personalității profesorului în virtutea adevărului că un ideal profesional sau de viață se transmite cu mai multă autoritate și pregnanță prin exemplul cel mai bun, modelul viu al profesorului, al omului de știință. Vechiul principiu „magister dixit” merită a fi completat cu „magister facit”, pentru că învățământul modern este și trebuie să fie un învățământ eficient, activ și participativ.

Referințe:

1. RUSNAC, S., RUSSU R. Influența în comunicarea didactică profesor-student: cercetare experimentală. În: *Psihologie*. 2009, nr.2, p.74-82. ISSN 1857-2502.
2. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău-București: Grupul Editorial Litera, Litera Internațional, 2000. 399 p. ISBN: 973-9355-51-X, ISBN: 9975-74-248-3
3. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 2006. 464 p. ISBN: 973-681-063-1.
4. DUMITRU, I., UNGUREANU, D. *Pedagogie și elemente de psihologia educației*. București: Cartea Universitară, 2005. 410 p. ISBN:973-731-114-0.
5. RUDIC, Gh. *Mica enciclopedie la psihopedagogie*. Chișinău: Valinex S.A., 2007. 79 p. ISBN 978-9975-68-031-8.
6. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia educației*. Iași: Polirom, 2004. 288 p. ISBN: 973-681-553-6.
7. SLAMA-CAZACU, T. *Introducere în psiholingvistică*. București: Editura Științifică, 1968. 492 p. Clasificare: 811.135.1:159.9, clasificare: 159.955.652.
8. TRUȚA, E., MARDAR, S. *Relația profesor-elevi: blocaje și deblocaje*. București: Aramis Print, 2005. 288 p. ISBN:973-679-290-0.
9. GULEA, M. *Perfecționarea comunicării orale în limba franceză în situații de comunicare (cu referire la studii economice internaționale)*. Teza de doctorat, 1986.
10. ISTRATE, Gh., PÎRVU, M.-N. Căs. *Relația profesor-elev din perspectiva raportului dintre generații*. Rezumatul tezei de doctor. Iași, 2010.

PARTICULARITĂȚI DE TRADUCERE ALE TEXTELOR COMUNITARE

Angela GRĂDINARU

Aderarea diferitelor țări la Uniunea Europeană și, ulterior, integrarea în Uniunea Europeană sunt evenimente sociopolitice cu mare impact asupra vocabularului. Acest fapt a condiționat traducerea unui număr impunător de acte. Existența unei *limbi „europene”*, terminologia comunitară și limbajul comunitar, au suscitât interesul lingviștilor pentru discursul comunitar, deoarece această limbă constituie „un izvor de transferuri”. *Limbajul comunitar* traduce, de fapt, calea de comunicare a Uniunii Europene cu cetățenii ei, dar și limbajul specializat utilizat de către și în instituțiile europene (predominant juridic și politic) [1, p.18]. Intensa activitate instituțională a UE condiționează, în mod firesc, apariția neologismelor (euronimelor) în textele comunitare. Astfel, în variate situații de comunicare, folosim un număr mare de cuvinte noi, fără a le cunoaște adesea sensul exact, limba din care au provenit acestea, precum și forma corectă, adaptată, semiadaptată sau neadaptată. Numeroase sigle, acronime, calcuri din franceză și engleză, euronime, care circulă în limba română actuală, au intrat atât în limbajele specializate, cât și în limba comună. Limbajul Uniunii Europene și implicit terminologia acestuia au determinat o creștere a inventarului la nivelul împrumuturilor, în sectorul cuvintelor internaționale, prin acestea vehiculându-se concepte, principii, proceduri și practici europene. Acest limbaj trebuie să reflecte și *diversitatea culturală și lingvistică din cadrul Uniunii Europene*, făcând instituțiile europene mai accesibile și transparente pentru cetățenii europeni [1, p.20]. Aceste unități lexicale, care stau la baza legislației Uniunii Europene, fac parte din *eurojargon* [2]. Conceptul relativ nou reunește termenii care exprimă politica lingvistică a Uniunii Europene și reprezintă totalitatea de termeni și de expresii folosiți de personalul instituțiilor Uniunii Europene și a mass-media care abordează afacerile UE. Eurojargonul poate fi foarte derutant pentru marele public. Acesta din urmă include: termeni care au prefixul euro- (de ex. *euroscopic*, *eurocrat*), termeni de specialitate (*codecizie*, *subsidiaritate*), abrevieri și acronime (DG, BCE). *Eurolectul* se bazează pe limba standard și conține termeni și expresii cu caracter general, utilizați pentru concepte europene, formule standardizate, terminologie tehnică, text liber [3, p.9]. Unele elemente de eurojargon creează dificultăți de traducere și, în consecință, de utilizare. Studiarea *euronimelor* în diversele lor manifestări scot în relief aspecte interesante, neelucidate încă sau abordate unilateral în literatura de specialitate.

Se disting patru tipuri de dificultăți în traducerea comunitară: textuale – vizează comprehensiunea textului; lingvistice – vizează particularitățile lexicale, terminologice, siglele și acronimele, omonimia, paronimia termenilor, siglelor etc.; pragmatice – în relație directă cu realitatea traducerii; culturale – transferul realităților. Prin urmare neologizarea terminologiei comunitare constituie o dificultate în procesul traducerii: termeni simpli care desemnează concepte po-

litice și juridice: *constitutionnalisation, coréglementation, interventionnisme, ratification, communautarisation ...*; termeni simpli care desemnează concep-te economice: *concurrency, protectionnisme...*; termeni cu prefixoidul euro: *eurocandidat, europarlamentaire, euroconseiller, eurodéputé, eurofonctionnaire, eurojuge; eurocrate, euroobservateur, eurobanque, eurocrédit, eurodevise, eurodollar, euro-obligation, euromarché, euroélections, etc.*; sintagme neologice: *négociations d'adhésion, législation communautaire, droit communautaire, acquis communautaire, déficit budgétaire, marché commun, etc.*

În procesul traducerii textelor comunitare, recurgem la procedee de traduce-re: **transliterația** – transpunere, transcriere dintr-un alfabet în altul a unui text scris, redându-se literele prin echivalentele lor din alfabetul în care se transcrie: **CCE** – *Cour des comptes européenne* = **CCE** *Curtea de conturi europeană* / **FBE** – *Fédération Bancaire Européenne* = **FBE** *Federația Bancară Europeană* / **FEE** – *Fédération des Éditeurs Européens* = **FEE** *Federația Editorilor Euro-peni* / **FEPI** – *Fédération Européenne de la Propriété Immobilière* = *Federația Europeană a Proprietății Imobiliare*. **Traducerea literală**, cunoscută și sub numele de traducere directă, este cea care traduce „cuvânt cu cuvânt” dintr-o limbă în alta o sintagmă, o frază, un text: *réformer le système financier* = *a reforma sistemul financiar* / *renforcer l'Union* = *a consolida uniunea* / *la croissance durable* = *creșterea durabilă* / *l'annexe XVIII de l'accord est modifiée comme suit* = *Anexa XVIII la acord se modifică după cum urmează*. Dintre toate tipurile de traducere, acesta este considerat unul dintre cel mai puțin recomandat, deoarece, traducând cuvânt cu cuvânt, există riscul de a pier-de foarte mult din sens și semnificație, în comparație cu alte metode de traducere. **Împrumutul lexical** constă în a folosi cuvinte din textul original în textul tradus: *Je pourrais continuer à énumérer longuement cette litanie des privilègiés du système, de la nomenclatura dorée.* (Discours de Marine Le Pen, devant le CESE, 13.02.2012) = *Am putea enumera la nesfârșit această litanie de privilegii a sistemului, a nomenclaturii de aur.* / *Lors du sommet de haut niveau* = *În cadrul summitului ONU la nivel înalt* / *Acquis communautaire* = *Acquis-ul comunitar*. **Calcul lingvistic** se referă la imitarea structurii unui cuvânt sau a unei sintagme din altă limbă: *Acte unique européen* = *Actul unic European* / *clause de révision* = *clauza de revizuire* / *procédure de codécision* = *procedură de codecizie* / *pondération des voix* = *ponderea voturilor* / *système juridictionnel* = *sistem jurisdicțional* / *traité d'adhésion* = *tratat de aderare* / *l'Union se fonde sur les valeurs* = *Uniunea este întemeiată pe valorile* / *économie de marché* = *économie de piață* / *force du marché* = *forța pieței*. **Transpunerea** este un procedeu de traducere care schimbă categoria gramaticală, fără a schimba însă sensul mesajului: *un partage des responsabilités* = *responsabilități comune* / *l'Union européenne reste résolument déterminée* = *UE își menține angajamentul ferm* / *répondre aux besoins en énergie* = *acoperirea necesităților energetice* / *toute personne a le droit d'accéder aux données* = *orice persoană*

are dreptul de acces la datele / droit de se marier et droit de fonder une famille = dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie. **Modulația** schimbă forma în urma unei schimbări semantice, conferindu-i noii traduceri o perspectivă diferită: *L'ambiance est suffisamment chaleureuse pour que je me mette au diapason [...]* = Ambianța este suficient de primitoare pentru ca să continui gândul interlocutorului meu [...] *Signification*: Se conformer à sa manière de voir, de sentir / *croissance et emploi avant tout* = creșterea economică și ocuparea forței de muncă, prioritățile UE. **Echivalența** este utilizată pentru a crea corespondențe semantice atât într-o limbă cât și în cealaltă: *soutenir l'emploi = sprjin pentru șomeri / construire une Europe sûre = construirea unui climat de siguranță și securitate în Europa / Elle va travailler en étroite liaison avec le Parlement européen = Instituția va colabora îndeaproape cu Parlamentul European / Il poursuit les objectifs suivants = Noile propuneri vor viza*. **Adaptarea** vizează înlocuirea realității dintr-o limbă cu realitatea echivalentă în altă limbă. Nu poate fi realizată cu aceleași cuvinte, ci într-un mod care este mai ușor de înțeles pentru cititor sau ascultător. Textul sursă este adaptat pe criteriile de formă și/sau conținut pentru a îndeplini scopul dorit în limba-țintă: *Cette indépendance sera garantie par un nouveau statut pour le Garde des Sceaux, dont la nomination devra être approuvée par une majorité renforcée du Parlement = Această independență va fi garantată de noul statut al ministrului Justiției a cărui denumire va fi aprobată de o majoritate susținută de Parlament. = Această independență va fi garantată de noul statut al ministrului Justiției a cărui denumire va fi aprobată de o majoritate susținută de Parlament*. **Extinderea**: textul este amplificat în traducere din motive de structură sau atunci când trebuie să rezolve ambiguitatea textelor originale: *le protocole portant adaptation de cet accord = Protocolul de adaptare a Acordului privind Spațiul Economic European / la convention du travail maritime = Convenția privind munca în domeniul maritim / sommet de Maastricht = reuniune la nivel înalt de la Maastricht / la liberté des médias et leur pluralisme sont respectés = libertatea și pluralismul mijloacelor de informare în masă sunt respectate*. **Comprimarea**: *a déclaré à ce propos = a declarat / ce qui a eu des implications négatives pour les conditions de crédit = cu efecte negative asupra condițiilor de creditare*. În concluzie, afirmăm că traducerea textelor comunitare presupune competențe de comunicare lingvistice, pragmatice și socioculturale, întrucât se referă la termenii instituționali, politici și tehnici care definesc instituțiile și activitățile UE.

Referințe:

1. CHIRIMBU, Sebastian. Uniunea Europeană și limbajul comunitar. În: *AEPADO*. 2011, nr.17, p.18-23. www.aepado.ro [consultat 25.05.2013].
2. PITIRICIU, Silvia. Le concept d'eurojargon. În: *Colloque de langue roumaine „G.I. Tohaneanu»*, IIe édition, organisé par l'Université de Ouest de Timisoara, Faculté des Lettres, d'Histoire et de Théologie, 14-15 novembre 2009.
3. DRUTA, Inga. Contribuții la studiul eurolectului. În: *Cultură, interculturalitate și traducere*. Chișinău, 2007, p. 9-15.

PREDAREA LIMBILOR STRĂINE PENTRU AFACERI ȘI INSERȚIE PROFESIONALĂ

Victoria CRAVCENCO

Tradițional, se consideră că este suficient să înveți liste de cuvinte și niște reguli gramaticale pentru a învăța o limbă. Unii chiar consideră util de a învăța cuvintele din dicționar în ordine alfabetică și de a memoriza prima variantă de traducere a cuvântului.

Dacă ne uităm ce semnificații are cuvântul „mother” (mama) care, de obicei, este introdus când se studiază tema „Family” (familia), vom vedea că totul nu este atât de simplu.

Așa, găsim în dicționarul ABBYY Lingvo [1] că, pe lângă semnificația de mamă – părinte biologic sau social de sex feminin, termenul „mother” (mother of vinegar) înseamnă bacteria *mycoderma aceti* care transformă alcoolul etilic în oțet.

Găsim în dicționarul on-line Multitran [2] așa termeni străini, cum ar fi „mother of thousands”, „mother-of-wheat”, „mother oil” și „mother-of-pearl” în componența căror intră cuvântul „mother”. Să vedem că în aceste situații cuvântul „mother” nu are semnificația de părinte biologic sau social de sex feminin.

„Mother of thousands” este planta *kalanchoe daigremontiana* sinonim cu *bryophyllum daigremontianum*, „mother-of-wheat” este o altă plantă, numită *veronica hederifolia*, în timp ce „mother oil” este un termen din industria petrolieră și înseamnă petrol brut (țitei) în starea în care se extrage din pământ, iar „mother-of-pearl” înseamnă *sidef* (nacru) care nu este altceva decât materie dură, albă, lucioasă și cu irizații, care formează stratul interior al cochiliei unor scoici și din care se fac nasturi, mânere, ornamente etc. [3].

Sperăm că v-am convins că nu este de ajuns a memoriza prima variantă de traducere din dicționar. Din câte vedem, semnificația cuvântului „mother” totalmente depinde de „împrejurările” cuvântului, adică, de câmpul semantic al acestuia. Așadar, este nevoie de o cercetare profundă a contextului pentru a pătrunde în sensul cuvântului. Adică, se cer mai multe cunoștințe pentru a face alegerea perfectă a variantei traducerii.

Este de menționat că în anul 2000 Uniunea Europeană și-a stabilit un obiectiv ambițios: să devină, până în 2010, cea mai competitivă și mai dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume. Realizarea unei mai mari coeziuni sociale și generarea unei creșteri economice durabile, capabilă să ofere locuri de muncă mai multe și mai bune, reprezintă o parte a acestui obiectiv. Planul elaborat pentru atingerea acestuia este cunoscut sub denumirea de Strategia de la Lisabona.

Politica privind educația ocupă un loc central, iar învățarea limbilor străine este esențială în acest context, deoarece competențele lingvistice permit co-

municarea, înțelegerea și găsierea de noi soluții. Competențele lingvistice pot avea un impact asupra comerțului și locurilor de muncă, deoarece ele ajută societățile comerciale să obțină acces la noi piețe și noi oportunități de afaceri în condițiile globalizării prin adoptarea multilingvismului. Societățile comerciale au nevoie de susținere în eforturile lor de a folosi limbile străine în mod strategic [4].

Una din recomandările pentru îmbunătățirea procesului de învățare a limbilor străine al Consiliului privind cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării („ET 2020”), adoptată în mai 2009 este stimularea dialogului dintre instituțiile de învățământ și întreprinderi pe tema competențelor interculturale și lingvistice [5].

Sperăm că sistemul informațional elaborat de noi care, de fapt, reprezintă o bază de cunoștințe, va ajuta studenții în atingerea scopului lor ambițios de a găsi un loc bun de lucru sau de a dezvolta afacerea proprie și întreprinderile în aspirația lor de a atrage parteneri și investitori străini pentru a-și spori veniturile.

O bază de cunoștințe se deosebește de o bază de date prin aceea că conține niște reguli care permit obținerea unor cunoștințe noi în baza informațiilor prezentate, în timp ce pentru a interpreta datele dintr-o bază de date, trebuie să cunoști aceste reguli. Considerăm că definițiile termenilor reprezintă astfel de reguli, deoarece ele conțin termenii de bază și relevă semnificația conceptelor, astfel permițând pătrunderea în sensul cuvintelor (termenilor) și luarea unor decizii strategice.

Sistemul elaborat are o interfață amicală care poate fi ușor adaptată la cerințele utilizatorului, poate fi utilizat și extins de către o persoană care nu este specialist în TI, ceea ce reprezintă o soluție perfectă pentru necesitățile organizației/companiei. Prima casetă reprezintă un catalog cu 100 scrisori de afaceri (în partea stângă). În partea dreaptă, vedem două ferestre cu textul unei scrisori de afaceri în limbile engleză și română. Textul poate fi accesat, modificat și salvat sub o altă denumire în formatul „*Rich Text Format*” ori de câte ori va fi necesar prin utilizarea funcției „*File > Save As*”.

A doua casetă reprezintă definițiile date în două limbi: definiții legale, adică definiții luate din surse oficiale (legi, standarde, convenții, regulamente) care produc efecte juridice, definiții doctrinale luate din manuale, care au doar o valoare științifică și nu produc efecte juridice, și definițiile autorului folosite pentru conveniență în scopuri practice (de ex., în cadrul întreprinderii). A treia casetă reprezintă o listă de termeni cu definițiile lor, care poate fi ușor completată.

Folosirea adecvată a terminologiei este crucială pentru succesul în comunicare. Sistemele informaționale bazate pe cunoștințe (pe definiții) pot servi drept instrumente utile pentru înțelegerea și studierea terminologiei de specialitate, și chiar a disciplinei, deoarece ele permit studierea rapidă a termenilor standardizați și pătrunderea în sensul lor și a relațiilor logice dintre ei.

Prin crearea unor astfel de sisteme informaționale bazate pe cunoștințe pentru anumite sectoare/întreprinderi, studenții vor dezvolta deprinderi, abilități și competențe-cheie [6] necesare pentru afaceri și inserție profesională cu accentul pus pe gândirea critică, creativitate, inițiativă, rezolvarea problemelor, evaluarea riscurilor, luarea deciziilor și gestionarea constructivă a sentimentelor.

Studenții se vor deprinde să lucreze de sine stătător cu diverse surse de informații, să studieze domenii diferite, să cerceteze, se organizeze și să reprezinte informația în cel mai bun mod pentru managementul cunoștințelor și luarea deciziilor la diferite nivele, ceea ce reprezintă un real capital care generează prosperitate și beneficii pentru toți.

Abilitatea de cercetare este importantă în orice activitate. De exemplu, compania noastră dorește să procure niște containere. Ele se produc din diverse materiale și pentru diverse scopuri: recipiente din metal pentru vin sau ulei, butoaie de stejar, tancuri, rezervoare petroliere, containere, vase etc. Pentru un traducător, nu este nici o diferență care din aceste sinonime va alege, însă pentru întreprindere alegerea poate fi crucială. Marfa pe care vom primi depinde de ceea ce vom indica în comandă. De atâta, este necesar a studia cataloagele furnizorilor, cu descrieri detaliate, fotografii, desene pentru a alege furnizorul potrivit. Producători diferiți pot folosi termeni diferiți (câteodată, greșiți) pentru aceleași produse. În acest caz, trebuie să folosim codurile și denumirile mărfii din catalog, pentru ca să fim siguri că vom primi ceea ce așteptăm.

Nu este de mirat faptul că competențele lingvistice pot ajuta întreprinderile să intre pe noi piețe și cetățenii să-și sporească șansele de a găsi un loc de muncă, în țara lor sau peste hotare. Considerăm că folosirea sistemelor informaționale ale întreprinderilor pentru crearea bazelor de cunoștințe va combina metode tradiționale și moderne de învățare. Ele pot fi utilizate pentru studierea limbajului specializat sau chiar a domeniului, pentru traducere, managementul cunoștințelor, managementul decizional ș.a. Ele pot servi ca sisteme informaționale inteligente la luarea deciziilor, grație definițiilor, cu un impact considerabil strategic și economic.

Referințe:

1. *ABBY Lingvo* dicționar online (<http://www.lingvo.ru/>)
2. *Multitran* dicționar online (<http://www.multitran.ru/>)
3. *DEX'98* dicționar online <http://dexonline.ro/>
4. Raportul Forumului întreprinderilor privind multilingvismul „*Multilingvism: cum ajută limbile străine în afaceri*”, IP/08/1130. Brussels, 11 iulie 2008.
5. Concluziile Consiliului din 12 mai 2009 privind un cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale ('ET 2020'), (2009/C119/02). În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, C 119/2 din 28.5.2009.
6. Recomandarea 2006/962/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 394 din 30.12.2006.

ROLUL PROFESORULUI ÎN PROCESUL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE A LIMBILOR STRĂINE

Claudia PRIGORSCHI, Lidia BOTNARU

Din antichitate se discută ce calități trebuie să posede un profesor. Ne aducem aminte de Socrate care poseda arta de orator și al discursului, captivând publicul. Platon susținea că pentru educarea unui copil era necesar de o persoană pregătită special pentru a utiliza jocuri și istorioare. El a promovat, de asemenea, și ideea educației preșcolare. Aristotel a elaborat un sistem educațional bazat pe dezvoltarea psihică a elevului, propunând, mai ales, învățarea diferențiată.

În perioada Renașterii, profesorul includea următoarele trăsături: onestitatea în moravuri, atitudinea echilibrată față de elevi și o pregătire științifică specială. François Rabelais, Michel de Montaigne, Erasme de Rotterdam promovau ideea că personalitatea profesorului lasă amprenta sa în transformarea elevului. Profesorul e dator să fie tolerant și afectuos.

Comenius (1592-1670) afirma ideea că educatorul trebuie să posede arta cuvântului în așa măsură, încât elevii să-l înțeleagă mai bine.

J.Rousseau (1712-1778, *Émile ou de l'Éducation*) susține că elevul are nevoie de o interacțiune intensă pentru a avea succese mai bune. Amintim că Pestalozzi (1746-1827) a propus fondarea unei instituții pentru pregătirea profesorului. În Germania Fr.H. Dreisterweg (1790-1866) spunea că „un biet profesor transmite elevului adevărul, iar un bun profesor îl ajută să-l descopere”. Fr.Herbert (1776-1841) considera că pedagogul se formează în baza a două științe: etica și psihologia. Etica determină scopurile educației și psihologia îi arată mijloacele de realizare ale acestor scopuri.

Este foarte interesantă și poziția lui I.Creangă, precum și a lui L.Tolstoi care subliniază că, dacă profesorul își iubește profesia sa, atunci el e un bun profesor, iar dacă el își iubește și discipolii săi – este un profesor împlinit.

J.Delors afirma că atuul principal al profesorului îl constituie exemplul său, curiozitatea sa, spiritul său deschis și tolerant, disponibilitatea de a transmite pasiunea pentru a învăța și responsabilitatea în modelarea personalității elevilor săi. C.Cucoș afirmă că „profesorul se aseamănă unei albine care produce din diverse plante un produs cu totul nou, cu o aromă specifică, diferit de plantele de la care a extras”.

Afirmațiile sus-numite ne confirmă că profesorul trebuie să dispună în activitatea sa didactică de trei competențe esențiale: **competența științifică, competența psihopedagogică și competența psihosocială.**

Într-adevăr, **competența științifică** favorizează transmiterea cunoștințelor elevilor și rezidă pe principiile următoare: *principiul integrării teoriei cu practica și principiul de sistematizare* a materialului în procesul educațional.

Cât privește **competența psihopedagogică**, se poate spune că ea privilegiază realizarea principiilor următoare:

- *principiul de participare* activă și conștientă a elevului în activitatea de a predă, de a învăța și de a evalua;
- *principiul respectului* particularităților de vârstă ale elevului;
- *principiul de achiziționare* profundă a cunoștințelor, abilităților și aptitudinilor.

În esență, competența psihopedagogică cuprinde un ansamblu de capacități de înțelegere ale elevilor, de a pătrunde în lumea interioară, dar, de asemenea, de a alege strategiile adecvate, manifestarea inovației și a creativității, precum și capacitatea de a genera modele noi de influență instructiv-educativă conform fiecărei situații noi.

Cum se știe, în zilele noastre se insistă mult asupra strategiilor și metodelor interactive în educație; se acordă un spațiu larg inițiativei elevilor, deoarece ei trebuie să coreleze tot ansamblul de cunoștințe teoretice (*savoirs*) cu capacitățile lor de a le utiliza în diferite situații (*le savoir-faire*).

Astfel, profesorul contemporan e un șef de orchestră, un coordonator al procesului didactic. Iar strategiile didactice interactive fac apel la învățarea prin cooperare și pentru realizarea acestui obiectiv, profesorul e dator să respecte competențele următoare:

- competența *energizantă-stimulativă* având mereu în vedere motivarea elevilor în realizarea sarcinilor; în același scop, fiind încurajați în abordarea problemelor într-o manieră divergentă;
- competența *ludică*: să răspundă jocului elevilor prin joc;
- competența *organizatorică*: organizarea activității elevilor în grup, perechi, echipe;
- competența *interrelațională* care-l antrenează la o comunicare bună cu elevii săi și acceptă punctele de vedere pertinente ale elevilor etc.;
- *competența emfatică* care presupune abilitatea profesorului de a se transpune în situațiile pe care le traversează elevii săi pentru a-i înțelege mai bine.

Pentru a înțelege rolul ce-i revine unui profesor nu mai puțin important este posedarea **competenței psihosociale** ce include capacitățile următoare:

- *capacitatea* de a interpela, de a dispune de abilitățile unui actor;
- *capacitatea* de a stabili relații cu elevii;
- *capacitatea* de a convinge și de a influența elevii;
- *capacitatea* de a dispune de abilitatea managerială.

Dat fiind că, în procesul predării limbii franceze din perspectiva abordării acționale, profesorului îi este caracteristic un stil strategic cooperativ, și-augăsit locul potrivit următoarele particularități:

- profesorul intervine nu numai prin transmiterea cunoștințelor, dar, de asemenea, prin strategiile cognitive și metacognitive;

- profesorul explică elevului strategiile necesare și specifice fiecărei sarcini;
- profesorul acționează asupra factorilor afectivi contribuind la participarea elevului la realizarea sarcinii;
- profesorul are capacitatea de a lua decizii;
- profesorul este persoana care motivează elevul;
- el servește drept model și mediator pentru elevi;
- profesorul este considerat ca antrenor care se bazează permanent pe cunoștințele anterioare ale elevului.

Ținem să menționăm că trăsăturile principale ale profesorului sunt niște dimensiuni pertinente care generează schimbări pozitive în atitudinea și personalitatea elevului. Aplicarea competențelor proprii unui profesor facilitează crearea condițiilor favorabile pentru reușita activității sale didactice, or în cazul când el nu le posedă procesul educațional poate fi afectat negativ.

În acest context, din cele expuse anterior, se poate concluziona că profesorul poate redeveni un model doar în cazul când se respectă competențele următoare:

- 1. competența culturală (de specialitate și de cultură generală);**
- 2. competența psihopedagogică;**
- 3. competența psihoafectivă;**
- 4. competența morală;**
- 5. competența managerială.**

Referințe:

1. BALTAN, L. *Introducerea în istoria și filosofia culturii*. București: EDP, 1995, p.24-41.
2. CUCOȘ, C. *Istoria pedagogiei*. Iași: Polirom, 2001, p.34, 38-40.
3. MARCUS, S. *Compétence didactique – perspective psychologique.*, București: ALL Educațional, 1999, p.21.
4. Le BOTERF. *Construire les compétences individuelles et collectives*. Paris, 2000, p.231.
5. BARLOW, M. *Le travail en groupe des élèves*. Paris: Armand Colin, 1983, p.26, 27.

ENGLISH LANGUAGE ACQUISITION THROUGH LEARNING GAMES PERSPECTIVE

Ina VOLOSCIUC

The most successful strategies that can be used to encourage foreign language acquisition are visual aids, drama, role-play, Computer Assisted Language Learning (CALL), games and many more things. I am going to focus on English language acquisition through games perspective.

To implement games in the classroom we need to focus on the three basic questions: Why to use games in the class? What factors should be taken into consideration while choosing game strategy? What games to use?

Why to use games in the class?

- Games are motivating. They capture students' attention.
- Students are not afraid to commit mistakes while playing, and are not afraid to be corrected.
- Students learn without realizing that they are learning (Schultz, 1988).
- They help create a friendly and relaxed atmosphere. Thus games lower students stress in the classroom. Schultz (1988) said that

„...Stress is a major hindrance in language learning process. This process [Learning language in traditional way] is by its nature time consuming and stress provoking... .. raise the stress level to a point at which it interferes with student attention and efficiency and undermines motivation. one method has been developed to make students forget that they are in classrelax students by engaging them in stress-reducing task (games)” [2].

- Games „bridge the gap between the classroom and the real world” Hadfield (1990).

What factors should be taken into consideration while choosing game strategy?

Teachers should have a clear understanding that using games is an ESL class is not only about having fun. It is a combination of competitive activity, strict rules, and only some elements of fun.

- „According to Carrier (1990) teachers should first consider the level of the game to fit their students' language level. They should choose the game that fits the purposes of that class or the content. Moreover, teachers should consider students' characteristics: whether they are old or young, serious-minded or light-hearted, and highly motivated to learn or not” [3].
- Sometimes teachers should be involved in games themselves to make their students feel comfortable.
- The games should meet the teachers' requirements and be „adapted to fit students' language level, natures, and characteristics” [4].
- The time should be considered.

What games to use?

I would like to focus on some games I use with my students. The sequence of the games is from elementary to advanced level.

ABC GAME

(Focus on: ABC | Skills: writing | Level: elementary | Organization: 2 teams | Materials: 2 papers, 2 pens of different colors | Time: 5-10 min)

Procedure: Divide the class into 2 teams. Give each team a paper and a pen. Students are to write down a letter from the ABC and a noun near the written letter one by one and as fast as possible. The papers and each team should be situated in different parts of the room, so they have to run to their paper. The team that has finished the first and has written all the letters in the correct order, with suitable nouns is the winner.

WHO/WHAT AM I?

(Focus on: Present Simple | Skills: speaking | Level: elementary | Organization: class | Materials: picture of celebrities | Time: 5-10 min)

Procedure: Invite several students in front. Tape a small picture on the back of each student or make a paper crown and write the word on it, staying within the same category, such as celebrities or professions. The students walk in the class and ask each other yes/no questions to discover “who” or “what” they are. The responding students look at the picture on the back of the questioner before answering. In the end students with the pictures say who or what they are.

Examples: Am I a woman? Do I have blond hair? Am I a singer?

MYSELF FROM A-Z

(Focus on: ABC, the construction of simple sentences | Skills: speaking | Level: elementary – intermediate | Organization: class | Materials: none | Time: 5-10 min)

Procedure: This game can be played over a series of classes. Students are to write down a sentence that connects them to each letter of the ABC. Each sentence should start with a corresponding letter.

For example A-D:

A – A is for Australia, because it is a country I would like to visit one day.

B – B is for bread, because I always have bread for breakfast.

C – C is for cleaning. I do it every Saturday.

D – D is for Den. He is my boyfriend and he is a rather funny guy.

ACT IT OUT/MIMING/CROCODILE

(Focus on: Present Continuous | Skills: speaking | Level: all | Organization: class | Materials: strips with sentences | Time: 5-10 min)

Procedure: Write down on every small paper an action (better funny and/or using new vocabulary). One student comes in front of the class, draws a piece of paper with an activity on it, and acts out the activity silently. The class tries to guess what he/she is doing.

For example: You are jumping on one foot while holding your other foot. / You are drinking a cup of hot coffee. / You are tidying your room. / You are changing a baby’s diaper.

Note: As variety any tense can be used.

MAD LIBS

(Focus on: *Parts of Speech, Past Simple* | Skills: *writing, speaking, listening* | Level: *all* | Organization: *class* | Materials: *strips with assignments* | Time: *5-10 min*)

Procedure: A story with empty spaces is given to students. Each empty space is given a number and each student has to write an answer for the received number card.

For example:

1. Write a Verb
 2. Write a Proper Noun – a name of a famous person
 3. Write a Noun – a name of your favorite dish
 4. Write a Noun – a name of either Japanese or an Italian dish
 5. Write an Adjective – a color and pattern (e.g. green spotty)
 6. Write an Noun – item of clothing
 7. Write a Noun – a piece of jewelry
 8. Write a Noun – the name and any means of transport
 9. Write a Proper Noun – a name of a city
 10. Write a Proper Noun – a name of a famous person that was written in number 2.
- Yesterday I got up early because I had plans to 1_____ with 2_____. For breakfast I ate 3_____ with 4_____. After breakfast I put on my 5_____ 6_____ and my lucky 7_____. Then I took my 8_____ to 9_____ to meet 10_____.

RUNNING DICTATION

(Skills: *reading, speaking, listening, writing* | Level: *Intermediate-Advanced* | Organization: *3-5 students* | Materials: *small texts* | Time: *15-20 min*)

Procedure: Tape a small story on the blackboard. Put students in pairs, one of the students is responsible for reading and speaking and the other is responsible for listening and writing. The student responsible for reading and speaking must run to the front, read the text and remember as much as they can, and then come back to the other student and tell them what they read. The student responsible for listening and writing, listens to his/her classmate and copies down what he/she is told. The pair continues this work until they have the entire text on their piece of paper.

BRAG GAME [5]

(Focus on: *Present Perfect* | Skills: *speaking* | Level: *elementary – intermediate* | Organization: *class* | Materials: *strips with sentences to brag* | Time: *5-10 min*)

Procedure: The teacher makes up about 20 sentences in Present Perfect describing various activities students would use to boast/brag. Students draw a slip of paper with a statement like „I’ve eaten lunch with Hillary Clinton” and he/she says it aloud to the class and the rest of the students try to outdo him/her by saying even more impressive statements

For example:

Student1: „I've eaten lunch with Hillary Clinton”

S2: „So what? I've eaten lunch with Obama”

S3: „So what? I've eaten lunch with Clinton and Obama”

S4: „So what? I've eaten Clinton and Obama for lunch.”

GUESS WHO?

(Focus on: Conditional II (asking-answering) | Skills: speaking | Level: intermediate – advanced | Organization: class | Materials: none | Time: 5-10 min)

Procedure: One of the students goes out of the room. All the rest think of one student, who is present in the class. The student who went out of the room comes in and asks „If this person were a vegetable (fruit, sweet, animal, car, nature, flower, city...) what vegetable would he be? One of the students is to answer in a full sentence, for example: „If he were an animal he would be a dog”. After about 5 questions and answers the student who is asking the questions should guess who the mysterious person is. This game can be played in several rounds.

SHOPPING

(Focus on: Different Tenses | Skills: speaking, listening | Level: all | Organization: class | Materials: none | Time: 10-15 min)

Procedure: Both the teacher and students take part in this game. It consists of 3 cycles: fan, scissors and bicycle. Everyone stands up. Act out the following dialogue with one of the students

S: Where are you coming from?

T: I am coming from the mall.

S: What did you buy at the mall?

T: I bought a fan.

With these words the teacher starts fanning him/herself with the hand, faces the next student and answers the same questions. The same dialogue is acted out with the whole class. When the turn goes back to the first student who asked the teacher the first time, the teacher uses the word scissors instead of the word fan. Everyone who has pronounced the dialogue has to show the scissors, and finally the bicycle.

Concluding the article under consideration is it worth reminding that learning skills evolve step by step, as Confucius said „The man who moves a mountain begins by carrying away small stones”, to help the people acquire a foreign language motivate, create friendly atmosphere and play!

References:

1. LEBLANC, Richard. Good Teaching: The Top Ten Requirements. Disponibil: <http://www.appleseeds.org/good-teach.htm>. 2, 3, 4. The Internet TESL Journal „Games in the ESL and EFL Class”.
2. Angkana Deesri/a_deesri [at] yahoo.com/Khon Kaen University, (Khon Kaen, Thailand) // Disponibil: <http://iteslj.org/Techniques/Deesri-Games.html>.
3. Workshop „The Rope of Warm-up Activities in EFL TEAching”, presented by Olena V. BELKINA, Kiev, March 3-5, 2005.
4. Disponibil: <http://iteslj.org/games/9947.html>.

LA NATURE AMBIVALENTE DU CONCEPT TEXTUEL BEAUTÉ DANS LES OEUVRES D'AMELIE NOTHOMB

*Christine KARAGUYAOUR,
Université d'Etat Humanitaire d'Ismail*

La linguistique cognitive se réfère à une école linguistique qui estime que la création, l'apprentissage et l'usage du langage trouvent leur meilleure explication par référence à la cognition humaine en général. La linguistique cognitive se caractérise par son adhésion à trois postulats de base. D'abord, elle nie qu'il existe une faculté linguistique autonome dans l'esprit; ensuite, elle considère la grammaire en termes de conceptualisation; et enfin, elle affirme que la connaissance du langage provient de l'usage du langage [1].

Les linguistes cognitivistes considèrent le sens en termes de conceptualisation (le concept, le frame, un blending, des espaces mentaux). Un concept est une représentation générale et abstraite de la réalité d'un objet, d'une situation ou d'un phénomène; il n'est pas exactement synonyme de notion car plus abstrait. Les recherches en linguistique cognitive ont levé une partie du voile sur le rapport des concepts à la connaissance. Parmi les principaux linguistes appartenant à ce courant de pensée, on peut citer W.Chafe, E.M. Kaganovskaya, G. M. Karateeva, V.A.Andrievskaya.

Les aperçus et les développements de la linguistique cognitive commencent aussi à être reconnus au niveau de l'analyse des textes littéraires. L'aspect cognitif est devenu une partie importante de l'analyse du texte [2, p.379-384].

Il existe deux types de concepts: concept générale et concept abstraite, textuel. «Générale» s'oppose ici à particulière, individuelle. «Générale» veut dire: qui concerne plusieurs individus, plusieurs choses particulières plutôt qu'un individu ou une chose particulière. Et «abstraite» s'oppose à concrète; les concepts n'ont pas d'existence concrète: on ne peut pas les voir, les mesurer, les compter ou les peser [3].

Le concept textuel est la formation codée et mentale du plan sémantique, que se caractérise par un immense tension des textes littéraires et implication d'un ensemble des traits du texte [4]. Les concepts textuels servent d'un accès singulier pour déchiffrer l'espace d'un oeuvre littéraire. Le concept textuel du plan parlé est une manifestation de son caractère verbal et dans ce cas, le concept apparaît comme une réalité qui se reflète dans l'esprit, non pas directement mais par le langage. Dans le plan mentale, le concept textuel est considéré comme un moyen par lequel s'incarne certaine compréhension de la culture et de l'ambiance. Les recherches (études) des concepts textuels permettent d'indiquer la nature de R.Yakobson – fameuse thèse où l'objet de la recherche scientifique doit être «pas la littérature mais littéarité, pas la poésie, mais la fonction poétique» [4, p.161].

Dans notre recherche linguistique le concept textuel BEAUTÉ est défini comme un des concepts centraux dans l'espace conceptuel des oeuvres d'Amélie Nothomb.

Amélie Nothomb née le 13 août 1967 à Kōbe au Japon, est un écrivain belge francophone. Elle partage sa vie entre la France et la Belgique. Issue d'une famille de la petite aristocratie où la politique et la littérature ont toujours fait bon ménage, elle a atteint, pratiquement depuis son premier récit, *Hygiène de l'assassin* (1992), un lectorat que n'ont jamais connu ses ancêtres. Sa production oscille entre les textes à contenu plus ouvertement autobiographiques comme *Le Sabotage amoureux* (1993) ou *Stupeur et tremblements* (1999) et des récits plus fictionnels tels *Mercurie* (1998) ou *Les Combustibles* (1994), une pièce de théâtre. Chez cet écrivain, une forme de cruauté et d'humour se mêle à un romantisme qui plonge dans l'univers actuel [5, p.367].

Amélie Nothomb relève une très actuelle parmi tout le monde problème: le thème de la beauté. Le thème principal est la beauté parfaite, qui ne se décrit pas mais se ressent, présente dans quasiment toutes les œuvres de l'auteur. La beauté est source d'amour, un amour absolu et parfait qui s'accompagne souvent de violence. Dans ses romans la beauté est toujours accompagnée du viol et de la mort. Ces trois thèmes existent toujours ensemble, c'est pourquoi la fin de chaque roman est presque toujours tragique.

La distinction entre ce qui est beau et ce qui ne l'est pas varie suivant les époques et les individus. Ce que l'on entend même par sentiment du beau diffère selon les penseurs et bien des cultures n'ont pas de mot qui corresponde exactement au beau du français actuel.

Depuis l'antiquité, certains philosophes s'accordent pour penser que tout ce qui existe possède une identité, une apparence, une réalité, et que celle-ci est soumise nécessairement au concept BEAUTÉ. Tout être peut être qualifié de *beau* ou de *laide* avec toutes les nuances intermédiaires possibles [6].

Le beau est communément défini comme la caractéristique d'une chose qui au travers d'une expérience sensorielle (perception) procure une sensation de plaisir ou un sentiment de satisfaction; en ce sens, la beauté provient de manifestations telles que la forme, l'aspect visuel, le mouvement, le son. Le beau du fond, c'est-à-dire de l'essence de l'être touche à la saveur et il s'agit de celle décrite à l'instant et dans laquelle pouvait s'inscrire la première dualité être simple contre être complexe. Quant à la beauté de la forme, simplement, il s'agit de l'esthétisme. Un objet peut être esthétique par son apparence, donc par sa forme.

La beauté a toujours été adorée par les peuples mais jamais de façon comparable à aujourd'hui. Jusqu'à présent, il s'agissait d'une beauté plus ou moins fédératrice, consolatrice, que les peuples admiraient. Mais Nothomb ne trouve pas que ce soit une pulsion mauvaise que d'admirer la beauté: «Mais le système

des top models, par exemple, est carrément menaçant, terroriste même. La menace est double: si vous ne trouvez pas ces femmes belles, vous avez mauvais goût; si vous ne leur ressemblez pas, vous êtes moche comme tout» [6].

La beauté des ambiances notamment illumine l'âme, donne de l'énergie, cela revient en quelque sorte à vivre dans une sorte de paradis.

La beauté joue dans la sélection. Ce fait est encore renforcé dans nos sociétés de services où les relations publiques sont plus importantes que dans les sociétés industrielles. Mais parmi tous les définitions positives, la BEAUTÉ peut avoir un aspect tragique. Nous sommes d'accord avec la citation de Jean-François Dortier (sociologue, fondateur et directeur de publication du magazine Sciences Humaines). Il a dit que la beauté est injuste. Elle crée des inégalités entre individus qui, bien que non dites, ont de très fortes implications sur le marché de l'amour ou sur celui du travail [7, p.22-23].

L'antonyme très fort opposé au concept BEAUTÉ est la LAIDEUR. La laideur est associée à la souffrance, l'enfer, les monstres, l'obscène, le diable, la sorcellerie, le satanisme. Car la laideur suscite le dégoût, mais aussi la peur, la dérision, au mieux la compassion. Dans l'imaginaire populaire, la laideur a toujours été associée à la méchanceté, à la folie, à la bêtise. Dans les contes populaires, la sorcière a toujours été dépeinte comme une femme vieille, méchante et «laide»: *nez crochu, sourire satanique, dos courbé, menton en galoche*. La laideur a souvent été assimilée à ce qui est *tordu, courbé, fripé, ridé, balafre, difforme, petit, gros, gras et vieux*. Les traits associés à la laideur dessinent en creux les critères de la beauté que l'on assimile souvent à un *corps jeune, symétrique, lisse, droit, mince, grand*.

Références:

1. GEERAERTS, D. *Cognitive Linguistics: Basic Readings*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 2006.
2. ВОРОБЬЕВА, О. П. Художественная семантика: когнитивный сценарий. В: *С любовью к языку: сб. науч. тр., посвящается Е.С. Кубряковой*. Москва; Воронеж: ИЯ РАН, Воронежский государственный университет, 2002, с.379-384.
3. www.ceger-sept-iles.PierreCouture/Concepts.html
4. КАГАНОВСЬКА, О.М. *Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини XX сторіччя)*: Монографія / КНЛУ. Київ, 2002. 292 с.
5. QUAGHEBEUR, M. *Anthologie de la littérature française de Belgique*. Bruxelles: Racine, 2006, p.367.
6. www.linternaute.com/dictionnaire/fr/definition/beaute
7. DORTIER, J.-F. *La BEAUTÉ – un aspect tragique*. Paris, 2008, no.195, p.22-23.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ ПРИ ПОДГОТОВКЕ И ПРОВЕДЕНИИ УРОКОВ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Светлана ЧИЖ

Измаильский государственный гуманитарный университет, Украина

Изучение английского языка вызывает у многих трудности, так-так усвоение материала, как правило, строится на простом запоминании лексических единиц и грамматических правил. Для успешной ориентации в мировом информационном пространстве учащимся необходимо овладеть информационной, а также компьютерной культурой, поскольку приоритет при поиске информации все больше и чаще предоставляется Интернет [1].

Как информационная система Интернет предлагает ученикам множество информации и ресурсов. Базовый комплект, которым целесообразно пользоваться для изучения английского языка, включает: электронную почту (e-mail); возможность публикации собственной информации, создание сайтов (web-site), домашних страниц (homepage) и размещение на web-сервере; доступ к информационным ресурсам аудио-, видео- и текстового характера; справочные каталоги (Yahoo, InfoSeek / UltraSmart, LookSmart, Galaxy) и др.; поисковые системы (Alta Vista, Google, Yandex) и др.

На занятиях по английскому языку можно применять следующие формы работы с Интернетом:

1. Использование ресурсов Интернет при изучении новой темы (подбор дополнительного материала, наглядности. Учитель объясняет ученикам цели и задачи, раздает карточки с заданиями и адресами сайтов, ученики просматривают материал, выбирают главное).

2. Самостоятельная или групповая работа учащихся с Интернет-ресурсами для подготовки докладов, сообщений (активное использование поисковых систем).

3. Переписка по электронной почте.

С помощью сети Интернет ученики могут выполнять следующие виды учебной деятельности: тренироваться в правописании, изучать лексический материал; совершенствовать понимание аудиотекста; развивать технику чтения, изучать грамматику; учиться письменной речи; тренировать произношение т.д. [2].

Интернет позволяет удачно моделировать условия коммуникативной деятельности, реализовывать их в различных тренировочных упражнениях ситуативного характера. Всемирная сеть содержит большое количество сайтов с потенциально интересным и актуальным материалом для обучения.

Так, О.Плугатарьова рассматривает различные учебные сайты, которые целесообразно использовать на занятиях по английскому языку:

1. При обучении аудированию – сайт Bell Labs - <http://www.bell-labs.com>, который позволяет учащимся услышать правильное произношение слов [3].

2. При проведении занятий – on-line-словари, с помощью которых учащиеся могут прослушать аудиозапись слова: <http://www.lingvo.ru/>.

3. Для того чтобы узнать, где и какие существуют газеты, учащимся можно предложить посетить страницу Media Links (<http://www.mediainfo.com/emedial/>), которая содержит ссылки на многие издания [4]. Так, например, BBC World Service (<http://www.bbc.co.uk/world-service>) позволяет не только прочитать, но и прослушать новости на английском языке, выбрать уровень владения и прослушать новости в режиме Learning English.

4. Установка дружеской переписки. Следует отметить, что международный обмен письмами можно осуществлять на любом уровне владения языком. Кроме целевого использования письма с целью переписки, установления дружеских контактов, способствует изучению культуры других народов.

5. Проверка знаний с помощью тестов. На сайте «English Learner. English Lessons and Tests» (www.englishlearner.com) можно найти и предложить ученикам тесты по грамматике, лексике, аудированию. После выполнения заданий ученики узнают свои результаты в процентном соотношении [5].

Ученые выделяют 5 видов учебных интернет-ресурсов:

1. Хотлист (hotlist) – список интернет-сайтов (с текстовым материалом) по изучаемой теме. Его достаточно просто создать, и он может быть полезным в процессе обучения. Хотлист не требует времени на поиски необходимой информации. Все, что нужно, – это лишь ввести ключевое слово в поисковую систему Интернета и ученик получит нужный хотлист.

2. Мультимедиа скрепбук (multimedia scrapbook) – список ссылок на текстовые, графические, аудио- и видео- интернет-ресурсы. Мультимедийный скрепбук представляет собой своеобразную коллекцию мультимедийных ресурсов. В отличие от хотлиста, в скрепбук содержатся ссылки не только на текстовые файлы, но и на фотографии, аудио-файлы и видеоклипы, графическую информацию и анимационные виртуальные туры. Все файлы могут быть легко загружены учениками и использованы в качестве информационного и иллюстративного материала при изучении определенной темы.

3. Трежа хант (treasure hunt) – ссылки на различные сайты по изучаемой теме, вопрос к каждому разделу; общий вопрос на целостное пони-

мание темы. Треж хант во многом напоминает хотлист и скрепбук. Единственное отличие заключается в том, что каждая из ссылок содержит вопросы по содержанию сайта. С помощью этих вопросов учитель направляет поисково-познавательную деятельность учащихся. В конце треж ханта ученикам задается один более общий вопрос на целостное понимание темы. Развернутый ответ на него будет включать ответы на предыдущие более детальные вопросы по каждому из сайтов.

4. Сабджект сэмпла (subject sampler) – ссылка на текстовые и мультимедийные материалы сети Интернет, вопрос к каждому разделу; аргументация собственного мнения по дискуссионному вопросу.

5. Вебквест (webquest) – ссылка на текстовые и мультимедийные материалы сети Интернет, вопрос к каждому разделу; аргументация собственного мнения по дискуссионному вопросу; общий вопрос дискуссионного характера [6].

Указанные виды интернет-ресурсов позволяют развить у учащихся следующие умения: осуществлять поиск информации, выделять ключевые слова, определять тему (проблему), отделять основную информацию от второстепенной, фиксировать необходимую информацию из прочитанного, подробно (или сокращенно) излагать содержание прочитанного, обобщать информацию по тексту.

Следует отметить, что использование Интернет-ресурсов – эффективное и мотивированное средство в обучении учащихся английскому языку, направленное на развитие коммуникативных способностей. Указанная работа способствует не только повышению развития мотивации к изучению английского языка, но и делает такие занятия более наглядными и интересными.

Библиография:

1. ЕРЕМИН, Ю.В. *Методичні аспекти використання комп'ютерної техніки в навчанні іноземній мові*.
Електронний ресурс: <http://linguact.hyperlink.ru/articles/eremin.html>
2. КАЛІНІНА, Л.В. *English After Classes*. Харків: Веста, 2003.
3. ДЕМКИН, В. П. Дидактические модели проведения уроков с применением Интернет-технологий и мультимедиа средств / В.П. ДЕМКИН, Г.В. МОЖАЕВА, Т.В. РУДЕНКО. В: *Открытое и дистанционное образование*. 2004, № 3.
4. КАРАМЫШЕВА, Т. В. *Изучение иностранных языков с помощью компьютера*. СПб.: Союз, 2001.
5. ОВСЯНА, Н. Г. Ресурси Інтернет для вивчення англійської мови. В: *Англійська мова та література*. 2008. № 19.
6. МОРСЬКА Л. *Інформаційні технології у навчанні іноземних мов*. Тернопіль, 2008.

LITERE

OBIECTUL INDIRECT: TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA (În baza materialului român și englez)

Natalia MORARI

Un aspect controversat al gramaticii contrastive îl constituie obiectul gramatical, în special, cel indirect. Sunt examinate diverse probleme: rolul elementelor regente, gradul de coeziune între cuvântul determinat și partea de propoziție nominalizată, topica acestuia etc. În literatura de specialitate, se menționează postpoziția obiectului indirect, în raport cu unitatea sintactică dominantă. Spre exemplu, obiectul indirect succede, de obicei, verbul:

„Ca o meșteră încercată și iscusită, aduse vorba **despre afacerea ei**” (Sadoveanu M., *Baltagul*); „Și privind păienjenişul din tavan, de pe pilaștri, / Ascultam pe craiul Ramses și visam **la ochi albaștri**”. (Eminescu M. *Scrisoarea I*).

Atunci când verbul regentează un obiect direct și unul indirect, primul i se asociază nemijlocit verbului, urmând apoi cel indirect:

„De nu, schimb a ta **coroană într-o ramură** de spini”. (Eminescu M., *Scrisoarea III*).

Spre deosebire de limba română, în limba engleză în ambianța sintactică ce inserează două obiecte gramaticale, dimpotrivă, obiectul indirect îl precede pe cel direct. De ex.: „They offered **him** something”. Întrebunțat în postpoziția unui obiect direct, este anticipat de prepoziția „to” sau „for” (când se indică persoana în avantajul căreia este înfăptuită acțiunea):

„I am going to offer something **to you**. I bought flowers **for you**” [1, p. 242]. Remarcăm următoarea diferență între română și engleză – în ceea ce privește topica obiectului indirect: în idiomul comparat este posibilă ordinea non-secvențială a unității sintactice analizate, anticipată, obligatoriu, de prepoziție, pe când în limba română există restricții referitoare la amplasarea obiectului, ceea ce nu exclude, în același timp, utilizarea liberă a prepoziției.

În legătură cu cele relatate, ar fi de semnalat că în limba română obiectul indirect, exprimat prin substantiv sau pronume în dativ, anticipează obiectul direct redat printr-un substantiv articulat hotărât; în postpoziția celui din urmă, ar putea fi interpretat ca un atribut genitival. A se compara: „am adus **copilului cartea**” sau „am dat **acestuia cartea**” (obiect indirect înaintea celui direct) și: „am dat **cartea acestuia**, am adus **cartea copilului**”, în care obiectul indirect ar putea fi confundat cu un atribut.

Fenomenul anticipării sau al reprizei este caracteristic limbii române și se realizează atunci când obiectul indirect, exteriorizat printr-o parte de vorbire la cazul dativ, implică anumite reguli ale topicii. Anticiparea obiectului indirect prin forma scurtă a pronumelui personal are loc, de obicei, în postpoziția verbului, fiind redat printr-un substantiv sau un pronume accentuat, ce se referă la un

nume de obiect animat [4, p.180]. Forma atonă a pronumelui personal apare înaintea predicatului, de ex.: „El **i**-a spus **tatălui** meu despre cele întâmplate”.

Sunt antepuse verbului regent obiectele indirecte exprimate prin clitice, de ex.: „**Îmi** pare bine de cunoștință”, „**Îi** acord deplină încredere” [2, p.436]. Însă dacă verbul este la imperativ sau la gerunziu, obiectul indirect se va afla în postpoziție, de ex.: „Dă-**i** mâna!”, „Spunându-**vă** adevărul, sunt împăcat”.

În situația în care determină verbele predicate folosite în propozițiile impersonale etc., obiectul indirect substantival (pronominal ș.a.) este antepus verbului regent, de ex.: „**Plantelor le** trebuie lumină”. Fenomenul în cauză, numit în literatura de specialitate *repriză*, reprezintă o trăsătură inerentă a limbii noastre [4, p.181]: „**Lui Ion îi** plăcea să vină la noi”, când pronumele de formă scurtă succede sau anticipează imediat substantivul sau pronumele accentuat, în anturajul predicatului. Prin analogie, repriza sau anticiparea s-a extins și asupra denumirilor de obiecte inanimate: „**Poeziei nu-i** poți hotări un stil.” (C.Bolliac)

Deși topica în limba engleză este strictă (secvențială), în unele contexte, obiectul indirect precede verbul predicat [3, p.59]:

a) în propoziția interogativă pronominală:

„**Whom** did you show the new bag to?” (Cui ai arătat geanta cea nouă?)

În propoziția interogativă pronominală obiectul indirect, marcat prin pronume interogativ, inaugurează propoziția.

b) în propozițiile atributive:

„The women **to whom he had given flowers** never come back”.

(Femeia căreia el i-a oferit flori n-a venit niciodată.)

c) pentru a accentua o idee:

„**To you** I told this tales”. (Ție ți-am spus aceste istorii.)

După cum se vede din exemplele citate *supra*, în limba engleză, verbul predicat precedat de un obiect indirect comportă particularități de ordin structural-semantic și nu presupune includerea unor cuvinte noi în propoziție, așa cum se observă în română.

Obiectul indirect nu se izolează de regent prin nici un fel de semn de punctuație. Doar în cazul în care între el și regent se intercalează un alt component al enunțului, segmentul intercalat se izolează prin virgule, de ex.: „Anișoarei, nu Mariei, i-a oferit flori Ion”. Nici în limba engleză, partea de propoziție indicată nu se izolează, chiar dacă propoziția conține și alte unități.

Referințe:

1. ИЛЬИШ, Б.А. *Строй современного английского языка*. Ленинград: Просвещение, 1971.
2. *Gramatica limbii române. Enunțul*. Vol.II. Coord.: V.GUȚU-ROMALO. București: Editura Academiei Române, 2008.
3. *An English Grammar. Syntax*. N.A. KOBRINA, E.A. KORNEYEVA, M.I. OSSOVSKAYA, K.A. GUZEYEVA. Moscova: Просвещение, 1986.
4. *Limba moldovenească literară contemporană*. Sintaxa. Red. prof. A.CIOBANU. Chișinău: Lumina, 1987.

**PERCEPEREA EXPRIMĂRII ÎN LIMBA ROMÂNĂ
A STUDENȚILOR VIETNAMEZI ÎN RAPORT
CU STRUCTURAREA SILABICĂ
A LIMBII VIETNAMEZE**

Lidia STRAH

Interdependența dintre culturi și comunicare este foarte mare. Prin „cultură” se înțeleg toate realizările creativității umane și tot ceea ce înglobează aspectele vieții și toate modalitățile de înțelegere a lor. Comunicarea, la rândul ei, este o componentă esențială a tuturor modurilor de viață și, în consecință, a tuturor culturilor. Ea joacă rolul unui vector fundamental al culturii.

Un viitor mai bogat în cultură nu este de conceput decât sub o formă pluralistă, în care culturile, reprezentând diversitatea lumii, să fie în relație unele cu altele, apărându-și, în același timp, fiecare, cu grijă, propria originalitate.

Astfel, noțiunea de asimilare în limba română este supusă unui „sistem de percepere a limbii materne”, care, la rândul său, este supus unui model de comunicare. Recunoaștem, pe bună dreptate, că posedarea limbii materne include și cunoașterea unui „cod-semnal” în comunicare. Acest „cod-semnal își exprimă dorința de a comunica” în situația formării unor „reproduceri în vorbire”. „Reproducerea în vorbire” poate deveni un regulator dinamic în formarea aparatului de exprimare.

Luând în considerare cele menționate mai sus, putem spune că în această comunicare încercăm să prezentăm dependența procesului de asimilare a exprimării în limba română a studenților vietnamezi, ținând cont și de „problemele fonetice” ale limbii lor materne. În aceste condiții este oportun de evidențiat că structura silabică a limbii vietnameze diferă cu mult de sistemul fonetic al limbii române.

Pentru ca să fie clar ceea ce încercăm să expunem, trebuie să explicăm ce se subînțelege prin noțiunea de silabă. Silaba, de fapt, prezintă unitatea dintre „procesul de segmentare sau cel de suprasegmentare” a unităților de exprimare, care sunt capabile să formeze „o structură de exprimare” bine determinată și funcțională în „terenul de comunicare”.

Orișicare limbă de comunicare are la dispoziția sa un anumit set de norme ce includ și formarea cuvintelor care, la rândul lor, admit, în anumite condiții, structura silabică a limbii. Într-adevăr, dacă comparăm sistemul fonetic în diferite limbi, am putea evidenția deosebiri ce țin de principalitatea caracteristicii de prezentare a noțiunii de silabă.

Pentru a înțelege particularitățile de asimilare a limbii române de către studenții vietnamezi, este necesar să confruntăm noțiunea de formare a silabei în limba română cu cea din limba vietnameză. Astfel, pornind de la noțiunea de „silabă”, conform anumitor însușiri, ajungem la următoarele caracteristici:

1. Comun pentru limba română și limba vietnameză se consideră participarea elementului de silabă în formarea unei „unități lexicale”, iar „nucleul unei silabe” este, de fapt, un sunet vocal. Dacă pentru „nucleul unei silabe” în limba română contează mult silabele accentuate și cele neaccentuate, pentru „nucleul unei silabe” în limba vietnameză e actual procesul de stimulare a tonalității sunetului, care se pronunță în conformitate cu una din cele șase modalități de „tonalizare a sunetului” [3, p.15];

2. O prioritate de exprimare în limba română îl au „silabele deschise”, pe când în limba vietnameză sunt stricte „silabele acoperite”. În același timp, în limba vietnameză există reguli stricte cu referire la utilizarea elementului final într-o silabă: dacă în limba română în calitate de consoană finală pot fi până la 19 consoane – sunete, în limba vietnameză sunt numai 8 consoane – sunete sau elementul final îl poate forma chiar o triftong [2]. În limba română, finalitatea unei silabe o pot constitui câteva consoane, pe când în limba vietnameză doar o consoană.

3. Atât în limba română, cât și în limba vietnameză silabele, la început de cuvânt, sunt mai variate decât cele de la sfârșitul cuvântului: în silaba limbii române, înaintea uneia și aceleiași vocale pot apărea 37 de consoane – foneme, iar în silaba limbii vietnameze doar 20 de consoane (pe lungă aceasta, între aceste consoane și nucleul silabei este posibilă numai interpretarea vocalei care nu poate forma silaba). Dacă în limba română începutul silabei poate încadra, în același timp, 2-3-4 sunete – consoane, în silaba limbii vietnameze concentrarea consoanelor nu este posibilă.

4. Spre deosebire de sistemul fonetic al limbii române „cantitatea de silabe în limba vietnameză este fixată strict: sistemul fonetic al limbii vietnameze literare conține aproape 2.300 de silabe de diferite categorii” [2, p.11].

5. Silaba în limba vietnameză este mai „cuplată cu morfemul”: în limba română suprapunerea morfemului cu silaba este o excepție, în limba vietnameză însă a devenit o normă.

E necesar să menționăm că deosebirile indicate în punctele 2 și 5 sunt în raport de reciprocitate și interdependență. În opinia cercetătorilor de domeniu, evoluția silabei și a morfemelor în diferite limbi ale lumii este determinată de două tendințe: „tendința transparenței” și „tendința compactității” [1, p.19]. În limba vietnameză, predomină „tendința compactității” – morfemul, de regulă, este identic cu silaba (predomină silabele închise). În limba română, din contra, domină „tendința transparenței” – morfemul, de regulă, nu se închide cu silaba (predomină silabele deschise).

Componenta silabei în limba vietnameză poate fi clasificată conform elementelor sonore care pot determina particularitățile silabei. La aceste elemente sonore se referă următoarele sunete (dacă ținem cont de ordinea dislocării lor în silabe):

- silaba elementară care formează consoana inițială;
- vocala care nu formează silaba (vocala nesilabică) sau semivocala;
- vocala care formează silaba;
- elementul nesilabic (consoana finală).

Toate sunetele în silabă sunt situate în dependență de vocala care formează această silabă, respectând, cu strictețe, normele foneticii vietnameze. Înaintea vocalei care formează silaba pot fi: consoanele care formează silabele inițiale; semivocalele închise. După vocala care formează silaba pot fi prezente atât consoanele semivocale, cât și consoanele care formează silabele finale. Conform modalității de articulare, consoanele formând silabele finale alcătuiesc două grupe – grupa consoanelor oclusive care formează silabele finale și grupa consoanelor sonore care intră în componența silabelor finale. Pentru aceste grupe, este caracteristică „descărcarea fonetică redusă”.

Probleme de cercetare ale valorii de utilizare a silabelor au demonstrat că acele carențe descoperite în procesul de asimilare a limbii române de către studenții vietnamezi pot fi explicate prin faptul că aceștia studiază o limbă care are cu totul altă semnificație în comunicare. Pentru a depăși problemele de comunicare ale studenților vietnamezi, am putea propune unele metode de referință din acest domeniu:

➤ În procesul de asimilare a pronunției de către studentul străin, este necesar să ținem cont de particularitățile fonetice ale limbii materne și, îndeosebi, de particularitățile de formare a silabei.

➤ Pentru a obține o pronunțare corectă a sunetelor în limba română, este necesar, mai întâi de toate, să-l învățăm pe studentul străin să le perceapă corect.

➤ O deosebită atenție se va acorda acelor fenomene fonetice din limba română care sunt în contradicție cu legitățile fonetice ale limbii materne. De asemenea, o deosebită atenție merită să se acorde și silabelor care conțin câteva consoane, mai ales acelor silabe care combină mai multe consoane.

Referințe:

1. METEA, A. *Compendiu de limba română. Sistemul fonetic al limbii române*. Timișoara: Helicom, 1998.
2. ГЛЕБОВА, И.И., ВУ ДАНГ, Ам. *Начальный курс вьетнамского языка. Москва, 1965.*
3. НЦЕН КУАНГ, Хонг. *Проблема syllabемы как основной звуковой единицы языка и ее структура*. Москва, 1975.

VALORI MORFOSEMANTICE ALE PERFECTULUI SIMPLU ÎN ROMANELE LUI LIVIU REBREANU

Lilia ȚĂMBALĂ

Pentru orice vorbitor de limba română, o comunicare eficientă are la bază atât posedarea unui vocabular bogat și a unei instituții psihologice, cât și cunoașterea regulilor gramaticale ale corectitudinii formării și utilizării lor. În ajutor ne vin și operele scriitorilor naționali. Deseori apelăm la scrierile literare nu doar ca să ne delectăm cu subiectul captivant al narațiunii, cu armonia figurilor de stil, dar și să învățăm cum să vorbim și cum să scriem corect.

În viziunea oricărui consumator de literatură artistică, limbajul scriitorilor și poezilor notorii constituie un etalon de corectitudine, un model demn de urmat. Cu toate acestea, deseori chiar și cei mai mari maestri ai condeiului nu respectă cu strictețe instrucțiunile, normale gramaticale. Bineînțeles, este dreptul lor de autor, însă noi, specialiștii lingviști, cei care stăm de veghe la hotarul dintre corectitudine și incorectitudine, avem datoria sfântă să observăm orice deviere sau substituție a fenomenelor lingvistice.

În cele ce urmează, vom stăruia asupra exemplelor de utilizare a perfectului simplu în romanele lui Liviu Rebreanu. Scriitorul vine dintr-o zonă geografică a limbii române, unde perfectul simplu se utilizează pe larg, este „la acasă” – în Oltenia. Cunoaștem că aria perfectului simplu cuprinde Oltenia, Muntenia, Banatul, iar graiurile din această zonă abundă în cazuri de utilizarea perfectului simplu atât cu sensul lui de bază, cât și cu valoarea de perfect compus, un perfect, mai-mult-ca-perfectul sau prezent istoric. Acest fenomen se remarcă și în stilul lui Liviu Rebreanu.

Gramatica academică a limbii române susține că perfectul simplu indică o acțiune trecută și terminată, care nu are legătură cu momentul vorbirii. În același timp, aici se menționează că verbul la perfectul simplu, de cele mai dese ori, indică o acțiune de scurtă durată. Limbajul popular din zonele susmenționate demonstrează exact contrariul – perfectul simplu indică o acțiune trecută și terminată, care a avut loc în decurs de 24 de ore până la momentul vorbirii.

Aceste două reguli contradictorii, la prima vedere, au servit drept piatră de temelie pentru analiza exemplelor de perfect simplu în romanele lui Liviu Rebreanu.

Deseori perfectul simplu este utilizat în loc de perfect compus, de exemplu: „Apoi când s-a pus pacea și m-am eliberat, de-am mers acasă, aflai pe nevastă-mea cu un copilaș în brațe – îl făcuse cu un neamț „de fusese în sat la comandă” (*Ciuleandra*).

Alteori, perfectul compus este utilizat cu valoare de perfect simplu:

„Ezită o secundă. În ochii medicului întâlnești o indiferență deconcentrată. Apoi continuă totuși cu voce albă: – pentru că am sugrumat pe nevastă-mea” (*Ciuleandra*).

„Regula celor 24 de ore” este prezentă în numeroase cazuri, cum ar fi: „Se auzi un glas bucuros și pizmaș: – Luași toporul, Toderiță? Nu cumva porniși tocmai acum la pădure după uscături?! (*Răscoala*).

Prezintă interes cazurile când perfectul simplu indică o succesiune de acțiuni, bunăoară:

„Rostogolindu-se în uliță, cei doi se descleștară. Ion se repezi la gardul cârciumarului, smulse un par și, mai înainte să-l poată opri cineva, croi pe George peste spinare, însă acesta căzu grămadă, glumind prelung:

– Văleu! M-a omorât tâlharul! (*Ion*).

Uneori verbul la imperfect poate avea valoare de perfect simplu, de exemplu:

„Puiu se pomeni singur, în același loc, fără a fi rostit o vorbă. Mai stătu un timp așa, apoi își puse mașinal paltonul și pălăria în cuier și începu să se plimbe prin odaie. Se simtea atât de frânt, ca și când toată ziua ar fi tăiat lemne.” (*Ciuleandra*).

Analizând limbajul romanelor rembriene, se observă, pe alocuri, necesitatea respectării unei concordanțe a timpurilor verbale, importanța utilizării adecvate din punct de vedere semantic, a formelor gramaticale, care ar duce la corectitudinea exprimării. În același timp, anume vorba vie a personajelor lui Rebreanu, limbajul lor plin de coloratură, de autenticitate și nonșalanță ne fascinează și ne captează atenția, chiar dacă uneori nu merge în pas cu cerințele *Gramaticii academice*.

ERORI DE EXPRIMARE GENERATE DE BILINGVISMUL ROMÂN-RUS

Raisa GALBEN

Este bine-cunoscut faptul că popoarele au contactat și contactează în permanență în virtutea anumitor factori extralingvistici: amestec de populație, conviețuire pe același teritoriu, relații culturale, economice, politice etc. Acest contact se realizează numai prin intermediul limbilor. S-a demonstrat că nu există limbă izolată, ferită de diferite influențe. Nu în zadar prof. André Martinet afirma că „limbile nu se dezvoltă sub un capac de sticlă”, că influențele constituie unul din factorii importanți ai evoluției și creșterii idiomului.

Două sau mai multe limbi pot fi considerate în contact, dacă sunt folosite alternativ de aceleași persoane. Contactul dintre limbi are ca urmare *interferența*, influența reciprocă a limbilor – în anumite condiții și cu anumite grade de intensitate. Rezultatele pot fi cele mai variate: de la preluarea completă a uneia dintre limbi (în caz de amestec de populație) până la câteva elemente de influență foarte slabă – aceștia sunt polii între care se află o serie întreagă de trepte intermediare.

A poseda, pe lângă limba maternă, una sau chiar două limbi străine de circulație largă, este un mare avantaj. Astfel, bilingvismul este, în esența sa, un fenomen pozitiv. De obicei, se consideră bilingvă persoana care posedă două limbi atât de bine, încât poate trece fără dificultăți de la o limbă la alta, vorbindu-le în mod curent. Un asemenea individ este considerat bilingv *total* (perfect/ideal). Majoritatea vorbitorilor însă se dovedesc a fi bilingvi *parțiali* (neperfecți), căci cunosc doar aproximativ o a doua limbă. Astfel, fenomenul *bilingvismului* (numit de unii *dualism lingvistic*) ca formă a contactului dintre limbi, este generat de capacitatea unui individ sau a unei populații de a utiliza în comunicare două sisteme lingvistice diferite. S-a demonstrat că este practic imposibil ca vorbitorul să nu interfereze cele două sisteme lingvistice pe care le cunoaște. Drept urmare, un bilingv se va îndepărta, mai mult sau mai puțin, de normele unei limbi sub influența celei de a doua. Vorbitorii învață să folosească elementul „intrus” (cuvânt, construcție etc.), pentru că l-au auzit unii de la alții. De cele mai multe ori, aceștia nici nu-și dau seama că astfel se îndepărtează de la normele limbii proprii.

În prezent, când Republica Moldova, și-a redobândit independența, s-ar părea că problema politicii lingvistice, în general, este rezolvată. Realitatea însă este alta. Deși limba română, ca limbă oficială decretată, și-a lărgit funcțiile sociale, câștigă tot mai mult teren în rândul vorbitorilor, *de facto* situația glotopolitică mai rămâne a fi tensionată. Principala cauză a acestei stări de lucruri este nerespectarea Legislației lingvistice. Spre regret, limba de stat nici până azi nu a devenit limbă de comunicare interetnică. Această funcție

continuă s-o îndeplinească limba rusă. Astfel, este încălcat statutul de limbă oficială a limbii române.

În cazul în care se cercetează aspectul lingvistic al bilingvismului, acesta este analizat prin prisma contactelor dintre limbi, adică prin prisma interferenței, fenomen care își găsește reflectarea în vorbirea persoanelor bilingve. Interferența poate să se manifeste la nivelul subsistemului fonologic, semantic, lexical și chiar gramatical. O problemă care preocupă pe cercetători este determinarea direcției influenței: care limbă o influențează pe care?

În condițiile Republicii Moldova întâlnim două forme de bilingvism: a) *național-rus*, când băștinașii, în afară de limba lor maternă, româna, utilizează în mod curent limba rusă; b) *rus-național* (rus-român), când alolingvii utilizează în comunicare limba română. În procesul de comunicare, vorbitorul se bazează pe competențele și performanțele sale din prima limbă, competențe pe care le adaptează sau le răspândește și asupra limbii a doua. Influențe mai subtile sau chiar periclitarea unor abilități de comunicare se manifestă de la a doua limbă asupra limbii materne. În cadrul gramaticii, influențele nu sunt prea mari și, practic, orice vorbitor nativ de limbă română nu încalcă în mod flagrant sistemul gramatical al limbii.

Influența rusească asupra limbii române vorbite în Basarabia este vadită și în pronunție, și în lexic, și în gramatică, împiedicând astfel vorbitorii bilingvi a se încadra în rigorile limbajului-standard. În cele ce urmează, ne vom opri la câteva cazuri de abateri de la norma literară, considerate a fi niște consecințe ale bilingvismului român-rus.

I. Accentuarea incorectă a unor cuvinte. E vorba despre unele lexeme asemănătoare prin corpul fonetic cu echivalentele lor semantice din limba rusă. Vorbitorii, din neatenție, dar de cele mai multe ori din ignoranță, le accentuează după modelul rusesc: *autōbuz* (corect: autobūs), *trolēibus* (corect: troleibūz), *trāctor* (corect: tractōr), *diplōmă* (corect: dīplomă), *pricīnă* (corect: pīrcină), *compozītor* (corect: compozitōr), *cōncurs* (corect: concūrs) etc.

II. Sensuri deplasate/calchieri semantice: accepții greșite ale unor lexeme, utilizate în română cu sensul din limba rusă, cu alte cuvinte, atribuirea de semnificații străine unor elemente din vocabularul românesc: *a citi* lecții (corect: a preda), *a da* întrebări (corect: a pune/a adresa), *a da* o dare de seamă (corect: a prezenta/a face), *a primi* o lege (corect: a adopta), *a primi* (pe cineva) *la lucru* (corect: a angaja/a încadra/a primi în serviciu), *nu s-a primit* (ceva) (corect: a ieși/a reuși), magazin *de firmă* (corect: specializat), *a reclama* un produs (corect: a face reclamă/publicitate), *merge vorba* (corect: este vorba).

III. Calchiera greșită a verbelor reflexive. Există în limba română o categorie de verbe nepronominale cu echivalente reflexive în limba rusă. Din această cauză, unii vorbitori tind să utilizeze și în limba română forma pronominală. De exemplu: *a se isprăvi cu lucrul* (corect: a isprăvi/a termina/a duce

la bun sfârșit lucrul), *a se greși* (corect: a greși), *a se învăța* la Universitate (corect: a învăța), *a se râde* (corect: a râde), *a se strădui* (corect: a se strădui/a-și da silința), *a se hotărî* la ceva (corect: a se decide/a hotărî să facă ceva).

IV. Calchierea structurilor prefixale. Unele verbe cu structuri prefixale în limba rusă prezintă dificultăți la traducerea lor în limba română. De exemplu: *necătând* < din rus.: несмотря (corect: cu toate că/în pofida faptului/deși), *a fi cointerestat de ceva* < din rus.: заинтересовать (corect: a fi interesat de/a manifesta interes pentru), *a impune* < din rus.: заставить (corect: a pune/a obliga/a soma/a forța/a constrânge), *a retrăi* < din rus.: переживать (corect: a suferi/a îndura/a se zbuciuma/ a avea emoții/a-și face griji), *a reieși* din cele relatate (corect: a se baza pe/a ține cont/seama de).

V. Nerespectarea recțiunii verbale. O greșeală evidentă în exprimarea bilingvilor este imitarea recțiunii verbale din limba rusă. Se constată că alegerea regimului verbal e cu mult mai dificilă pentru cei ce sunt influențați de structurile rusești. Astfel, verbele și locuțiunile de tipul: *a conduce*, *a coordona*, *a se dezice*, *a se îndrăgosti*, *a învinui*, *a manipula*, *a se ocupa*, *a risca*, *a refuza* etc. se folosesc în limba română cu un regim inadecvat. Deseori se utilizează structuri incorecte de tipul: *mi-am spălat dinții*, *mi-am spălat mâinile*, în loc de: *m-am spălat pe dinți*, *m-am spălat pe mâini*; *conduce cu țara*, în loc de *conduce țara*.

VI. Traducerea inadecvată a unor structuri frazeologice de tipul *a pleca după ruble lungi* (за длинным рублём), *a privi de pe clopotnița sa* (смотреть со своей колокольни), *n-a dat cu fața în glod* (не ударил лицом в грязь), *nici carne*, *nici pește* (ни рыба, ни мясо).

VII. Utilizarea incorectă a unor prepoziții. *A plecat după hotare* (corect: peste), *lucrează la Italia* (corect: în), *este îndrăgostit în Maria* (corect: de), *vorbește pe telefon* (corect: la).

În încheiere, constatăm cu regret că, la ora actuală, în Republica Moldova politicii lingvistice nu i se acordă atenția cuvenită din partea statului. Limba rusă continuă să dețină toate drepturile și privilegiile, în detrimentul limbii oficiale.

Politica lingvistică nu poate anihila concurența dintre limbi, dar poate s-o diminua prin acțiuni de contrabalansare. Situația de declin creată poate fi redresată prin eforturi comune ale societății în promovarea limbii naționale. Societatea civică este cea căreia îi revine rolul important în promovarea funcționării unei limbi. În cazul în care există concurență între limbi la nivel statal, putem afirma că limba națională se află în pericol dublu, fiindcă există concurența lingvistică externă. Dar cel mai mare pericol îl constituie influențele interne, deoarece pe teritoriul Republicii Moldova sunt vorbite câteva limbi: româna, rusa, ucrainiana, găgăuza și bulgara. E nevoie să milităm cu mai multă insistență pentru drepturile noastre inalienabile la identitatea glotică și etnică, la limba noastră cea română.

FLUCTUAȚII ÎN UTILIZAREA TERMINOLOGIEI GRAMATICALE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Elena LEAH

Terminologia lingvistică, în general, și cea gramaticală, în special, e un domeniu mai conservator, dacă o comparăm cu terminologia din alte domenii. Terminologia lingvistică românească se supune celor două procese simultane, dar contradictorii: de schimbare și de blocare a modalității prin forța tradiției. După cum constată cercetătoarea Gabriela Pană-Dindelegan: „Situația caracterizează orice terminologie științifică actuală, dar, în cazul terminologiei lingvistice, dobândește o relevanță specială, căci, spre deosebire de alte terminologii (a informaticii, de exemplu), tradiția terminologică în lingvistica românească este foarte puternică și ca durată de existență, și ca prestigiu al ei” [1, p.83]. Dacă examinăm cu atenție lucrările de specialitate din ultimul deceniu (o perioadă scurtă pentru știința limbii), observăm o invazie de termeni noi, ca dovadă a încercării de racordare la știința lingvistică actuală. Aceștia însă vin și cu unele riscuri: neadaptarea lor la specificul limbii române, confundarea cu alți termeni pe baza asocierii cu cei consacrați deja, dar și utilizarea nesigură, defectuoasă de către vorbitori și chiar de către specialiști. Una dintre cauze ar fi, conform acad. Al.Graur: „Explicația este că și specialiștii în diverse domenii creează termeni eronați, pentru că le lipsește pregătirea lingvistică. Vocabularul profesional, în diversele ramuri ale științei, este din ce în ce mai mult format de la rădăcini latinești, dar latina este din ce în ce mai puțin cunoscută” [2, p.17]. În *Dicționar al greșelilor de limbă* întâlnim, pe lângă alte lexeme și unii termeni. Iată câțiva dintre ei: *cauzal-cazual*: primul derivă de la cauză și înseamnă „privitor la cauze”, iar al doilea derivă de la „caz” și înseamnă „întâmplător” sau „privitor la cazul gramatical” [2, p.35-36]; *feminin*, nu *femenin* (nu e format în românește de la *femeie*, care provine de la lat. *Familia*, ci în latinește, sub forma *femininus*, derivat de la *femina – femeie*) [2, p.59]; *genitiv* nu *genetiv* (în conformitate cu originalul *genitivus* și cu fr. *généatif*) [2, p.64]; *plurale tantum* (cuvinte latinești care înseamnă „doar plural”) se spune despre un substantiv care nu e folosit decât la plural. În latinește, pluralul lui *plurale* este *pluralia*, astfel că se vorbește de substantive *pluralia tantum*. În mod greșit însă se spune adesea în românește, la singular, un *pluralia tantum* [2, p.93].

Fluctuații pot apărea și în procesul de însușire a terminologiei gramaticale de către elevi. Angelica Rusu, autoarea monografiei *Predarea verbului în gimnaziu* afirmă: „Uneori se confundă *predicatul nominal* cu *predicatul verbal* exprimat prin verb la diateza pasivă. Dacă nu se ajunge chiar la confundarea acestor noțiuni gramaticale, se observă frecvent o anume ezitare în răspunsurile elevilor. Confuzia își are, desigur, originea în asemănarea formală dintre

elementele aflate în discuție, în măsura în care atât predicatul nominal, cât și cel verbal exprimat prin verb participial la diateza pasivă au în alcătuirea lor verbul *a fi*” [3, p.17].

Alteori, în manuale, întâlnim situații de echivoc prin prezentarea unui inventar terminologic prea încărcat sau, din contra, insuficient. Spre exemplu definiția: Legătura propozițiilor în cadrul frazei se realizează preponderent prin *joncțiune* (conjunții, locuțiuni conjuncționale, pronume și adverbe relative) sau prin *juxtapunere* [4, p.50]. Din aceasta, probabil, puțini elevi vor cunoaște termenul *juxtapunere*, deoarece nu este definit. Doar într-un dicționar de termeni lingvistici vom găsi definiția: *juxtapunere* – tip de realizare a relațiilor sintactice prin simpla alăturare, fără a recurge la mijloace speciale de legare [4, p.103], dar, credem, și mai puțini elevi vor apela la acesta. Un alt exemplu: *predicatul verbal* și *predicatul nominal* [4, p.84], care „se bucură” de următoarea definiție: *predicatul verbal* răspunde la întrebarea *ce face* (subiectul)?, iar *predicatul nominal* răspunde la întrebarea *cum este?*, *cine/ce este?* (subiectul)?. Într-un alt manual se definesc termeni pe care îi găsim doar în cele mai înguste dicționare de terminologie lingvistică: *expansiunea* este înlocuirea unei părți de propoziție printr-o propoziție subordonată echivalentă, iar *contragerea* reprezintă transformarea unei propoziții subordonate în parte de propoziție [5, p.183].

O altă cauză ar fi că lucrările de specialitate, precum: dicționare, monografii sau manuale școlare, prezintă uneori termenii cu variante lexicale, grafice sau prin sinonime. Acest fapt generează destule confuzii în terminologie. Câteva exemple: În *Mic dicționar de termeni lingvistici* termenii *conectiv* și *conector* nu sunt definiți, ci doar se specifică „vezi *Element de relație*” [6, p.53], la fel se procedează și cu termenul *element joncțional* [6, p.80]. Considerăm că atâtia termeni pentru o singură noțiune sunt redundanți, greu de reținut și produc confuzii. În *Gramatica academică* [7] față de *Dicționarul de științe ale limbajului* [8], de asemenea, observăm fluctuații de termeni: *apozem* – *marcă apozitivă*; *conectiv* – *conector*; *emițător* – *locutor*; *grilă* – *schemă*; *inacuzativ* – *ergativ*; *interlocutor* – *alocutor*; *parataxă* – *juxtapunere*; *receptor* – *alocutor* [7, 2 et al.]. O parte dintre acești termeni au și subintrări (de exemplu, termenul *domeniu* ~ *al predicăției*, ~ *al comparației*, ~ *de discurs*, ~ *de referință*, ~ *de cuantificare*, ~ *semantic*, ~ *temporal*). Pentru alți termeni, există în DSL variante lexicale sau grafice: (GALR) *concatenare* – (DSL) *concatenație*; (GALR) *instrument* – (DSL) *instrumental*; (GALR) *proformă* – (DSL) *pro-formă*.

În concluzie, reiterăm importanța unei poziții ferme a specialiștilor în terminologie, dar și cunoașterea limbajului specializat de către elevi, profesori, filologi pentru a evita fluctuațiile și ezitățile în utilizarea terminologiei gramaticale.

Referințe:

1. PANĂ-DINDELEGAN, G. Terminologia lingvistică actuală, între tradiție și inovație. În: *Probleme actuale de lingvistică românească*. Chișinău: CEP USM, 2000, p.82-97.
2. GRAUR, Al., acad., *Dicționar al greșelilor de limbă*. Ed. îngrijită de conf. univ. dr. Liviu GROZA. București: Humanitas, 2012. ISBN 978-973-50-3539-6.
3. RUSU, A. *Predarea verbului în gimnaziu*. Bacău: Rovimed Publishers, 2010. ISBN 978-973-7719-12-6.
4. CARTALEANU, T., CIOBANU M., COSOVAN O. *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a VIII-a. Chișinău: Știința, 2008. ISBN 978-9975-67-346-4.
5. GRAMA-TOMIȚĂ, A., NICOLAESCU-ONOFREI, L., STATE, L., ONOFREI D. *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a IX-a. Chișinău: Cartier, 2010. ISBN 978-9975-79-639-2.
6. BĂRBUȚĂ, I., CONSTANTINOVICI, E., HANGANU, A., *Mic dicționar de termeni lingvistici*. Chișinău: Editura Academiei de Științe, 2008. ISBN 978-9975-66-072-3.
7. ACADEMIA ROMÂNĂ, INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL.ROSETTI”, *Gramatica limbii române*. Vol.I. *Cuvântul*. Vol.II. *Enunțul*. București: Editura Academiei Române, 2005. ISBN 978-973-27-1305-4.
8. BIDU-VRÂNCEANU, A., CĂLĂRAȘU, C., IONESCU-RUXĂNDIOIU, L., MANCAȘ, M., PANĂ-DINDELEGAN, G. *Dicționarul de Științe ale limbii*. București: Editura Științifică, 1997. ISBN 973-44-0229-3.

ASPECTE ALE MODALITĂȚII IREALE LA NIVEL GRAMATICAL

Emilia OGLINDĂ

În studiile de specialitate, sunt evidențiați doi „poli” în sfera semantică a modalității – atitudinea emițătorului față de conținutul relatat, față o anumită situație (evaluarea acesteia) și raportul dintre situația în cauză și realitate/irealitate. Abordarea amplă a categoriei vizate impune identificarea și trierea valorilor modale în plan intra- și interlingvistic, descrierea lor minuțioasă în variate contexte.

În diverse idiomuri, modalitatea irealității dispune de multiple mărci de redare. În principiu, conceptul de „*irealitate*” semnifică ceea ce nu este actualizat în momentul de față, *imaginarul*, ceea ce denotă raportul dintre modurile „irealității” în limba română (de ex., prezumtivul, condițional-optativul), timpurile acestora etc. [1, p.103]. Irealitatea denotă o acțiune nerealizată sau potențială, considerată drept dorită, ipotetică [2, p.371-383] și reprezintă un câmp funcțional-semantic, ce cuprinde, alături de modurile nominalizate, variate verbe modale, verbe ce cogitândi, cuvinte incidente etc.

Prezumtivul, un mod eminent al ipotezelor, „acordă acțiunii verbale diverse nuanțe modale, toate în relație semantică strânsă cu valoarea fundamentală de mod al *presupunerii*” [3, p.253]. În felul acesta, atestăm multiple semnificații ale prezumtivului prezent și perfect:

- *presupunerea, ipoteza:*

„Or fi bănuț ei ceva și dau acum vina pe mine” (G.Călinescu); „Atunci va fi căzută din nouri în casa lui jupân Iațco? zise Ionuț” (M.Sadoveanu); „Vor fi fiind și alții, dar nu cutează să vie într-această singurătate, unde stăpânește bătrânul.” (M.Sadoveanu);

- *nedumerirea:*

„Ce e cu ăștia? se întrebă Guica trăsniță de întoarcerea aceasta a celor doi. De ce *n-o fi plecat?*” (M. Preda); „De ce *s-or fi făcut* așa de triste poveștile noastre?” (V. Eftimiu);

- *detașarea de cele afirmate:*

„Apoi *o fi uitat* băbuța pe unde a umblat, pe unde n-a umblat ...” (I. Druță); „Se spune că *ar fi având* o buruiană și *ar fi învățat* pe prisăcarii săi un descântec...” (M.Sadoveanu);

- *dubiul:*

„*O fi trebuind*, mormăi Birică-tatăl sorbind încet din strachina cu verdețuri...” (M.Preda); „Copila a ridicat capul și l-a privit, cu o umbră de frică. Ghici ce-*o fi venind* asupra ei – o dragoste veche, o despărțire nouă.” (I.Druță);

- *nesiguranța:*

„Nu știi ce Dumnezeu *o fi având*...” (G. Călinescu);

- *bănuiala*:

„Și la ce va fi *cugetând* așa de mult și de ce va fi *grăind* așa de încet cu alții acel cneaz subțiratic...” (M. Sadoveanu);

- *indignarea, nedumerirea*:

„Uitați-vă la acesta! *Ce-o mai fi așteptând?! Ce mai aștepți, Achime?*” (M. Preda); „*Oi fi știind* eu carte ... dar uite, că-mi pierd banii din cauza dumatăle...” (C. Petrescu).

Una din definițiile condiționalul-optativului, menit a exprima posibilitatea condiționată sau dorită, evidențiază trei sensuri de bază ale acestuia: de condițional, de optativ și de potențial, care „concretizează felul în care se realizează acțiunea și condițiile trecerii ei din sfera posibilului în cea a realului sau a irealului” [4, p.152].

Semnificația de *ireal* este dezvoltată pregnant în frazele cu subordonate comparative de inegalitate, ce inserează conectorii *ca și cum*, *ca și când*, *de parcă*: „Căpitanul zâmbi, *ca și când* răspunsul i *s-ar fi părut* ridicol și zise cu glas blajin ...” (L.Rebreanu); „Am pierdut pe Dumnezeu”, îi fulgeră prin minte, închizând ochii cu frică, *parcă* astfel *ar fi vrut să împiedice* ruina” (L.Rebreanu). În ambianțe similare, sunt întrebuițate sinonimele funcționale ale modului vizat – imperfectul indicativ, conjunctivul ș.a.: „Alături de iarba deasă care *parcă plesnea* de verde ce era, chipul vânăt al flăcăului semăna ciudat cu pământul.” (M. Preda); „Alături de el, Din Vasilescu tresări din nou și se strânse *parcă să-i facă* și mai mult loc.” (M. Preda).

Valoarea *ireală* este lesne de sesizat în fraze ce includ subordonate concessive, introduse cu ajutorul jonctivelor *oricât*, *oricâtă*, *chiar dacă*, *orice*, *cum*, *cât de*, *chiar de* ș.a.: „*Chiar de-ar fi vrut să se mai ascundă*, *n-ar mai fi avut timp*.” (M.Preda); „... *orice s-ar întâmpla*, tu *rămâi* prietenul meu adevărat.” (G.Călinescu). În următoarele exemple condițional-optativului i se atribuie sensul de prezumtiv: „Dascălul nostru Pamfil zice că acest harmasar *ar fi năzdrăvan*.” (M.Sadoveanu); „*Poate nu s-ar mai fi amestecat* atâta nici în trebile moșiei. La urma urmei, *ar fi plecat* de tot.” (V.Eftimiu).

În lipsa unor criterii distincte de determinare a modalității irealității, ale cărei limite tranșante nu au fost, deocamdată, stabilite, este important ca problema dată să se examineze din perspectiva comunicării. Or, modalitatea are rolul de a dezvoltăi pregnant coordonatele fundamentale ale situației comunicative și, în ultimă instanță, conturează și asigură coeziunea dintre multiple structuri ce formează enunțul.

O analiză amplă a categoriei în discuție ne va ajuta să demonstrăm rolul ei în structura enunțului. O atare tălmăcire a modalității irealității va permite să indicăm câteva premise:

- Modalitatea irealității reprezintă un câmp funcțional-semantic al cărui centru îl constituie modurile și timpurile verbului, în special, cele circumscrise domeniului incertitudinii și al irealității.

• Dată fiind interdependența modalității și a predicativității, sunt relevante anturajul sintactic și schema structurală a enunțului/propoziției la exprimarea modalității în discuție.

Ținând cont de cele semnalate, considerăm modalitatea irealității drept o categorie polifuncțională, ce se pretează examinării în baza criteriilor comunicativ și semantic. Cele relatate *supra* relevă câteva aspecte ale modalității irealității, ce constituie un interesant domeniu de investigație.

Referințe:

- 1.POPESCU, M. Exprimarea potențialului și a irealului în limba română veche, modernă și contemporană (subordonatele complete și atributive). În: *Analele Univ. din Craiova. Seria Științe filologice. Lingvistică*. Anul XXX, nr.1-2, 2008, p.103-111.
- 1.POPESCU, M.C. Structuri implicite de actualizare a potențialului în limba română veche. În: *Studii și cercetări lingvistice*. București, 2007, nr.2, LVIII, p.371-383.
- 2.IRIMIA, D. *Gramatica limbii române. Morfologie. Sintaxă*. Iași, 1997.
- 3.BĂRBUȚĂ, I., CICALA, A., CONSTANTINOVICI, E., COTELNIC, T., DĂRUL, A. *Gramatica uzuală a limbii române*. Coord.: T.COTELNIC. Red. resp.: M.AVRAM, S.BEREJAN. Chișinău: Litera, 2000.

Surse beletristice:

- 1.CĂLINESCU, G. *Enigma Otiliei*. București, 2000.
- 2.DRUȚĂ, I. *Piept la piept*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1964.
- 3.EFTIMIU, V. *Romane*. București: Cartea românească, 1989.
- 4.PETRESCU, C. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. Chișinău: Hyperion, 1991.
- 5.PREDA, M. *Moromeții*. Vol.1. București: Editura 100 + 1 GRAMAR, 1995.
6. ANU, L. *Pădurea spânzuraților*. București, 1972. REBRE
- 7.SADOVEANU, M. *Frații Jderi*. Vol. 1. București: Minerva, 1981.

EXTENSIUNEA SEMANTICĂ A NUMELUI *ADAM* DIN EXPRESIILE BIBLICE

Adela MANOLII

Numele *Adam* are mai multe valori semantice, fapt explicabil prin încercarea fiecărui popor de a da semnificație proprie acestui nume. Astfel, de exemplu, în *Geneză* (Vechiul Testament) ebraicul *adhamah*, substantiv comun, se utilizează cu semnificația de „sol, pământ”, iar numele propriu *Adam* înseamnă „cel născut din pământ”, alte surse oferind semnificația de „om, bărbat”.

Este cunoscută legenda biblică conform căreia Eva încalcă porunca Domnului și gustă dintr-un măr mare și frumos, oferit de diavolul prefăcut în șarpe. Văzând cât este de gustos, Eva a decis să-i dea și lui Adam, dar pentru că acesta tocmai dormea, i-a stors puțin suc în gură. Adam se trezește și, când vede că a gustat din fructul oprit, se strânge imediat cu mâinile de gât pentru a nu înghiți. Astfel și-a făcut o umflătură la gât. Conform altei versiuni, Eva i-a dat lui Adam să guste din măr, dar în timp ce acesta înghițea, Dumnezeu i-a strigat cu voce cutremurătoare din ceruri, fiind indignat de faptul că nu i-a ascultat porunca. Adam s-a speriat și mărul i s-a oprit în gât.

Leibniz [1] afirmă că anticii numeau păcatul lui Adam drept *felix culpa*, adică greșeală care a provocat actul cel mai nobil cu putință, citând tezele Sfântului Augustin, care sublinia, în repetate rânduri, că Dumnezeu a permis răul doar pentru a produce un bine cât mai mare și ale Sfântului Toma [2], care arată că permiterea răului este spre binele universului.

Așadar, expresia *mărul lui Adam* este echivalentă cu expresiile *fructul oprit* sau *fructul interzis*. Această expresie se mai utilizează și pentru a denumi proeminența mică, semicirculară a cartilajului tiroid al laringelui. El se ridică și se coboară la înghițire, având funcția de protejare a laringelui. Conform tradiției din popor, mărul lui Adam l-ar avea doar bărbații. Se știe însă că acest cartilaj se atestă și la femei, doar că la bărbați el iese în evidență din cauza corzilor vocale care sunt mai largi. Această proeminență a gâtului în popor se mai numește și *nodul gâtului*. Se zice că femeile pot considera mărul lui Adam ca pe un aliat, pentru că acesta devine zglobiu, atunci când bărbații mănâncă, dar și când sunt nervoși sau mint.

Ex.: *În acest gât firav, mărul lui Adam făcea mișcări convulsive, ca o fință cu viață proprie.* (M.Sadoveanu, *Opere*, vol. XI)

Ex.: *Buzele groase ale lui Traian albiseră și mărul lui Adam i se urca și cobora spasmodic.* (T.Popovici, *Setea*)

În *Biblie*, de fapt, nu este specificată specia *pomului cunoașterii binelui și răului*, de aceea, în contradicție cu varianta mărului acceptată unanim de

creștinii europeni, se vehiculează și ideea că Adam și Eva ar fi gustat nu măr (în Orient nu creșteau mere în acea perioadă), ci smochine, argument fiind faptul că Adam și Eva și-au înfășurat goliciunea în frunze de smochin. Cu toate acestea, mărul a rămas fructul preferat în mitologie (*mărul discordiei*), în artă și în mentalitatea oamenilor, cu aluzii la păcatul trupesc: ... *Iar ale Evei fiice dau buzna în livadă / din merele oprite să facă marmeladă* (G.Topârceanu).

În folclorul slavo-bizantin, armean, român și siriac Adam a fost creat din piatră, soare, vânt, rouă sau argilă, din apă de mare și din spirit sfânt. Legenda numelui lui Adam este inclusă în rugăciunile pentru nuntă, în motivul „iertări”.

Pornind de la legenda biblică, Adam este cel care păcătuiește, omul pregătit parcă să cadă în ispită, să greșească. Numele comun *adam* este folosit în *Biblie*, avându-se în vedere „omul, ființa umană”, dar și ca nume colectiv, având în vedere tot „neamul omenesc”.

Numele Adam se atestă și în alte expresii românești, cum ar fi locuțiunea muntenească *de când cu moș Adam* (pentru a desemna vechimea), care corespunde locuțiunii moldovenești *de la Adam Babadam*, scrisă și prin cratimă *de la Adam-Babadam* (din moși strămoși, de modă veche etc.) [dex online]: *Ș-apoi, huștiuliuc! Și eu în știoalnă. De-a cufundul, să prind pe dracul de-un picior, căci așa ne era obiceiul să facem la scăldat, de pe când Adam-Babadam.* (I.Creangă, *Amintiri din copilărie*). Menționăm că expresia *de la Adam Babadam*, precum și variantele acesteia, se atestă și în ziare, blogspoturi, articole etc.: *O ia Jenică pe departe, de la Adam-Babadam, despre genuri literare, se trag din Biblie, o sucește prin alegorii, pilde, fabule, o răsucește la Esop, dă-i cu Alecsandri, Negruzzi și, stop! La Alexandrescu, cel mai mare fabulist român.* (Ch.C. Cristea, *Crochiuri pentru un portret II*).

Expresia *de la Adam și Eva* (*Eva* fiind numele primei femei, are semnificația de „mamă a celor vii”), de asemenea, are sensul „de demult, din vechime, din moși strămoși, de modă veche etc.”, fiind folosită uneori și cu sens ironic la adresa aceluia care, expunând sau povestind ceva, o iau de la un început prea îndepărtat și care nu prea are legătură cu tema pusă în discuție. Este firesc să se fi creat expresii care să includă ambele personaje biblice, doar nu în zadar Adam și Eva constituie punctul de plecare pentru antropologie, care este, de fapt, doctrina firii omenești. Uneori se folosește doar prima parte a expresiei, adică *de la Adam*, având exact aceeași semnificație: ... *din pricina ta s-a prăpădit atâta amar de lume, de la Adam și până astăzi. Pașol na turbinca, vidma!* (I.Creangă, *Ivan Turbincă*).

În limba română, se cunosc și expresiile *cosumul lui Adam* sau *costumul Evei*, ambele semnificând „nuditate, goliciune”, precum și *coasta lui Adam*, prin care se are în vedere că femeia trebuie să stea întotdeauna alături de bărbat pentru a se completa unul pe celălalt (*Eva*, fiind creată din coasta lui

Adam, este luată, de fapt, din ceea ce este mai scump, din viața bărbatului său, fapt pentru care devine ea însăși „dătătoare de viață”).

Personajele biblice Adam și Eva, precum și legenda creării bărbatului și a femeii din coasta acestuia, i-au inspirat pe mai mulți scriitori, deseori devenind chiar titlurile unor lucrări. Astfel, L.Rebreanu scriind chiar un roman de dragoste, pe care l-a intitulat *Adam și Eva*, referindu-se la protagoniștii cuplului arhetipal, care se caută și se reîntregesc de abia în a șaptea treaptă istorică a evoluției pământești. T.Arghezi, în poezia *Adam și Eva*, dezvăluie tainica atotprezență a lui Dumnezeu care veghează neîncetat (*Nu se așteptau că Domnul vede tot / că ochiul lui deschis, într-adevăr, / și depărtările le vede în răspăr*), explicând căderea celor doi în păcatul neascultării (*Nici nu-nghițiseră o-mbucătură / C-au fost și prinși cu ea în gură*).

Numele propriu *Adam* stă la baza mai multor cuvinte comune: *adamic* (referitor la Adam), *adamism* (doctrină gnostică din primele veacuri ale creștinismului, ai cărei adepți, pentru a recâștiga puritatea originală, umblau goi, proclamând reînțoarcerea la condițiile de viață ale lui Adam [dex online]), *adamit/adamită* (adept/adeptă al/a adamismului), verbul reflexiv *a se adami*, adică „a se îmbăta”.

Așadar, menționăm că numele *Adam* se atestă într-un șir de expresii biblice românești și, supunându-se procesului firesc de extensiune semantică, contribuie la îmbogățirea lexicului limbii române.

Referințe:

- 1.LEIBNIZ, G.W. *Theodicy*. (versiune electronică)
- 2.CHENU, M.D. *Toma d'Aquino și teologia*. Trad. Elena I. BURLACU. București: Univers Enciclopedic, 1998.
- 3.Dex online.

Surse:

- 1.CHIRU, Cătălin Cristea. Crochiuri pentru un portret II. În: *Târgoviștea Literară*, vineri, 1 martie, 2013, anul II, nr. 1.
- 2.CREANGĂ, Ion. Amintiri din copilărie. În: *Opere*. Chișinău, 1972.
- 3.CREANGĂ, Ion. Ivan Turbincă. În: *Opere*. Chișinău, 1972.
- 4.SADOVEANU, Mihail. *Opere*. Vol.I-XVIII. București: Editura de stat pentru literatură și artă, 1954-1959.
- 5.POPOVICI, Titus. *Setea*: Roman. București: Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.

ELEMENTE JUSTIȚIARE ÎN TEXTUL BIBLIC

Eugenia DODON

Se știe că *Biblia*, tradusă în mai multe limbi, este o capodoperă a literaturii ebraice și a celei universale, având nu numai un caracter religios, ci și istoric, didactic. Raportat la contemporaneitate, textul biblic devine tot mai semnificativ, furnizând fapte captivante, demne de luat în seamă, ce reflectă echitatea sub aspectele ei cele mai variate. În general, toate capitolele *Bibliei* sunt adevărate îndemnuri la credință, menite a răspândi cuvântul lui Dumnezeu în întreaga lume. Lecturând *Biblia*, tragem concluzia că pentru orice acțiuni necugetate, Creatorul Suprem – Dumnezeu a prevăzut și pedepse pe măsură. Actualmente, acestea ar putea fi calificate drept infracțiuni penale și cauze civile. Oricine a citit *Biblia* își poate reaminti de femeile adultere, care erau condamnate destul de aspru: scoase la marginea cetății, ele erau omorâte cu pietre. Așadar, are loc blamarea desfrâului, a adulterului: în nici un caz, nu se tolerau actele josnice, precum se mai întâmplă astăzi – adesea se trec cu vederea.

În *Noul Testament*, de asemenea, este relevat un caz în care o femeie, prinsă asupra faptului de adulter, e adusă la Iisus Hristos de către cărturari și farisei. La insistența lor de a arunca cu pietre în ea, Iisus a zis că o poate face cel fără de păcat. Femeia a fost achitată: descoperim că Iisus apare nu doar ca un învățător, ci și ca un exemplu de judecător adevărat.

În cap.2 al *Vechiului Testament*, aflăm că Dumnezeu a făcut să răsară din pământ pomul vieții în mijlocul raiului și pomul cunoștinței binelui și răului. Se pare că a cunoaște binele și răul înseamnă a ști legea, cum trebuie să procedezi, ce să eviți, pentru a nu nimeri într-o situație nefavorabilă.

Astfel, în cap.3, versetul 3, se accentuează că celor dintâi oameni li s-a permis să mănânce din rodul tuturor pomilor din grădina Eden, să nu guste însă din cel ce există în mijlocul ei: „Să nu mâncați din el, nici să vă atingeți de el ca să nu muriți”.

Firea omului, de obicei, întotdeauna se găsește între bine și rău. Uneori, el nu e în stare să trieze binele de rău, să-l aprecieze, să aleagă grâul de neghină. Deseori, este tentat de cel rău să nu recunoască legea. Așa a procedat femeia, a mâncat cea dintâi din pom, fiind ademenită de șarpe – simbol al răului. Totodată, ea l-a ispitit și pe bărbat: amândoi, în acest mod, au încălcat legea divină. În general, de atunci și până în prezent, femeile își încurajează bărbații fie la bine, fie la rău. Pomul cunoașterii binelui și a răului ar putea fi considerat un cod de legi. Ceea ce au făcut pe rând șarpele, femeia și bărbatul nu e altceva decât ignorarea legii. Pedepsa nu a fost rodul unei instanțe judecătorești, s-a pronunțat de către puterea divină: inculpații (infractorii) să fie izgoniți din rai și să devină muritori.

Adam și Eva au dat naștere la cei dintâi oameni – Cain și Abel. Pentru prima oară în lume s-a produs infracțiunea de omor. După săvârșirea crimei, a urmat condamnarea asasinului. Înmulțindu-se oamenii pe fața pământului, au început a comite fărâdelegi, pentru care Dumnezeu i-a pedepsit cu potopul. A scăpat doar Noe împreună cu familia sa și alte viețuitoare. După aceea, Dumnezeu a făcut un legământ, astfel ca specia umană să se perpetueze. Semnul legământului dintre Dumnezeu și orice făptură de pe pământ este curcubeul pe care Dumnezeu l-a pus în nori.

Un alt moment din care se desprinde intervenția divinității în combaterea nelegiuirilor umane este crearea Turnului Babel (vezi cap.11). El reprezintă dorința omului de a pătrunde în tainele celor divine, de a dezvălui începutul și sfârșitul lumii. Prin aceasta, Dumnezeu a încercat să potolească setea omului de a tinde mereu spre necunoscut. Turnul Babel de astăzi este așa-zisa cucerire a spațiului cosmic. S-au alocat sume enorme, pentru a construi rachete cosmice, s-au făcut sacrificii umane: multe nave nu au mai revenit din misiunea lor pe pământ, s-a ajuns la poluarea atmosferei, cauzând apariția a tot felul de maladii incurabile.

În cap.13-18, se ivesc conflicte ce se termină cu războaie câștigate de evrei. În cap.19, bunăoară, sunt cazuri de nerespectare a legilor, crește desfrâul, nedreptățile persistă, de aceea ard din temelii cetățile Sodoma și Gomora. Relațiile intime dintre cele două fete ale lui Lot cu tatăl lor constituie incestul – o infracțiune cumplită. Cu regret, și astăzi se mai atestă astfel de cazuri reprobabile, fiind condamnate nu doar de societate, dar și de instanța judecătorească.

Exodul sau a doua carte a lui Moise reflectă starea de robie a evreilor sub stăpânirea egipteană, adică genocidul ce l-au suportat evreii în Egipt, sacrificiile pe care le-au făcut ei, pentru a obține libertate. Aici se descrie procesul de organizare a statului de drept al evreilor (a se vedea cap.18, versetele 15-26). Odată cu apariția statului evreu, a conducătorilor și a preoților, a fost necesară și crearea jurisdicției respective, cu toate că în evoluția ei au apărut scindări, controverse în aplicarea legilor. De vreme ce se recunoaște statutul bisericii în stat, se înăspresc și se înmulțesc pedepsele cu referire la infracțiunea de incest și la relațiile sexuale cu animalele. Sunt date cele zece porunci pe care le-a rostit Dumnezeu înaintea lui Moise. Aceste legi (ale lui Moise) au fost scrise cu degetul lui Dumnezeu pe două table de piatră (cap.31, 18). Ele sunt decisive, esențiale într-un stat de drept, pentru a asigura ordinea și a reglementa raporturile sale cu cetățenii, exprimând baza spirituală, economică și politică a acestuia. Iată câteva dintre ele: *Să nu ucizi! Să nu fii desfrânat! Să nu furi! Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău! Să nu dorești casa aproapelui tău; să nu dorești nevasta aproapelui tău, nici ogorul lui, nici sluga lui, nici slujnica lui, nici boul lui...* (aceasta înseamnă să-ți respecti semenul, fără a râvni la bunurile sale). Aidoma oamenilor, erau indicate pedepse și pentru animale.

Aceste porunci constituie de facto un cod de legi ce se referă la acțiuni penale mai puțin la cele civile. Orice abatere de la ele era pedepsită cu moartea. Legile lui Moise au pus bazele legislației de drept. În contextul lor, se utilizează termeni juridici: *a judeca, a omorî, a fura, a despăgubi, a osândi, a mărturisi, a înșela, a huli, a fi pedepsit cu moartea, a avea dreptul, a fi vinovat de omor, a da o despăgubire deplină, a se înfățișa înaintea lui Dumnezeu, pricină, lege, nelegiuire, ucide, judecător, hoț, avut, jurământ, dovadă, dreptate, pricină de înșelăciune, mărturie mincinoasă*.

E necesar a sublinia că verbele (termeni juridici) se folosesc îndeosebi la modul conjunctiv, ce comportă un sens imperativ, cu formă negativă, orientându-l pe oricine citește *Biblia* asupra căror fapte să se concentreze, ajutându-l să se familiarizeze cu starea de lucruri din acea perioadă.

Celebră este judecata lui Solomon, care a soluționat litigiul dintre două femei ce au născut sub același acoperiș. Una dintre ele, în timp ce își alăpta copilul, l-a sufocat și l-a înlocuit cu copilul celeilalte, când aceasta dormea. Nici unul dintre judecători nu a putut să le împace. Ajungând la Solomon, el a poruncit să i se aducă o sabie și să taie copilul în două, ca fiecare să aibă câte o jumătate de copil. Solomon a așteptat reacția mamelor. Cea mincinoasă a spus că s-a făcut dreptate. Cealaltă a zis că nu trebuie să fie omorât copilul, să rămână la mama mincinoasă. Grație înțelepciunii, fără martori, fără probe, Solomon a decis care este mamă adevărată, deoarece nici o mamă nu dorește copilul ei mort. Bineînțeles, numai un om cu o inteligență scilpitoare, cu gândire profundă în domeniile vieții, cu un discernământ ieșit din comun, poate lua o asemenea decizie. El nu a excelat numai în privința puterii de judecată, dar a ajuns un împărat remarcabil al Israelului.

Așadar, referindu-ne la principiile bazate pe echitate, în special din *Vechiul Testament*, putem conchide că *Biblia* a fost, este și va rămâne documentul cel mai veridic, din care rezultă că un stat de drept nu poate exista fără norme juridice, fără legi funcționale, ce trebuie respectate, aplicate cu strictețe. Toate istoriile popoarelor lumii confirmă, într-adevăr, acest lucru, însă el a fost adus la cunoștință cetățenilor mai târziu (*Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, apreciate în Țara Românească și *Pravila lui Vasile Lupu* în Moldova).

În *Vechiul Testament* este prezentat nu numai modul de făurire a statului de drept evreiesc, ci și rolul legislației în dezvoltarea lui. Atunci legea era reprezentată de către puterea divină, pe care în zilele noastre un individ conștient al societății o respectă, o cunoaște, o aplică.

Acum, dacă ar fi să asistăm la un proces civil sau penal, reținem că martorii jură cu mâna pe *Biblie*, înseamnă că ei nu reflectă doar prezentarea unei situații *de iure* și *de facto*, la care au fost de față, dar să aibă o conștiință curată, să nu inventeze, să nu ascundă din cele văzute și auzite. Această stare îl face pe martor să-și purifice sufletul și cugetul, să-și dea seama că orice cuvânt ori imagine,

orice răspuns ireal la întrebările judecătorului îl conduc iremediabil și irevocabil la pedeapsa lui Dumnezeu.

GREȘELI GENERATE DE OMONIMIE ÎN EXPRIMAREA ORALĂ

Larisa GURĂU

Problema dificultăților de accentuare a cuvintelor limbii române a fost abordată în numeroase rânduri de către specialiști, noi însă vom face referință la discordanțele dintre omografe în exprimarea prezentatorilor din mediul audiovizual, relevând-o drept problemă ortoepică atât pentru vorbitorii nativi, cât și pentru străinii interesați de limba română. În societatea contemporană, cu tehnologii performante, mass-media a devenit o sursă sigură de informare. Și aceasta implică un colectiv de specialiști, bine pregătiți, care sunt „datori” să corespundă cerințelor lingvistice. Emisiunile de televiziune sunt ca un spectacol, iar modul în care crainicul/reporterul citește un scenariu în emisie directă influențează percepția auditoriului cu privire la subiect. Astfel, jurnalistul trebuie să prezinte scenariile cu siguranță și autoritate (ocasional și cu puțin farmec sau solemnitate). Acest lucru este mai ușor de realizat dacă el însuși redactează știrile. Iar dacă jurnalistul nu a reușit să citească măcar o dată textul, greșelile de rostire nu sunt excluse. Se citește de pe prompter și uneori viteza cu care se pronunță împiedică vorbitorul să perceapă înțelesul unui cuvânt sau măcar să-l deslușească. Acest fapt se întâmplă mai ales în cazul omonimelor omografe, care sunt „cuvintele, diferite din punct de vedere semantic, cu grafie identică, dar cu rostire diferită” [1, p.338]. Flora Șuteu însumează aceste cuvinte sub denumirea de *omonimie eterofonă* [2, p.122] – cuvinte diferite semantic, cu grafie identică și complexe sonore alcătuite din sunete subordonabile la aceleași foneme, dar cu accentuare diferită [1, p.340]. Acestea sunt aduse în discuții privind la funcția distinctivă a accentului liber românesc. Și aici deosebim mai multe tipuri de perechi omografice: cu funcție semantică, cu funcție lexico-gramaticală, sintactică și stilistică, aproape la fiecare dintre ele depistându-se dificultăți de accentuare.

Omografele „semantice” includ cuvintele care aparțin aceleiași părți de vorbire, dar au o pronunție distinctă. Am înregistrat astfel de greșeli de accentuare, provocate fie de necunoașterea contextului de către crainic, fie de viteza exprimării, ceea ce nu poate fi o scuză, pentru că jurnalistul, în genere, trebuie să fie pregătit de a prezenta cât mai corect și clar informațiile. Referitor la reacția telespectatorilor – cu siguranță că nu toți percep greșelile comise, iar cei inițiați vor trage concluziile de rigoare. Perechea omografică *sufragiu* și *sufra^giu* se deosebește prin sensul pe care-l comportă fiecare. *Sufragiu* reprezintă dreptul de vot exercitat de cetățenii unui stat, iar *sufra^giu* desemnează persoana care servește la masă, cuvânt folosit mai ales în stil solemn. Din

grabă sau dintr-o intenție de hipercorectitudine, la Moldova1 s-a apelat anume la forma celei de-a doua variante pentru sensul primei (23.03.12, 14:08). O altă abatere de la normă este perechea *torturi* și *torturi*, care comportă nu doar sensuri absolut diferite, dar se folosesc în contexte și registre stilistice distincte. Cuvintele se scriu la fel doar la numărul plural. Primul element din perechea omografică – *torturi* are forma de singular – *tortură*, la genul feminin, iar al doilea – *torturi* are la singular forma de *tort* (nu *tortă*, cum auzim frecvent) și este de genul neutru. Trebuie să ne dăm bine seama de diferența ce-o comportă sensurile lor – unul ține de domeniul artei culinare, altul de domeniul social. Cu toate acestea, la PublikaTV (09.07.10) lexemul *torturi* a fost utilizat pentru a sugera sensul de suferință fizică, chinuitoare.

Destul de multe greșeli generează omografele „lexico-gramaticale”. Accentul diferențiază sensurile cuvintelor, care sunt părți de vorbire diferite. Aici putem vorbi și despre fenomenul conversiunii, în cazul transformării adjectivului în substantiv, prin articularea celui dintâi. O greșeală a fost comisă la postul JurnalTV (17.03.12), când în locul substantivului în Genitiv *imobilului* s-a utilizat adjectivul *imobilului*. S-a distorsionat sensul, deoarece în context se relatează despre o clădire imensă, cuvântul *imobil* manifestându-se ca un sinonim, iar crainicul l-a pus în rândul adjectivelor (nu putem înlocui sensul de *casă* cu acel de *starea de a fi neclintit, nemișcat*). Nu e vorba, ambele accentuări sunt corecte, dar fiecare își are contextul potrivit. Aici putem aduce și un alt exemplu – *borduri* și *borduri*. La singular, acestea au o cu totul altă utilizare și semnificație (*bord* și *bordură*), de altfel și la plural, dar din cauza accentuării defectuoase, sensul cuvintelor riscă să fie confundat. Astfel, primul cuvânt reprezintă, conform definiției din DEX, „fiecare dintre cele două părți laterale ale punții unei nave”, iar al doilea, după același dicționar – „bandă îngustă din blocuri de piatră, care mărginește trotuarele”. Omografele respective au fost confundate într-un buletin de știri la PrimeTV, când reporterul, în loc să accentueze pe *u*, cum cerea contextul, a accentuat pe *o*, distorsionând sensul (PrimeTV, 16.01.12, 21:28).

Un alt caz de omografie lexico-gramaticală îl reprezintă perechea *directorul* și *directorul* – un substantiv și un adjectiv. Primul desemnează persoana care conduce o întreprindere, iar al doilea – însușirea de a dirija un domeniu de activitate. Din punct de vedere semantic, nu este mare diferență între ele, ambele implicând sensul de conducere. Distincte sunt doar prin rolul pe care-l au în context, prin funcția sintactică și prin combinarea cu elemente aleatorii. Confundarea acestora am atestat-o la Moldova1 (22.02.12) când, în cadrul unui buletin de știri, reporterul a pronunțat în loc de *directorul* (școlii), *directorul* (școlii). Și la JurnalTV – pentru *directorul* (întreprinderii) s-a rostit *directorul* (întreprinderii) (Jurnal TV, 02.02.12, 19:20). Din această categorie fac parte și omografele: *corector* și *corector*, la ProTV (29.05.11) reporterul a

încurcat profesia persoanei care corectează greșelile dintr-un text cu creionul corector.

Un alt aspect este confuzia substantivului cu verbul la un anumit timp. Aceste perechi omografice sunt frecvent confundate în vorbire. De exemplu, lexemul *procură* îl putem interpreta și ca substantiv, și ca verb. Substantivul este la genul feminin, singular, nearticulat și desemnează un act de împuțernicire, iar verbul este la timpul trecut. Reporterul de la TV7 (15.02.12) nu doar că accentuează verbul la trecut ca substantivul nearticulat, dar și distorsionează sensul prin inconsecvența acțiunilor relatate. Dacă în context verbul trebuia pus la trecut, acesta rămâne la prezent și atunci apare dilema: fie e substantiv, fie e verb la prezent, doar contextul având prioritatea de a specifica forma corect utilizată.

Din aceeași categorie mai fac parte perechile: *remorcă* și *remorca* (PrimeTV, 22.04.12), *mobilă* și *mobila* (Moldova1, 03.02.12), *haină* și *haină* (PublikaTV, 22.08.10) ș.a. Dacă în primul caz, confuzia s-a produs între un substantiv nearticulat și un verb la imperfect, atunci celelalte două prezintă diferențe de accentuare a substantivului și adjectivului. Aici nu putem vorbi despre conversiune, fiindcă substantivul nu s-a format de la adjectiv + articolul hotărât/nehotărât, ci are aceeași formă ca adjectivul. De exemplu, în cazul substantivului *mobila*, reporterul a accentuat greșit, obținând adjectivul *mobila*.

Aceste ilustrații scot în evidență „economia fonetică” datorită intervenției unui factor suprasedgmental: libertatea accentului. Este îmbucurător faptul că acest tip de greșeală e mai puțin răspândită decât accentuările incorecte ale substantivelor comune, numeralelor sau ale altor categorii gramaticale. Facem aceste afirmații în urma monitorizării unui anumit număr de emisiuni cu caracter informativ. Precizăm că inadvertențe și confuzii de felul *comunică* și *comunică* sau *dăru* și *dăru*, a formelor verbelor de conjugarea I, prezent, la care accentul cade pe radical și a verbelor la perfectul simplu, având accentul pe desinență, nu am înregistrat. Nu putem însă afirma cu certitudine că acestea nu se produc.

În final, remarcăm ideea că reintroducerea accentului grafic în scrierea limbii române ar avea drept consecință evitarea unor confuzii între perechile eterofone analizate mai sus. În textele științifice și poetice, se recurge deja la accentul grafic, în primele din intenția notării cât mai clare a ideilor exprimate, iar în celelalte, din dorința adecvării suplimentare a grafiei la metrică.

Referințe:

- 1.DIMITRIU, C. *Gramatica limbii române explicată*. Iași: Junimea, 1994. 346 p.
- 2.ȘUTEU, F. *Influența ortografiei asupra pronunției literare românești*. București: Ed. Acad. R.S.R., 1976. 244 p.

DIMENSIUNEA ACTUALĂ A ORALITĂȚII ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Viorica MOLEA

În noul context al dezvoltării umane, pe lângă evoluțiile revoluționare în domeniile tehnologic, economic, politic, mediatic etc., remarcăm și o redimensionare distinctă a limbii, a limbajului, în general, din multiple aspecte. Unul dintre acestea este limba vorbirii orale, considerat până nu demult un segment al limbii situat pe un plan secund din perspectiva limbii literare. Acesta era studiat mai ales ca un atribut al stilisticii, prin care textul artistic, publicistic obținea, în primul rând, pregnanță, precum și multiple alte valori. Prin urmare, limba vorbirii orale era egalată cu afectivitatea, cu emoția spontană, necontrolată, prin care sunt exprimate sentimente, stări, atitudini, și nu idei, concepte, așa cum o face limba literară scrisă. Această demarcație a fost făcută de întemeietorul stilisticii lingvistice, Ch.Bally: „...pentru Bally, *limba scrisă* este ceea ce aiurea el numește limbaj intelectual (sau stil pur și simplu), pe când *limba vorbită* este totuna cu limbajul afectiv”, relevă succesorul acestuia în lingvistica românească, I.Iordan. [4, p.15] Totodată, D.Irimescu afirmă, în acest context: „Constituent primar, sub aspect diacronic, al primului nivel din organizarea sistemului stilistic al limbii, limbajul popular reprezintă *expresia Eului național...*”, [5, p.82], ridicând valoarea incontestabilă a limbajului oral la înălțimea distinsă a spiritului popular, marcat de sensibilitate, de *suflet*.

Astăzi, dacă abordăm problema oralității, constatăm o diversitate de aspecte, demne de cercetare, din mai multe perspective: stilistică, comunicativă, pragmatică, sociolingvistică, psiholingvistică, etnolingvistică. Mai nou, se vorbește tot mai insistent despre o oralitate diferită de cea tradițională, clasică, și anume, despre *oralitatea digitală*, care presupune limbajul folosit în rețeaua virtuală, în mediul online, unde scripticul este îmbinat organic cu oralul.

Înainte de a vorbi despre construcția oralității actuale, să vedem ce este oralitatea, ce presupune acest concept, cum a fost abordat de către cercetători. Am putea aminti o evaluare a limbii și a straturilor ei, realizată de B.P. Hasdeu: „S-ar putea afirma în cunoștință de cauză, constată savantul, că pe la jumătatea sec.XVI limba română înfățișa *diverse straturi*, unele mai înapoiate, altele mai înaintate, între cari există deja stratul cel devenit astăzi, aproape fără nicio schimbare, *limba tipică* a românului” [3, p.98] Expresia semnificativă „limba tipică a românului”, credem, poate fi înțeleasă în dublă accepție: drept limbă standard, dar și limbaj oral, care este, fără îndoială, liantul social cel mai durabil, cu multiplele lui variații. Mai târziu, aceste straturi au fost denu-

mite stiluri, printre care și-a făcut loc, stilul vorbirii orale, care nu mai ține de „tipic”, ci de atipic. Altfel spus, ceea ce prin secolul XVI putea să constituie limba standard, astăzi aceasta ar cădea sub incidența „substandardului”, după cum denumește limbajul oral colocvial Klaus Bochkmann.

Stilul familiar (I.Iordan, L.Sfârlea), colocvial (C.Maneca, D.Irimia), stilul vorbirii orale (V.Marin) presupune studiul particularităților gramaticale, lexicale, fonetice ale oralității, un segment valoros și cvasidominant în comunicarea umană. Oralitatea are, astfel, un statut bine determinat în lingvistică, relevând o dimensiune existentă în mod firesc în limbă, cu procese evolutive imanente.

Comunicarea orală este forma de interrelaționare permanentă între membrii unei comunități, este fondul comun al acestora și, evident, extrem de prețios. O atare comunicare „se bazează pe o relație tranzitivă, imediată și explicită între locutor (emitent) și interlocutor (destinatar), observă savantul I.Condrea; ea se instaurează, de regulă, ca o structură dialogală, fondată pe feedback” [2, p.88]. În același timp, „...oralul se caracterizează prin posibilitatea retușărilor, prin ezitări, rectificări, reformulări, glosări, tinzând să-și formeze norme proprii dintr-o perspectivă comunicativă în baza principiului dialogic, al politeții, al cooperării și a creării unei strategii conversaționale reflectate în structuri sintactice proprii (tipare mnemotehnice, adăunarea, discontinuitățile, elipsele) sau într-o pragmatică proprie (gradul mare de redundanță, valorile pragmatice ale tăcerii) [7].

Oralitatea se constituie din mai multe elemente distinctive, cu aspecte gramaticale, lexicale, pragmatice, stilistice proprii. Aici pot fi incluse: limbajul popular, regional, familiar, argotic, vulgar, împrumuturile recente, neadaptate de norma literară, expresiile frazeologice, îndeosebi, cele ce țin de stilul colocvial. Tot de oralitate țin și unele formații lexicale mai noi, cum ar fi abrevierile din limbajul tinerilor sau din rețelele virtuale, ca: bac, prof., net, pc, fb, sms etc. Klaus Bochkmann definește elementele oralului prin termenul „substandard”, în care include limbajul colocvial sau familiar, vulgar și regional: „Prin „substandard” se vor înțelege, în temeiul poziției exprimate în volumul *Sprachlicher Substandard* („Substandard lingvistic” Holtus/Radtke ed.1986), toate elementele limbii care se situează „sub” standard”, afirmă savantul, „însușirile generale, fundamentale ale substandardului vor fi definite, așadar, întâi negativ, prin contrast: „atipic pentru standard” și „nedialectal” [1, p.151].

În studiile consacrate acestui aspect se vorbește despre o dublă accepție a oralității, și anume, despre o limbă vorbită populară, colocvială și despre alta solemnă, oficială (D.Irimia, N.Stanciu) „Limba vorbită, susține N.Stanciu, are un caracter eterogen motivat de apartenența vorbitorilor la un anumit teritoriu, existând diferențe fonetice, lexicale, gramaticale între dialecte și graiuri subordonate limbii naționale și de diferențele determinate de statutul socio-

cultural al vorbitorilor. Astfel, în cadrul românei se diferențiază un limbaj popular, un limbaj familiar, un limbaj al conversației curente. În interiorul limbajului popular se distinge între *o variantă a conversației și una solemnă, specifică textelor*” [7]. Prin urmare, în procesele evolutive, care au loc inclusiv în cadrul acestui important segment lingvistic, se observă tendințe tot mai pronunțate de întrepătrundere a oralului cu scripticul, adică o relație conjunctivă sudată caracterizată prin atenuarea vizibilă a distincțiilor dintre textul vorbit și cel scris. Vorbitorii limbii române se lasă influențați de limba scrisă, preluând modelele acesteia, uniformizând, astfel, limbajul. Acest fenomen este observat și analizat de cercetători, mai ales cu referire la elementele locale, regionale ale limbii, și nu numai: „Etapa actuală a evoluției graiurilor populare, relevă autorii *Cursului de dialectologie română*, se caracterizează printr-o influență vădită a limbii literare asupra aspectelor teritoriale, proces care duce la dispariția numeroaselor particularități dialectale” [6, p.85].

Estomparea elementelor regionale, credem, este doar o secvență dintr-un proces complex de transfigurare a limbii în general, a modului de comunicare interumană, proces declanșat odată cu apariția tehnologiilor informaționale, care au pus temelia unei noi civilizații.

Referințe:

1. BOCHKMANN, K. *Limba română: istorie, variante, conflicte, o privire din afară*. Chișinău: Cartdidact, 2004.
2. CONDREA, I. *Curs de stilistică*. Chișinău: CEP USM, 2008.
3. HASDEU, B. P. *Studii de lingvistică și filologie*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Grigore BRÂNCUȘ. București: Editura Minerva, 1988.
4. IORDAN, I. *Stilistica limbii române*. Ediție definitivă. București: Editura Științifică, 1975. 405 p.
5. IRIMIA, D. *Introducere în stilistică*. Iași, Polirom, 1999.
6. PURICE, M., ZAGAEVSCHI, VI., CIORNAI, I. *Curs de dialectologie română*. Chișinău: Lumina, 1991.
7. STANCIU, N. *Elemente sintactice populare în stilul publicistic*. Colegiul Național „Barbu Știrbei” Călărași [Accesat: 02.05.12].
Disponibil: <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/18.pdf>.

ALIMENTAȚIA ROMANĂ ÎN LEXICUL LATIN

Silvia MAZNIC

Pe parcursul veacurilor, în jurul așezărilor omenești se depun straturi de sol care păstrează urmele trecutului. Săpându-le, istoricii cercetează cu cea mai mare atenție fiecare pumn de țărână, străduindu-se să descopere un cât de mic ciob sau alt obiect, care ar putea fi vestigii ale unei civilizații. Printre posibilitățile de a afla cum au trăit strămoșii noștri nu sunt doar săpăturile arheologice, ci și limbile vechi, precum este latina, de exemplu.

Alături de săpăturile arheologice, lexicul latin constituie atât o probă convingătoare privind existența îndepărtată a poporului roman, cât și o sursă de transmitere de către antici și de receptare până în prezent a nivelului său înalt de civilizație.

Vom alege pentru exemplificare domeniul alimentației romane. Cuvintele adunate [2; 3; 4] au fost clasificate astfel: feluri de pâine, fructe de mare, legume, condimente și mirodenii, băuturi, rețete [a se vedea Tab. *Alimentația*]. Selectând din dicționarele latine [1; 5] mai mulți termeni referitori la această temă, descoperim noțiuni ce furnizează un material util pentru cunoașterea civilizației antice, în general și a modului roman de alimentare, în special.

Utilizând lexicul din prima rubrică în calitate de sursă de documentare, aflăm, datorită noțiunii *puls* că aceasta era mâncarea națională a romanilor, dovadă fiind și cuvântul cu care ei erau numiți *pultiphagonides* „mâncători de terci”. Aveau cinci feluri de pâine, *panis* putând fi: albă (*candidus*), semialbă (*secundarius*), integrală (*autopyrus*), neagră (*ater*), din tărâțe (*furfureus*). Termenii numeroși din colonița *Condimente* ne conduc spre concluzia că mâncau foarte condimentat, întrebuițând la prepararea bucatelor multe mirodenii, unele necunoscute astăzi: silfiu (*laserpitium*), anason (*anisum*), oțet (*acetum*), boabe de mărar (*anethum*), miere (*mel*), silitră (*nitrum*), arpagic (*pallacana*), piper (*piper*), praz (*porrum*), nard de India (*spica Indica*), scorțișoară (*zingiber*) ș.a. Din băuturi preferau vinul care era: curat (*lympha*), îndulcit (*mulsum*), tare falern (*falernum*). Componenta rețetelor ne sugerează că specificul bucătăriei romane consta în îmbinarea gusturilor și a produselor incompatibile (dulce cu sărat; pește și carne cu piersice ș.a.). Iată cum era pregătită budinca *minutal*: la pește, carne și măruntaie de iepure tocate se adăugau piersice sau alte fructe. Plăcinta *patina*, tipică pentru romani și numită astfel după tigaia în care se prepara, conținea ouă, legume, pește, brânză și fructe.

Mierea era utilizată în loc de zahăr (vezi: *puls punica*), iar la baza alimentației romane erau vietățile marine și legumele. În calitate de conservanți erau folosite plantele aromatice, oțetul, sarea.

ALIMENTAȚIA

Feluri de pâine	Maris poma „fructe de mare” (vietăți marine)	Legume	Băuturi consu- mate	Condimente și mirodenii	Rețete
1	2	3	4	5	6
<p><i>Puls,pultis</i> „fierătură din grăunțe decorticate sau zdrobite la rășniță și utilizată în loc de pâine, unul din alimentele de bază pentru țărani și populația săracă din oraș; mâncare națională a romanilor”, numiți (<i>pultriphagonides,ae</i>) „mâncători de terci”</p> <p><i>Panis,is</i> „pâine sau plăcintă, cocă de făină”</p> <p><i>Panis ater, sordidus, rusticus</i> „pâine neagră făcută din făina cernută cu sită rară”</p> <p><i>Panis autopyrus</i> „pâine integrală făcută din făină necernută”</p> <p><i>Panis candidus, mandus, limpidus sau panis e flore, polline</i> „pâine albă de calitate superioară, rezultată din prima și a doua cernere”</p> <p><i>Panis furfureus</i> „pâine de cea mai proastă calitate, făcută exclusiv din tărițe”</p> <p><i>Panis secundarius</i> „pâine semialbă, făcută din făina rezultată din a treia cernere”</p>	<p><i>Balānus,i</i> „ghindă de mare”</p> <p><i>Cammārus,i</i> „rac de mare”</p> <p><i>Echēnus,i</i> „arici de mare”</p> <p><i>Locusta,ae</i> „lăcusta”</p> <p><i>Pecten,inis</i> „pieptene de mare”</p> <p><i>Sepia,ae</i> „sepie”</p>	<p><i>Alium, ii</i> „usturoi, hrana celor săraci”</p> <p><i>Caepa,-ae</i> „ceapă”</p> <p><i>Caulis,-is, brassica,ae</i> „varză”</p> <p><i>Cicer,ēris</i> „năut”</p> <p><i>Cucūmis,ēris</i> „castravete”</p> <p><i>Cucurbita,ae</i> „dovleac”</p> <p><i>Faba,ae</i> „bob”</p> <p><i>Ficus,i</i> „smochine”</p> <p><i>Lactuca,ae</i> „lăptuci”</p> <p><i>Lens, lentis</i> „linteă”</p> <p><i>Malva,-ae</i> „nalba”</p> <p><i>Melo,-ōnis</i> „pepenel galben”</p> <p><i>Oliva,-ae</i> „măslină”</p> <p><i>Rapum,-i</i> „nap”</p>	<p><i>Lac</i> „lapte”</p> <p><i>Colostrum,i</i> „coraslă, lapte muls în primele zile după fătare”</p> <p><i>oxygāla,āctis</i> „lapte acru”</p> <p><i>Aqua mulsa</i> „apă dulce, folosită pentru îndulcirea prăjiturilor”</p> <p><i>Mulsum,i</i> „vin îndulcit”</p> <p><i>Lympha,ae</i> (poet.) „apă (limpede);</p> <p>2.„vin ușor, curat”</p> <p><i>Falernum,-i</i> „vinul tare falern”</p> <p>(din viile Campaniei)</p> <p><i>Passum,-i</i> „vin de struguri uscați la soare”</p>	<p><i>Acētum,i</i> „oțet, ce se făcea din vin sau fructe (smochine, pere, piersice)”</p> <p><i>acetum mulsum</i> „oțet cu miere”</p> <p><i>Adeps,ipis</i> „grăsime”</p> <p><i>Anēthum,-i</i> „boabe de mărar”</p> <p><i>Anī(e)sum,i</i> „boabe de anason”</p> <p><i>Laserpi(c)tium,ii</i> „silfru, plantă foarte veche aromată, ce creștea în Cirenaica”</p> <p><i>Mel, mellis</i> „miere”</p> <p><i>Nitrum,i</i> „, silitră pusă în apă în care se fierbeau legumele pentru a le da o culoare verde și mai pronunțată”</p> <p><i>Pallacāna,-ae (cepūla,ae)</i> cepușoară, arpagic”</p> <p><i>Piper,-ēris</i> „piper, se utiliza măcinat la mai multe preparate culinare”</p> <p><i>Porrum,-i</i> „praz”</p> <p><i>Spica Indica</i> „nardul de India, din care se utilizau atât frunzele, cit și spicele pentru prepararea sosurilor</p> <p>la mîncărurile de carne”</p> <p><i>Zinghiber,-ēris</i> „scorțișoară”</p>	<p><i>Acetaria, -ōrum</i> „salată de legume stropite cu untdelemn și oțet”</p> <p><i>Adipāta,ōrum</i> „, un fel de plăcintă cu grăsime”</p> <p><i>Alium Punicum</i> (ulpicum) „usturoi punic din care se prepară, prin pisarea lui în untdelemn și oțet, un mujdei special”</p> <p><i>Allec(x)-ēcis</i> „pastă de pește formată din oțet și peștișori mărunți conservați și intrați în putrefacție”</p> <p><i>Garum,i</i> „sos din pește ce constituia un ingredient, pregătit din măruntaie și bucăți întregi de pește gras, cu sare și cu plante aromatice; amestecul se fermenta și se descompunea o lună, pînă se filtra lichidul garum, folosit și la prepararea dulciurilor”</p> <p><i>Minūtal,-ālis</i> „budincă de pește, de carne, de măruntaie de iepure tocate, la care adăugau piersici sau alte fructe”</p> <p><i>Isicium,-ii</i> „pateu din carne tocată de pește sau de raci, din ficat de porci cusut într-o bucată de pieleț sau bășică de miel, în care se păstra ca o conservă, salam”</p> <p><i>Puls Punica</i> „terci cartaginez, în care se introduceau brînză, miere, ouă”</p>

Printre procedeele de păstrare a produselor, observăm fermentarea, coaserea în bășică de miel sau în pieleț.

În așa mod, era conservat *isicium*, un salam din carne tocată de pește sau de raci, din ficat de porci cusut într-o bucată de pieleț sau bășică de miel, în care se păstra ca o conservă.

Scopul nostru nu este de a înregistra tot lexiconul culinar roman, ci de a revela, prin cele câteva mostre selectate, informația prețioasă ascunsă în fiecare cuvânt latin.

Filologul clasic care știe să valorifice valențele documentare ale unei limbi este în ipostază de istoric.

Încercând a compara alimentația romană cu cea contemporană, stabilim următoarele avantaje și dezavantaje ale progresului: în prima categorie se încadrează, bineînțeles, tehnologiile avansate de prelucrare a bucatelor, fără descompuneri și putrefieri, iar în cea de a doua includem utilizarea pentru menținerea duratei produselor, a substanțelor chimice și a celor modificate genetic, a înlocuitorilor etc.

Astfel, lexicul unei limbi, în general, iar cel latin, în special, reprezintă mai întâi o posibilitate de conservare a informației privind modul de viață în antichitate și apoi o sursă de documentare pentru posteritate.

Referințe:

1. GUȚU, Gh. *Dicționar latin-român*. Ed. a 2-a. București: Humanitas, 2003. ISBN 973-28-0933-7.
2. DRÎMBA, O. *Istoria culturii și civilizației*. București: Saeculum I.O., 2003, vol.3. ISBN 973-9211-70-4.
3. LASCU, N. *Cum trăiau romanii*. București: Editura Științifică, 1965.
4. *Enciclopedia civilizației romane*. (Coord. Dumitru TUDOR). București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
5. ДВОРЕЦКИЙ, И.Х. *Латинско-русский словарь*. Москва: Русский язык, 1976.

EXPRIMAREA ASPECTUALITĂȚII ÎN UNELE LIMBI SLAVE

Aliona SOBOL

Aspectul verbal este o categorie veche în limbă. Unii lingviști sunt de părere că e mai veche chiar decât categoria timpului, iar cunoscutul lingvist francez A.Meillet preciza că în istoria limbii indo-europene aspectul verbal, fiind o categorie mai concretă, a cedat locul categoriei timpului, care e mai abstractă [1, p.45].

Neogramaticienii K.Brugmann și B.Delbrück, dimpotrivă, au emis ideea potrivit căreia „indoeuropeana primitivă avea numai forme verbale aspectuale, că nu exprima prin ele și timpurile” [2, p.330]. De fapt, aspectul verbal din indo-europeana primitivă nu a fost înlocuit integral de categoria timpului. Această opinie este susținută și de alți lingviști, care constată că în indo-europeană anumite forme verbale exprimau concomitent timpul și aspectul.

Aspectul verbal s-a păstrat în unele limbi până în prezent, deși, în evoluția lor, cele mai multe limbi indo-europene au pus accentul pe dezvoltarea categoriei timpului. Ocupându-se de tipologia aspectului verbal, cercetătorul M.A. Palmaitis consideră că „Evoluția ulterioară a aspectului verbal din indoeuropeana primitivă s-a produs în două direcții, generând două modalități de exteriorizare a semanticii aspectuale: a) de tip slav, adică prin intermediul prefixelor, care... cumulează expresia aspectului cu cea a modului acțiunii (Aktionsart) și b) de tip grec, prin alternarea temelor verbale și cumulara, în planul expresiei, a valorilor aspectuale cu cele temporale” [3, p.156].

În ceea ce privește limbile de origine slavă, vom menționa că lor, îndeosebi, le este proprie categoria aspectului verbal. Această categorie exista deja în limba rusă veche, unde diferența dintre prezent, aorist și perfect consta în aspectul verbului. În general, după cum a afirmat lingvistul J.Vendryes, limbile slave mult timp au păstrat și parțial continuă să păstreze această prioritate a categoriei aspectului asupra celei de timp. Orice verb din aceste limbi posedă categoria aspectului [4, p.100].

Referindu-ne la sistemul aspectual din limba bulgară, trebuie să evidențiem faptul că, în opinia specialiștilor, e mai complex decât cel din limba rusă. Pe lângă opoziția perfectiv/ imperfectiv, mai este o opoziție la timpul trecut numai între imperfect și aorist, unde imperfectul are valoare de perfectiv, iar aoristul – de perfectiv. Există însă și asemenea structuri ca imperfect perfectiv și aorist imperfectiv, care, la rândul lor, reprezintă îmbinări ale diferitelor valori, ce se conțin în semnificațiile „perfectiv” și „imperfectiv”. Mai este și opoziția perfect/nonperfect la toate timpurile și pentru ambele

aspecte. Astfel, fiecare dintre cele trei timpuri (prezent, trecut și viitor) posedă atât forme de perfectiv/imperfectiv, cât și de perfect/nonperfect.

Totodată, la fel ca și în celelalte limbi de origine slavă, categoria aspectului verbal se manifestă prin opoziția formelor perfecte și imperfective: *даў* (pf.) / *даваў* (ipf.) sau la viitor *дам* (pf.) / *уцэ давам* (ipf.) [5, p.189].

Cercetătoarea Daniela Stoianova, studiind categoria temporalității și pe cea a aspectualității în limbile română și bulgară, consideră că „numărul des-
tul de restrâns al verbelor defective de aspect, capacitatea remarcabilă a teme-
lor verbale de a avea, pentru ambele aspecte, câte o formă constituie prin-
cipala particularitate morfologică a categoriei (aspectului – n.n.) în bulgară” [6, p.52].

În limba slovacă, aspectualitatea e exprimată atât prin aspect verbal, cât și prin Aktionsart. Cercetătoarea Ella Sekaninová relevă faptul că, uneori, unele semnificații exprimate în rusă cu ajutorul prefixelor, în slovacă sunt redată numai lexical.

Mijlocul de bază al opoziției aspectuale în slovacă e sufixul imperfectivării care apare în formele –u-, -ova-/-uj-, -va- (cu variantele –áva-/-iava-, -ieva-, -úva-). Al doilea mijloc îl constituie prefixele na-, o-, po-, s- (z-), zo-, -u-, za- .

Efectuând o analiză contrastivă a funcționării verbelor perfecte în slovacă (în comparație cu limba rusă), cercetătorul L.Smirnov a constatat că, în cazul expresiilor cu negația *nikdi* (slov.), *никогда* (rusă) „niciodată”, în limba slovacă este preferat perfectivul (numit preterit, echivalând, deopotrivă, și cu perfectul simplu), iar în rusă – imperfectivul. A se compara:

– slovacă:

1. *nikdi nedovolil* (pf.) (niciodată n-am permis-trad.aut.);
2. *nikdi nepovedala* (pf.) (niciodată n-am spus), dar:

– rusă:

1. *никогда не рассказывал* (ipf.) (rom.: niciodată nu povesteam);
2. *никогда не жаловался* (ipf.) (rom.: niciodată nu mă plângeam) [7,236].

De studierea verbelor în limba cehă s-au ocupat Z.Skoumalova, S.A. Lebedi ș.a. Cercetătoarea Z.Skoumalova, spre exemplu, introduce niște termeni noi referitor la prefixarea verbală: „valența temelor” și „valența prefixelor”. Prin „valența temelor” se are în vedere capacitatea temelor verbale de a se îmbina cu prefixe, iar prin „valența prefixelor” – capacitatea acestora de a se îmbina cu un anumit număr de teme verbale. Valența temelor poate fi minimă (temele verbale se îmbină cu 1-2 prefixe), joasă – 4-3, medie 5-10, polivalentă-12-18. Înșușirea temelor verbale de a se îmbina cu anumite prefixe e determinată de particularitățile semantice ale verbelor, și invers: de potențialul semantic al prefixelor depinde capacitatea lor de a se îmbina cu un anumit număr de teme verbale.

Aproape toate prefixele din limba cehă se pot îmbina cu verbe biaspectuale cu rădăcină împrumutată. Excepție fac doar prefixele *do-*, *ob-*, *řed-*, *vz-*.

Valența prefixelor din limba cehă diferă mult de la caz la caz. Prefixul s-, spre exemplu, se îmbină numai cu un verb biaspectual, iar z- cu mai mult de 200. După principiul participării active la procesul de constituire a formelor aspectuale, prefixele verbale din limba cehă pot fi aranjate în felul următor (de la cele mai active spre cele mai puțin active): s-, nad-, pod-, v-, u-, po-, pri-, pro-, roz-, o-, na-, pre-, od-, ra-, vy-, r-[8, p.92-93].

Aspectul verbal este exprimat morfologic și în sîrbă, însă fenomenul a fost cercetat prea puțin.

În concluzie, trebuie să menționăm că, deși aspectul verbal a existat în indo-europeană, nu s-a păstrat în toate grupurile de limbi. Considerăm că au dreptate cercetătorii care au negat prezența acestei categorii în limbile române și susținem că în aceste limbi există, cu certitudine, altă categorie a aspectualității – Aktionsart. În ceea ce privește limbile slave, nu există divergențe esențiale de opinii. Aspectul este caracteristica cea mai importantă a verbelor din aceste limbi.

Referințe:

- 1.1. Аруд ГАК, В. Г. *Сравнительная типология французского и русского языков*. Москва, 1989.
- 2.2. SIMENSCHY, T., IVĂNESCU, G. *Gramatica comparată a limbilor indoeuropene*. București, 1981.
3. Аруд СЕМĂРТАН, С. Considerații privind aspectul verbal în limba latină. În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”*. Vol.II. Chișinău, 2001, p.154-156.
- 4.4. ВАНДРИЕС, Ж. *Язык: лингвистическое введение в историю*. Москва, 1937.
5. МАСЛОВ, Ю.С. *Грамматика болгарского языка*. Москва, 1981.
6. STOIANOVA, D. *Temporalitate și aspectualitate în limbile română și bulgară*. Teză de doctorat, Universitatea București, 1986.
7. СМИРНОВ, Л. Н. Об одной особенности функционирования глаголов совершенного вида в словацком языке (сравнительно с русским). В: *Исследования по славянскому языкознанию*. Москва, 1971.
8. ЛЕБЕДЬ, С.А. Видовое формообразование и внутриглагольное словообразование в сфере глаголов с заимствованной основой в чешском языке. В: *Исследования по славянскому языкознанию*. Издательство московского университета, 1984.

LIMBAJUL PUBLICITĂȚII: STRATEGII CONVERSAȚIONALE

Sabina CORNICIUC

În condițiile economiei de piață, în societatea și „cultura bipului”, expansiunea discursului publicitar (adulat de unii și respins de alții) în „infosfera” în care trăim relevă „o piață a limbajului” care creează mentalități, noi stiluri de viață, atitudini și comportamente.

În comunicarea de față, vom stăruii asupra strategiilor la care recurg creatorii de publicitate în structurarea textelor menite să „impună” produse, idei, servicii sau să modifice opinii curente.

Persuasiv prin excelență (nu vom neglija, desigur, nici funcțiile de informare, de seducție, de manipulare), discursul publicitar face uz de mecanisme de ordin lingvistic, retorico-stilistic și pragmatic, de un „limbaj relaxat” pentru a face mai captabilă ideea și, nu în ultimul rând, pentru „a micșora” traiectul dintre emițător și receptor.

Receptorul „se regăsește”, la nivelul expresiei, în diverse formulări ce actualizează alteritatea limbajului, ca activitate direcționată, orientată spre celălalt, și respectă regulile metodei AIDA (Atrage; Interes; Dorință; Acțiune).

Precizăm că vom apela, cu titlu ilustrativ, doar la reclama scrisă, sursele de excerptare a exemplurilor fiind variate: ziare, reviste, fluturași publicitari, panouri, pliante, prospecte, afișaj („spectacol al străzii”) etc.

Se știe bine că stimularea atenției, a interesului se realizează eficient într-o situație de comunicare lansată dialogal, dialogul fiind forma pregnantă de manifestare a relației *je/autre* (emițător – receptor; ofertant – beneficiar, producător – consumator – în alt registru terminologic).

Publicitatea scrisă „împrumută” de la interacțiunea *față în față* structura dialogică tocmai pentru avantajele pe care o are aceasta în mecanismul persuasiv, ca strategie de personalizare a mesajului.

Omul, prin esență fiindă vorbitoare, „structurată pentru comunicare”, adică având conștiința celuiilalt, receptează cu ușurință mesajul realizat în formulă conversațională.

Pe bună dreptate, dialogizarea este unul dintre artificiile de construcție la care recurge creatorul de publicitate pentru a masca actul de vorbire directiv.

Haina conversativ-interogativă scoate în evidență destinatarul, când acestuia i se cere să acționeze. Uneori interogațiile curg în cascadă, ele anticipând soluțiile propuse:

Ești tânăr? Plin de energie? Comunicativ? Serios la locul de muncă? E tot ce-ți cerem pentru a veni în echipa noastră! Nu mai sta pe gânduri! Sună la telefonul...

Orientate spre un public ce întrunește anumite particularități tipice, asemenea texte publicitare au un caracter mobilizator pentru oricine este interesat de soluționarea unor probleme de importanță în activitatea umană:

*Vrei să vinzi ceva? Vrei să cumperi ori să închiriezi un spațiu locativ/comercial? Cauți o slujbă? Dorești să faci bani și nu știi unde să-ți oferi serviciile? **Telefonează-ne la...***

Ambalajul conversativ-interogativ, anticipând soluția propusă, estompează caracterul directiv al imperativelor și orientează receptorul să accepte îndemnul:

*Te-ai plictisit? **Gustă** din muzica de calitate PRO FM.*

*Vrei să mergi la teatru? **Decupează** acest talon și **expediază-l** pe adresa redacției.*

*Doriți să luați masa la McDonald's? Dacă da, **completați** acest talon...*

Rățiunea imperativelor subliniate stă în realizarea condițiilor enunțate în segmentul interogativ. Prin simularea dialogului cu un partener real, textul „câștigă” dinamism, vioiciune, caracteristici indispensabile micii publicități.

Reclamele, ca și textele literare, nu se adresează unui cititor clar definit, unui cititor individualizat. Cel care citește și interpretează textul are conștiința că nu este exclus din comunicare și se regăsește în formele verbale de imperativ singular, acestea făcând mai percutant contactul dintre emițător și receptor.

***Colectează** „simbolurile jubiliare”...*

***Completează** deplin cuponul...*

***Anexează** simbolurile la...*

***Câștigă** unul din cele 2000 de premii!*

Specialiștii în comunicarea prin publicitate propun chiar o serie de elemente alocutive verbale care trebuie plasate la începutul textului: *Descoperiți! Regăsiți! Încercați! Veniți! Participați! Alegeți! Economisiți! Beneficiați de...! Câștigați! Acceptați să...! Utilizați! Fiți!... Imaginați-vă... etc.*

Vom remarca preferința creatorilor de publicitate pentru adresarea către pers. a II-a, sing., cu o posibilă interpretare generică, evitând formulele reverențioase (pers. a II-a, pl.), aceasta fiind o strategie de personalizare a mesajului publicitar, punctând o relație familiară, sinceră, nondistantă.

În literatura de specialitate, se menționează că adresarea prin *tu* pare să fie o strategie persuasivă asimilată cu timpul, chiar dacă la început era șocantă pentru publicul autohton; adresarea prin *voi*, în schimb, rămâne o opțiune neinspirată, datorată cel mult traducerilor, iar „limbajul publicitar românesc este deschis oricărei evoluții: modelul adresării reverențioase se dovedește destul de rezistent, dar e puternic concurat și chiar depășit de formula adresării familiare.

Pe bună dreptate, deixis-ul personal deține rolul cel mai important în strategia de relativizare a referinței publicitare, amplificând efectul de *captatio benevolentiae*.

Frecvența utilizare a pronumelor personale (I, II), în formele lor accentuate și atone, a pronumelor posesive, a dativului posesiv constituie doar unele modalități de implicare a destinatarului în textul publicitar actual:

Voxtel se gândește la tine!

Visezi la casa ta?

Cu noi o poți avea!

Visurile tale – inspirația noastră!

Tu cumperi, noi plătim...

Semnalăm aici și o altă particularitate a textului publicitar – pătrunderea în canavaua lui a elementelor din registrul colocvial. Interjecțiile hortative exprimă simultan necesitatea și nerăbdarea locutorului de implicare a alocutorului în diverse activități:

Hai la Cinema-Club!

Hai să alcătuim o mică trusă de îmbrospătare...

Hai mai întâi să ne iubim pe noi înșine! (Avon)

Prezența interjecției hortative și a conjunctivului (pers. I, pl.) din textele de mai sus potențează îndemnul pe care e greu să nu-l urmezi; însă, în același timp, „diluează” actul directiv, exteriorizat, de cele mai multe ori, prin verbe la imperativ și anihilează distanța dintre instanța emițătoare și cea receptoare.

Cu intenție concluzivă, vom spune următoarele:

- publicitatea – fenomen sociocultural și comunicațional nou – este omniprezentă în societatea modernă;
- persuasiv prin definiție, discursul publicitar probează dimensiunea dialogică, alteritatea limbajului;
- orientat spre destinatar, textul publicitar nu se adresează unui public-țintă clar definit;
- la nivelul expresiei, destinatarul „se regăsește” și/sau se recunoaște în textul publicitar prin diverse formulări și structuri compoziționale;
- mărcile dialogale (întrebare-răspuns, verbe la imperativ, interjecții hortative, pronume personale și posesive (pers. I, a II-a) parcă ar „sonoriza” spațiul publicității scrise, conferindu-i dinamism, accesibilitate și deschidere către destinatar.

GENDERUL SOCIAL ÎN OGLINDA POEZIEI LUI N.ESINENCU

Victoria FONARI

Opticele noi de descifrare a liricii se datorează investigării vizionarismului civilizației nu doar prin intermediul unei istorii camuflata în alegorii, dar confruntată în concepte politice. Toată terminologia modernă oferă un alt randament de escaladare a artei poetice. Randamentul social este abil stratificat de posesorii noilor științe, una dintre care este genderul, să o investigăm în reflecția versului lui Nicolae Esinencu.

În jocul polimorf scriitorul se distrează cu discursuri adresate cititorului bărbat cu privire la viața transcendențială: „Femeile cu care te-ai iubit în lumea/ Pe lumea asta./ Pe cealaltă lume/ Toate au să se țină de tine./ Și ție asta n-o să-ți trebuiască” (*Bărbatul*). În imaginația poetului, lumii de dincolo tot îi este propriu conceptul de gender. Oamenii rămân cu obsesiile lor... Discursul se apropie chiar de o predică care avertizează și de consecința acestei vieți trăite într-o libertate a relațiilor: „Și toată țărășenia asta/ Va fi urmărită/ De către soția ta./ Care va sta însingurată/ Sub un copac./ De una din crengile căruia./ Într-o bună zi./ Se va spânzura”. Din optica epigramelor lui Efim Tarlapan, ale lui Gheorghe Urschi ar fi o ironie la adresa fricii unui soț care nici după moarte nu poate scăpa de privirea soției – un ochi al Herei, care veșnic tachinează, e nemulțumită, geloasă, calculată etc. Spânzurarea în transcendență este un element al absurdului, relevă, la prima vedere, un sarcasm. Cu toate acestea, scriitorul, care creează un eu liric ce continuă să trăiască și după moarte, este un romantic învederat. Or, sintagmele „asta n-o să-ți trebuiască”, „dar ele n-au să se lase de tine” intensifică obsesiile tragice de a fi legat de instanțele efemere. Singurătatea soției apare în antiteză cu multitudinile de femei de care este înconjurat și de care nu poate scăpa: „Și cutare o să se țină de tine./ Și a lui cutare o să se țină de tine”. Eul liric parcă ar fi un Odiseu ce nu reușește să ajungă acasă nici după moarte, fiind oprit continuu de „toate cu câte te-ai iubit”.

Cu toată elogia de situație a unei axe masculine, autorul în acest insolit creează o poezie-oglină *Femeia*, similitudinile ajung să se apropie de teatrul absurdului. Discursul pare să fie un reportaj preluat de alt ziar care vrea să inverseze situația, axa centrală fiind femeia: „Bărbații cu care te-ai iubit/ pe lumea asta./ Pe cealaltă lume/ Toți au să se țină de tine”... Structura textului este similară. Aceste texte, care abundă în prezențe de bărbați și femei nedorite, cioplesc o existență manipulată, o risipă de timp care nu-i aparține eului liric, un furt de sentimente. Singurătatea, în acest context, este echivalentă cu sinceritatea de care nu se mai apropie interlocutorul. Sinuciderea după moarte nu pare să mai fie un păcat, este reacția la toate care au fost ascunse. Ermetismul construit în timpul vieții terestre se năruie, iar moartea nu are menirea uitării, ea se caracterizează prin funcția discrepanței existențiale. Această reflecție, prezentă în două poezii *Bărbatul* și *Femeia* relevă aceeași imagine a stării de

incertitudine, de neliniște, de agresivitate, de manipulare. Alegerea nu este realizată în favoarea dorinței personale. Socialul este plin de obsesii și contribuie la distrugerea conceptului prim de dragoste. Iar această bancrută structurează haosul sentimental propriu și celor „Mai tineri, mai bătrâni, / Cu totul tineri, cu totul bătrâni”. Aceste două poezii formează o balanță a semnelor opuse, cărora li se permite să facă aceleași lucruri într-un ritual social preconcept. O adevărată egalitate de gender, demnă de o ideologie a globalizării. Poate să pară inadecvată opinia lui Jacques Le Goff cu privire la ideologia din epoca medievală: „o concepție despre lume ce tinde să impună prezentării un sens capabil să denatureze atât realul material cât și imaginarul, constrâns să intre într-un spațiu preconcept” [1, p.7]. În spațiile preconceptuate poetul căutând identitarul relevă un comportament identic, situații gemene, în consecință nu este întâmplător că preferă repetiția.

La o anumită etapă de comprehensiune, imaginea de fericire este plasată în fața unei oglinzi universale, ce cuprinde mai multe optici, concepte, care formează un standard de așteptări. Acest standard deseori orientează spre plăceri reprezentate de conceptele de fericire ale lui Casanova: „Fericirea de viață a lui Casanova este un continuu „exercițiu de fericire” [2, p.14]. Seducătorul transformă orice pustiu într-o grădină a lui Epicur, în care fericirea este scopul ultim al existenței. Orice filosofare care n-ar avea ca finalitate un plus de fericire este un nonsens” [3, p.36]. Plăcerile în textele poetice ale lui Nicolae Esinencu se bifurcă în idealul lui Eros și a sfaturilor din *Ars amandi* a lui Ovidiu, care după atitudine și direcție se apropie de imaginile din confesiunile bibliotecarului din evul mediu Casanova. În reflecțiile lui Octavian Paler găsim tangențe conceptuale: „Gândiți-vă, domnilor, la ce ziceau gnosticii. Că singurul mod de a scăpa de păcat e să-l comiți, pentru a te debarasa de el. Oare nu asta face și Don Juan? Ceea ce epicurienii voiau să obțină prin virtute el vrea să obțină prin viciu” [4, p.52]. Dialogul păstrat de eseist denotă aceeași plăcere de comunicare, generată la Paler probabil și din lipsa unei comunicări. Revenind la poezia lui Esinencu sesizăm masca unui Casanova care insistă la formula combinatorie (plăcere – păcat – virtute) în admirația *Ce femeie superbă, Soție picioare-lungi*. Excentrice sunt versurile din *Genunchii, Bâja, Fabrică de însămnântat...*

Masculinul și femininul sunt elementele omniprezente în perceperea fericirii în creația lui Nicolae Esinencu, este o oază care inventează timpul „Dacă îmi repar bicicleta./ Am să-mi duc și eu soția/ pe Lună/ la băi” (*La băi*), care salvează de la problemele sociale („Mă țin de femeie și copii/ Altfel de mult eram/ Scufundat”), oferind o comoditate, certitudine și armonie. Actualmente se pune accent pe individual, care se valorifică în contrast cu comunul. Faptul de a fi în unicitate transpare în general. Dar individualitatea, la rândul său, multiplicată, copiată, ar putea să includă și un mesaj al comunului. Atestăm o ghidare a valorilor individului, care suferă modificări de tranziția atitudinii comune. Această mutație este prezentă nu numai în raport cu planul orizontal –

spațial-geografic – dar și unul plasat pe axa timpului: „Eu, dacă am să sar/ Dintr-un secol în altul,/ Am să sar cu o femeie/ În brațe” (*Fă ceva*). *Iarba lunii*, *Cuplu*, *Femeia*, *Însemnele familiei*, *SOS* sunt poezii unde reciprocitatea sentimentului este echivalentă cu fericirea: „Imaginea zborului meu / Depinde / De respirația soției mele” (*Zborul meu*). Este o referință la veșnicul mit. În accepția comună, poezia metaforizează totul, efectul acestui haiku este unul de a trăi metafora într-un plan real. Acest prezent „depinde” congruiază conotația versurilor în două verighete, unde se remarcă elementul de proprietate prin pronumele posesiv (meu/mele) care ar uni cercurile inelelor în segmentul probei. În acest posesiv sunt marcate două identități. Sincronismul de reflecție reciprocă se întrevede și în poezia *Îngeri ratați*: „De fapt, sunt un înger/ Pe care soția/ L-a legat de viața ei.// De fapt, spune soția,/ Sunt o îngerită/ Pe care tu ai legat-o/ De viața ta”. Aceste două strofe conțin două voci care gândesc în unison. Similitudinea e evidentă prin lexic și reflecția cuvintelor în fluidul textual. Revelația că iubirea înalță, estimarea simultană, oferă un joc captivant de dialogare. Dacă am fi să păstrăm doar cuvintele repetate, am extrage enunțul: De fapt sunt legat de viață. Dragostea este scopul însuși, menirea existenței umane, atât de râvnite, atât de uitată și atât de negată. Îngerii ratați devin oameni pentru a trăi iubirea. Perceperea iubirii de la aspirații aeriene se convertește în acest legat. Vocea masculină omniscientă permite vocii feminine să trăiască prezentul continuu. Simbolurile de înger/ îngerită se apropie de umantul primordial al timpului paradisiac, la etapa unde cunoașterea nu distruge, inițierea ascunde alte taine: „Îmi iau de mână soția/Și o duc la picioarele Domnului.// Doamne, zic, întreab-o/ De ce nopțile stă cu ochi deschiși?” (*Spusa lui Dumnezeu*).

Viața omului e în conexiune cu viteza existențială, raportată la valori se atestă o superficialitate în comprehensiune. Și pentru a avea simțul unei fericiri continue Nicolae Esinencu face combinații alchimice – poezia sa este realizată din elementele plăcere – păcat – virtute. Poezia are capacități de a certa, a îmblânzi, a crea panică. Versurile sale sunt vii, nu acceptă indiferența, somnambulul, oboseala. Creația sa denotă o energie de viață – fără complimente, gata să înspăimânte prin adevăruri. Conștientizarea clipelor de fericire, eternizarea lor creează un sentiment de siguranță de a putea trăi în fericirea percepției lumii personale, fără excluderea grijilor, durerilor simțite acut. Mila nu este acceptată – sarcasmul usturător provoacă jocul de a coagula imaginile provinciale cu acceptele globale.

Referințe:

- 1.LE GOFF, Jacques. *Imaginarul medieval*. București: Meridiane, 1991.
- 2.FLEM, Lydia. *Casanova ou l'exercice du bonheur*. Paris: Editions du Seuil, 1995.
- 3.RÂMBU, Nicolae. *Valoarea sentimentului și sentimentul valorii*. Cluj-Napoca: Grinta, 2010.
- 4.PALER, Octavian. *Calomniile mitologice*. București: Historia, 2007.

TERMINOLOGIA RELIGIOASĂ ÎN VOCABULARUL LAIC

Octavian MOȘIN

*„La început a fost Cuvântul și Cuvântul era
la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul”*

Ioan I. I.

În tendințele contemporaneității de a-l face pe om tot mai laic și mai desacralizat, observăm că și terminologia folosită secătuieste în termeni religioși. Marea majoritate a concetățenilor noștri invocă motivul că așa au fost vremurile, mai bine de jumătate de veac fiind rupți de acel izvor viu și lucrător, care este Biserica. Suntem săraci nu numai în exprimare, dar și la suflet.

Deși majoritatea bisericilor sunt deschise mai bine de douăzeci de ani, unii încă nu au acceptat invitația de a intra în ele. Astfel, vedem că problema nu totdeauna e în regimul de la putere, dar în oameni și în mediul în care trăiesc.

Sfântul Isaac Sirul spunea: „Cuvântul este unealta lumii acesteia, iar tăcerea este secretul veacului viitor”. Cuvântul prin care a fost creată lumea devine și pentru noi mijloc de comunicare. Dar cum ajunge Cuvântul la semenii noștri, la omul contemporan? Cum înțelege, cum percepe omul de astăzi cuvintele Scripturii, ale *Sfinților* Părinți, ale slujbelor bisericești?

La sigur, înțelegerea este foarte vagă și superficială. Nici nu se depune efort de a învăța „limbajul bisericesc”. De aici și apar confuzii, deoarece adeseori semantica termenilor în înțeles bisericesc cu ceea ce oferă dicționarele explicative este, poate, diametral opusă, contradictorie.

Astfel, terminologia bisericească e lacunar și uneori chiar incorect prezentată în multe dintre dicționare. În noile ediții ale dicționarelor, termenii bisericești ar trebui reluați cu atenție, pentru a însuși definiții din care să rezulte cu mai mare precizie și finețe identitățile și diferențele confesionale. Iar pentru aceasta, este absolut necesar a pregăti specialiști în domeniu. În atare sens, introducerea unui curs special de terminologie religioasă la facultățile cu profil lingvistic ar fi într-adevăr bine-venită. Același lucru se referă și la facultățile de jurnalism. Or, un alt domeniu, unde terminologia religioasă este frecvent utilizată mass-media. Astăzi nu există revistă, ziar, post de radio sau televiziune, care nu ar aborda tematica religioasă. Fie că este vorba de rubrici sau emisiuni tematice, fie de reportaje, realizate cu prilejul unor sărbători religioase – autorii lor ră trebui să apeleze la terminologia specifică. Firesc ar fi ca ei să fie versați cât de cât în acest domeniu. Dar, de cele mai multe ori, jurnaliștii noștri dau în bară chiar și cu privire la cele mai simple noțiuni, ceea ce vorbește despre lacune în pregătirea lor profesională. De aceea ar fi oportună organizarea unor cursuri speciale de familiarizare a viitorilor jurnaliști cu practica, dar și cu terminologia de cult. În acest sens este salutară experiența Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării a USM, care organizează ateliere de lucru și tabere de vară pentru jurnaliști în medii monahale, abordând diverse aspecte ale spiritualității creștine [1].

Așadar, fără îndoială, un rol important în transmiterea mesajului religios, interpretarea lui corectă revine școlii, mă refer la orele de Religie. De aici

pornește totul. Anume aici copilul ia cunoștință de primele noțiuni despre credința sa, învață „alfabetul” vieții creștine, aici mesajul religios începe să-și facă drum spre cugetul și sufletul lui. De aceea Biserica susține implementarea acestei discipline în școlile din țară. Ora de Religie în școală, această lucrare informativ-formativă, reprezintă o adevărată oportunitate în vederea formării unui caracter moral, dar și a aprofundării, pe alocuri științifice, a adevărului revelat – ca realitate transcendentă, absolută.

Desigur, limbajul religios are o individualitate clar marcată între varietățile unei limbi. Nu ne putem imagina o redactare sau o adaptare a *Sfintei Scripturi*, a scrierilor Sfinților Părinți la normativele limbii contemporane pentru ca mesajul sacru să fie pe înțelesul omului de astăzi. Toți cei care doresc sincer să se împărtășească de cultura de veacuri a Duhului, lesne vor găsi posibilitatea să se familiarizeze cu neprețuita comoară a graiului bisericesc, care în chip uimitor corespunde cu marile taine ale dumnezeieștilor slujbe.

„Există, desigur, mai multe variante ale limbajului bisericesc: limbajul textelor sacre, al predicii, al rugăciunii, terminologia «tehnică», stilul scrierilor teologice au fiecare trăsături proprii și manifestă afinități cu alte limbaje (literar, filosofic etc.)” [2]. O serie de variante publicistice ale limbajului religios apar în mass-media (ziare, radio, TV).

Stilul religios se dezvoltă în două variante, relativ distincte între ele, în strânsă legătură cu cele două moduri de a fi ale textului religios și de realizare a comunicării:

- varianta cărților sacre fixate în scris, aceleași, indiferent de spațio-temporalitatea intrării (introducerii) lor în procesul de comunicare;
- varianta textului liturgic și a rugăciunii, de esență orală, chiar dacă acestea au ca punct de plecare texte scrise.

Varianta orală este esențială pentru actualizarea funcțional-semantică a textului religios: instituirea unei spațiotemporalități sacre, prin care ființa umană să poată intra în comunicare cu sacrul (din lume și din lăuntru său).

În ambele variante, stilul religios se situează în interiorul limbii literare, care păstrează însă, în legătură cu o solemnitate stilistică specifică, un fond lexical și un fond de modele sintactice care se supun evoluției limbii [3].

Concluzionând cele menționate anterior, insist asupra necesității de a studia profund terminologia religioasă pentru a fi utilizată corect în diverse discursuri laice. Nu este doar o chestiune lingvistică, ci, mai degrabă, una socială și morală. Or, de perceperea corectă a mesajului religios depinde, în mare măsură, sănătatea spirituală a societății.

Referințe:

1. A se vedea STEPANOV Georgeta. Faptele se împlinesc prin binecuvântarea Lui. În: *Altarul Credinței*, nr.3-4, p.38-39.
2. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/28.htm>.
3. După FÎNARU Dorel. *Stilistica limbii române contemporane*. Suport de curs. Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, p. 9-10.

DEZAGREGAREA PREDICATULUI – MIJLOC AFECTIV ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Liliana DOLGAN

Despre importanța predicatului s-a vorbit și s-a scris mult în literatura de specialitate. Cu toate acestea, la delimitarea acestei părți principale de propoziție, deseori apar probleme nerezolvate încă în mod suficient. În gramaticile tradiționale, de regulă, predicatul este interpretat ca un verb (un singur verb) personal (*verbum finitum*) sau ca un verb copulativ+nume predicativ. De aici rezultă și bine-cunoscuta clasificare a predicatului în *verbal* și *nominal*. Acest concept pare discutabil, fiindcă se pune semnul echivalenței între verb ca unitate morfologică și predicat ca unitate sintactică. Altfel spus, se identifică părțile de propoziție cu părțile de vorbire, ceea ce nu are nici o justificare, deoarece categoriile sintactice au, de regulă, o sferă de predicativitate mult mai largă decât cele morfologice.

Suntem de acord că toate predicatul trebuie să conțină cel puțin un verb, dar nu toate verbele personale sunt apte să formeze singure predicatul. Putem vorbi de două nivele diferite: predicatul ține de nivel sintactic, iar verbul de nivelul morfologic. După cum am mai menționat în alte articole [1], scriitorul francez Baudelaire numea verbul „înger al mișcării – *l'ange de mouvement*”.

Dar să revenim la predicat. După ferma noastră convingere, nu putem accepta ideea că predicatul s-ar forma numai dintr-un singur verb personal; uneori e nevoie de două sau chiar trei verbe pentru a construi această parte de propoziție.

După cum se știe, în lingvistică există două principii metodologice de cercetare în sintaxă: semasiologic (de la formă spre conținut) și onomasiologic (de la conținut – funcție spre formă). Noi aderăm la principiul onomasiologic, considerând că părțile de propoziție, în general, și predicatul, în special, trebuie identificate anume în baza principiului onomasiologic. Aici e cazul să amintim și opinia acad. V.V. Vinogradov care sublinia că „între părțile de vorbire și părțile de propoziție există o legătură, dar nu și un paralelism” [2].

Pe baza celor constatate, pot fi desprinse următoarele aspecte: întregul complex de relații, ce se stabilesc în cadrul unităților sintactice comunicative, sunt dirijate de conținutul semnificativ și conținutul logic, care la un loc alcătuiesc factorul logico-semantic, fără el nu poate avea loc comunicarea verbală. Anume acest lucru ne face să conchidem că principiul logico-semantic determină tipologia predicatelor în limba română.

În continuare vom trata fenomenul dezagregării predicatului verbal – nominal (abreviat PV-N). Acest predicat îi atribuie subiectului o calitate, o însușire, nuanțate modal sau aspectual. Orice PV-N este constituit din trei compo-

nente: un verb semiauxiliar+verb de relație+nume predicativ. Distingem două tipuri de predicate verbale-nominale: tipul I și tipul II.

A. PV-N de tipul I

Acest predicat conține unul din verbele semiauxiliare de mod, care pot exprima: voința, dorința, necesitatea, posibilitatea sau imposibilitatea. Din cadrul predicatului de tipul I, cele mai frecvente apar formate cu verbul semiauxiliar de mod a trebui. Să exemplificăm:

Scoate de pe tine și arde

Această togă – a iluziei

te face urâtă și nu-ți stă bine deloc

tu, care trebuie să vii veșnic frumoasă. (A. Ciocanu)

Formula distributivă: V(sam) + V(2) (cop) + Circ + NP (adj.)

Poetul A.Ciocanu utilizează, mai întâi de toate, o metaforă personificatoare pentru concretizarea unei abstracțiuni care este iluzia. Iluzia de a se crede că e suferindă, că e urâtă, probabil, că e tristă. Dar oricând și în orice împrejurare femeia trebuie să fie simbol al frumuseții absolute, femeia care e ridicată de către maeștrii cuvântului la nivel de icoană, a Madonei cu pruncul.

Cuvântul n-are astâmpăr, remarcă, pe bună dreptate, Constantin Noica, iar lingvistul Gh.Bulgăr relevă: „Nu cuvinte rare, ci o rară întrebuintare a cuvintelor”. De aceea, adverbul „veșnic” este antepus adjectivului „frumoasă” care apare în calitate de actualizator semantic. Din cele enunțate până acum, se poate spune că în enunțul citat a avut loc dezagregarea PV-N, care s-a produs în scopuri stilistice, pentru a accentua unele sentimente în deplina lor derulare.

Tot de tipul I țin și PV-N formate cu semiauxiliarul „a putea”. Exemplificăm:

...căci acel Dumnezeu

Ce lasă pe-al vostru pământ

Să crească atâta urgie,

Acela nu poate să fie

Nici mare, nici tare, nici sfânt. (G. Coșbuc)

Formula distributivă: V (1) (sam) -+V (2) (cop) + Circ + NP (adj).

Observăm accentuări dictate de păstrare a ritmului, mai ales de accentuare a trei ipostaze: *mare*, *tare*, *sfânt* care definesc dintr-o perspectivă tridimensională individul: mare de suflet, tare de caracter, sfânt de spiritualitate.

Efectul stilistic este triplu: individul e caracterizat multiaspectual printr-un singur PV-N, reliefaarea adjectivelor se face prin repetarea adverbului negativ „nici”.

Mai propunem un exemplu de PV-N cu semiauxiliarul „a putea”.

– Însă eu, mylord, eu mai pot fi vreodată fericită? Am zis năbușindu-mi lacrimile. (V.Alecsandri)

Formula distributivă: V (sam) + V (2) (cop) + Circ + NP (adj).

Intercalarea verbului vreodată imprimă o nuanță categorică sentimentului de fericire pus sub semnul imposibilului – stare sufletească specifică unui suflet tânăr care întotdeauna e atras de extreme.

Propunem spre analiză un exemplu de PV-N, format cu semiauxiliarul de mod „a râvni”, sinonim contextual cu „a voi”, „a vrea”.

Nu râvnea nici să fie originală – obsesie juvenilă a lucrărilor de doctorat – nici să scrie frumos – pacoste a debutanților. (I. Teodoreanu)

Formula distributivă: V (1) (sam)+ V (2) (cop) + Circ + NP (adj).

Prin intercalarea repetată a adverbului negativ „nici”, care în propoziția (1) distanțează elementele componente ale predicatului verbal-nominal, iar în propoziția (2) – elementele predicatului verbal compus, scriitorul a reușit să scoată în relief negarea în două ipostaze virtuale, dar care și într-un caz, și în celălalt, sunt vulnerabile și tocmai de aceasta se și neagă una pe alta.

B. Predicatul verbal-nominal de tipul II e format dintr-un verb semiauxiliar de aspect, căruia îi revine misiunea de a indica începutul, continuarea sau încetarea unor stări ale subiectului. PV-N poate fi subîmpărțit în trei subgrupe, după natura semiauxiliarului de aspect.

De subgrupa I țin PV-N, în a căror structură se întâlnește semiauxiliarul „a începe” (sau unul din sinonimele lui contextuale). De exemplu:

Pe când eu căutam să ascund dragostea noastră, ea ținea s-o afișeze cu mândrie, încât deși nu-mi plăcea, începusem totuși să fiu măgulit de admirația pe care o avea mai toată lumea pentru mine, fiindcă eram așa de pătimăș iubit de una dintre cele mai frumoase studente și cred că acest orgoliu a constituit baza viitoarei mele iubiri. (Cam. Petrescu)

Formula distributivă: V (sam) + Circ + V (2) (cop) + NP- (adj).

Sentimentul de dragoste e un sentiment oximoronic, prin el se manifestă două trăiri dintr-o dată: de ascundere și de dezvăluire, de durere, de frământare și de satisfacție.

În încheiere, e de subliniat că distanțarea (dezagregarea) elementelor structurale ale PV-N nu conduc în niciun fel la destrămarea unității logico-semantice a trinomialului predicativ. Mai mult decât atât, această structură sintactică este un eficient mijloc stilistic. Ca dovadă a celor spuse este faptul că atât prozatorii, cât și, mai ales, poeții apelează la structurile predicative dezagregate, pe care le-am discutat în prezentul articol.

Referințe:

1. MUNTEANU, Ștefan. *Introducere în stilistica operei literare*. Timișoara: Editura de Vest, 1995, p.277.
2. ВИНОГРАДОВ, В.В. Основные вопросы синтаксиса. В: *Вопросы грамматического строя*. Москва: Акад. Наук СССР, 1955, с.70.

ANTICHITATEA CLASICĂ – O SURSĂ DE INSPIRAȚIE PENTRU COMUNICAREA ON-LINE

Elena VARZARI

Spațiul virtual, apărut ca un experiment la mijlocul sec.XX, s-a transformat foarte repede într-un mediu extrem de favorabil pentru comunicarea verbală interpersonală, comunicarea în masă și autocomunicare, datorită interactivității pe care o oferă, neutralizării restricțiilor sociale, politice sau de vârstă, posibilității de alegere a modului de comunicare și de a actualiza informațiile, accesibilității, multimedia, rapidității etc. etc. Devenind o practică socială curentă, comunicarea on-line ajunge în sfera de interes a ziariștilor, a politicienilor, a oamenilor de artă, a administrației publice care descoperă astfel noi canale și instrumente ce le-ar asigura prezența în spațiul public.

Diversificarea comunicării on-line a permis să se distingă e-specii informative, instructive, artistice, comerciale, e-specii preluate din alte sfere ale comunicării sau caracteristice pentru e-comunicare, iar blogului (jurnalului online) să i se rezerve o poziție aparte, acesta reușind să combine caracterul personal al comunicării cu cel public, oficialul cu ludicul, autocomunicarea cu comunicarea în masă, limbajul informal cu cel standard.

De la început blogul a căpătat, printre altele, următoarele caracteristici: „limbaj comun, însemnările au o ortografie impecabilă, însemnările nu conțin acuze la adresa vreunei persoane, fără înjurături și exprimare vulgară, la un moment dat, se discută chiar de un «har» și în *blogging*, are personalitate, conține mesaje în mai multe limbi, descoperă oameni interesanți, păstrează direcția asumată, consecvență, are la bază intenția de a transmite/comenta informații interesante, iar autorul nu e motivat exclusiv/primordial de propria promovare” [1]. La ora actuală, blogul se remarcă prin caracter informativ sporit, prin comoditatea difuzării și comentării informației, prin oportunități de autoafirmare și autoprezentare, iar de aici și atenția aparte pentru acest gen de text.

Deși s-a observat că, odată cu răspândirea lui tot mai rapidă și creșterea tot mai mare a interesului pentru un asemenea tip de comunicare, calitatea textelor postate a scăzut simțitor [1], totuși o bună parte din blogurile media, blogurile societății civile, blogurile de specialitate și unele bloguri personale din blogosfera moldovenească reușesc să rețină atenția cititorului prin virtuți scriitoricești. Potrivit unor estimări, blogurile de astăzi influențează Internetul, mass-media, politica și economia [2, p.288], în special datorită avantajelor tehnice ale Internetului, hipertextualității și interactivității. Pe lângă acești factori însă nu trebuie neglijate nici strategiile și tacticile comunicative la care recurg autorii. Chiar dacă mai rar în blogosfera moldovenească, dar remarcăm totuși că ele pot fi actualizate printr-un discurs repetat, mai ales în

blogurile personale și media axate pe tematică socială sau politică care oferă comentarii independente, deseori ostentative, mai puțin în cele cu tematică religioasă, culturală și juridică.

Conform teoriei lui E. Coșeriu, discursul repetat „cuprinde tot ceea ce în vorbirea unei comunități se repetă într-o formă mai mult sau mai puțin identică sub formă de discurs deja făcut sau combinare mai mult sau mai puțin fixă, ca fragment lung sau scurt, a «ceea ce s-a spus deja»” [3, p.258-259]. În tipul de text amintit, discursul repetat este prezent și prin parafrazele unor aforisme sau ale unor fragmente din autori antici, prin preluarea unor proverbe (traduse sau utilizate în original), expresii latinești sau mitologeme inspirate din Antichitatea greco-latină.

O practică uzuală pentru bloggeri este aplicarea unor strategii de auto-prezentare care să le permită construirea identității virtuale, indiferent dacă folosesc un nickname real sau inventat. Astfel, bloggerul Mischescu postează informații cu o tematică socială și politică pe un blog pe care l-a intitulat „*Nihil sine Deo*” (în trad. din latină expresia înseamnă „Nimic fără Dumnezeu”), fiind inspirat de deviza familiei Hohenzollern care pornește, la rândul ei, de la un text din Cicero. Ministrul Oleg Efrim și-a ales pentru blogul său motoul „*Suum cuique tribuere*” („A da fiecăruia ce este al său”), expresia latinească semnificând unul dintre principiile dreptului roman formulate de Ulpianus; iar bloggerul Ruslan Vascan folosește motoul „*Cogito, ergo sum*”, preluat din *Principia philosophiae* al lui Descartes. Maximele și expresiile latinești facilitează autorilor exprimarea poziției sau atitudinilor implicite și crearea unei imagini dorite, influențând, totodată, cititorul prin apelul la autoritate. Receptarea mitologiei antice este și o tactică de prezentare sau autoprezentare în textul articolelor. Cf.: „Și totuși, a doua zi porneam ca un *Sisif* din nou pe drumul zădărniceii” [4]; „Diavolul stăpânirii lumesti a pătruns în toate încheieturile Bisericii și, dacă îl gonești dintr-un loc, astupând o gură de iad, el apare în altă parte. E o muncă de *Danaide*” [5]. Pentru a-și construi o identitate cât mai originală, bloggerii recurg la unele jocuri de cuvinte și transformări ale unor expresii consacrate. Cf.: „*Quo vadis, Vlada?*” titlu de pe blogul Vladei Ciobanu; „*Moldo-veni, vidi, vici!*” un text de Igor Guzun [6]. Atestăm însă și texte în care citarea corespunde semnificației inițiale și contextului istoric sau mitologic al Antichității: „*«Amicus curiae» vs «Amicus Plato, sed magis amica veritas»*”; „*«Sărăcia și viciile omoară» sau de ce homo politicus și homo religiosus*”; „O frumoasă expresie latină spune că *«Omului deștept îi ajunge o vorbă»*. Una singură. Devalorizarea generalizată, în societatea occidentală, a cuvintelor rostite, a atins în Moldova apogeul. Se vorbește mult, foarte mult.”; „De fapt, motivul e mult mai simplu, și anume: showbizul basarabean politic – în ciuda eșichierului său complex – îl are invariabil în vizor pe același Personaj odios. Vorba lui Juvenal, *ecce iterum*

Crispinus, adică aceeași figură băgăreată la nesfârșit!"; „*Mea culpa*, pentru că îmi iubesc neamul și țara”; „Sistemul electoral mixt, *Qui prodest?* Câteva întrebări”; „Noua eră de la *homo sapiens* la *homo comodis*”; „*Rubiconul a fost trecut*” ș.a.

O altă strategie la care se recurge frecvent în blogosfera moldovenească este cea a discreditării, strategie curentă pe arena politică în general prin care se urmărește minimizarea unor rezultate sau compromiterea unor persoane. Maximele și expresiile latinești, ca și unele personalități istorice sau personaje mitologice, sunt invocate într-un asemenea context cu o doză de ironie și umor, provocând diferite asociații cititorilor și presupunând și un caracter ludic. A se vedea în acest sens pe blogul Ionosfera textul „*Sisifiu* noștri preferă faxul” în care sunt ridiculizați funcționarii primăriilor și consiliilor locale; postarea „*O tempora! O mores!*”. Textele „*Manus manum lavat* (alias mâna dreaptă spală pe cea stângă)” în care se discută legile adoptate; „*Nomen est omen* (judecătorului Minciunos dedicație)” în care este ironizat în judecător cu numele Minciună; „*Per aspera ad astra* – prin urzici spre investiții”, „*Brutus și tu?!* sau mocirla din sistem văzută de toți” – propun precizări și aluzii care să-i permită cititorului să facă singur unele deducții despre o situație sau un personaj care capătă, datorită strategiei comunicative adoptate, conotații negative.

Comunicarea on-line prin speciile ei, chatul, forumul, blogul etc., oferă noi canale și instrumente de comunicare, dar strategiile comunicative la care recurg autorii – de apreciere, de discreditare, de (auto)prezentare, de variere a exprimării, ludică – se pot actualiza și prin mijloace tradiționale, Antichitatea clasică fiind una dintre sursele mereu prezente.

Referințe:

1. GROSSECK, M.-D., NEGRU, A. Chat-ul și blog-ul – limbaje ale noii generații și influența lor asupra comunicării. [Accesat 27.04.2013]
Disponibil: <http://www.culturasicomunicare.com/?v=2>
2. ФИЛАТОВА, О.Г. Блоги и СМИ, гражданская и традиционная журналистика: соотношение понятий. В: *Вестник СПбГУ*. Сер.9, 2010, вып.4, с.281-287.
3. COȘERIU, E. *Lección de lingvistică generală*. Chișinău: Arc, 2000. ISBN 9975-61-146-X M-157-126.
4. <http://www.basarabia91.net/2009/08/suntem-romani-si-punctum.html>
5. <http://mihailmaster.wordpress.com/category/recenzii-de-carte-ortodoxa/>
6. Aici și în continuare exemplele au fost selectate de pe blogurile:
<http://vladaciobanu.com>, <http://aiciscriu.eu>, <http://mischescu.blogspot.com>,
<http://ionurusiuc.wordpress.com>, <http://aurelian-lavric.blogspot.com>,
<http://natiadinurma.wordpress.com>, <http://vox.publika.md>,
<http://voxreport.unimedia.info>

MITUL COMUNITAR ȘI CULTURAL EMINESCIAN: ÎNTRE MITIZARE ȘI DEMITIZARE

Dorina ROTARI

Mitul eminescian s-a constituit la confluența a două spații (literar și extraliterar), între care există numeroase analogii, paralelisme, reflexe directe și indirecte, așa încât, doar surprinse împreună, ele dezvăluie semnificația complexă a mitului dat. Inițial, acesta se manifestă la nivelul câmpului mentalitar, ca un „mit comunitar”, în accepția dată de Ruth Amossy, desemnând „o imagine simplificată”, „un model colectiv”, adică „o reprezentare socială care se impune imaginarului unei epoci” [apud 2, p.26]. Ulterior, el obține trăsăturile unui „mit cultural”, în accepția lui Christopher P.Campbell, de „sistem creator de sens care servește explicării atitudinilor, comportamentelor și ideologiilor unei societăți” [2, p.34.].

Momentul genezei „mitului comunitar” eminescian este situat în intervalul reprezentativ 1870-1900, marcat de circumstanțele biografice cunoscute („accidentul biografic”, 1883 și moartea poetului, 1889), de speculațiile de presă, de consacrarea maioresciană a tânărului geniu „prea impersonal și prea nepăsător de soarta lucrărilor sale”, de intervențiile parodice, demitizante, ale lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea, N.Xenopol, Alexandru Macedonski, care nu au făcut decât să sporească procesul mitizării, de manifestarea **Curentului eminescian** în poezie (ca o alternativă a modelului) și a valului liric omagial adresat poetului, inclusiv prin discursuri funerare, – toate contribuind la fixarea, în mentalul colectiv, a imaginii geniului nefericit, în consonanță cu destinul tragic, excepțional, al geniului romantic.

Dominanta emoțională care însoțea receptarea eminesciană a antrenat un proces de impersonalizare a autorului: „creatorul va fi dublat de o imagine simbolică, iar opera va căpăta, și ea, virtuți simbolice speciale” [3, p.184], fapt care întreține mecanismul mitizării. Astfel, mentalul colectiv configurează, după principiul afectivității, un construct imaginar, care s-a îndepărtat treptat de referentul real – biografia poetului Eminescu –, dând naștere mitului eminescian. Acest nucleu primar al mitului, consolidat în epocă, va parcurge, ulterior, un traseu de consolidare, fiind supus proceselor firești de mitizare/demitizare, și adăunând noi miteme.

Dincolo de contextul care a generat nașterea mitul comunitar, trebuie luate în calcul reflexele și rațiunile mitizante, care au alimentat, latent sau manifest, procesul întreținerii acestuia în câmpul de valori al culturii române. Lucian Boia invocă, în acest sens, obsesia identitară la români: „Se poate afirma că prima caracteristică a românului – dacă am îndrăzni la rândul nostru să definim una – este obsesia propriei sale identități” [1, p.171], precizând, totodată, componentele fundamentale ale imaginarului nostru istoric: *autohtonismul* și *mesianismul*: „La români, mitul eroului providențial tinde să

se identifice cu mitul unității naționale în jurul personajului salvator, trăsătură a conștiinței istorice și politice românești...” [1, p.50].

Afirmarea, în opera scriitorului, a celor două componente esențiale legitimează ontologic investirea mitului eminescian cu valențe cultural-identitare, la care s-au făcut referințe în repetate rânduri: „titan al spiritualității românești” (George Călinescu), „expresie integrală a sufletului românesc” (Nicolae Iorga), „ideea Eminescu născută sub zodii românești” (Lucian Blaga). Fenomenul poate fi explicat din perspectiva „esteticii identității”, etalând o „comprehensiune de sine în fața operei” (Paul Ricoeur), printr-o afinitate la nivelul structurii mentale, dar și prin utilizarea unui *cod* (limba), pe care cititorul român îl cunoaște și care este temeiul regăsirii, în opera lui Eminescu, a unei viziuni despre lume care îi este proprie.

Dimensiunea identitară a mitului eminescian, ca structură de profunzime, este, așadar, cea care l-a consolidat și i-a conferit viabilitate, sugerând ideea unui Eminescu exemplar pentru toată suflarea românească, asigurând astfel funcționarea mitului – condiție a existenței lui în spațiul valorilor culturale și temei pentru restructurări axiologice profunde în câmpul său semantic.

Evoluția ulterioară a mitului s-a manifestat pe linie identitară, paradigmatică, axiologică și ideologică, crescând din el însuși, organic, dialectic, sau fiind modelat artificial în funcție de anumite finalități, procesul mitizării (în sensul de întreținere firească a mitului în câmpul de valori al culturii române) fiind într-o corelație organică cu demitizarea, ca procese complementare care reflectă însuși mecanismul evoluției literare/culturale și actualitatea contextuală a valorilor.

Din perspectivă identitară, valabilitatea mitului eminescian este determinată de nevoia de identificare a națiunii noastre, care își descoperă un reper ontologic în creația lui Eminescu. Nu susținem însă ideea lui Eugen Negrici că acest mit a supraviețuit și s-a fortificat doar datorită unor „angoase colective”, având, prin urmare, o valoare „protectoare și compensatorie”, alternativă pentru frustrările și complexe colective [5, p.72]. El a fost selectat ca mit cultural-identitar în virtutea exprimării un fond ideatic adecvat sensibilității și viziunii existențiale a poporului român, dar și în consens cu sistemul axiologic, în plină configurare, a acestuia. Situația „din afara granițelor”, în special din Basarabia, este una specifică, contextul sociopolitic și cultural cunoscut – cel al rupturii cu spațiul general românesc – generând o prizare aparte a mitului eminescian, nu din rațiuni pur afective, ci ca reper axiologic și identitar.

Pe linie paradigmatică, mitul eminescian este circumscris statutului de „centru canonic” al sistemului literar românesc, instituit prin demersul călinescian. Deschizând lista marilor autori (naționali, în cazul dat) și intrând, obligatoriu, în uzul didactic, Eminescu pare sustras schimbărilor canonice, fapt care nu este scutit de reacții demitizante. Criticul Nicolae Manolescu

susține, în acest sens, că „paradigmatic și anistoric, neschimbător și pururi exemplar pentru toată suflarea românească” ar fi o formulă „mortificantă” [4, p.377-378]. Evoluția literaturii (universale și naționale) demonstrează însă că un scriitor canonic este întotdeauna viu, stimulând gândirea și trăirea estetică. Cazul Eminescu nu face decât să confirme această legitate sistemică, poetul rezistând variațiilor exegetice a mai multor generații de critici (opinia cărora este decisivă în investirea canonică) și a mai multor generații de cititori, care pot influența această investire.

Din perspectivă ideologică, mitul Eminescu a constituit „un obiect de manipulație”, un limbaj al argumentării, sprijinind cauza mai tuturor intereselor literare, sociale, politice ale posterității și întărind o identitate, cu o pretenție de legitimitate. Celebrarea poetului este, după spusele Ioanei Bot, „o modalitate de a reface echilibrul cerut de o nouă lume, o nouă putere, o nouă ideologie în ascensiune” [2, p.47]. Tiparele afective se regăsesc, cel mai frecvent, în discursurile omagiale, abundând în clișee și patetism excesiv, voit mitizant.

Adularea cultului eminescian, care caracterizează atât câmpul literar (prin texte poetice omagiale și pseudocercetări), cât și cel mentalitar (prin reiterarea clișeeelor și excese socializante cu o evidentă bază emoțională), atrage, implicit, atitudini demitizante, uneori prea agresive, cum atestăm în **Momentul Dilema**, fenomen publicistic în cadrul căruia cele două tabere, a detractorilor (Răzvan Rădulescu, Serban Foarță, Pavel Gheo Radu, Z. Ornea, Cristian Preda ș.a.) și a adulătorilor (Leonida Lari, George Alboiu, I.T. Lazăr), având intenția de a înlătura exagerările din **Cazul Eminescu**, sfârșesc prin adoptarea lor ca metodă de lucru.

În concluzie, menționăm că istoria mitizării/demitizării eminesciene etalează schimbările din câmpul literar și extraliterar, relevând, totodată, corespondența dintre valoarea percepută ca reală a mitului și valoarea lui de circulație. Ea confirmă, în opinia noastră, valabilitatea mitului eminescian, care răspunde, în plan axiologic, identitar și paradigmatic, tendințelor actuale ale scării de valori.

Referințe:

1. BOIA, Lucian. *Istorie și mit în conștiința românească*. București: Humanitas, 2010, 490 p.
2. BOT, Ioana. *Mihai Eminescu, poet național român. Istoria și anatomia unui mit cultural*. Cluj-Napoca: Dacia, 2003.
3. COSTACHE, Iulian. *Eminescu. Negocierea unei imagini*. București: Editura Cartea Românească, 2008, 362 p.
4. MANOLESCU, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*. Pitești: Paralela 45, 2008, 1528 p.
5. NEGRICI, Eugen. *Iluziile literaturii române*. București: Cartea Românească, 2008, 296 p.

CONSIDERAȚII PRIVIND DETERMINATIVUL NUMELUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Anatol CIOBANU

Astăzi aproape nimeni nu contestă preceptul biblic că „La început era cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu...” Opinii controversate se mai atestă când se încearcă a demonstra când la omul *homo loguens* a ajuns cuvântul și sub ce formă: **ca verb** (*verbum*) sau **ca nume** (*nomen*). În acest sens există două teorii: a) **Actio ante nomen** și b) **Nomen ante actio**.

Pentru teoria (a) s-au exprimat o serie de filozofi și filologi din Antichitate și până în vremurile noastre. Iată unii dintre ei: Aristotel (sec.IV î.Hr.), Varro Marcus Terentius (sec.II î.Hr.), Quintilianus Marcus Fabius (sec.I e.Hr.), Donatus Aelius (sec.V e.Hr), F. Buslaev (sf.sec.XIX), unii reprezentanți ai Școlii Neogramatice (sec.XX) ș.a. Aderenți la teoria (a) au fost și unii partizani ai cunoscutei ipoteze a lui Karl Marx „Munca l-a creat pe om”.

Teoria (b): „Nomen ante actio” e susținută de lingviști ca: A.Potebnea (sf. sec.XIX), N.Marr (prima jum. a sec.XX), V.Jirmunsky etc. Ca argument, susținătorii teoriei (b) aduc limbajul incipient al copiilor: micuții încep a învăța graiul mamei, imitând denumirea obiectelor din lumea lor ambiantă, și abia mai târziu trec la memorizarea și sonorizarea unor verbe.

Între cele două teorii enunțate nu există, după cât se pare, o frontieră prea strictă, chiar dacă ne referim la limbajul copiilor. Adevărul trebuie căutat undeva la mijloc, adică ar fi cazul să-l urmăm pe Horatius cu vorba lui celebră „Aurea mediocritas” (Aurita cale de mijloc).

Oricare ar fi adevărul teoriilor (a) și (b), pe noi ne interesează determinativul numelui și tocmai din acest motiv susținem, în linii mari, primatul **Numelui**. Anume el a generat apariția determinativului. Din timpurile străvechi, *homo loguens* (*faber, apori sapiens*) a simțit necesitatea de a califica, determina numele (om înalt, frunză verde, casă de lemn, moară de piatră, apă rece, satul meu, via din deal etc., etc.). În prezent, determinativele numelui dispun de o tipologie foarte întinsă, realizându-se într-o mulțime de formule distributive, prevalând, firește, cea cu adjectivul: *N+Adj*. Faptul nu miră, pentru că adjectivul, ca parte de vorbire, este foarte răspândit în limba română, plasându-se, numeric, imediat după substantiv.

Dar să revenim **ad rem**. prof. A.Potebnea scria în cunoscuta lui operă că, în limba rusă veche, „drumul de la substantiv spre adjectiv trecea prin utilizarea atributivă a numelui”. Așadar, N_1+N_2 a generat un adjectiv (adică un calificativ din N_1). Exemple: **Царь+девица** a dat *Царственная девица*; *Рать+сила* → *сильная рать*; *мост+камень* > *каменный мост* etc. Să luăm și exemple românești: *Pământ+lut* > *pământ lutos*; *Drum +zăpadă* > *drum înzepezit*; *Păr+castan* > *păr castaniu*; *Cărare+șarpe* > *cărare șerpuită* etc., etc.

Având în vedere că am discutat fugitiv despre posibila cauză de apariție a determinativului adjectival, vom nota că el este apt a califica un nume sub

diferite unghiuri. De pildă, în formele **N₁+Adj.**, ocurența stângă se poate reda printr-o mulțime de elemente determinative (Adj.₁, Adj.₂, Adj.₃... Adj._n). Iată doar câteva determinative ale substantivului **apă**: *rece, dulce, caldă, curată, tulbure, murdară, sărată, neîncepută, sfințită, fierbinte, năvalnică, furioasă, iute, repede, înghețată, liniștită, limpede, mocirloasă, stătută, sălcie, verzie* etc., etc. De reținut că felul și numărul determinativ depinde în modul cel mai direct de natura lexicală și semantică a numelui din formula N+Adj. Astfel, dacă în locul substantivului **apă** vom plasa numele **argument**, vom observa faptul că ocurența dreaptă se va constitui din cu totul alte calificative. Iată unele dintre ele: *Argument – concret, convingător, perfect, peremptoriu, plauzibil, trainic, suprem, logic, naiv, impresionant, straniu, nesigur, neconcludent, alogic, copilăresc, documentar, excelent, zdrobitor, verosimil, neverosimil, ceșos, valoros* etc., etc.

În această ordine de idei, avem de redat că determinativul numelui apare în limba română nu numai ca un adjectiv (N+Adj.) la toate gradele de comparație, în ante- și postpoziția lui N, ci și prin alte părți de vorbire, în formule distributive ca: N₁+N₂(gen), N₁+ prep. și locuțiuni prepoziționale +N₂(acc.), N+V(ger.), N+V(part.), N+V(supin), N+Pron (diferite), N+Prep. (per, aton), N+Loc. adverbială; N+V(Inf. prepozițional); N₁+N₂(dat) – formulă discutabilă. Aceste și alte structuri având determinative ale numelui vor fi abordate în comunicarea noastră, arătându-se statutul lingvistic și logic-semantic al formulilor distributive, luate fiecare în parte.

În cele ce urmează, aș dori să mă opresc la un determinativ împrumutat din limba franceză în secolele XIX, XX de către scriitorii clasici români.

E vorba de participiul prezent francez în *-ant(e)*, cum ar fi *le thé dansant, un garçon arrogant* etc. În limba română unele forme în *-ant(e)* s-au redat în mai multe feluri: a) prin *gerunzii acordate*, de exemplu fr. *les femmes sauffrantes* – femei suferinde; b) prin forme adjectivale propriu-zise: *une femme charmante* – o femeie șarmantă; c) prin *gerunziu acordat* sau un adjectiv românesc în *-tor, -toare*: fr. *les femmes séduisantes* – rom. *femei seducânde*, dar și *femei seducătoare*; d) multe cuvinte în *-ant(e)* au fost preluate fără nici o schimbare. Iată câteva, luate la întâmplare: *degradant, obsedant, ambiant, significant, oscilant, coagulant, jenant, alarmant, fascinant, aberant, delirant, apetisant, tranșant, penetrant, distonant* etc., etc.; e) în sfârșit, unele forme franceze în *-ant*, funcționează în limba română ca substantive, cum ar fi: *traficant, secundant, gigant, intrigant, oficiant, comediant, premiant, participant* etc.

Cele relatate în prezentul rezumat vin să ne demonstreze că determinativul numelui prezintă un viu interes gramatical, lexico-semantic și structural, servind pentru a îmbogăți și varia ceea ce se numește *modus exprimandi*.

Referințe:

1. ПОТРЕБНЯ, Я. Из записок по русской грамматике. Харьков, 1887.
2. BUCĂ, Marin. *Dicționar de epitețe al limbii române*. București, 1985.

CONSIDERAȚII PRIVIND TRADUCEREA ASPECTULUI VERBAL RUSESC ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Claudia CEMĂRTAN

Semnificațiile pe care le comportă categoria aspectului – atât cele de ordin calitativ, cât și cele de ordin cantitativ – reprezintă o componentă esențială în structura semantică a enunțului, de aceea cercetarea acestei categorii are o importanță fundamentală pentru diverse domenii ale lingvisticii contemporane, care-și focusează atenția asupra problemelor gramaticii și textului.

Printre problemele teoretice abordate recent, se înscriu următoarele: interpretarea noțiunilor fundamentale ale aspectualității, criteriile de identificare a componentelor formale și conținutale, principiile de repartizare a acestor componente în cadrul câmpului funcțional-semantic al aspectualității, identificarea similitudinilor și deosebirilor în planul formal și cel semantic al aspectualității limbilor comparate, tipologizarea fenomenelor aspectuale, corelația și conexiunea lor cu alte categorii funcțional-semantice – temporalitate, modalitate, diateză, taxis, localizare, personalitate, determinativitate etc. Toate aceste probleme însă rămân în dezbatere până în prezent, dat fiind că lingviștii aspectologi n-au reușit să elaboreze niște principii comune de analiză a fenomenului aspectualității în diverse limbi, în special aceasta referindu-se la latura ei conținutală, fapt care face dificilă confruntarea rezultatelor cercetărilor efectuate în limbi diferite și tipologizarea aspectualității.

Progresele înregistrate în ultimele decenii de către lingviștii care sunt preocupați de problema aspectului și aspectualității se datorează nu doar evoluției firești a teoriei gramaticale, dar și unor imperative de ordin aplicativ: pe de o parte, a fost conștientizată necesitatea unei interpretări aprofundate și multilaterale a fenomenelor de aspect deja cunoscute; pe de altă parte, în procesul de comparare a diferitelor limbi, precum și a traducerii dintr-o limbă în alta, în prim-planul interpretării unei categorii gramaticale se plasează nu sensurile unor cuvinte aparte sau a unor propoziții, ci semantica textului cu toate elementele sale constitutive.

În literatura de specialitate, editată pe parcursul mai multor decenii de cercetări și dezbateri privind problema aspectului verbal, s-a conturat o opinie împărtășită de un număr impresionant de lingviști, conform căreia aspectul verbal este o categorie gramaticală specifică limbilor slave, care nu se regăsește în alte limbi și din acest motiv apar diverse dificultăți de traducere a formelor verbale aspectuale rusești în aceste limbi. Soluția propusă pentru situația dată a fost recurgerea la variate mijloace lexico-gramaticale și lexicale, care să asigure o traducere adecvată a formelor verbale din limba-sursă în limba-țintă [1, p.9].

Fără îndoială, traducerea rar reprezintă o reproducere absolută a originalului. De obicei, ea înregistrează unele abateri de la limba-sursă, în special în

sfera redării categoriilor lingvistice exprimate prin mijloace gramaticale sau lexicale. Printre aceste categorii s-ar regăsi și cea a aspectului verbal, care, în limba rusă, este organic legată de modurile acțiunii (*Aktionsart*-uri), iar în alte limbi, cum ar fi cele romanice, cu cea de timp gramatical.

De fapt, anume conexiunea indisolubilă între aceste două categorii ale verbului rusec – cea gramaticală a aspectului și cea lexicală a *Aktionsart*-ului – generează dificultățile de traducere invocate de cercetătorii adepți ai teoriei aspectului verbal ca fenomen specific doar limbilor slave. Trebuie să observăm însă că nu aspectul este cel care nu poate fi redat în traducerea unei forme verbale rusești în alte limbi, ci tocmai nuanțele semantice, inclusiv și aspectuale, codificate, de regulă, în prefixele verbelor respective, care cumulează valori lexicale suplimentare la cele comportate de radicalul verbului și valori gramaticale de aspect perfectiv.

Astfel, spre exemplu, din șirul de verbe rusești *писать – написать – переписать – списать – дописать – вписать – записать*, doar între primele două – *писать* și *написать* poate fi identificată o opoziție pur aspectuală de imperfectiv – perfectiv, și asta doar din simplul motiv că prefixul *на-* din structura acestui verb este vid, desemantizat [2, p.155]. Formelor verbale ale acestui cuplu aspectual le corespund forme aspectuale adecvate în limba română:

- a) Он **пишет** письмо → El **scrie** o scrisoare;
- b) Он **писал** письмо → El **scria** o scrisoare;
- c) Он **напишет** письмо → El **va scrie** o scrisoare;
- d) Он **написал** письмо → El **a scris (scrie, scrișese)** o scrisoare.

Este evident că în exemplele a) și b) în ambele limbi verbele au valoare imperfectivă, iar în c) și d) – perfectivă.

Între celelalte verbe însă deosebiriile sunt, în primul rând, de ordin lexical, de aceea pentru traducerea lor în română, spre exemplu, se recurge la lexeme diferite, echivalente semantic cu verbele în cauză – *переписать* „a transcrie”, *списать* „a copia”, *записать* „a nota” sau la îmbinări de cuvinte menite a reda cât mai exact sensul verbului din limba-sursă: *дописать* „a termina de scris”, *вписать* „a introduce (în scris)”. Fiecare din ele însă își are „perechea” sa aspectuală, derivată prin sufixare: *переписать* (perfectiv) – *переписывать* (imperfectiv), *списать* (perfectiv) – *списывать* (imperfectiv) etc. Și iarăși traducerea lor în limba română nu întâmpină dificultăți create de valoarea aspectuală a acestora, deosebirile ținând doar de domeniul *Aktionsart*-ului:

- a) Он **переписал** письмо → El **a transcris** scrisoarea;
- b) Он **переписывал** письмо → El **transcria** scrisoarea;
- c) Он **дописал** письмо → El **a terminat de scris** scrisoarea;
- d) Он **дописывал** письмо → El **termina de scris** scrisoarea.

Ca și în analiza anterioară, exemplele a) și c) conțin, în ambele limbi, verbe cu aspect gramatical perfectiv, iar b) și d) – cu aspect imperfectiv, indiferent de expresia lor formală, pentru că, așa cum menționa R.Iakobsohn, „de cele mai multe ori, în procesul traducerii dintr-o limbă în alta are loc nu substituirea unei unități lexicale cu alta, ci înlocuirea întregului enunț cu un alt enunț” [3, 18].

Constatările de mai sus sunt sprijinite și de observațiile noastre, bazate pe confruntarea traducerilor în limba română a unor texte rusești cu originalul, care arată că în majoritatea absolută a cazurilor (circa 95%) formelor perfective de trecut ale verbelor rusești le corespund forme perfective în textul tradus. Aceste constatări ne permit să afirmăm că dificultățile de traducere ale formelor verbale rusești în limba română – dacă ele există – nu sunt condiționate de valorile lor aspectuale, cărora li se găsesc cu ușurință corespondente în limba-țintă, ci de alți factori, de ordin lexical și, fără îndoială, stilistic, care însă depășesc cadrul acestor considerații.

Referințe:

1. МАСЛОВ, Ю.С. *Очерки по аспектологии*. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1984.
2. АВИЛОВА, Н.С. *Вид глагола и семантика глагольного слова*. Москва, 1975.
3. ЯКОБСОН, Р. О лингвистических аспектах перевода. В: *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике*. Москва, 1978, с.16-24.

V.ALECSANDRI, PRIMUL FOLCLORIST ROMÂN DE CONCEPȚIE MODERNĂ

Nicanor ȚURCANU

Vasile Alecsandri, comparat adesea cu marele Goethe, pentru seninătatea și liniștea olimpiană, supranumit și veselul „rege al poeziei” românești, a fost în timpul vieții traversat de puternice furtuni lăuntrice, elogiât de către unii și contestat de către alții. Nu l-a amețit însă nici critica admirativă, nici critica negativă. Când a fost contestat ca poet original, mai ales după ce apăruse pe firmamentul literaturii tânărul Eminescu, V.Alecsandri a avut un răspuns de toată admirația: „E unul care cântă mai dulce decât mine, cu atât mai bine țării și lui cu atât mai bine”. Răspunsul său izvora din convingerea că adevăratele valori spirituale nu mor, pentru că ele aparțin neamului și atâta timp cât neamul există, vor exista cântecele populare, vor dăinui operele creatorilor naționali.

Ca folclorist V.Alecsandri a fost și mai este contestat. Așa cum menționa I.C. Chițimia, s-a mers pe ideea că autorul primei antologii de poezie populară românească publicată a avut o concepție rudimentară despre estetica oralității și din această cauză a adus prejudicii serioase creațiilor folclorice incluse în cartea sa [1, p.15.] Noi împărtășim alt punct de vedere, și anume, că Vasile Alecsandri poate fi considerat *primul folclorist român de concepție modernă*. Rândurile de față au fost scrise pornind de la această ipoteză. Argumentele care pot fi aduse în sprijinul ideii de modernitate a concepțiilor folcloristice ale lui Vasile Alecsandri sunt numeroase și elocvente. Numai o înțelegere îngustă a problemei a putut da naștere unor interpretări eronate privitor la modernitatea și actualitatea concepțiilor despre estetica oralității împărtășite de către folcloriștii care au aparținut școlii romantice. Alecsandri a cunoscut ideile fundamentale ale folcloristicii ca știință, principiile estetice ale creatorului anonim, specificul literaturii populare, raporturile literaturii culte cu literatura orală etc. Toate acestea pot fi atestate în observațiile și comentariile sale despre folclor, în studiul său „Românii și poezia lor”, în volumele de folclor date la lumină. Meritul poetului în domeniul folcloristicii românești nu poate fi subestimat. Alecsandri a descoperit pentru contemporani [5, p.63] creația populară și a pus la adăpost pentru generațiile viitoare această creație, față de care s-a manifestat multă vreme indiferență și chiar ostilitate. Vocația sa de folclorist, cunoașterea profundă a creației populare l-au ajutat să ocolească erorile unor contemporani pentru care folclorul era „poezie de colibă”.

Cei care l-au declarat pe Vasile Alecsandri un folclorist amator, naiv sau rău intenționat, aducând mari prejudicii textelor culese și publicate de el, n-au observat contribuția reală a scriitorului la valorificarea creației populare, nu au identificat la justă valoare raporturile sale cu tradiția și cultura populară. Contestarea lui Alecsandri ca reprezentant al folcloristicii moderne s-a făcut din rea-voință sau neînțelegere a domeniului. Despre meritele unui folclorist ar

trebuie să judecăm, având în vedere nu doar „modul de întocmire” a colecției, ci toate „componentele” activității sale: identificarea, culegerea, inventarierea, clasificarea, antologarea, comentarea etc. și, nu în ultimul rând, conceptul autorului asupra poeziei populare. Conceptul alecsandrian de poezie populară este herderian. Cum observa Gheorghe Vrabie, pentru Alecsandri „poezia populară” făcea una cu „poezia naturii”. Între cele două era o desăvârșită interpătrundere, încât una nu poate fi despărțită de cealaltă” [2, p.93]. Acest punct de vedere nu este greșit și nici depășit. El poate fi considerat cel mult mai îngust decât concepția „psihologică” a lui Hasdeu sau cea „filologică” a lui Ovid Densusianu.

Pe de altă parte, ceea ce îl desparte pe Alecsandri de folcloriștii timpului este atașamentul său sincer față de poezia orală. El nu a imitat dragostea pentru producția spirituală a neamului său. Numai un culegător de concepție modernă putea să scrie cu mândrie: „Tot românul se naște poet!”. Numai un folclorist adevărat putea rămâne toată viața un admirator al geniului popular. Numai un folclorist de vocație, „descoperind poezia populară... își va descoperi însăși natura artei sale” [2, p.53]. Cum s-a produs impactul dintre opera marelui anonim și creația sa originală aflăm chiar din cele spuse lui Alecsandri: „Am scris atunci, sau mai bine zis, am improvizat cele mai bune poezii ale mele: *Baba Cloanța, Strunga, Doina, Hora, Crai nou* ș.a., și mi-am propus să las deoparte încercările mele de versificație franceză pentru ca să urmez calea pe care mi-am deschis-o singur în domeniul adevăratei poezii românești”.

Una dintre ideile călăuzitoare ale folcloristului cu viziune modernă asupra creației populare se referă la valoarea ei de document istoric și artistic. Această idee i-a fost deosebit de scumpă lui Alecsandri care a văzut în folclor cartea de vizită a popoarelor. „...el și-a dat seama de rolul internațional al folclorului” [1, p.17.], susține, pe bună dreptate, I.C. Chițimia, și a depus eforturi mari pentru a scoate la lumină ceea ce a creat mai de preț poporul nostru. De la interpretarea ironică a folclorului ca „poezie pentru cocioabe” la conștientizarea importanței culegerii, publicării, receptării și prețuirii lui în viziune europeană, s-a trecut datorită unor personalități de talia lui Alecsandri, Russo, Hasdeu – adevărații întemeietori ai științei despre literatura populară orală. Înțelegând perfect rolul ce-i revine folclorului în *europenizarea* țării, Alecsandri insistă pe ideea traducerii cântecelor populare în alte limbi și, în primul rând, franceză, germană, engleză, italiană. În virtutea acestei activități de popularizare a poeziei orale pe alte meridiane, activitatea folcloristică a lui V.Alecsandri a avut un mare ecou în lume. Cântecelor noastre populare erau citite „cu cea mai mare plăcere” de către scriitorii ca Prosper Mérimée, Vegezzi-Ruscalla, cel din urmă afirmând la 1858 că ele au stărnit „*tanto rumore de la colta Europa*” [citată după Vrabie, 2, p.111]. Vasile Alecsandri este primul folclorist la noi care a văzut în „poeziile populare ... documente vechi, dar în același timp și vii, și utile renașterii naționale și politice. Culegă-

torul și comentatorul lor voia să pună în fața lumii europene vechimea unui popor care avea dreptul la libertate și independență” [2, p.95].

O trăsătură esențială a folcloristului de concepție modernă este atitudinea lui față de contribuția predecesorilor la descoperirea și prețuirea creației populare. Despre Anton Pann, considerat de unii „ primul culegător de poezie și cântec popular” [4, p.64], contestat categoric de alții pentru „întocmiri”, „prelucrări”, Vasile Alecsandri va scrie cu pertință ca despre un folclorist de etapă, a cărui operă oferă „...tablouri de obiceiuri câmpenești, în care sunt diverse hore populare” [se referă la volumul *O șezătoare la țară – N.T.*]. Gheorghe Vrabie crede că din aprecierea lui Alecsandri rezultă „bune intuiții despre unele probleme de teorie folclorică” care l-au caracterizat pe Anton Pann [2, p.30]. Noi am adăuga că mai rezultă și viziunea modernă a bardului de la Mircești asupra legăturii dintre școlile folclorice: preromantică (Pann), romantică (Alecsandri), realistă (Hasdeu) și postmodernă (O.Densusianu). Folcloristica română contemporană datorează enorm de mult tuturor precursorilor și urmașilor lui Vasile Alecsandri, fapt conștientizat de autorul volumului *Poezii populare ale românilor* și subliniat în comentariile sale pe marginea textelor culese.

Culegând de la sursă, clasificând, comentând obiceiuri, expresii, propunând definiții îndrăznețe ale unor concepte și teorii, Alecsandri a introdus la noi noțiunea de „manual de folclor românesc”. Cărțile de folclor sunt pentru cititor o enciclopedie a vieții poporului.

Clasificarea poeziei populare, pe care Alecsandri o propune într-o prefață a culegerii sale, deși limitată, a fost modernă și necesară la data respectivă, influențând evoluția cercetărilor ulterioare.

De mai menționat atitudinea plină de responsabilitate a poetului față de textele populare incluse într-o culegere. Volumul său n-a apărut peste noapte, ci este rodul unei îndelungate și dificile activități. Cu atât mai stranii par astăzi, în lumina celor spuse, opiniile acelora care au văzut în metoda de culegere și de publicare a textelor populare de către Alecsandri doar „omisiuni”, „adaosuri”, „dulcegării sentimentale”, „croirea de versuri pentru a putea face note”, „schimbări fără rost și noimă” etc. Textele adunate și „întocmite” de ilustrul scriitor rămân până astăzi „actuale”, „autentice”, o sursă de cunoaștere și cercetare a datinilor și a poeziei populare, iar opiniile academice pe marginea lor ale lui Duiuliu Zamfirescu și altora – perimate și eronate. Este efectul activității unui folclorist de concepție modernă.

Referințe:

1. CHIȚIMIA, I.C. *Folcloriști și folcloristică*. București: EARSR, 1968.
2. VRABIE, Gheorghe. Studiu introductiv. În: Vasile Alecsandri. *Opere*. Vol.III. Chișinău: Hyperion, 1991.
3. ALECSANDRI, Vasile. *Opere*. Vol. III. Chișinău: Hyperion, 1991.
4. CIOBANU, Gh., PANN, Anton. *Cântece de lume*. București: ESLA, 1955.
5. NICOLESCU, G.C. *Viața lui Alecsandri*, 1962.

CARACTERUL ETNIC EXPRIMAT ÎN LIMBAJUL SCRIERILOR LUI ION DRUȚĂ

Alexandra GHERASIM

În studiul de față, ne propunem să elucidăm câteva aspecte ce derivă din obiectul de studiu al etnolingvisticii, să urmărim în special procesul de conservare a lexemelor de origine autohtonă și cel de conservare a lexicului regional în limbajul scrierilor lui Ion Druță.

Etnolingvistica urmărește relevarea felului în care o anumită limbă (sau varietate lingvistică) reflectă printr-un decupaj specific al realității, caracteristicile vieții materiale și spirituale ale comunității care o folosește. La acestea se adaugă studierea atitudinii față de limbă și față de diversele componente ale acesteia, precum și a clasificărilor empirice ale unor forme lingvistice, acte verbale, subiecte, pe care le operează vorbitorii înșiși. Limba și cultura sunt considerate două realități interconectate și izomorfe, în strânsă dependență de exigențele vieții sociale [3, p.192].

În literatura critică dedicată operei drucești, s-a menționat, în repetate rânduri, caracterul rustic al acesteia prin prisma mesajului pe care-l promova autorul. În proză, în dramaturgie, și mai ales în publicistica literară, scriitorul încearcă să surprindă, într-un discurs global, tradiția orală locală sau regională, mărcile identității culturale și conștiința asumării de către comunitate a propriei sale istorii și culturi. Cu atât mai mult se impune acest demers etnolingvistic atunci când dispunem de veritabile etnotexte recunoscute din perspectiva valorilor beletristice.

Încercăm să ne argumentăm demersul aplicând conceptul de etnografie a vorbirii descris de Eugen Coseriu, care, în opinia savantului, ar trebui să identifice „cunoașterile universale despre lucruri, idei și judecăți universale”, ce se manifestă în orice limbă și, eventual, determinarea culturii nonlingvistice. În același timp, Eugen Coseriu avertizează însă că etnolingvistica vorbirii este dificil de constituit, dat fiind stadiul incipient al cercetărilor la acest nivel al limbajului. Etnolingvistica limbii (istorice) își va delimita obiectul în funcție de cele trei tipuri de diferențe (generatoare de unități) idiomatice: diatopice (sintopice), diastratice (sinstratice) și diafazice (sinfazice), studiate de dialectologie, sociolingvistică și, respectiv, de stilistică. În această diviziune tripartită, etnografia limbii se constituie în relație de interferență cu sociologia limbii, abordând teme ca: în ce mod faptele de limbă sunt motivate de organizarea socială a comunității ca „lucru” și ce loc ocupă limbajul însuși, ca fapt „real”, în această organizare; ce cuvinte și ce sensuri există și cum se organizează ele pentru desemnarea straturilor și relațiilor sociale și a înseși faptelor de limbaj [2, p.132].

Criticul literar Theodor Codreanu în studiul *Ion Druță și memoria arheală* îl caracterizează pe scriitor drept un eminescian. Îl leagă de Eminescu ceea ce voi numi memoria arheală. Eminescu este *arheul* identității noastre și nu întâmplător *ontologia arheității* are ca pilon central tocmai conceptul de *identitate* [1, p.119].

Din rațiunea de a argumenta teza despre memoria arheală în scrierile lui Ion Druță, am încercat să urmărim viața unora din cele 115 cuvinte sigur autohtone (93 substantive, 13 adjective, 6 verbe, 1 adverb, 1 element adverbial de compunere și 1 interjecție provenită de la substantiv, identificate și „orânduite după vechimea primelor atestări cunoscute” de academicianul Gheorghe Mihailă [4, p.11].

În proza și în dramaturgia lui Ion Druță, am atestat aproximativ 70 dintre cuvintele identificate de cercetătorul Gheorghe Mihailă și alte câteva derivate de la bazele acestora. Într-un singur fragment selectat din *Povara bunătații noastre*, evidențiate cu bold, am atestat cinci lexeme de origine autohtonă:

Sufletul tresaltă, sufletul caută în fel și chip să se dumerească – de unde atâta seninătate și voie bună? Crăciunurile au trecut demult – și cel după stilul nou, și cel după stilul vechi, dar, pentru că unica și marea minune a iernii rămânea tot ea, sărbătoarea aceea, oamenii și-au zis: „Măi, s-o întors Crăciunul”, și întreaga Câmpie a Sorociei, cu văile și dealurile sale, cu satele și cătunele sale, îngâna în sinea ei o colindă pe care cerul i-o tot picura de sus fulg cu fulg, vers cu vers.

Frig – deloc. Era cald, era moloșag, așa încât oamenii și-au lăsat vetrele, cuptoarele, mai ieșind pe afară, și vraja acelei ninsori a început a trezi doruri cine știe de pe unde, vise cine știe de pe când.

Și tot ninge, ninge, ninge. Fulgi cuminți, îngândurați se lasă peste case, peste garduri, peste câmpuri... (Povara bunătații noastre, p.5).

Sintetizând datele din fragmentul selectat, putem susține că acestea sunt parte din ansamblul lingvistic structurat ca element identitar, prin care ne manifestăm valorile culturale inconfundabile și credințele religioase. Conotațiile cuvintelor autohtone în textele druțiene le conferă acestora plusvaloare etnografică și un coeficient de lirism rustic autonom. Forma de plural a substantivului *crăciun* din primul exemplu selectat este relevantă în acest sens.

În virtutea unor circumstanțe istorice concrete anumite evenimente au lăsat, într-un fel sau altul, urme implantate în cultura și mentalitatea timpului, reflectate în limbaj, imprimându-i acestuia accente specifice care s-au sedimentat alături de elementele autohtone, naționale. Identificate drept regionalisme, acestea reflectă diverse aspecte ale vieții materiale și spirituale a poporului, felul inedit de a fi și valorile esențiale ale culturii și civilizației etniei respective.

În piesa *Casa mare*, una din primele lucrări din dramaturgia lui Ion Druță, am identificat elemente lexicale, care s-ar înscrie în categoria celor examinate mai sus, dar și din cele care ar constitui un material util din raționamentele conceptului de „etnotext”.

Substantivele selectate de noi pot fi grupate în subclase distincte și caracterizate din diverse perspective. O serie dintre acestea poartă clar amprente dialectale și regionale (*lăicer, hlandani, stebă, șervet, țolișoare, șagă* etc.)

Altele se caracterizează prin izul arhaic, utilizate voit pentru a nuanța conotația timpului și a spațiului în imaginarul artistic creat de autor (*buchie, osteoneală, bordeie, pătăranie, lele* etc.).

O bună parte se distinge prin particularitățile fonetice păstrate de dramaturg în vederea actualizării rostirii regionale moldovenești (difongul *ea* se reduce la *a*: *seamă* > *samă*, *seară* > *sară* ; dispariția prefixului *îm-*: *împușcatul* > *pușcatul*; palatalizarea labialelor *p* și *b*: *bobișă* > *boghișă*; inserția grupurilor *chi-*, *che-*: *copil* (-ă) > *copchilă*, *copchii* etc.).

Nu sunt puține nici elementele lexicale preluate din limba rusă și adaptate parțial la sistemul flexionar și fonetic al limbii române – utilizarea acestora fiind determinată de factori sociolingvistici (*blat*, *ocerea*, *zapas*, *soveste*). O distribuție asemănătoare urmează și adjectivele: *mititel*, *câprii*, *frumuseță*, *acătării*, *mânios*, *strasnică*, *mladși* etc.

Clasa lexico-gramaticală a verbului, generoasă din perspectiva abordată mai sus (*a mântui*, *a amăgi*, *a colbăi*, *a stupi*, *a hodini*, *a jupi*, *a se chiori*, *a obijdui* etc.), ne oferă exemple de un exotism demn de remarcat și prin locuțiuni verbale specifice (*a se fotografia* > *mă scot pe patret*; *a se grăbi* > *n-am când*; *a se căsători* > *nu v-ați luat*; *a se împiedică* > *s-or poticni*; *a respira* > *nu mai pot sufla*; *a birui* > *nu poate dovedi*; *a începe a glumi* > *a prins a șugui* – aceasta din urmă cu ambii termeni marcați)

Desigur că apar și variante regionale morfologice (auxiliarul invariabil *a* al viitorului I: *va veni* > *a veni*, *va fi să mă răzgândesc* > *a fi să mă răzgândesc*).

Sunt caracteristice structurile sintactice cu verbe predicat utilizate fără auxiliar – marcă a oralității dialogului (*Păvălache*: *Vasiluță*, *ai fost tu sara asta în casă*, *ai auzit ce s-a vorbit?*

Vasiluța: *Fost. Auzit.*)

Atestăm utilizarea autentic dialectală a pronumelor și adjectivelor pronominale demonstrative cu exemple din aproape întreaga paradigmă (*asta*, *ista*, *iștea*, *iesteia*, *aista*), precum și a formelor sincopate ale pronumelor de politețe '*neata*, '*nevoastră*).

Specificul regional este păstrat și de adverbele *amu*, *amuia*, *numa*, *tucma*, *deodată*, precum și de formele diminutivale – marcă a oralității discursului – *ziuliza*, *dimnecioară*, *olecuță* etc.

Limbajul artistic al lui Ion Druță, prin conservarea lexemelor de origine autohtonă și a celor de factură regională, emană ideea supraviețuirii spirituale a moldovenilor basarabeni prin afirmarea lor plenară ca structură etnică bine conștientizată în contextul general al istoriei neamului.

Referințe:

- 1.CODREANU, Theodor. *Ion Druță și memoria arheală. Fenomenul artistic Ion Druță*. Coord. M.DOLGAN. Vol.IV. Chișinău, 2008, p.119.
- 2.COȘERIU, E. Socio- și etnolingvistica. Bazele și sarcinile lor. În: *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică*. Chișinău: Știința, 1994, p.132.
- 3.*Dicționar general de științe. Științe ale limbii*. București: Ed. științifică, 1997, p.192.
- 4.MIHAILĂ, Gheorghe. *Cuvintele de origine autohtonă în limba română*. (http://www.academiaromana.ro/discursuri_receptie/pag_dr_gmihaila.htm)

CARTEA CA ELEMENT AL PATRIMONIULUI CULTURAL

Irina CONDREA

Marile valori ale creștinismului au fost răspândite și fortificate prin intermediul cărții, anume cartea a dus în mase cunoștințele și a contribuit la consolidarea și formarea spirituală a oamenilor. În cultura românească primele cărți, cu conținut religios, sunt scrise de mână, pe pergament și foarte puține exemplare de asemenea opere au ajuns până în zilele noastre. Din perioada medievală s-au păstrat mai multe texte scrise pe hârtie – documente, cronici, texte religioase, calendare etc.

Odată cu apariția tiparului (inventat de Gutenberg în Germania pe la 1440, prima carte tipărită fiind considerată *Biblia de 42 de rânduri*, tipărită în jurul anului 1455), cartea a devenit mai accesibilă datorită numărului mare de exemplare care se făcea. Primele tipărituri în limba română erau cărți de cult și această tematică a predominat pe parcursul sec.XVI-XVIII. Este de menționat că în circuit se mențineau și cărțile manuscrise, cum ar fi letopisețele, cronicile sau unele scrieri destinate păturilor mai largi – cărți de rugăciune, viețile sfinților, romane populare, calendare, trepetnice, gromovnice și etc.

Chiar de la apariția sa în Țările Române tiparul/typografia s-a amplasat în mănăstiri, iar primii tipografi, editori, traducători și autori au fost fețe bisericești, care s-au îngrijit, cu precădere, de tipărirea cărților necesare serviciului divin și desfășurării activităților religioase. Cărțile cu caracter religios, tipărite în sec.XVI-XVIII, păstrează, în mare măsură, aspectul cărților manuscrise: textul este tipărit în limba română cu caractere chirilice, se menține stilul slovelor și modalitățile de ornamentare specifice – miniaturi, chenare, frontispicii, medalioane, inițiale ornamentale, colofonuri.

În general, calitatea și nivelul vieții spirituale creștine în diverse regiuni ale spațiului românesc (și nu numai) poate fi apreciată după numărul și titlurile cărților de cult care au circulat și se mai regăsesc în zona respectivă. Multe dintre acestea, aflate până în ziua de azi în sfintele lăcașuri, în mănăstiri, în muzee, în biblioteci, în casele multor credincioși sunt înregistrate, catalogate și păstrate ca obiecte de patrimoniu, iar numeroase instituții de cultură au fonduri și colecții speciale cu asemenea opere.

Cărțile vechi, care au străbătut până la noi prin veacuri, vin cu raza luminii duhovnicești nestinsă și aduc un important mesaj din partea strămoșilor noștri. Din păcate, în spațiul basarabean cartea creștină a trecut printr-o perioadă de grea cumpănă în anii puterii sovietice, când statul ducea un război crunt cu religia, distrugând și nimicind tot ce era legat cu aceasta – biserici, mănăstiri, icoane, cărți sfinte, obiecte de cult. În acele timpuri de restriște, chiar simpla păstrare în casă a unei cărți bisericești, a unei Evanghelii era considerată o crimă, iar posesorul acesteia putea fi condamnat la ani grei de

pușcărie. Tragedia colecțiilor de carte duhovnicească din Basarabia este nedescris: există mărturii că autoritățile sovietice încărcau în camioane fondurile de carte ale mănăstirilor, cărțile sfinte de prin biserici și fie că le aruncau sau le ardeau, fie că le depozitau prin niște subsoluri umede și insalubre, lăsându-le pradă hoților și intemperiiilor. Puține fonduri de carte au fost păstrate doar parțial, de exemplu, cel de la Mănăstirea Noul-Neamț din Chițcani, care în 1962, după închiderea lăcașului, a fost depozitat la Arhiva Națională, dar accesul la aceste cărți a fost totdeauna foarte limitat.

Și totuși, flacăra creștinismului nu a putut fi stinsă, oamenii credeau cu tărie în puterile miraculoase ale cărților sfinte și riscându-și uneori chiar viața, le scoteau din flăcările incendiilor care devastau mănăstirile, de sub lama buldozerelor care dărau bisericele, de sub acoperișurile distruse ale altarelor, care se prăbușeau sub puhoaietele ploilor. Anume de aceea o bună parte din puținele cărți, care au supraviețuit și au ajuns până la noi, poartă urmele acestor întâmplări apocaliptice – sunt pârjolite de flăcări, au pe file pete de umezeală, iar copertile sunt rupte, distruse de mușcați și mâncate de carii.

Printre cei care au salvat cărțile bisericești și s-au îngrijit de păstrarea lor se numără multe fețe bisericești, preoți, diaconi, călugări, și anume lor le datorăm prezența unei valoroase colecții de carte rară, primită ca donație de Biblioteca de Carte religioasă a Facultății de Litere.

Printre volumele donate, menționăm câteva exemplare de patrimoniu, ce pot fi trecute la compartimentul „Carte rară”, datorită „vârstei” venerabile pe care o au, precum și datorită caracteristicilor specifice pe care le prezintă. Un interes deosebit prezintă inscripțiile de mână, făcute pe filele cărților, care conțin informații despre locul unde s-a aflat sfânta carte, despre cei care au cumpărat-o, și anume aceste note atestă modul în care a circulat cartea pe teritoriul țării noastre, îndeplinindu-și nobila misiune de iluminare a creștinilor.

O carte de patrimoniu este prima ediție tradusă în românește din grecește a *Penticostarului*, tipărit cu litere chirilice la București, în anul 1743, având titlul complet „*Penticostarion ce are întru sine slujba ce i se cuvine care acum întâi s-au tălmăcit pe limba rumanească și s-au tipărit în zilele prea înălțatului Domn Io Mihai Racoviță Voievod cu blagoslovenia și cu cheltuiela prea sfințitului Mitropolit a toată Ungrovlahiei, Kir Neofit de la Crit în oraș în București, la leat 7251, de cucernicul între preoți popa Stoica Macovici Tip.*”. Anul 7251 este, după vechea tradiție, cel de la facerea lumii și reprezintă anul 1743 de la nașterea lui Hristos. Menționăm că un volum din acest tiraj este scos la vânzare pe Internet în România, valoarea lui fiind estimată la 2.300 de roni. Sunt interesante notele făcute pe ultima filă:

– 7285 (1777) *Să s știe de cînd au întrat Calmiș (Kalimaki) domn în Țara Moldavia leat 7267 (1759) atunci au prădat tătari țara Moldovii ... încredințat tocma să să știe Io Ioan Grigorii Voievod*

– aceasta *Pendicostarion* este la biserica lui fost **Lipcanului la sat la Petrești** în cinste leașului velet 7285 (1777)

– aceasta pecete a lui Solomon împărat am scriso eu Toader Dudnecul întracastă sfântă carte la let 7271 (1763) aprilie 23, deci inscripția este făcută cu exact 250 de ani în urmă.

Din aceeași perioadă este și volumul intitulat „**Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie** care s-au tipărit acum în zilele prea înălțatului Domn și oblăduitoriu a toată Țara Românească, Io Alexandru Ioan Ipsilanti Voievod, cu blagoslovenia și cu toată cheltuiala purtătorului Pravoslavii, prea sfințitul Kir Grigorie, mitropolit a toată Țara Românească și exarhu Plaiurilor acum într-acestaș chip tipărită și diordosită în scaunul domniei în București în tipografia Mitropoliei, în anul de la spăsenia lumii 1775, de Dimitrie Petrovici, București”.

Așa cum era tradiția, pe primele file găsim o inscripție despre cei care au contribuit la cumpărarea cărții: *Această Sfântă Evanghelie o am vîndut eu Lazăr și Iakov tipograf și s-au vîndut cu lei 11, parale 30 pentru ca să avem ceva pomenire*

Inscripție p. a (1) Această Sfântă Evanghelie am cumpăratul eu Savin și cu soful meu Vasilca și am datul preutului Andrii, ginerele nostru pomană lui și feciorilor lui pentru sufletul nostru și a tot nemul nostru.

Un **Octoih**, tipărit în anul 1774 la Râmnic, conține într-o lungă notă marginală, o informație amănunțită despre cei care au cumpărat caretea: *Această carte am cumpărat - p. B această sfântă carte am cumpărat oamenii din **Horodiște** dreptau optsprece.... anumi a satului 8 leu a pus 4 lei preutul Vasian, un leu Năstas Dan au dat un leu Tănas Chivul (?) au dat un leu Mihăil au dat Nicon sin au dat un leu Năstas au dat... 8 parali Gligori Agachi au dat și să chiamă Octoih la sfînta biserică hramul Sfîntului Neculae să fie pomană pentru sufletele noastre și a părinților noștri.*

Pe un **Liturghier**, tipărit înainte de 1787 găsim o inscripție specifică, prin care sunt atenționați cei care ar avea intenția să fure cartea sfântă – de la pagina 1 până la pagina 4, pe partea de jos a filelor este notat: *Această liturghie iaste a Biserici **Pîrjolteni**, cine o va muta dela beserică să fie blăstămat de Soboru dela Nikeia, let 1787.*

Atât cărțile, care s-au aflat în bisericile noastre timp de secole, cât și inscripțiile pe care le găsim pe paginile lor, sunt mărturiile ale unei vieți duhovnicești intense și atestă faptul că flacăra credinței a fost întreținută și prin contribuția celor care au pus mână de la mână ca să cumpere aceste izvoare de lumină. S-ar putea ca în satele pomenite în aceste note – Pîrjolteni, Petrești, Horodiște – să mai viețuiască urmașii acelor vrednici creștini, care și-au adus obolul la menținerea vieții spirituale pe meleagurile noastre.

OMUL FRUMOS, REVITALIZAT DE DAN PURIC, UNICUL MODEL REAL EUROPEAN

Silvia STRĂȚILĂ,
Liceul „V.Alecsandri”, Chișinău

Secolul al XXI-lea nu numai că ne grăbește să creștem și să ne maturizăm din punct de vedere tehnologic, dar ne mai împinge spre o altă viziune de viață. Ceea ce e nou, modern, nu e neapărat și bun, așa cum ceea ce este bun astăzi—măine poate fi vetust și nu mai poate fi util. Ceea ce însă nu s-a învechit niciodată, nu s-a alterat, nu s-a șifonat, nu s-a demodat a fost Credința, adevărata credință, credința totală în divinitate, adică în Frumos, în frumusețea sacră. Trebuie să ai un dar de sus, să fii chemat, să ai vocație multă, ca să te apropii de această înțelegere, să ai sufletul hărăzit zborului, să știi că doar jertfa te poate înălța, să ai puterea frumuseții pentru a te putea „astăzi urca invers pe această scară, înfruntând nu numai turma care coboară, dar și insultele ei” [1, p.129].

Dintre miile de bărbați iată că „Dan Puric n-a apărut întâmplător acum. Cu o vorbă a lui Iorga: vremea l-a scos în cale” (Dan Ceachir) [1, p.9]. Sălile de conferințe pe care le prezintă, sunt pline de oameni eliștiți: lector avizat, ascultător bun, gânditor profund, toți sunt de elită. Dan Puric adună „crema națiunii” în jurul său și atunci când tace, este ascultat. Chinezii l-au numit „marele mut”, atunci când comunică se cuminecă, de aceea este mereu așteptat să vorbească despre credință, despre demnitate, despre frumosul ce-a mai rămas în om.

La o conferință susținută la Chișinău, la Teatrul de Revistă „Ginta Latină” din 4 martie 2011, poetul român-basarabeian Nicolae Dabija remarcă: „Când citești un scriitor bun, cazii jos. Îl prefer pe Dan Puric pe care dacă-l citești, cazii pe gânduri. Dan Puric este un scriitor pentru scriitori, un regizor pentru regizori, un actor pentru actori, un duhovnic pentru duhovnici, un român pentru români” [2, p.4].

Dan Puric recunoaște, vine dintr-o lume frumoasă care se numește România. Chiar dacă această lume e la margine de hotar, în care se mai nasc Don Quijote, un rebel care mai intră în jocul unei societăți decăzute, totuși mai întâlnești oameni mândri de moștenirea culturală, care țin la țară, la neam. Și dacă Don Quijote mai trăiește, atunci și Omul Frumos mai există în noi cu adevărat greu, foarte greu să-i păstrezi frumusețea. „A vorbi despre Omul Frumos în contextul în care trăim, într-o lume mutilată, a omului urât, într-o lume schilodită, într-o lume confuză, pe care, iată, o gustăm din plin, ce provocare extraordinară! Lumea de azi se găsește într-un continuu proces de urâțire. În noul imperiu al urâtului frumosul este doar o amintire, care abia mai murmură sub marșul triumfal al unei lumi schilodite, aflată în plină ofensivă. Omul Frumos este ultimul strigăt de salvare, este ultima redută a uma-

nității în luptă cu oceanul de neomenesc care vine. Omul Frumos este ultimul suspin hristic pentru o lume aflată în cădere definitivă. De fapt, lucrul cel mai important, în epoca pe care o trăim, este să avem capacitatea să recunoaștem Omul Frumos” [1, p.113].

În Norvegia, mărturisea Dan Puric, generația prețuită e cea cu liceu, cu BAC, ei jură că nu-și vor bate joc de neam. Și la noi există, ce-i drept, în minoritate, elită, intelect, creier, demnitate, oameni frumoși după douăzeci de ani de junglă, apoi după cincizeci de ani de ghetou. Chiar dacă teroarea istorică, după cum spunea Mircea Eliade, ne-a obosit, poporul român își păstrează ca grăul calitatea, Omul Frumos mai scrie cărți, „despre Omul Frumos”, ne amintește „Cine suntem”, ne îndeamnă să „Fii demn”. Sunt cărțile scriitorului Dan Puric cumpărate poate de o minoritate, iar asta înseamnă că în noi mai există demnitate. Hristos, scrie Dan Puric în cartea sa, a fost primul Om Frumos cu adevărat, numai că el nu fusese recunoscut: „Cel care și-a asumat restaurarea ontologică a omului a fost Hristos, el și-a luat asupra sa firea omească. Jertfindu-se pe cruce, nu numai că ne-a răscumpărat din ghearele păcatului primordial, dar ne-a și înălțat, la o condiție fără precedent, de fii ai lui Dumnezeu” [1, p.128].

Spunea cineva că Dan Puric este omul care ne luminează mintea noastră și lumina trebuie să fie prezentă prin Hristos. Apologetul singur trăiește simțirea hristică, de aceea ne îndeamnă: „...trebuie să punem capăt unui comportament schizoid, manifestat la scară mare în rândul celor care spun că sunt creștini. Adică, după ce-am ieșit de la sfânta liturghie să nu uităm de Hristos, ci să prelungim trăirea din biserică și în viața cotidiană. Mulți dintre noi nu „îmbisericesc”, în sens duhovnicesc, familia, societatea, odată ieșiți din biserică de zid, devin strict cetățeni, străini de Dumnezeu. Este mare păcat. Înseamnă că participarea lor la viața bisericii se rezumă la un ritual... adică majoritatea oamenilor, chiar credincioși fiind, nu sunt dispuși să plătească vreun preț pentru a alege între bine și rău, între lumină și întuneric, între adevăr și minciună și, de cele mai multe ori, le este mai ușor să aleagă răul... Părintele Iustin Pârvu spunea: „Țara asta are inflație de smerenie. Dar uneori este nevoie și de sfânta palmă a Sfântului Nicolae. Trebuie să fim trăitori și luptători în ortodoxie. Vorba lui Nae Ionescu: în ortodoxie nu vii să sforăi, ci să fii treaz” [3, p.19]. Adevărata credință e în legătura ta cu Dumnezeu. Un mare părinte Arsenie Boca scria: „Omul în genunchi, în fața lui Dumnezeu, este mult mai mare”. Și dacă stai în genunchi în fața lui Dumnezeu, poți să te ridici în picioare în fața lumii și să o înfrunți. Credința, dar mai ales atitudinea creștină, e un reper al mersului pe verticală, și câinele intră în biserică, dar nu iese creștin. Un adevărat creștin își poate iubi neamul, va face distincție între popor și populație, va avea simțul sacrificiului, va aplica lucid îndemnul lui Petre Țuța: „de dragul poporului român dacă trebuie mă fac și

de răs”, va deschide porțile Europei cu sufletul frumos, cu lumina adevărată a credinței. Îl cred pe Dan Puric când vorbește, nu declară atitudinea sa creștină: „Știi că există în noi o substanță divină în toți. Dumnezeu a făcut neamurile, nu a făcut Uniunea Europeană. Ne-a diferențiat persoană cu persoană. Eu sunt responsabil. Eu nu sunt ce m-a produs societatea. Nu a fost să fiu un individ. Sunt o persoană în fața lui Dumnezeu, iar o persoană niciodată – de când se naște până când va muri – nu va face rău celorlalte. Un individ are drepturi. O persoană are dreptate. Toate țările imperialiste au drepturi, noi avem dreptate. Ei au drepturi juridice să se întindă, să se lățească, iată tragedia poporului basarabean. O inimă românească nu e o inimă cu spirit de măcelar. Din contră, vocația acestui neam este una tămăduitoare. Poporul român este un popor-punte spre civilizație” [4, p.4]. Dictionul „Frumusețea va salva lumea” nu e o referință la frumusețea fizică, adică cea trecătoare, dar la cea care vine din dragoste. Ce frumoși sunt oamenii când se roagă: „Felul acesta de a dăinui în istorie creează frumusețea profundă a acestui neam. Și acum ne întoarcem la consecința lumii care își ține identitatea. În clipa în care tu-ți îți identitatea, lucrurile au altă rezolvare, țin de o lucrare creștină. Pentru că noi trebuie să ne apropiem acum de ideea cum trebuie să ne iubim identitatea. Pascal a zis un lucru cutremurător de mare creștin: „Omul, iubind, caută frumosul”. Dar din cauză că s-a îndepărtat de Dumnezeu, îl invocă în afară, neștiind că cel mai frumos lucru este el, creatura” [2, p.4].

Definiția lui Dan Puric despre Omul Frumos este una salvatoare pentru un popor ca al nostru, pe care istoria nu l-a pălmuț de multe ori, da cam des (I.L. Caragiale). Omul Frumos, spune creștinul Dan Puric, este „cel care vede Frumosul. Dar Frumosul, nu ăla desenat în afară, ci Frumosul artistic. „Se spune că apostolii mergeau cu Iisus pe drum și au văzut un câine mort...Și toți au spus că e un hoit, un câine mort...Și Iisus s-a uitat mai atent la el și a spus: „Dar ce dinți frumoși are!” Tot credința creștină, dată de Iisus, e o dezvelire. Hristos te face să vezi Frumosul fundamental” [2, p.4].

Poate că Dan Puric, prin felul cum spune și prin felul cum gândește iese din spațiile convenționale ale epocii moderne în care trăim ca și Don Quijote al Renașterii care mergea împotriva curentului. El este Omul frumos cu o gândire terapeutică, care trage lumea înainte, pentru că are dragoste de frumos cu care te poate dezarma, pentru că are multă luciditate ca să arate și celor din jur că există multă dramă, care trebuie diminuată. În el trăiește românul autentic, el ne îndeamnă să ne ridicăm de pe scaunul mortului, adică din scaunul indifeerenței, ca să putem deschide cu demnitate toate ușile Europei.

Referințe:

- 1.PURIC, Dan. *Despre Omul Frumos*. București, 2009. 175 p.
- 2.*Literatura și arta*, nr.32-33-34 din 25 august 2011.
- 3.PURIC, Dan. *Cine suntem?* București, 2008. 171 p.
- 4.*Literatura și arta*, nr.38 din 22 septembrie 2011.

SCRIITORII DIN „PRIMUL VAL” AL POSTMODERNISMULUI BASARABEAN: AURELIU BUSUIOC

Maria ȘLEAHTIȚCHI

Note liminare. Tot mai mulți filosofi ai culturii, tot mai mulți istorici literari și exegeți ai spațiului estic al literaturii europene stabilesc începuturile postmodernismului „autohton” la sfârșitul anilor șaizeci ai secolului trecut. În acest sens, cartea Irinei Skoropanova *Literatura rusă postmodernistă* [9] este o sursă bibliografică de neglijat.

Pornind de la această premisă, amintim că în anii șaizeci, în literatura „moldovenească” din Basarabia s-au lansat patru romancierii notorii: în 1963 – Ion Druță, cu *Balade din câmpie*, în 1966 – Aureliu Busuioc, cu *Singur în fața dragostei*; Vladimir Beșleagă, cu *Zbor frânt*; Vasile Vasilache, cu *Povestea cu cocoșul roșu*. Acești prozatori propuneau un alt fel de roman. Este adevărat că replica dată realismului socialist avea grade diferite de radicalitate, dar tot atât de adevărat este și faptul că toți patru veneau cu formule narrative autentice, necontrafăcute, în măsură diferită, neideologizate și, lucru demn de remarcat, anunțându-se ca individualități creatoare distincte. La o privire generală asupra momentului anului '66, se pare că cel puțin doi dintre cei patru autori se opuneau în chip asumat și deliberat romanului schematic, de propagandă. Aceștia sunt Vasile Vasilache și Aureliu Busuioc. Aureliu Busuioc mărturisea în una din ultimele noastre întrevederi în octombrie 2012, că inițial *Singur în fața dragostei* nu era gândit neapărat ca un roman. Ideea scriitorului a fost să le dea o replică „romancierilor oficiali”, să-i ironizeze printr-o narațiune de altă factură, printr-un alt fel de scriitură. În timp (știut este că lucrurile se văd mai bine la distanță) s-a observat că romanul *Singur în fața dragostei* se situează la o răscruce, care azi se definește drept apariție a primului val al postmodernismului în spațiul imperiului sovietic. Dacă în Rusia această schimbare de atitudine este anunțată de scrisoarea savantului Andrei Saharov [9], la periferie schimbarea se prefigurase deja. Deși aflată încă în fază de argumentare, ideea noastră este mai cu seamă un îndemn de regândire a istoriei literaturii române din Basarabia postbelică și de așezare a ei într-o coerență axiologică adecvată, ținându-se seama atât de reacțiile din epocă, cât și de interpretarea în perspectivă diacronică a evoluției procesului literar, evaluat nu doar în interiorul acestui spațiu, ci și în funcție de conexiunile unui sistem cultural social-politic mai larg.

Având la dispoziție un spațiu extrem de restrâns pentru amployare unei exegeze cu obiective atât de generoase, plusând la acesta și faptul că am semnat și alte lucrări vizând tema [7], ne vom rezuma la punctarea evoluției scriiturii românești a unuia din cei mai valoroși scriitori români ai Basarabiei postbelice – Aureliu Busuioc. După debutul din 1966 publică de-a lungul

timpului un șir de romane: *Unchiul din Paris* (1973), *Local – ploi de scurtă durată* (1986); *Lătrând la lună* (1997); *Pactizând cu diavolul* (1999); *Spune-mi Gioni* (2003); *Hronicul Găinarilor* (2006); *Și a fost noapte...* (2012).

„**Literatura de alternativă**”. Romanul *Singur în fața dragostei* a făcut obiectul criticii literare de îndată ce a văzut lumina tiparului. Reputatul critic Vasile Coroban a semnat prima recenzie, având pe masă doar varianta de revistă a romanului publicat în *Nistru* (1965, nr.7). Recenzia *Realismul dublat de fațerii metafizice* a fost inclusă ulterior în volumul *Studii, eseuri, recenzii* [4, p.198-207]. În același timp se pronunță în marginea primului roman al lui A. Busuioc și critica tânără. Astfel, tot în 1965, apare recenzia lui Mihail Dolgan, după care a urmat cronica *Vocația epică a poetului*, semnată de Mihai Cimpoi.

Reacțiile criticii vremii ne îndreptățesc să afirmăm că Aureliu Busuioc spârgea „canonul oficial” cu romanul său „de alternativă”, ceea ce constituia, pe bună dreptate, anunțarea unui nou concept de scriitură românească, o nouă atitudine față de literatură și o schimbare de paradigmă. Vasile Coroban, spre exemplu, stabilea caracteristicile definitorii ale inovației românești a lui Aureliu Busuioc: roman actual, polemic; spargere a tradiției; antierou. Așadar, criticul constată că romanul se impune imediat prin „actualitatea temei, contemporaneitatea eroilor, pictura veridică a caracterelor, stilul expresiv, ținuta intelectuală originală și nouă” [4, p.206-207]. Deși instrumentele criticii sunt scoase tot din lada cu scule ale realismului socialist, romanul lui Busuioc fiind omologat imediat „esteticii” în vogă, neînregimentarea autorului și evitarea intrării în calupul literaturii de propagandă este absolut evidentă. „În momentul când proza noastră artistică, afirmă Vasile Coroban, continuă, obositor și supărător, să reediteze aceiași eroi patriarhali și retardați (expresie filosofică a vieții!), îmbrăcați în haine demult dispărute și purtând nume arhaice de bovine, plante sau gândaci, romanul lui Busuioc e un fenomen serios de reînnoire” [4, p.206-207]. Romanul lui Busuioc sfida de fapt literatura la care se referea V. Coroban, el nu reînnoia, el respingea literatura timpului și prin aceasta i se opunea. Ca tematică, romanul cadra cu o serie întreagă de lucrări care abordau mediul școlii, cadrele didactice din mediul rural. Vocea criticului cu autoritate preciza contextul polemicii pe care și-o asuma romanul lui Busuioc: proza moldovenească din ultimii ani „descriptivistă, monotonă și târcată” [4, p.198]. Drept „interlocutori” îi serveau romanele *La Floreni* de Lev Barschi, *Lasă vântul să mă bată* de Ana Lupan, *Semne bune anul are* de Gheorghe Madan, *Mărțișoare* de Raisa Lungu etc., romane scrise după calupod: rutina și nepăsarea directorului școlii – cauză a stagnării activității pedagogice. „Romane și povestiri de așa natură, constată Vasile Coroban, se pot scrie tot atâtea câți directori nelalocul lor avem în republică” [4, p.200].

Nu atât subiectul asigura caracterul inovator al romanului, cât natura și comportamentul personajului. Radu Negrescu e definit de V. Coroban drept

„antierou”. „Busuioc creează un erou nou în proza noastră, afirmă el, contrar celor din scrierile menționate mai sus, mărginiți, mediocri și schematici prin câmpul limitat de acțiune. Negrescu e antierou în raport cu ce ne-am obișnuit să clasificăm drept erou, fie pozitiv, fie negativ” [4, p.203]. Istoria receptării romanului fixează preluarea, cu mici excepții (cum ar fi ideile lui Mihai Cimpoi emise concomitent), a observației lui V. Coroban, devenită ulterior un fel de laitmotiv al receptării (Anatol Gavrilov, spre exemplu, dezvoltă analitic manifestarea romanescă a lui Radu Negrescu ca antierou [5], în vreme ce Ion Ciocanu o preia sintetic de la V. Coroban, or criticul s-a pronunțat mai târziu asupra primului roman al lui A. Busuioc [2]). Revenind la primele reacții critice asupra romanului *Singur în fața dragostei*, vom preciza că Mihai Cimpoi vede în antistructura personajului o mină pentru ideea „clasică” de personaj și caracter. „În roman nici nu întâlnim de altfel caractere sau formații spirituale ale eroului, constată tânărul (pe atunci) critic. Sunt surprinse gesturi simbolice, particularități de grai, reacții psihologice, atitudini fundamentale, ticuri nervoase. Autorul parcă regizează un spectacol, punând eroii să interpreteze anumite mișcări și gesturi” [1, p.121].

Totodată, și avertizările lui Vasile Coroban, precum că Radu Negrescu, prin confesiunile sale, ar putea „scandaliza pe unii critici, familiarizați cu tiparele comune ale eroului pozitiv și ale conflictului” [4, p. 206-207] s-au dovedit motivate.

Brandul Busuioc. Ca autor de romane, Aureliu Busuioc sparge schema narațiunilor promovate de estetica realismului socialist. Romanul *Singur în fața dragostei* propunea o altă formulă narativă, un alt erou, un alt narator. În studiul de referință *Romanul moldovenesc contemporan*, Vasile Coroban constata că „*Singur în fața dragostei* dă o lovitură destul de serioasă unor scheme literare, rupte de realitate; romanul e interesant prin faptul că autorul nu-și face chipuri cioplite, zăgrăvind pe ele virtuți abstracte, pentru ca să bată mătânii în fața lor, ci privește mai real, mai obiectiv la lucruri și la oameni” [5, p. 228]. Și sub aspect naratologic, nu doar tematic, primul roman al scriitorului era o lucrare inedită: naratorului substituia cu bună știință pe autor; spațiul românesc se umplea, după modelul camilpetrescian, cu pagini dintr-un jurnal intim etc. În plus, naratorul adopta o perspectivă ironică, emina-mente ironică, punând începutul unei mărci narrative inconfundabile – *brandul Busuioc*. Discursul ironic îi permitea autorului să jongleze în spațiul unui provocator joc de perspective homo/heterodiegetice. Naratorul își ia ca aliat personajul masculin, exponențial pentru tipii la fel de cărcotași și ironici (Radu Negrescu). Acel aer de superioritate se va constitui, regăsindu-se în mai toate romanele lui Aureliu Busuioc, într-o tipologie umană căreia merită să i se acorde exegeze mai ample. Celelalte două romane apărute până la 1989 (*Unchiul din Paris* (1973), *Local – ploii de scurtă durată* (1986) certi-

fică maniera narativă și preferința pentru un anumit mediu, cel al intelectualului, dar nu se ridică la cota valorică a romanului de debut, acest lucru nereferindu-se, mai cu seamă, la cel publicat în 1986.

Revenirea postmodernă în forță. Reluarea speciei după o pauză de mai bine de zece ani, A. Busuioc anunță schimbare mediului uman narat. În romanul *Lătrând la lună* (1997), scriitorul complică perspectivele și se postmodernizează accentuat: lumea este narată într-un jurnal de câine, în „limbaj canin”, de către Enrique, șoricarul unui savant filolog. Acesta „traduce” în limbaj uman jurnalul lui Enrique, nerezistând supliciului de a nota propriile atitudini în câteva capitole auctoriale, metadiegetice. Realitatea de după 1989, lumea schimbată, problemele ei fac obiectul meditațiilor șoricarului. Ironia este tot la ea acasă, dar nu mai pare atât de mușcătoare. Se pare că romanul *Lătrând la lună* marchează momentul reintrării scriitorului în ritmul narațiunii românești, care, asemenea unui mecanism, are nevoie de un nou rodaj pentru a fi performant. Au urmat alte două romane, *Pactizând cu diavolul* (1999) și *Spune-mi Gioni* (2003), publicate în condițiile totalei deschideri, a exploziei multitudinii de stiluri și direcții literare, constituind, pe drept cuvânt, o inovație cu totul aparte. De această dată și la nivel tematic. Aureliu Busuioc a dat literaturii române din Basarabia cele mai reușite romane despre perioada rusificării, sovietizării și kgb-etizării de până și după 1944. Nici un alt scriitor de la noi (exceptând opera lui Paul Goma) nu a acordat o importanță pe potrivă acestei perioade atât de confuze din istoria Basarabiei și nu a insistat asupra ororilor ei, precum a făcut-o A. Busuioc, prin publicarea unor importante lucrări de ficțiune. Romanul *Pactizând cu diavolul*, cu evidente accente autobiografice, construiește o lume debusolată, care trece prin calvarul adaptării la noile condiții sociale și politice. Și se adaptează, nu doar în urma unui târg de valori și principii morale, ci și în consecința unei instinctive dorințe de supraviețuire fizică. În aceeași ordine de idei, subiectul capătă dezvoltare – dar la nivelul unui destin generalizant deja, în care elementele ficțiunii intră într-o ecuație mult mai complexă – în romanul *Spune-mi Gioni*, la care ne-am referit și cu alt prilej [8].

Note finale. Unul din cele mai reușite romane ale lui Aureliu Busuioc, considerat de anumiți exegeți capodopera prozatorului, *Hronicul Găinarilor*, este scris în maniera discursului caleidoscopic: istorii, parodii, text, intertext – toate ambalate într-o subtilă ironie. Prin urmare, romanul apare ca o sinteză a istorie a basarabenilor, un fel de pseudo-cronică cu rădăcini medievale. Parodiind estetica realismului socialist încă la debutul său de romancier, pornit de departe, din 1966, Aureliu Busuioc, prin romanul *Hronicul Găinarilor* reușește să treacă cu totul – cu arme și muniții – în paradigmă estetică a postmodernismului, cu tot ce înseamnă manifestarea acestui curent în literatura din Basarabia, curent constituit, val cu val, și prin opera românească a sa. Accentul final al carierei literare a scriitorului Aureliu Busuioc a fost aplicat

cu maximă eleganță scriitoricească tot în forma unui roman – *Și a fost noaptea...*, un recviem, în parte personal, autobiografic, în parte – o premoniție estetică, la care ne-am referit într-un text publicat în revista *Convorbiri literare* [6].

Referințe:

- 1.CIMPOI, Mihai. *Disocieri*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1969.
- 2.CIOCANU, Ion. *Literatura română*. Studii și materiale pentru învățământul pre-universitar. Chișinău: Prometeu, 2003, p.408-417.
- 3.COROBAN, Vasile, *Romanul moldovenesc contemporan*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1969.
- 4.COROBAN, Vasile. *Studii, eseuri, recenzii*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1968.
- 5.GAVRILOV, Anatol. *Reflecții asupra romanului*. Chișinău: Literatura artistică, 1984, p.133-156.
- 6.ȘLEAHTIȚCHI, Maria. Recviem: Aureliu Busuioc „Și a fost noaptea...”. În: *Convorbiri literare* (Iași, România), 2013, nr.1 (205); <http://convorbiri-literare.dntis.ro/SLEAHTITCHIian13.htm>. ISSN 00108249.
- 7.ȘLEAHTIȚCHI, Maria. Romanul românesc din Basarabia după 1989: praxis și perspective. În: *Concepte în mișcare – Studii despre stadiul actual al criticii și istoriei literare românești*. Prefață de Dan MĂNUCĂ, volum coordonat și îngrijit de Ofelia ICHIM și Șerban AXINTE. București: Editura Academiei Române, 2010, p.214-224.
- 8.ȘLEAHTIȚCHI, Maria. *Cerc deschis. Literatura română din Basarabia în postcomunism*. Iași: Timpul, 2007.
- 9.СКОРОПАНОВА, И.С. *Русская постмодернистская литература*. Москва: Наука, 2002.

MODERNITATEA CONCEPTULUI EMINESCIAN AL ACTULUI DE CREAȚIE

Tamara CRISTEI

Conștiința modernității vizează dialectica mișcării culturale, axată în fond, pe schimbare calitativă, produsă în spiritul timpului. În acest sens, este edificatoare afirmația că „o gândire estetică autentică își capătă sensul deplin numai atunci când ideea de progres devine un postulat sau o filozofie pe care se fundamentează” (Jost Hermand). Or, ceea ce caracterizează cultura timpului nostru este profunda reînnoire pe care a suportat-o, devenind astăzi de esență antropologică și fiind spațiul de confruntare între științele exacte și filozofiile existenței. Conștiința modernității este un atribut calitativ al tipului de gândire artistică a unui creator, ceea ce nu înseamnă, subliniază cercetătorul Romul Munteanu în amplul tratat *Metamorfozele criticii europene*, „ruperea de trecut” sau „un ins rupt de trecut.” Acesta are doar „conștiința diferenței comportamentiste și informaționale” față de alte epoci, este străin de spiritul mimetic și trăiește puternic solicitările *orizontului de așteptare a epocii sale*. Conceptul de *orizont de așteptare* a fost pus în circulație de H.R. Jauss ca noțiune fundamentală a esteticii receptării și presupune o evidentă implicare a punctului de vedere al cititorului în existența operei literare, deseori orizonturile de așteptare ale operelor și ale receptorilor confruntându-se, parțial sau total, din cauza separării, respingerii unor norme estetice sau referințe la care aderă prin convingere și stare de spirit. Acest fenomen este un indiciu al modernității vieții culturale, literare a unei epoci, iar atitudinea lui M.Eminescu față de cultura și literatura contextului literar românesc, aflat într-un proces de dobândire a identității sale, îl reprezintă drept unicul creator, care, la acea dată și la acea vârstă a creației (doar la 5 ani după debut!), și-a asumat conștiința unei schimbări tranșante a codului artistic al literaturii române, crez pe care l-a confirmat în întreaga sa scriitură: publicistică, dramaturgie, proză și poezie. Relevant însă este în acest sens, în primul rând, poemul *Epigonii*, ce a marcat și o schimbare calitativă evidentă a propriei concepții despre valoarea și rostul creatorului și a operei artistice în câmpul cultural al unei epoci. Originalitatea cugetării poetice, expusă în poem, a fost imediat semnalată de redactorul „Convorbirilor literare” Iacob Negruzzi, care menționează și faptul că poemul a făcut mare efect în societate, iar T.Maiorescu consemnează apariția unui „adevărat poet”. Dar, cum originalitatea întâmpină o mare rezistență și, în acest caz, s-a încercat a supune gândirea poetului unor standarde estetice déjà vu et déjà lu în epocă, la care Eminescu, ca să se absolve de presiune, a sugerat ca poezia să fie citită „ca o metaforă”, explicându-și, totodată, și propria concepție despre transsubstanțierea ideii în discursul poetic: *Mama imaginilor, fantazia, mie-mi pare a fi condiția esențială a poeziei, pe când reflecțiunea nu e decât scheletul, care-n opere de artă nici nu se vede. La unii predomină una, la alții alta; unirea amândurora e perfec-*

fiunea, purtătorul lor, geniul. Este evident că poetul are în vedere un nou concept axiologic al măsurării estetice a poeziei: simbioza totală dintre imaginație și reflecție ca semn al genialității unui creator. Eminescu se angajează, de aici încolo (adică de la *Epigonii* citire), în realizarea acestei formule prin discursul liric ce-l creează într-o insistență polemică, opoziționând textele sale clișeele și structurilor poetice impuse de individualitățile creatoare din contextul literar al vremii. Convingerea că *Dator e omul să fie al veacului copil* expusă în poemul *Icoană și pervaz*, o aplica, în primul rând, asupra creatorilor și oamenilor de cultură, aceștia fiind obligați, în opinia poetului, să-și asume spiritul veacului lor și să-l reprezinte în tot ce realizează.

În studiul său fundamental *Modern, modernism, modernitate*, Adrian Marino subliniază că „modernitatea își restrânge sfera din perspectiva prezentului prin contemplație retrospectivă”, viziune dominantă în poemele eminesciene și, în special, în *Epigonii*, teoreticianul accentuând și faptul că, în sens restrâns, modernitatea se afirmă prin receptare și recuperare de precursori și a elementelor esențiale moderne. Or, anume în acest sens judecă și acționează poetic M.Eminescu în spațiul discursului liric al acestui poem. În prima parte, în virtutea unei profunde cunoașteri și asimilări a artei predecesorilor în raport cu necesitățile unei evoluții organice a literaturii române, tânărul poet efectuează recuperarea valorică a elementelor și notelor esențiale ale creației întemeietorilor și precursorilor care au conferit specific și originalitate culturii și literaturii române. Aplicarea principiului valorico-estetic este evidentă și viabilă, autorul sugerând că, în procesul continuității, nu se recuperează produsele creației în totalitate, ci cu anumită discernere, în funcție de imperativul timpului care solicită recuperarea și de „orizontul de așteptare” a câmpului literar care le integrează. De aici și precizia uimitoare, în termenii axiologici, a determinativelor metaforice prin care Eminescu a discriminat aportul individual al predecesorilor la evoluția literaturii române moderne, care poate fi considerat un iminent compendiu al acesteia. A doua parte a discursului liric relevă principiul generaționist ca unul exponențial pentru evoluția unei literaturi în diverse epoci literare, procesul continuității solicitând nu numai diversitatea individualităților creatoare, idee expusă în prima parte, dar și absoluta alteritate, pentru care pledează poetul în această parte, demonstrând o absolută conștiință modernă. *Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic*, este fraza poetică concluzivă, care departajează platformele artistice și spiritul timpului în care se creează o literatură: *Noi? Privim reci la lumea asta – vă numim vizionari/... O convenție e totul; ce-i azi drept, mâine-i minciună.* Poetul noului timp e sceptic în raport cu absoluta perenitate a creației predecesorilor, căci „condrumete” cu noua generație pot fi doar anumite opere și viziuni. De aceea eul liric, creatorul, își anunță despărțirea iremediabilă a celor identificați prin epigoni de idealul estetic al generațiilor precedente: *Rămâneți dară cu bine, sânte firi vizionare/ Ce făceați valul să cânte, ce puneți steaua să zboare/ Ce creați o altă lume pe-*

astă lume de noroi/ Noi reducem tot la pravul azi în noi, mâini în ruină. Transpare evident în starea dominantă a eului liric sentimentul crizei omului modern, marcat, precum afirmă Nietzsche, de conștiința că *Dumnezeu a murit*, conștiința ce și-o asumă clar creatorul modernității. Or, este vorba de ceea ce a definit și Hugo Friedrih ca marcă evidentă a poeziei moderne: poetica negativității, a suspendării codului. La Eminescu efectul amar al crizei este decepționant, întrucât ruptura se impune și din lumea interiorului abisal al noii generații: *noi nu credem în nimic*, și din sfera lumii exterioare: *Lumea-cum este și ca dânsa suntem noi*. Căutarea propriei expresii inconfundabile, întemeiate pe propriul crez, în baza cunoașterii temeinice, până la interiorizare, a celorlalte coduri și limbaje, este raționamentul poetic ce articulează discursul liric al poemului și ne prefigurează o evidentă conștiință a modernității pe care a deținut-o Eminescu.

Matei Călinescu în studiul său *Cinci fețe ale modernității*, menționează, din perspectiva acestui concept: *Principala lui sursă de inspirație și creativitate este conștiința prezentului asumat*. Pentru Eminescu acest fapt este unul relevant, poetul afirmând această idee în versurile: *Patria noastră e numai prezentul./Clipa de față, numa-n ea suntem./Suntem în adevăr.– iară trecutul/ Și viitorul numai o gândire-s.../toate-n lume, toate-s numai în prezent*. În opinia poetului, trecutul și viitorul sunt doar o gândire, o expresie exterioară a intelectului (Edgar Papu). Retragerea în sine echivalează cu un aseticism la nivelul intelectului, cum se întâmplă și în *Melancolie*. Impulsul care fundamentează actul meditativ trimite la un demers de abstractizare a lumii, demers propriu poeziei moderne. Momentul adevărului axiomatic: *Clipa de față, numa-n ea suntem, suntem în adevăr*, e abstras cronologic. La acest nivel, forma lumii și a gândirii se configurează prin limbaj, cunoașterea articulând astfel o lume ce funcționează ca prototip. *Tot ce-a fost și tot ce-a fi vre-o dată, /Au fost și va fi numai pentru că e*. Prezentul *e* constituie o reamintire în act a faptului că trecerea și devenirea sunt adevăratele legități ale firii. Forma timpului trecut sau viitor se naște dintr-o perspectivă de acumulare a existenței în manieră prospectivă și retrospectivă, concomitent, ceea ce trebuie să revizuiască catalogarea lui Eminescu drept poet romantic *in stricto sensu*.

Așadar, prezentul, în accepție eminesciană, nu e interpretat ca ceva static, normat, ci, precum s-a atestat și în *Epigonii*, ca timp ce impune căutări, modificări de mentalitate, principii, judecăți. Dacă luăm în calcul sistemul de imagini de referință din poemul *Epigonii*, devine relevant faptul că el codifică, pe de o parte, idealul de creație al predecesorilor, „ideal de frumusețe neschimbător și transcendent”, cum îl definește M.Călinescu, ceea ce susține o „estetică a permanenței”, și căutarea de către noua generație de creatori a unui alt ideal, care ar confirma noul crez artistic, fapt ce întemeiază în modernitate, după afirmația cercetătorului, o „estetică a tranzitoriului și a imanenței”, ale cărei principale valori sunt schimbarea și inovația, pentru care a pledat M.Eminescu.

UN POSIBIL MODEL DE REALIZARE A PROCESULUI EDUCAȚIONAL UNIVERSITAR DE CALITATE

Tamara CRISTEI

Profesorul performant de astăzi, în virtutea parcursului permanent de auto-perfecționare și formare continuă, pe care trebuie să și-l asume conștient și perseverent, nu mai pune la îndoială faptul că parcursul didactic modern solicită o axare evidentă pe principiul calității educației. Realizarea, în toate aspectele desfășurate, a unui complex proces instructiv din perspectiva calității, a devenit un imperativ actual, întrucât sistemul educațional pe mapamond a reușit să-și impună cu siguranță prioritățile în raport cu alte domenii ale spațiului vital de existență și afirmare socio-umană, un factor de primă importanță, fiind în acest sens, elaborarea noilor politici educaționale și a unui sistem de instrumente în vederea aplicării eficiente a acestor politici.

Cazul republicii noastre în acest context a fost evaluat, la nivelul expertizării externe și interne ca unul pozitiv și cu finalități calitative, care au certificat anumite schimbări de eficientizare în realizarea procesului educațional. Faptul se datorează elaborării documentelor reglatoare ale noilor politici educaționale în parcurs de implementate în RM și efortului unui număr impunător de profesori consacrați profesiei, care au demonstrat o conștiință profesională evaluată și abnegație în aplicarea acestor politici. Condiția schimbărilor impune o permanentă evoluție în lanț a acestora, ceea ce presupune și o dinamică susținută a activității pedagogice a profesorilor, fapt ce vizează fuziunea dintre o permanentă documentare și informare despre noutățile ce se produc în domeniu și acțiunea de adaptare creativă, de aplicare a noilor/altor modele instructive în vogă în Didactica nova. Acest deziderat este rezultativ în cazul când atât întreaga activitate pedagogică, cât și cea concretă, aplicată pe anumite segmente de conținut, este direcționată programatic de profesor în scopul eficientizării calității, indicator de performare constantă a cadrului didactic. Aceste idei ne-au indicat necesitatea de a ierarhiza, în formula unui algoritm al competenței profesionale, competențe prioritare în activitatea pedagogică desfășurată în scopul asigurării calității didactice și succesului instructiv.

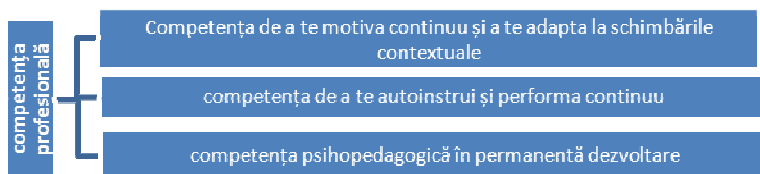

Fig.1. Triada generală a competenței profesionale la etapa actuală

Am rezumat în formula unei triade multitudinea de competențe ce desemnează competența profesională în raport de concordanță cu standardele prevăzute de Cadrul național de calificare.

Formula modernă a educației centrată pe elev/student relevă a altă evidență a actualității: cea a implicării angajate, la fel de conștiente și clare, a subiectului educat în procesul educațional, prin motivarea intrinsecă a acestuia în scopul unei participări empatică la construirea parcurșurilor didactice. Numai astfel se va putea atinge obiectivul formării personalității sale ca factor activ și responsabil pentru viitorul societății în care va trebui să se înscrie repede și eficient ca un adevărat profesionist. O condiție de prim rang a realizării pedagogice a acestei perspective este, în opinia noastră, formarea/ dobândirea de către viitorii specialiști a competențelor de comunicare discursivă, fapt care le va asigura actualilor studenți, pe de o parte, succesul instruirii la toate disciplinele, iar pe de alta, o pertinentă socializare și activitate profesională de perspectivă. Aplicând metodele de analiză lingvistică a unor metatexte, publicate de studenții performanți, și a comunicărilor audiate în cadrul diverselor conferințe, am constatat că se impune cu precădere necesitatea formării competenței textuale și discursive ca forme de comunicare evoluată și cu frecvență preponderentă în activitățile instructive universitare. Această realitate ne indică asupra unei oportunități pedagogice a activității personale a fiecărui profesor universitar: transferul de competențe disciplinare în performanța unei comunicări discursive (ca text scris și oral). Faptul că totul în jur este text/ discurs și că interrelaționarea studentului cu realitatea existențială și viitorul câmp de activitate profesională se poate produce eficient prin discurs este, de asemenea, o evidență a timpului actual, de aceea absolventul universitar trebuie să dobândească astăzi competența comunicării discursive pentru a se realiza în perspectivă ca personalitate de succes.

Dar realizarea acestei oportunități impune și o schimbare a ideii clișeizate a profesorilor universitari că sunt suficiente și prioritare doar cunoștințele disciplinare însușite de către studenți, minimalizându-se structura formală de transmitere/modelare discursivă a acestora. Pe când, performanța unui profesor de azi (mai ales a unui universitar) rezidă nu atât în transmiterea sumei de informații, oricât n-ar fi ea de importantă, ci în forța discursivă de transmitere a convingerilor profesionale și atitudinii față de necesitatea implementării în practică a dezideratelor disciplinelor predate. Aici intervine necesitatea rolului corelației schimbare – asigurare a calității educației în activitatea pedagogică a profesorului. E știut că schimbarea doar a comportamentului uman produce efecte calitative pe termen scurt, de aceea este vorba despre o schimbare la nivel de conștiință, ceea ce e valabil din punct de vedere pedagogic atât pentru profesor, cât și pentru student. În acest sens, se impune evident necesitatea realizării unui proces de corelare și sincronizare a oricărui seg-

ment al schimbării cu acțiuni de asigurare a calității demersului educativ în general, precum și cu acțiuni concrete. În acest scop, profesorul trebuie să-și mențină un spirit activ și asertiv, care să propună în permanență studenților săi diverse activități/situații de formare pentru un spațiu cultural elevat și o angajare decizională în viață. Metodologia pedagogiei actuale indică asupra importanței ideii că schimbările promovate să ofere pentru studenți situații de învățare în care ei să realizeze reiterări ale demersurilor în baza altor parametri sau transferul acestora din urmă în alte situații de învățare.

De aici și **modelul conceptual** pe care l-am conturat și care fundamentează demersurile didactice la orele de curs și activitățile extracurs, model reperat pe: **a) atitudine profesională angajată, alimentată în permanență pe dorința reală de schimbare;** **b) convingeri militante de viață, bazate pe anumite principii directive, idei, pedagogice correlate cu acțiuni orientate spre implementarea unui sistem educațional modern, a unui parcurs didactic interactiv;** **c) acțiuni pedagogico-didactice care să asigure nivelul calitativ scontat și o realizare de succes, atât a profesorului, cât și a subiectului educat.**

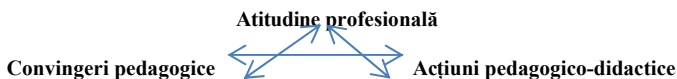

Fig.2. Modelul conceptual al motivației pentru schimbare

Procesul are finalitate pedagogică la interacțiunea a două perspective educaționale: **A – cea a studentului** solicitant și **B – cea a profesorului** ofertant de parcurs didactic complex.

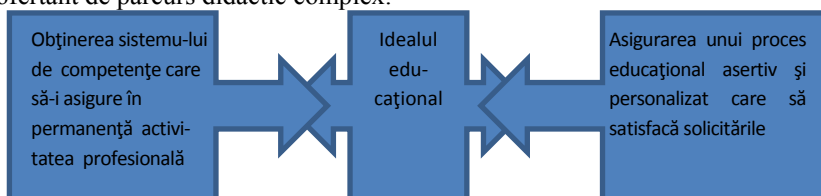

Fig.3. Structura corelativă a perspectivelor educaționale în funcție de finalitate.

Așadar, procesul educațional de calitate trebuie să fie, conceptual, unul eminent modern și acțional, pragmatic în permanență, ceea ce-i va oferi profesorului un câmp larg și incitant de acțiuni profesionale decizionale, aflate și ele în continuă schimbare, dar orientate spre asigurarea succesului atât a procesului instructiv, cât și a celui de formare a viitorilor specialiști de performanță.

Ю.ТЫНЯНОВ. МНОГОГРАННОСТЬ ТАЛАНТА

Владимир НОСОВ

В этом году исполняется 70 лет со дня смерти Юрия Тынянова, человека яркого, многогранного, трудолюбивого. За что бы он ни брался – теорию или историю литературы, критику или переводы, участие в диспутах или чтение лекций – он все делал профессионально, талантливо и убедительно. После себя он оставил ряд научных трудов по истории и теории литературы, блестящие исторические романы, многочисленные статьи, переводы, наброски. Он был очень современным человеком и умел связать прошлое с настоящим, с уважением относится к традициям и был смелым новатором. При жизни Тынянов был недооценен, как были недооценены и некоторые его современники. На протяжении нескольких десятилетий он был почти забыт, и только в 60-х годах XX века, когда к читателям вернулись Бунин и Есенин, Ахматова и Цветаева, новое поколение открыло для себя его – писателя и ученого. Именно так называлась книга из серии биографий «Жизнь замечательных людей», построенная на воспоминаниях и размышлениях тех людей, которым посчастливилось знать Тынянова, работать с ним, пересекаться в литературном мире. Книга вышла в 1966 году солидным тиражом и разошлась мгновенно. Годом раньше была переиздана его теоретическая работа и несколько статей в книге «Проблема стихотворного языка» с умным, добрым вступительным словом Н.Л. Степанова. В 1969 году в издательстве «Наука» вышли статьи о Пушкине и поэтах пушкинской поры в книге Ю.Тынянова «Пушкин и его современники», ответственным редактором которой был академик В.В. Виноградов. Огромную работу при составлении сборника и подготовке текста проделал В.А. Каверин (известный писатель, автор романа «Два капитана») и З.А. Никитина. Книга снабжена комментариями, которые представляют огромную историческую ценность. Их авторы – А.Л. Гришунин и А.П. Чудаков.

Не осталось без внимания и художественное наследие Ю.Тынянова. В 1965 году вышла монография А.Белинкова «Юрий Тынянов», автор которой проследил весь путь творческих исканий и открытий писателя. К сожалению, в связи с несанкционированным переездом автора в США в начале 70-х годов, монография была изъята из библиотек.

В последующие годы переиздавались романы писателя, а по одним из них собираются снять художественный фильм. Переиздавались и его научные работы: Тынянов Ю.Н. Поэтика. История литературы. Кино. М., 1977; Тынянов Ю.Н. Литературный факт. М., 1993; Юрий Тынянов. История литературы. Критика. Спб., 2001.

Большой интерес вызвала работа В.Каверина «Юрий Тынянов. Жизнь и работа», опубликованная в журнале «Звезда» за 1987 г. (№2,3).

О Тынянове написаны многочисленные статьи, его творчеству посвящались конференции, но тыняноведением это так и не стало. Хотя он, может быть, как никто другой заслуживает четкой, выверенной системы научных и художественных координат, которые будут привлекать к нему все новых и новых почитателей. О Тынянове не то, что забыли – нет, его художественная проза переиздается, научные работы востребованы, даже кинофильм задуман по роману «Смерть Вазир Мухтара»! Но все его научное и творческое наследие представляется иногда уделом избранных – филологов, историков, философов. А о нем говорить нужно больше и чаще, начиная со школьной скамьи.

«В жизни Пушкина была любовь необычайная по силе, длительности, влиянию на всю жизнь и им самим никогда не названная, „утаенная“, – так начинается статья Тынянова «Безымянная любовь» – увлекательный рассказ о лицейской любви поэта, который никого не оставит равнодушным. «Историко-литературные труды Ю.Тынянова до сих пор полны глубокого и живого интереса – и не только историографического, но и научно-исследовательского,– писал академик В.В. Виноградов. – Острый ум, талант ученого филолога, усиленный тонким художественным и критическим чутьем, блестящий писательский дар, широкая культура европейски образованного интеллигента – вот что поражает в научных трудах Ю.Н. Тынянова» [1].

Первое научное выступление начинающего ученого относится к 1913 году, когда он написал реферат „Литературный источник «Смерти поэта”“. Уже в этой работе были намечены основные принципы подхода к анализу литературных явлений, принципы, которые более широко и полно изложит Ю.Тынянов затем в целом ряде историко-литературных и теоретических статей. Во время работы в семинаре Ю.Тынянов увлекается личностью мало кому известного тогда поэта пушкинской поры В.К. Кюхельбекера. История знает немало примеров самоотверженного служения науке, когда ученые на протяжении десятилетий крупница по крупнице собирают материалы, чтобы восполнить пробел. Труды Ю.Тынянова о Кюхельбекере – еще одно свидетельство такого служения. Ученый всю свою жизнь занимался изучением творчества поэта-декабриста, совмещая эту работу с исследованиями творчества Пушкина, Грибоедова, Тютчева, переводами из Гейне, созданием романов. В 20-30-е годы появляется ряд новых работ, разрабатывающих тему в историко-литературном и теоретическом аспектах: «Архаисты и Пушкин», «Пушкин и Кюхельбекер», «Французские отношения Кюхельбекера». В 1939 году под редакцией Тынянова были изданы сочинения Кюхельбекера в большой и малой сериях «Библиотеки поэта».

Чрезвычайно оригинальны критические выступления Ю. Тынянова. Это мысли и замечания о творчестве современников – Блока, Брюсова, Хлебникова. В статье «Промежуток» мы видим его отношение к Есенину, Ходасевичу, Ахматовой, Маяковскому. Его выводы подчас неожиданны, но всегда аргументированы. «Маяковский сродни Державину, – утверждал Тынянов. – Есенин – был силен эмоциональным тоном своей лирики», увлекают его рассуждения о «камерном стиле» Ахматовой [2]. Не остались вне поля его зрения и прозаики. В статье «Литературное сегодня» Ю. Тынянов анализирует новые произведения – роман Е. Замятина «Мы», фантастическую повесть А. Толстого «Аэлита», романы Сергеева-Ценского, И. Эренбурга, Б. Пильняка и других. Зачастую это довольно краткие характеристики, выявляющие самую суть литературного материала, но в каждой из них присутствует научный компонент: Тынянов – ученый и Тынянов – критик неразделимы. Кажущаяся легкость, «веселость» его оценок заставляет серьезно задумываться, вникать, сопоставлять. Критик не обременяет себя пересказом тех или иных сюжетных линий, он очень экономно относится к слову, потому, наверное, все сказанное им весомо и зримо. «Наследие Тынянова, – писал В. Каверин, – продолжает играть в этом процессе значительную роль. Выдающийся писатель и ученый, он предугадал и предсказал многое» [3].

Библиография:

1. ВИНОГРАДОВ, В.В. О трудах Ю.Н. Тынянова по истории русской литературы первой половины XIX в. В: ТЫНЯНОВ, Ю.Н. *Пушкин и его современники*. М., 1969, с.7.
2. ТЫНЯНОВ, Юрий. Промежуток. В: *Проблема стихотворного языка*. М., 1965.
3. КАВЕРИН, В. Жизнь и работа. В: *Звезда*, 1987, с. 93.

СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ МАТЕРИАЛ В ПРЕПОДАВАНИИ РЕЧЕВОГО ЭТИКЕТА

Надежда ДОНЦУ

При усвоении данного курса сопоставление языковых моделей вызывает большой интерес у студентов, так как они, кроме русского, владеют английским и румынским языками, а некоторые также французским, болгарским, китайским, турецким и др.

Когда изучается этикетная ситуация приветствия, студенты убеждаются в том, что дословный перевод речевых формул здесь невозможен. Иначе английское «*How do you do?*» следовало бы переводить «*Как ты действуешь?*», соответствующее французское – «*Как оно идет?*», китайское разговорное – «*Ел ли ты сегодня?*». Восточные «*Салам!*» и «*Шолом!*» означают «*Мир тебе!*», а грузинское «*Гамарджоба!*» – «*Побеждай!*». Многие помнят приветствие из сказок «*Исполать тебе, дети-нушка!*». Оказывается, это от греческого «*Сисполластэ*», что переводится как древнерусское «*Многая лета!*» или как румынское «*Mulți ani!*».

Этикетное обращение тоже у разных народов отличается. Для русских очень уважительным считается обращение по имени и отчеству, что объясняется исторически, ведь обращение по отчеству сначала было принято только к представителям высших сословий и лишь потом стало общим. У молдаван же отчество не принято. Обращение на «ты» нормативно для русского, немецкого, болгарского, чешского языков, в то время как в английском местоимение 2-го лица в единственном и множественном числе звучит одинаково. Молдаване и румыны используют трехчленную градацию.

Этикетная ситуация приглашения и ответа на него тоже оформляется по-разному. Например, у некоторых кавказских, китайских, арабских народностей акт приглашения в дом во многих случаях квазифункционален. Если действительно хотят, чтобы приглашение было принято, надо повторить его несколько раз. И отказ должен сопровождаться очень убедительной мотивировкой. У русских и приглашать, и изъяслять благодарность после посещения чаще всего можно по телефону. Англичане же после нанесенного визита садятся за «*bread-and-butter letters*», что можно передать по-русски как «*благодарственные письма за хлеб-соль*».

Семантико-экспрессивный диапазон просьбы велик во всех языках: от сухой официальной до очень интимной, от почти приказа до мольбы. А вот ответная речевая и поведенческая реакция отличается. У русских отказ может быть достаточно жестким, а восприятие смысла зависит от интонации. И «*Спасибо*», и «*Извините*», и «*Да-а-а*», сказанные с опре-

деленной интонацией, могут быть отказом. Английский же речевой этикет не допускает категорических выражений как в ситуации отказа, так и при положительной реакции. У японцев и китайцев любой отказ, да и просто несогласие невежливы. Они избегают слов «нет», «не могу», «не знаю». Даже отказываясь от второй чашки чая они вместо этих слов говорят «Мне уже и так прекрасно». Диалог, типичный для китайской гостиницы:

– Мне звонили? – Да. – Кто? – Никто. Англичане отказывают вежливо и убедительно, но причину излагать не обязательно, а выпытывать ее не рекомендуется.

Совет в английском языке выражается не в такой настоятельной форме, как в русском, и чаще всего передается сослагательным наклонением. И не стоит настаивать на совете «не дружить с этим человеком», «пить это лекарство», «вложить свои деньги туда-то».

Благодаря А.Вознесенскому и Г.Остеру у русских существует жанр «вредных советов».

А. Вознесенский:

*Уважьте пальцы пирогом,
В солонку курицу макая...
Нашарьте огурец со дна
И стан справасидящей дамы...
Руками ешьте даже суп...*

Г.Остер:

*Если всей семьей купаться
Вы отправились к реке,
Не мешайте папе с мамой
Загорать на берегу.
Не устраивайте крика,
Дайте взрослым отдохнуть.
Ни к кому не приставая,
Постарайтесь утонуть.*

При изучении речевой ситуации извинения для многих студентов неожиданным оказывается то, что не существует этикетной формулы «Извиняюсь!». Да, можно сказать о себе «Я извиняюсь и ухожу...», но в качестве вежливого извинения это слово не употребляется, только «Извините!» или «Прошу прощения!».

Казалось бы, комплименты в любом языке комплименты. И чем их больше, чем они разнообразнее и искреннее, тем лучше. Однако при выборе сравнения нужно учитывать народные традиции. Например, русские не очень любят традиционные заштампованные сравнения, молдаване любят, когда их сравнивают со сказочными и фольклорными положительными героями, а японцы обретают душевное равновесие даже если их сравнивают с не очень приятными, но известными персонажами.

При поздравлении русские и молдаване бывают очень эмоциональны, что не свойственно англичанам и американцам. Причем у последних

основательными поводами для поздравления считаются только канун Рождества или Нового года. Правда, Интернет вводит традицию поздравлять со многими праздниками: Днем филолога, Днем студента и т.д.

Выражение благодарности и ответная реплика также национально специфичны. По-русски сначала благодарят, потом отказываются, американцы же – наоборот. Русские в ответ на благодарность говорят «*Не за что*», а чехи и молдаване – «*Za male*» и «*Pentru puțin*».

Прощание чаще всего отличается эпитетами: если русские желают спокойной ночи, то молдаване – хорошей, а болгары – легкой. Реплика «*До встречи*» свойственна и русским, и полякам, и белорусам, и молдаванам, и многим другим народам.

Мы рассказали о самых интересных в сопоставительном плане этикетных речевых традициях. Подробнее же об этом можно прочитать в любом издании «Практикума по речевому этикету» доцента Могилевского государственного университета Т.Г. Михальчук, которая уже много лет занимается данной проблемой и смежными.

ГАГАУЗСКОЕ НАРОДНОЕ ПРАВОСЛАВИЕ (К вопросу о наименовании церковных праздников)

Евдокия СОРОЧЯНУ

Согласно большинству научных гипотез, гагаузы считаются потомками средневековых тюркских племен и как народ сформировались на Балканах [4]. На Балканах же гагаузы приняли христианство. Долгие годы в пределах Болгарского государства они находились под влиянием болгарской и/или греческой православной церкви [11; 14], что образовало особую форму синкретизма народного и православного в гагаузской культуре. Доказательством тому является календарная обрядность и отражающая ее терминология [9; 10; 13; 18]. Специальному изучению терминологии церковных праздников и хронимов в системе гагаузского народного календаря посвящена статья автора [5]. В данном сообщении остановимся только на названиях пасхальных и двенадцатых праздников.

В гагаузском языке для обозначения пасхальных праздников употребляются формы *Paskellä günü* (букв. пасхальный день) и его сокращенный вариант *Paskellä*, *Paskellä aftası* (букв. пасхальная неделя), *Paskellä cumartesi* (букв. пасхальная суббота), *Paskellä orucu* (пасхальный пост), где лексема *Paskellä* в изафетном словосочетании выполняет функцию определения. В гагаузский язык, как и в другие языки, термин *Paskellä* пришел из греческого языка (пασχα). Пути проникновения могли быть различными: через староболгарский [пасха/2]; через среднеболгарский с вторичным введением суффикса *-ka* [по народной этимологии – 1, т.V] и образованием термина по существующей модели в болгарском – *Спасовден*, *Кръстовден*, и гагаузском языках: *Kristou günü*, *Kolada günü*, *Paskellä günü*; возможно, также под влиянием молдавского *Paște*, *Paștele* (ср. в молд. нар. *Pocroavele* (1.10/14.10), *Probajnilie* (6.08/19.08), *Floriile* ('Вербное воскресенье'), *Sînzienele* (24.06/07.07); но, вероятнее всего, от болгарского диалектного *Паскалэ*, зафиксированного в Родопах [1, т.V].

Для называния Пасхальной недели существует и другой термин – *Vüük afta* (букв. великая неделя). Терминологизация Пасхальной недели и её дней происходит по модели, известной многим языкам, когда к названию дня добавляется определение *великий*: *Vüük perşembä* – 'Великий четверг', *Vüük cıtaa* – 'Великая пятница' (ср. в греч. ημεράλη ε΄βδομάς 'Великая неделя'; болг. *Велика неделя*, *Велик четвъртък* [6, т.III], *Велик петък* [3]; серб. *Велика неделя*, *велики петак* [8]; рум. *Joia mare* ('Великий четверг'). В гагаузском языке для называния Великого четверга существует термин-синоним *Ak perşembä* (букв. белый, чистый четверг), само определение *чистый* объясняет значение этого дня. По

данному образцу в гагаузском языке именуется и Крещение Господне – *Büük ayazta* (ср. болг. *Велик водосвет*).

Ряд гагаузских названий двенадцатых праздников православного календаря являются терминами греческого происхождения, пришедшими в гагаузский из церковного староболгарского языка через болгарский. Так, к болгарскому языку восходят церковные термины *Blaguşteni* (*Blaguştenie*), *Spas*, *Troyţa*, *Pobrajna* (*Probejna*), *Strateniya* (*Sreteniye*):

- болг. *Благовещение* [2] < староболг. *Áěããîãúãîèr* из греч. *ἐὐαγγελισμὸς τῆς αἰῶς θεοτοκοῦ* [1, т. I]; *ἐὐαγγελισμὸς* [17, т. I], ср. в молд. нар. *Blagoveştenia*;

- болг. *Възнесение Господне* [*Спасовден*, *Снас* – 1] < староболг. *Ñúîãñú* из греч. *Αὐαληψίς του εωτηροῦ* [12, 17, т. III], в гагаузских диалектах известно и в молдавском народном варианте *Íspas*;

- болг. *Троица* [2]– греч. калька *Триаῦ* через староболг. *Òðîèòà* [17, т. IV];

- болг. *Сретение* [12] < староболг. *Ñúðyòãîèr*, *Ñòðyòãîèr* (греч. калька *η' Ὑπαπαντή του Κυρίου*) [17, т. III]; ср. в молд. нар. *Stratenia*;

- болг. *Преображение, Преображене* (Праздник *Преображения*) [12] < староболг. *Ïðyîãðãããîèr* из греч. *ἡμεταμορφοσις του εωτεροῦ / μεταμορφοσις* [17, т. III]; ср. в молд. нар. *Probajniè*. В южном диалекте гагаузского языка укрепились форма *Sotira*, *Ay Sotira* (< *εωτηρ*, *ηροῦ* – *'Спаситель, Избавитель'* [5, т. II] Термин довольно редкий, в болгарской этнографической литературе упоминается только в одном диалекте Пловдивского края [16], известен он также арумынам – *a'jun suti'ra* [7].

Переселившись в Бессарабию, гагаузы стали жить в тесном контакте с основным населением – молдаванами и переняли у них ряд обычаев и обрядов. Вместе с обрядами заимствована и обрядовая лексика. Она немногочисленна, но достаточно прочно усвоена, активна, несмотря на то, что есть и соответствующие гагаузские варианты.

Библиография:

1. БЕР – *Български етимологичен речник*. Съст. Вл. ГЕОРГИЕВ и др. Т. I-VI. София, 1971-2002.
2. БТР – *Български тълковен речник*. Съст. Л. АНДРЕЙЧИН и др. София, 1976.
3. ВАКАРЕЛСКИ, Х. *Българските празнични обичаи*. София, 1943.
4. ГУБОГЛО, М.Н. Этническая принадлежность гагаузов (историография проблемы). В: *Советская этнография*. М., 1967, №3.
5. ДГРС – *Древнегреческо-русский словарь*. Сост. И.Х. ДВОРЕЦКИЙ Т. II. М., 1958.
6. *Этнография на България*, в III тома. Т. III. *Духовна култура*. София, 1985.
7. КАБАКОВА, Г.И. *Терминология восточнороманской календарной обрядности в сопоставлении со славянской* / Автореф. дисс. ...канд. филол. наук. М., 1989.

8. *Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы, конец XIX – начало XX в. (Весенние праздники)*. М., 1977.
9. КВИЛИНКОВА, Е.Н. Календарная обрядность в системе жизнедеятельности гагаузов. В: *Традиционная духовная культура гагаузов: этнорегиональные особенности*. Кишинев, 2007.
10. МАНОВ, А.И. *Потеклото на гагаузите и техните обичаи и нрави*. Варна, 1938.
11. МИЛЕТИЧ, Л. Най-нови изследвания по етнографията на гагаузите. В: *Периодическо списание*. LXVI. София, 1905.
12. МЛАДЕНОВ С. *Етимологичен и правописен речник на българския книжовен език*. София, 1944.
13. МОШКОВ, В.А. Гагаузы Бендерского уезда. В: *Этнографическое обозрение*. Кн. LI, 1901, № 42; Кн. LV, 1902, № 4.
14. МОШКОВ, В.А. Турецкие племена на Балканском полуострове (Отчет о поездке на Балканский полуостров летом 1903 г.). В: *Известия Русского Географического общества*. Т. X. СПб., 1904.
15. СОРОЧЯНУ, Е. Наименования церковных праздников и хронимов в гагаузском народном календаре. В: *Revista de etnologie și culturologie*. Vol.3. Chișinău, 2008, p.115-122.
16. СТАМЕНОВА, Ж. Календарни празници. В: *Пловдивски край. Етнографски, фолклорни и езикови проучвания*. София, 1989.
17. ФАСМЕР, М. *Этимологический словарь русского языка*. Т. I-IV. М., 1986-1987.
18. SOROȘANU, E. *Гагаузская календарная обрядность* (этнолингвистическое исследование / Gagauzların kalendar adetleri (etnolingvistik araştırması). Кишинев, 2006.

ПРЕЦЕДЕНТНЫЕ ТЕКСТЫ В ГАЗЕТНОМ ДИСКУРСЕ

Татьяна ШАРШОВА

Цель печатных СМИ – воздействовать на читателя. В этом плане актуальным является поиск форм актуализации медиатекстов. Современное функционирование языка СМИ в связи с этим характеризуется активным использованием прецедентных текстов. Н.Ю. Караулов называет прецедентными тексты, «значимые для той или иной личности в познавательном и эмоциональном отношениях; имеющие сверхличностный характер, то есть хорошо известные и широкому окружению данной личности, включая ее предшественников и современников» (Русский язык и языковая личность., М., 2010 г., с.87). Прецедентные тексты вплетаются в коммуникативный акт без указания на авторство, предполагая наличие определенных фоновых знаний у читателя, позволяющих правильно понять использованный автором прием. Заменяя описание предмета или ситуации широко известной оригинальной или трансформированной цитатой, автор создает ситуацию «взаимопонимания с полуслова». Например, заголовок *Тополиный... Ух!* (АИФ, 27 мая 2013) сразу связывается в сознании читателя с строкой из песни «Тополиный пух, жара, июль», которую исполняет группа «Иванушки International». А подзаголовок материала, посвященного современной политической ситуации *Собрание комбинаторов* (АиФ, 16 мая 2013), – с образом великого комбинатора Остапа Бендера из произведений Ильфа и Петрова.

В качестве прецедентных текстов в языке СМИ активно употребляются пословицы, поговорки, крылатые слова, афоризмы, широко известные фразы из литературных произведений, песен, кинофильмов, телепередач и т.п. Например, заголовок статьи, посвященной кабельным операторам *Связанные одной...сетью* (BussinesClass, апрель 2011), опирается на известную строку из песни В.Бутусова «Скованные одной цепью». В результате формальной трансформации (в данном случае замены компонента: *целью* - *сетью*) заголовок получается более броским, ярким, эмоционально насыщенным.

В тексте *Было несколько группировок, лепивших капиталистов из «своих»: Гайдара – Чубайса, Коржакова – Сосковца, помельче региональные* (КП, 21.01.2011) можно увидеть опосредованную связь с известной фразой В. Маяковского «Гвозди бы делать из этих людей». Опора на литературные знания представлена и в следующих контекстах: *А у нас в Молдове – газ»... подорожал на 10,8 %?!* (КП 22.01.2011). Ср.: строка из стихотворения С.Михалкова: «А у нас в квартире газ. А у вас?». *Лети, лети листок, через Запад на Восток* («Кишиневские новости», 04.02.2011, с.1). Ср.: *Лети, лети, лепесток, Через запад на восток, Через север, через юг, Возвращайся, сделав круг* (В.Катаев

«Цветик-семицветик»). Заголовок *Бриллианты для диктатуры либералов* (АиФ, 18 апреля 2013) содержит отсыл к известному произведению Ю.Семенова «Бриллианты для диктатуры пролетариата».

Многие прецедентные тексты построены на знании кино, телепередач. Например: *Валентин Бодиштяну о повышении цен на бензин в Молдове: «Не виноватые мы!..»* (КП 18.01. 2011) – для любителей советского кино сразу возникает связь с кадром из известного фильма «Бриллиантовая рука». Или, например, такой контекст: *Кто же его разрушит? Он же памятник!* (Кишиневские новости, 14.01.2011) – сразу же на память приходит эпизод из фильма «Джентльмены удачи». *Акциз – дело тонкое* (BussinesClass, Февраль, 2011). Сравните: *Восток – дело тонкое* (из фильма «Белое солнце пустыни»). *Разборки в либеральном квартале* (АиФ, 18 апреля 2013). Сравните: название комедийного боевика «Разборка в Бронксе».

Разновидностями культурологических знаний являются: **а)** знание общекультурных фактов. Например: *Елочка, проспись!* (заголовок в рубрике Здоровье: выходим из праздников) (КП 11.01.2011). Заголовок построен на основе игры, в которую играли все на новогодних утренниках: «Елочка, зажгись!». Фраза *Елочка, проспись!* связана с ней и семантически (в статье речь о новогодних праздниках), и ритмически, что сразу вызывает в памяти известную с детства «кричалку», а значит, достигнута и поставленная цель: читатель обращает внимание на текст; **б)** знание высказываний, принадлежащих известным личностям прошлого или настоящего: *Цены на лекарства: хотели как лучше...* (BussinesClass, март 2011). Выражение «хотели как лучше, а получилось как всегда» появилось буквально в последние десятилетия XX столетия. Авторство принадлежит В.С. Черномырдину. Текст *Правильной дорогой идете, товарищи?!* («Аргументы и факты», 22.05.2013) связан с текстом плаката выпущенного осенью 1961 г к двадцать второму съезду КПСС «Верной дорогой идете, товарищи!»; **в)** знание пословиц и поговорок: в тексте *...все дороги, пускай и с колдобинами, ведут в примэрию.* (Bussinesclass, апрель 2011) в качестве базового использована поговорка *все дороги ведут в Рим*. На основе поговорки *Тяжело в учении, легко в бою* построен заголовок статьи об учебе в МБА *Тяжело в учении, легко в управлении* (BussinesClass октябрь 2010).

Таким образом, задача прецедентных текстов – побудить читателя извлечь из копилки своей памяти факт, на который намекает контекст, и выявить новые смыслы, связывая известное понятие с событиями текущей жизни. Они образуют канву, по которой читатель, подключая фоновые знания, создает текст, более насыщенный смыслами и коннотациями. Использование прецедентных текстов придает газетному тексту дополнительную образность и экспрессивность.

РУССКИЙ РАЁШНЫЙ СТИХ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Ирина РЕМИЗОВА

Раёшный стих – одна из древнейших форм русского стихосложения, сохранившаяся до наших дней и используемая современными авторами. Исторически раёшный стих связан с театральным действием. Раёк – это панорама с картинами лубочного характера; первоначально он был близок вертепу и обращался к религиозным сюжетам (что отражено в названии этого вида народного театра), но впоследствии превратился в ярмарочное зрелище (балаган). Раёк представлял собой ящик с увеличительным («брюшным») стеклом впереди: раёшник передвигал картинки внутри ящика и комментировал присказками и прибаутками каждый сюжет. Тематика раёшных стихов была широка – от злободневной политической сатиры до зубоскальства и бытовых шуток, иногда весьма грубых.

Типологически раёшный стих представляет собой акцентный стих с парной рифмовкой, близкий фразовику. Количество ударных и безударных слогов не упорядочено, границы стихов отмечены только рифмой. Это стих речевого типа, он никогда не был связан с музыкальной основой, с напевом, основа его организации – параллелизм. Раёшный стих стоит на границе стиха и рифмованной прозы: он часто используется для повествования, что свойственно прозе, но в нём присутствует рифма и чёткий речевой ритм, несмотря на неравносложность. Сферы использования раёшного стиха были разнообразны: подписи к лубочным картинкам, зазывания уличных торговцев, свадебные приговоры, балаганные прибаутки. Впоследствии раёшный стих стал использоваться народным театром (конец XIX века) и агитацией (20-е годы XX века).

Ранние раёшные стихи – достояние фольклора, но впоследствии к этой форме стала обращаться авторская поэзия. Раёшный стих встречается в произведениях А.Пушкина («Сказка о попе и о работнике его Балде»), Н.Некрасова («Дедушка Яков»), А.Толстого («Церемониал погребения тела в бозе усопшего поручика и кавалера Фаддея Козьмича П...»), А.Блока («Двенадцать»), В.Хлебникова («Ночь перед Советами»), В.Маяковского («Окна РОСТА», лозунги, реклама), С.Кирсанова («Высокий раёк»), к нему эпизодически обращались Б.Слуцкий, Д.Самойлов, Г.Сапгир. Тем не менее, эта стиховая форма не получила широкого распространения, так как она слишком привязана к лубочной стилистике, что ограничивает сферу её использования. Тем не менее, раёшный стих востребован и сегодня. Чаще всего к нему обращаются авторы сюжетных стихотворений, в которых раскрываются характеры персонажей и присутствует рассказчик. Формальные признаки традиционного раёшного стиха соблюдаются, но современный раёк не столь

привязан к смеховой культуре, как его предшественник, в нём появляются лирические и философские мотивы, а раёшная форма снижает пафосность поэтической речи и придаёт ей иронический оттенок.

Среди авторов, пишущих раёшным стихом сегодня, особое место занимает Александр Крупинин (Санкт-Петербург). Для него раёшный стих – не проба, не маргиналия, а часто используемая форма. Многие его стихотворения – истории из жизни, с персонажами, событиями, репликами и диалогами, что сближает их со сменяющимися лубочными картинками райка, сам же автор выступает в роли косморамщика, комментирующего происходящее. Одной из важнейших составляющих художественного мира А.Крупинина является гротеск, что проявляется как в самих сюжетах, образующих стихотворения, так и в характерах героев. Среди них – музыканты, художники, конструкторы, чиновники, милиционеры, исторические персоны, животные и фантастические существа. Во многих сюжетных стихотворениях А.Крупинина присутствуют элементы драмы (диалоги, монологи), есть и мини-пьесы в раёшном духе («Доклады на конференции “Реклама и общество”»). Очень интересно с композиционной точки зрения стихотворение «Гонопольский и Шляпоберский»: помимо рассказа о взаимоотношениях двух персонажей, состоящего из множества эпизодов, в тексте появляется гипотетический диалог между автором и читателями, заключающий в себе нравоучительную сентенцию, характерную для лубка (*И вы спросите: "Автор, зачем ты убил их?" / Но я отвечаю: "Это не я убил их, а время. / Так оно, в сущности, поступает со всеми"*).

Ещё один показательный пример применения раёшного стиха находим у Егора Трубникова. Для этого автора, в отличие от А.Крупинина, раёшный стих – не привычное художественное средство, а единичный опыт, подтверждающий, тем не менее, основные закономерности бытования раёшного стиха в авторской поэзии. В стихотворении «Персидская княжна. Возвращение» есть и присущая балагану обценная лексика, и «покартинное» развёртывание сюжета с комментариями повествователя-раёшника (*Очень страшная, в общем./ Матросы все мертвые стали*), и обязательная завершённость истории.

Современный раёшный стих полностью наследует типологические черты своего лубочного предшественника, как формальные, так и содержательные. Многие стихотворения, написанные раёшным фразовиком, являются сюжетными произведениями, с развёртыванием эпизодов, детализацией действия, комментированием рассказчика, часто с морализаторской сентенцией в финале. Свободный ритм раёшного стиха создаёт эффект разговорности, парная рифмовка позволяет акцентировать ключевые слова на рифменных позициях, в тексте сохраняются элементы речевой игры.

ИДЕЙНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ РОМАНА «САНЬКЬЯ» ЗАХАРА ПРИЛЕПИНА

Валерий ПАМИРСКИЙ

В русской некоммерческой литературе начала XXI века происходят значительные перемены. Сходит на нет постмодернизм, ставший «почти бранным словом» (С.Чуприн). Появляются новые художественные направления. Одно из них – так называемая «молодая литература», или «новые реалисты», главный герой которой – нонконформист, бунтарь, политический радикал. Это произведения таких авторов, как А.Силаев, Н.Ключарова, К.Венглинская, С.Шаргунов и др. Но самая видная фигура среди «новых реалистов» – Захар Прилепин, автор нашумевшего романа «Санькья» (2006).

Прилепин – выпускник филфака Нижегородского университета, в прошлом омовец, участник двух чеченских войн, главный редактор «Агентства политических новостей – Нижний Новгород». Поэт, публицист, прозаик. Первый роман Прилепина «Патологии», написанный на материале чеченских войн, критика относит к «оконной прозе». Автора романа сопоставляют с В.Некрасовым и ранним Ю.Бондаревым. Затем последовали романы «Санькья», «Грех», «Черная обезьяна». Прилепин – финалист, участник многочисленных премий («Национальный бестселлер», «Русский букер», премия им. И.Бунина и др.). Для стиля писателя характерна жесткая реалистичность, лиризм, лаконизм фразы и метафоричность. Его произведения переведены на многие европейские языки, он издается в Китае и Японии. Редкий случай – творчество Прилепина высоко оценивают непримиримые противники: либералы и почвенники. М. Липовецкий отмечает, что Прилепин занимает сегодня в литературе то место, которое Евтушенко и Солженицын занимали в 60-е годы, писатели – деревенщики и Высоцкий в 70-е, Аксенов и Войнович в 80-е прошлого века. При этом Липовецкий далеко не поклонник Прилепина и упрекает его в поэтизации насилия.

Действие романа «Санькья» происходит на рубеже веков. Дано несколько эпизодов из жизни Саши Тишина, который ненавидит общество потребления, является активным участником вымышленной партии «Союз созидających», выступающей против государственной власти. Санькья – так произносит его имя деревенская бабушка, что подчеркивает связь героя с народной средой. Главный герой и его соратники «союзники» противопоставлены оппонентам – интеллектуалам. Между ними страдающая мать Саньки, далекая от радикальных идей сына и предчувствующая трагический итог его жизни. Повествование ведется от третьего лица, автор использует такой прием, как несобственно-прямая речь.

Роман начинается с погрома, который устраивают «союзники» во время оппозиционного митинга в Москве: «Выше по улице стояло еще несколько машин – и вскоре на крышах с дикой, почти животной, но молчаливой радостью прыгали парни и девчонки. Ища, что бы такое сломать – громко, с хрястом, вдруг, – двигались по улице... За витриной магазина одежды стояли тонкорукые, с маленькими головами манекены – изображающие красавиц в коротких юбках и ярких кофточках. Расколотив витрину, красавец извлекли и порвали на части за ноги. Бежавшие последними, не без испуга натыкались на валявшиеся на асфальте изуродованные, безногие или безголовые тела». Скрываясь от милиции и ФСБ, Санька уезжает в деревню к дедушке и бабушке. Деревня изображена мрачно. Ожидающий смерти дед Саньки – последний мужчина в деревне. Бабушка довольно равнодушна к своему внуку, доживает свой век в воспоминаниях о рано ушедших сыновьях. Прошлое осталось только на семейных фотографиях: «1933 год, деревенские девушки. Девушки холеные, одна другой слаще... А вот и дедушка с другом. 1938 год... Чего улыбаются? Хорошо им. Довольные, что фотографируются; впереди жизнь». Для Саньки прекрасное – в прошлом, современную жизнь с ее безбрежной свободой и цинизмом он ненавидит. А как же коллективизация, репрессии 30-х годов? В современной России все большее распространение получают взгляды, согласно которым советский период русской истории это не только заблуждения и преступления, но и великие достижения, таких взглядов придерживается и Прилепин. В деревне герой романа везде видит следы разорения и упадка. Особенно его поражает заброшенный деревенский пляж, который воспринимается как символ России. Видя заросший лопухами пляж, герой с горечью вспоминает, каким он был раньше. «Вода оказалась холодной и склизкой, как кисель. Глины было неприятно касаться – она напоминала голую старческую десну своей осклизлой стылостью». Санька срывает лопухи, которыми зарос пляж, но не возвращает ему прежней красоты: «Пляж будто бы переболел какой-то заразой – и лежал неприветливый, весь в метинах и щербинах». Возвращаясь в город, Санька встречается с человеком из администрации области. Тот убеждает, что необходимо сотрудничать с властью, а экстремизм погубит Россию: «Что держит всю эту громадину на полконтинента, посуди сам! Ни общего бога, ни вера в будущее, ни общих надежд, ни общего отчаянья – ничего нет, ни одной скрепы! Только власть!». Но для Саньки то, что называют эволюционным развитием, – «гнилая труха». Власть отвечает Саньке и его соратникам репрессиями. Разгромлена штаб-квартира партии. Неизвестные нападают на активистов движения. Некоторые «союзники» погибают странной смертью.

Молодые бунтари в ответ совершают дерзкое восстание. Захватывают здание областного спецназа, вооружаются, а потом захватывают и здание областной администрации. Правительственные войска окружают мятежников, предлагают сдаться, но они категорически отказываются. У романа открытый финал, но ясно – впереди штурм, и то, к чему больше всего стремятся «союзники» – героическая смерть. Герой романа – не искатель приключений, не ожесточившийся неудачник. Его не привлекают известность, слава, власть, деньги, просто благоприятная жизнь. А ведь он умен от природы и физически крепкий человек. У героя есть убеждения, которые вызывают уважение: «Бог есть. Без отца плохо. Мать добра и дорога. Родина одна... Волга впадает в Каспийское море, – пошутил над собой Санька и не усмехнулся внутренне. Да, впадает». Образ героя не плакатный, психологический сложный. Санька – человек крайностей, способный на противоположные чувства и поступки. Он может быть чрезвычайно нежен (в эпизоде с любимой девушкой), но в то же время жесток и агрессивен.

Прилепина причисляют к неконформистской литературе, проводят параллели с романом «Над пропастью во ржи» Джерома Сэлинджера. Но, конечно, прежде всего Прилепин укоренен в русской литературной традиции. Очевидно сходство романа «Санька» и горьковского романа «Мать». Есть даже прямые текстуальные совпадения. П.Бассинский прямо называет Прилепина «новым Горьким», но есть и существенные идейные и художественные различия. «Санька» Прилепина воспринимается прежде всего как повествование о трагедии той части молодежи, которая не находит места в обществе и видит выход в анархическом, разрушительном бунтарстве.

Библиография:

1. ПРИЛЕПИН, З. «Санька». М., 2006.
2. БАСИНСКИЙ, П.В. Новый Горький явился. В: *Российская газета*, 2006, №21.
3. БЕЛЯКОВ. Заговор обреченных. В: *Новый мир*, 2006, №10.
4. ЛИПОВЕЦКИЙ, М. Политическая моторика. В: *Знамя*, 2012, №10.
5. СУХИН, О.С. Очень современная книга. В: *Вестник Нижегородского университета*, 2008, № 6.

МЕТАМОРФОЗЫ СОВРЕМЕННОЙ АФОРИСТИКИ

Всеволод ЧЕРНЕЛЕВ

Афоризм – это 3 капли: капля горечи, капля улыбки и капля надежды.

Предположительно О. Уайльд

Афоризм – это философский трактат из 2-х-3-х слов.

В. Жемчужников

Афоризм – скульптура мысли.

NN

1. *«Каверзы» науки.* Полвека назад считалось, что каждые 50 лет научные знания устаревают, возникают новые гипотезы и теории, вплоть до смены парадигмы. Сегодня ясно со всей очевидностью, что сроки резко сократились вслед за стремительным развитием новейших технологий. В афористике, не выпадающей из этого процесса, давно возник теоретический тупик: свежие феномены уже не втискиваются в рамки прежних прокрустовых определений – *вино новое разрывает мехи старые.*

2. *Ее азы и капризы.* Нельзя судить ни по какому принципу и никоим образом о современной афористике, пока не будет хотя бы абрисом очерчена ее примерная классификация. Для этого необходимо тексты афоризмов (а чаще – то, что к ним *для общей массы* причисляют) многих безымянных и известных авторов подвергнуть дифференциации (звучит, как *децимации*, но первое страшнее). Пока что в этой сфере полный хаос и разногласия. В единственном академическом издании на РЯ («Афористика» Н.Федоренко и Л.Сокольской) практическая часть – приведенные для иллюстрации примеры – так не стыкуется с теоретической, что в целом воспринять всерьез эту работу невозможно. Можно было бы списать все эти вещи на болезни роста – отрасль развивается и бурно, и сумбурно, – но *диагностика*, хромая на 4 *ахиллесовых пяты*, отстала, к сожалению, от убегающих объектов напрочь.

3. *Мужь и муз.* Последние 2 десятилетия отмечены большим числом (вкл. тиражи) опубликованных переводных и оригинальных русских «афоризмов» («А») – мысль вырвалась на волю. Если *до того* читатель лишь довольствовался пресловутыми и безобидными для власти «золотыми россыпями» (Одесса), то в 90-е и «нулевые» годы были выпущены тысячеязычные «гроссбухи», фолианты и «талмуды» (напр.: «Энциклопедия афоризмов» Э.Борохова; «Большая книга афоризмов» К.Душенко), а также тематические серии («Новые русские афоризмы». М., 2000; «За словом в карман». М., 2000) и отдельные сборники великих и просто плодovitых афористов – от Лао-цзы и Марка Аврелия до Станислава Леца и Геннадия Малкина. Составители многих *компедимумов*, как правило, коллекционеры-любители, напоминают собирателей ягод: сначала отбирают самые красивые и зрелые, а потом, увлекшись, сметают все подряд.

4. «*Метастазы*». Методом отбрасывания при первом рассмотрении от «афоризмов» следует отнять, во-1-х, так наз. «бестолковый словарь», где под «А» представлены словесные изделия, созданные, так сказать, *из материала заказчика*, т. е. обыгрывающие само определяемое слово: «Знахарь – знаток харь» (А.Аверченко); «Мари-Хуана – мать героина» (Б.Брайнин). Во-2-х, отбросим сразу фразы (а тем более фразеологизмы, к-рые тоже нередко встречаются), сочиненные по типу «Рогов и копыт», «Цитатника МЯУ» и проч. «афоНАризов». В-3-х, отметем с порога отрывки из произведений и целую армаду поэтических цитат. В-4-х, исключим огромный пласт «высказываний», «изречений», «мыслей», лишенных глубины, законченности формы, краткости и определенной доли остроумия, ибо афоризм как жанровая разновидность – это все-таки «краткое образное высказывание». В-5-х, избавимся от перлов, ставших крылатыми словами или выражениями, прошедшими процесс фольклоризации и перешедшими в народный паремийный репертуар: ‘*Что имеем – не храним, потерявши – плачем*’ (К.Прутков). В-6-х, зарубим на корню отряд так наз. «народных афоризмов» (‘*Коса – девичья краса*’; ‘*Смирение – девичье ожерелье*’). В-7-х, не перепутаем (что сделать иногда непросто) с поговорками-хиазмами, миксами и парафразами (в последних 2-х одним ошибочным нажатием или из-за обмолвки космическое тут же превращается в комическое): ‘*Одесса – жемчужина-умора*’; ‘*Братья Кличко – это атлеты по-киевски*’.

5. *Сюрпризы и со-узы*. Т. к. мы живем в такое время, когда с особым рвением стремятся пародировать другие времена, особенно прошедшие, нет ничего зазорного и удивительного в том, что появились, появляются и будут появляться целые стада афористических произведений комического содержания. Что характерно, многие из них отмечены клеймом (несут тавро) «хозяина»: «شوизмы» Д.Б.Шоу, «шендевризмы» В.Шендеровича, «разизмы» А.Раса, «кнышутки» А.Кнышева, «жваньки» М.Жванецкого и проч.

6. *Puzzle*. Со *своей* стороны и с легкой руки Рамона Гомеса де ла Серны (PГC) мы предложили свою классификацию афоризмов, состоящую всего из 3-х видов:

а) *комических определений А*, к-рые расписывают в остроумной форме (нередко сатирической, изредка – абсурдной, чаще – черноюморной) определяемое слово либо понятие: «Гроллейбус – это трамвай, к-рый стибрил у автобуса ботинки» (PГC); «Истина – событие, подтвержденное 2-мя соседками» (Г.Малкин); «Эрудиция – пыль, вытряхнутая из книг в пустой череп» (А.Бирс);

б) *комических определений В*, где все то же самое, но вместо определяемого слова «расшифровывается» словосочетание: «Триумфальная арка – окаменевший слон» (PГC); ‘Голый король – находка для папарацци’; ‘Мечта идиота – это жена соседа’. Еще у этих 2-х разрядов может быть рабочее название: «смешные дефиниции»;

с) *грезерий*, построенных по принципу изящных поэтических метафорических идей, видений, образов и парадоксов: «Сирень – батистовая блузка весны» (РГС); «Швейцар – царь дверей» (Н.Богословский); «Балет – это опера для глухих» (Э.Кроткий); ‘Муму – блошиный «Титаник»’; ‘Электорат – одноразовый народ’.

За каждым видом – тысячи «аккредитованных» отборных текстов, почти не уступающим таким, как ‘*Time is money*’ (B.Fr.). Все 3 структурно отличаются от прочих – фрашек, аксиом, сентенций, гномов, мудрых слов *etc.* тем, что строятся по типу квазиуравнения, или под вывеской неполной дефиниции – логического определения: $Dfd < Dfn$, причем определяющим являются на самом деле шуточные, юмористические высказывания или наблюдения⁶. «Отцами-основателями» признаны писатели – американец Амброз(ий) Бирс (1842-1914) и вышеупомянутый испанец Р.Г. де ла Серна (1888-1963), отчасти англичанин Оскар Уайльд (1854-1900). Именно такие тексты появляются и развиваются сейчас как «А» в подавляющем количестве и тематическом разнообразии.

7. *Резюме и вывод.* Возможно (говорю для тех, кто вдруг прочтет, а для себя – почти уверен), афоризмы (без кавычек!) – романы будущего, ведь на чтение объемных книг (а может, и на чтение само) у потребителей культуры (если таковые сыщутся) уже не хватит времени. Отсюда вытекает и веселый, и печальный вывод: если все так быстротечно, то почему бы нам не научиться мыслить афоризмами, писать афористично и не отнимать у слушателей время пустопорожней долгой болтовней? Да п. ч. ‘*Речь – удел человека, молчание – удел Бога*’. А мы, простые смертные, чертовски далеки от совершенства.

Библиография:

1. *Народные афоризмы (НА) / Русские паремии – 7777:* Сб. старинных и новых пословиц, поговорок, загадок, велеризмов и проч. / Сост. В.ЧЕРНЕЛЕВ. Кишинев: Paragon, 1998, с.80-97.
2. *Три мудреца: Сб. крылатых слов и выражений А.С. Пушкина, И.А. Крылова, А.С. Грибоедова* / Сост. В.Д. ЧЕРНЕЛЕВ. Кишинев: МолдГУ, 1999.
3. ЧЕРНЕЛЕВ, В.Д. Афористика Пушкина: Эссе-исследование. В: *Пушкинский сборник*. Кишинев: МолдГУ, 1999, с.165-179.
4. ЧЕРНЕЛЕВ, В.Д. Древнерусские паремии (Из сб. «Melissa») / *История древнерусской литературы:* Курс лекций. Хрестоматия. Chişinău: CE USM, 2003, с.106-118.
5. *Цитатник МЯУ:* Сборник современных прикольных примет, пародийных полезных советов и прочих хреновостей / Сост. В.ЧЕРНЕЛЕВ. Кишинев: Copitec-Plus SLR, 2011.

«AMNESIE IN LITTERIS» П. ЗЮСКИНДА. К ПРОБЛЕМЕ ПРЕОДОЛЕНИЯ ИНЕРЦИИ ПОСТМОДЕРНИЗМА

Наталья СПОРЫШ

«Amnesie in litteris» – произведение со странным названием, звучащим как угрожающий экзотический диагноз, и со столь же странным жанровым определением – «наблюдение», замыкает миницикл П.Зюскинда «Три истории и одно наблюдение». Оно занимает особое место в творчестве этого, в прямом смысле, немногословного автора.

Навязчивая саморефлексия по поводу любого творческого акта как неперенный элемент современного художественного самосознания, так свойственный постмодернистской ментальности, совершенно чужда Зюскинду. В отличие от его собратьев по литературному цеху, бесконечно комментирующих собственные произведения в попытке объяснить их миру и себе, Зюскинд хранит загадочное молчание.

Известна аутичная замкнутость Зюскинда, его нежелание корреспондировать с внешним миром, в особенности с миром прессы. В этом контексте взрывное, с места – в карьер, начало «Амнезии...» производит впечатление ошеломительной сенсации: «...Что там был за вопрос? Ах, да: какая книга произвела на меня наибольшее впечатление, более всего повлияла на мое развитие, отложила на меня свой отпечаток, потрясла меня, вообще «наставила меня на путь истинный» или же выбила меня «из колеи». [П.Зюскинд. «Голубка. Три истории и одно наблюдение», СПб, «Азбука-классика», 2004 г., стр. 223]

Перед нами интервью! Наконец, откроется дверь в таинственный внутренний мир автора «Парфюмера» и загадочной «Голубки»! Мы узнаем истоки, глубинные основания эмоционального опыта одного из самых закрытых писателей современности. Однако вдумчивого читателя Зюскинда сразу же настораживают и разочаровывают странные, категорически не свойственные автору интонации, расхожие, набившие оскому ментальные и вербальные штампы. Ведь банальность в любом ее проявлении категорически не свойственна Зюскинду. Как и его отец в биографической «Повести о господине Зоммере», Зюскинд маниакально боится банальности как таковой.

Постепенно становится понятно, что перед нами не подлинный голос автора, а авторская маска, образ, призванный обозначить до тривиальности расхожий в постмодернистской ментальности тип вечно рефлексующего сознания, сознания, не стремящегося к созданию новых миров, а в самой рефлексии черпающего темы для творчества. Саморефлексия становится одной из распространенных медитативных и творческих практик современности. Она вытесняет из искусства и жизни самоё жизнь, превращая их в бесконечное пережевывание опыта прошлого, в том числе и литературного.

Опосредованность мышления и эстетики постмодернизма становится камнем преткновения и непреодолимым барьером на пути к движению вперед, к качественному обновлению литературы. Текст, как культовое понятие постмодернизма, оказывается зацикленным в самом себе, распадается на бесконечную череду аллюзий, реминисценций, намеков. Не случайно мысль забывчивого читателя-рефлексанта бродит по кругу, образует спирали и путается в бесконечных самоповторах.

Пытаясь разобраться в сумбуре своих читательских переживаний, хитросплетениях предательской памяти, герой погружается в мутные струи потока сознания, симулируя один из самых знаменитых методов литературы модернизма, рожденный открытиями психоанализа, и прежде всего Фрейдом. Однако самое имя отца психоанализа трагически забыто страдающим литературной амнезией. Совершенно в духе фрейдизма и название и тема «припоминаемой» книги Фрейда вытесняются из сознания «читателя», а на поверхности остается аффект в его чистом виде.

Парадоксально, что в основании аффекта лежит *«печально-травматический»* читательский опыт и шоковые переживания пострадавшего от литературы, в поверхностном слое сознания которого остаются только гротескно-невнятные и противоречивые впечатления от цвета прочитанной им книги: «Однако, право же, все это отдает каким-то печально-травматическим опытом или шоковыми переживаниями, а их пострадавший обычно вызывает разве что в картинах своих кошмарных снов, но не в состоянии здорового бодрствования и уж никак не излагает их письменно или не заявляет о них во всеуслышание, на что, если я не ошибаюсь, уже по праву указал один австрийский психолог, чье имя мне в данный момент не приходит на ум, в одной весьма рекомендуемой для прочтения статье, названия которой я не могу больше вспомнить с точностью, но которая вышла в сборнике под общим названием «Я и ты», или «Оно и мы», или «Сам я» или что-то в этом роде (был ли он за последнее время переиздан в таких издательствах, как «Ровольт», «Фишер», «Дэтэфау» или «Зуркамп», я точно не знаю, но могу сказать, что обложка там была бело-зеленая, или желтовато-голубая, а скорее даже серо-сине-зеленоватая)». [П.Зюскинд. «Голубка. Три истории и одно наблюдение», СПб, «Азбука-классика», 2004 г., с.223-224]. Как видим, читательский опыт нашего современника, осмысляемый в категориях психоанализа, по остроумнейшему замечанию Зюскинда, действительно оказывается вполне *«невротравматическим»*. Ведь его сознание изнемогает от трагического ощущения утраченной целостности мира и текста.

В сугубо релятивном пространстве культуры постмодернизма все ориентиры разрушены, нет *творчества*, но есть *конструкция*, нет *произведения*, но есть *текст*. Этот текст распадается на цитаты, эмблемы, реплики, вербальные конструкции. Из него уходит жизнь, усколь-

зают значения, опошляются мысли, исчезают высокий дух и предназначение. Так из прекрасного сонета Рильке, «забытого» страдающим литературной амнезией героем, уходит самая его суть, исчерпывается высокое, а подлинный пафос оборачивается пустой риторикой, травмирующе навязчивой, невыносимо дидактичной, постоянно всплывающей в сознании случайной, вырванной из контекста цитатой: «...И жизнь свою ты должен изменить!». [П.Зюскинд «Голубка. Три истории и одно наблюдение», СПб, «Азбука-классика», 2004 г., стр. 225]

Моральный императив, предъявляемый Рильке, звучит впустую и, в конце концов, оказывается поглощенным литературной амнезией: «Тут меня охватывает невыразимая печаль. Старая болезнь снова вернулась ко мне: *amnesia in litteris*, полная потеря литературной памяти. И волна пессимизма относительно тщетности всякого стремления к познанию, всякого стремления вообще, накатывается на меня. Зачем тогда читать, зачем тогда перечитывать, например, вот эту книгу, если я знаю, что пройдет совсем немного времени и мне не останется от нее ни крупинки воспоминания? К чему тогда вообще еще что-то делать, если все распадается, превращаясь в ничто? К чему тогда жить, если все равно предстоит умереть? И я захопываю красивую книжицу, встаю и, точно побитый, точно получивший хорошую взбучку, крадусь обратно к стеллажу и погружаю томик в ряду среди других многочисленных анонимных и забытых книг». [П. Зюскинд. «Голубка. Три истории и одно наблюдение», СПб, «Азбука-классика», 2004 г., стр. 230]

Страшный диагноз – «*amnesie in litteris*», приговор идеологии и эстетике постмодернизма, принципиально построенной как *инерционная*, вторичная по отношению к культурным мирам прошлого, и прежде всего модернизму, система.

В то же время, литературная амнезия – шутовская маска лукавого автора, позволяющая занять удобную защитную позицию непричастности, отказа, отречения от навязываемых эстетикой постмодернизма литературных штампов и нарративных приёмов, подчас полностью аллюзивных по отношению к предшествующей литературе. Даже такое принципиальное свойство, как интертекстуальность, ёрнически истолковывается им как подаренная амнезией благая возможность, позволяющая беззастенчиво балансировать между плагиатом и, собственно, оригинальным творчеством.

Кажется, в мире, в котором все слова уже сказаны, записаны, но бесповоротно забыты, должна, наконец, открыться новая страница. Однако насквозь ироничные интонации автора не оставляют надежды. Моральный императив культуры прошлого, предъявляемый современности: «И жизнь свою ты должен изменить!», оказывается банальной, обесцененной и обесмысленной в отсутствии контекста цитатой, обреченной на забвение.

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА ПО СЛОВООБРАЗОВАНИЮ, ПРОВОДИМАЯ В ВУЗЕ

Наталья БОЛЫЧЕВСКАЯ

В МолдГУ большое внимание обращается на укрепление взаимосвязи между образованием и наукой.

Научно-исследовательская работа по словообразованию может качественно и эффективно проводиться лишь при написании курсовых и выпускных работ (лиценциат) и при выполнении индивидуальных заданий при изучении спецкурсов (мастерат).

На втором курсе лиценциата студенты слушают, параллельно с курсом морфологии, и словообразование, что предполагает получение ими знаний о строении и функционировании словообразовательного яруса языка, представленного двумя подъярусами – морфемикой и собственно словообразованием.

На этом этапе исключительно важным является усвоение студентами правильного представления о том, как устроена словообразовательная система русского языка, каковы ее основные речевые и языковые единицы, как они связаны и взаимодействуют между собой. В школе словообразование изучается в начале гимназического звена. В школе материал по морфемике и словообразованию преподносится не совсем в верном ключе: разбор слова по составу предшествует словообразовательному анализу, тогда как научный подход к материалу свидетельствует, что морфемный состав слова может быть установлен только в результате полного словообразовательного анализа. Таким образом, научный подход к языковым фактам предполагает двуаспектное, формально-семантическое исследование, тогда как чисто формальное определение состава слова «на глазок» часто приводит к ошибкам при выделении морфем.

Не редкими в вузе являются случаи неверного деления слова на морфемы: в основе слова **песок**, например, студенты 2 курса нередко обнаруживают суффикс **-ок**, приводя при этом в доказательство родственные слова типа **песчаный**: совпадение 3 букв со словом **песок** приводит к ошибочному выводу о наличии корня **пес-**. Несостоятельность такого чисто формального подхода к выявлению морфемного состава слова можно легко продемонстрировать, обратившись к слову **лесок**, которое на самом деле содержит суффикс **-ок** и корень **лес-**: обе эти морфемы несут свою смысловую нагрузку, причём суффикс вычленяется путём осмысления значения слова – «маленький лес». Слово же **песок**, обозначающее сыпучие частицы твердых минералов, такой процедуре не поддается и, будучи механически расчлененным, не демонстрирует, что выделенным в нем частям могут быть приписаны какие-либо значения. Из этого следует, что формально выделенные единицы морфемами не являются, поскольку морфема – это значимая часть слова. Игнорирование этого важнейшего

свойства морфемы – ее смысловой значимости – приводит к анекдотическим случаям вроде выделения в основе слова *акустика* приставки *а-*, корня *куст-* и суффикса *-ик*. Споры нет, все эти единицы морфемики существуют в языке, но в данном слове ни одна из них не присутствует: основа слова *акустика* состоит из одного – корневого морфа.

Получив вузовскую подготовку по словообразованию и сдав экзамен по предмету (в модуле с морфологией), студенты способны проводить полноценное исследование в области словообразования. Нет необходимости изучать строение слов, уже существующих в языке, т.е. зафиксированных словарями: вся совокупность лексики русского языка второй половины XX века была полно и всесторонне изучена и тщательно описана с точки зрения морфемики и словообразования авторами «Русской грамматики», вышедшей в свет в 1980 г., – В.В. Лопатиным и И.С. Улухановым. Высокий научный уровень описания словообразовательного яруса языка был отмечен крупнейшими учеными-русистами. Любопытно, что любой обратившийся к «Русской грамматике» в разделе «Словообразование» найдет необходимую информацию. Кроме теоретической части этот раздел содержит четко структурированное описание словообразовательной системы русского языка с точки зрения составляющих ее основных единиц – словообразовательных типов (СТ), всесторонне изучены и тщательно описаны с формальной и семантической точек зрения. Исключительно важной представляется и характеристика продуктивности или непродуктивности СТ, причем в качестве окказиональных образований приводятся примеры из картотеки словарей новых слов.

Одна из первых задач, стоящих перед студентами, – определение соответствия появляющихся в речи лексических единиц современной словообразовательной системе. При этом следует учитывать большой набор факторов: часть речи мотивирующего и мотивированного слов, внешний вид и значение форманта, стилистическую окраску новообразования. Если у новообразования по всем перечисленным позициям происходит совпадение с одним из описанных в РГ словообразовательных типов, необходимо констатировать продуктивность СТ в определенный период времени. При выявлении ряда подобных единиц тип признается высокопродуктивным, а сами проанализированные речевые единицы – потенциальными словами (терминология Е.А. Земской и др.). В «Русской грамматике» подобные речевые единицы считаются окказиональными образованиями, тогда как Е.А. Земская называет окказионализмами лишь те новообразования, которые в той или иной мере нарушают схему построения слов внутри СТ или вообще являются внетиповыми образованиями.

Перед студентами могут быть поставлены и другие задачи: изучение и описание частных и типовых словообразовательных цепочек и парадигм, выявление продуктивных словообразовательных категорий, рассмотрение

различных комплексных единиц в плане выражаемых ими словообразовательных значений разного уровня обобщения. Исследования могут проводиться на материале не только русского языка, но и в сопоставительном аспекте. Так, в настоящее время готовится к защите работа студента из Турции о строении частных (СП) и типовых (ТСП) парадигм имен существительных определенной семантики в русском языке в сопоставлении с турецким языком. Выявлено, что существительные, которые в русском языке имеют нулевую словообразовательную парадигму, в турецком служат основой для появления по крайней мере слов с определительной семантикой.

Магистранты первого года обучения слушают спецкурс об активных процессах в современном русском языке и могут проверить степень правильности сделанных исследователями выводов об изменениях в словообразовательной системе, проведя собственный анализ новых речевых единиц лексического уровня языка. Материал предшествующих десятилетий можно найти в словарях новых слов (60-е, 70-е, 80-е гг.) и в словарях рубежа веков. Новообразования XXI в. приходится самим искать по письменным источникам – в СМИ или во всемирной паутине. При этом необходимо отличать единицы, созданные по образцу, т.е. в рамках определенного словообразовательного типа, от новообразований, сознательно сотворенных их авторами – часто вопреки всем законам словообразования. Здесь приходится различать **словообразование** как уровень системы языка (и науку о нем) – и **словотворчество**, происходящее как бы вне законов и правил, поэтому и результаты такого «творчества» сложно или невозможно анализировать в контексте словообразовательной системы. Так, в интернет-рассылке Михаила Эпштейна «Дар слова» находим такие единицы: **низ-растать** - расти путем умаления, смирения; Рост возможен как увеличение, **воз-растание**, и как уменьшение, **низ-растание**; **информафия**. Образования такого характера созданы по образцу, и он может быть установлен. Но есть множество примеров другого рода: **страдость**, **перезидент**, **молчевидец**. Приемы образования таких «новословий» ещё предстоит установить.

В целом результатом изучения новообразований XXI в. является вывод о том, что, вопреки паническим настроениям лингвистов, выраженным в утверждении о «лавинном разрастании словообразовательных типов и моделей», система языка демонстрирует устойчивость и стабильность. А словарный состав языка пополняется значительным количеством новообразований, судьба которых – либо попасть в словари и стать полноценными словами языка, либо так и остаться речевыми единицами определенного хронологического среза – начала XXI в.

Библиография:

1. *Русская грамматика*. Т.1. М.: Наука, 1980. 783 с.
2. ВАЛГИНА, Н.С. *Активные процессы в современном русском языке: Учебное пособие для студентов вузов*. М.: Логос, 2003. 304 с.

ИНФОРМАЦИОННАЯ КУЛЬТУРА – КЛЮЧЕВОЙ ЭЛЕМЕНТ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ

Марина ТРУФКИНА

Измаильский государственный гуманитарный университет, Украина

В условиях внедрения современных информационных технологий, возрастания роли информации в образовательном и научном процессах проблема формирования и развития информационной культуры личности приобретает особо актуальный характер и становится одним из приоритетных направлений в деятельности высшей школы. Сегодня любому прогрессивному человеку необходимо уметь ориентироваться в постоянном потоке меняющейся информации, обрабатывать и критически ее оценивать, самостоятельно конструировать собственные знания, пользоваться различными информационными ресурсами. В связи с этим особо актуальной становится проблема развития информационной культуры личности, которую следует рассматривать как составляющую базовой культуры человека. Отметим, что в контексте нашего исследования мы анализируем информационную культуру (ИК) как центральный элемент исследовательской культуры будущих филологов.

Анализ современной психолого-педагогической литературы, диссертационных исследований свидетельствует об усиленном внимании ученых как к проблеме формирования исследовательской культуры специалистов, так и к становлению их информационной культуры.

Непосредственно проблему самообразования и развития исследовательской культуры изучали Ю.Бабанский, Е.Бережнова, Б.Гершунский, В.Загвязинский, Т.Климова, В.Краевский, А.Мороз, В.Сластенин, В.Сухомлинский, А.Шихова. Сегодня и украинские ученые уделяют значительное внимание изучению данного вопроса, среди них С.Гончаренко, В.Семиченко, В.Тушева, Д.Черевнев, В.Шейко и др.

Анализируя психолого-педагогическую литературу, мы пришли к выводу, что существуют разные подходы к рассмотрению процесса формирования ИК личности. Так, некоторые ученые рассматривают ее как часть базовой культуры (М.Вохрышева, Н.Зиновьева, Ю.Зубов, С.Каракозов, А.Суханов); другие – как социальный аспект ИК личности, степень овладения социальной информацией, совокупность принципов и реальных механизмов, которые обеспечивают позитивное взаимодействие людей в информационном процессе (К.Колин, А.Ракитов, А.Урсул); как знания о структуре и функционировании информационной среды, а также умения и навыки, необходимые для взаимодействия с ней (Т.Богданова, Р.Воробьев, Н.Розенберг и др.).

Следует отметить, что, несмотря на то, что сегодня проблемы формирования исследовательской культуры и ИК достаточно изучены, вопрос о составляющих элементах исследовательской культуры и их внутренних связях все еще остается не достаточно освещенным. В связи с этим целью нашего исследования является определить роль ИК в процессе формирования исследовательской культуры будущих филологов.

На современном этапе развития образования и науки все еще не существует единого общепринятого определения исследовательской культуры, поэтому, на основе проведенного анализа научной литературы (С.Гончаренко, Т.Климова, В.Семиченко, В.Тушева, В.Шейко, А.Шихова и др.), мы хотим предложить свою дефиницию изучаемого феномена и определить его как сложное динамическое образование общей культуры личности, которое характеризуется активной позицией специалиста и его готовностью к решению личностных и профессиональных притязаний посредством научного познания и научного исследования, которое включает в себя деятельностный, мотивационно-ценностный и рефлексивный компоненты.

Как было упомянуто выше, исследовательская культура – это комплексное явление, которое формируется на основе базовой, профессиональной и педагогической культуры, и составляющими которого являются культура речи; культура языка и моральные качества личности; правовая культура; эстетическая культура; методологическая и научная культура; информационная культура и культура поведения.

В связи с тем, что неотъемлемой частью исследовательской деятельности является работа с разнообразными информационными источниками, их анализ и создание, мы можем утверждать, что ИК является одним из ключевых элементов исследовательской культуры будущих филологов.

Реалии современного мира свидетельствуют о стремительном развитии и распространении информационных технологий в различных сферах человеческой деятельности, включая образование и науку. На формирование изучаемого феномена влияют достижения в области информатики, кибернетики, библиотековедения и др. В связи с этим, следует подчеркнуть, что ИК – это явление сложное, многоаспектное и разноплановое.

По мнению Н.Баловсяка, М.Назаренка [1], информационная культура главным образом ассоциируется либо с технико-технологическими аспектами информатизации, овладением навыками работы с персональным компьютером, либо с усвоением правил пользования справочно-библиографического аппарата библиотеки, алгоритмом поиска в традиционных и электронных каталогах. Следует также обратиться к работам Р.Гуревич, который подчеркивает, что уровень информационной культуры личности определяется не только количеством усвоенных ею знаний и приобретенных умений в области информационных процессов и компьютер-

ных дисциплин, а также способностью существовать в информационном обществе, для которого характерны новизна, скоротечность [2, 355].

В рамках нашего исследования важно также обратиться к диссертационной работе Г.Павленка «Інформаційна культура соціальних суб'єктів як фактор удосконалення управління суспільством» (2009 р.), в которой автор определяет изучаемое явление как совокупность принципов и реальных механизмов получения, анализа, переработки и распространения информации, которые обеспечивают позитивное взаимодействие этнических и национальных культур, а в узком смысле – как органический синтез его составных: оптимальных способов манипулирования ее знаками, данными, информацией, и их предоставления потребителю; механизмы усовершенствования технической среды, сохранения и передачи информации; системы обучения, подготовки человека к эффективной работе с информацией [3, 19].

Таким образом, проанализировав феномен «информационная культура», можно заключить, что успешное становление исследовательской культуры не может происходить без обстоятельного формирования информационной культуры, которая является ее ключевой составляющей; значительно облегчает работу с информационными источниками; способствует более быстрой и продуктивной обработке информации, а также правильной передаче данных.

Перспективы дальнейшего научного поиска мы видим в более детальном изучении информационной культуры личности и создании методики формирования информационной культуры как ключевого элемента исследовательской культуры будущих филологов.

Библиография:

1. *Динамика научных исследований*: Материалы II Международной научно-практической конф., 2004, Днепропетровск, 2004. ISBN 978-9975-123-14-67.
2. ГУРЕВИЧ, Р. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця. В: *Pedagogy and Psychology of Professional Education*. 2007, nr.5, p.54-60. ISBN 978-966-667-281-3.
3. ПАВЛЕНКО, Г. *Інформаційна культура соціальних суб'єктів як фактор удосконалення управління суспільством*: Автореферат дисс. ... канд. наук, 2009.

ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ЭКЗИСТЕНЦИАЛИСТСКОЙ ПАРАДИГМЫ В ПОЭТИЧЕСКОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ

Татьяна БЕЛОБРОВА

Измаильский государственный гуманитарный университет, Украина

Экзистенциализм – философское течение, ставшее выражением кризиса эпохи. В момент, когда распадаются большие категории, когда смешивается большинство ориентиров, когда прошлое уже не проясняет современного, а будущее внушает страх и тревожность, нельзя не отметить катастрофическую растерянность человека перед жизнью.

С момента создания мира, который был замкнутым и одновременно приветливым к человеку, земля представлялась центром мира, а высшим творением на ней был человек, ради него кипела жизнь, он «шел от победы к победе над силами природы и забывал свою ничемную малость во Вселенной» [1, с.38].

Со времен Просвещения человечество верило, что шествует дорогой в мечтах «Состояния божества», управляемого разумом. Но две мировые войны обнаружили несостоятельность того оптимизма. Человек переживал состояние покинутости, растерянности/потерянности. Перед ним встали вопросы: «Что есть мир? Что есть человек в нем?». Уплотнение пространственной и временной локальности предлагало ответ, что мир – это маленькая песчинка, которая теряется в бескрайних просторах, а человек – маленькая былинка в этой песчинке. Со своего исторического роста человек не желал мириться с этим признанием, все его нутро бунтовало, и вдруг он почувствовал страх за свое существование. Мир заговорил об отверженности человека, о тревоге как основном чувстве (Паскаль, Кьеркегор, Унамуно). Получился замкнутый круг, ведущий от небытия в небытие. Человек как отдельный индивид оказался на мировом распутье. Мировая философская мысль уже не способна была дать утешение, потому, казалось, весь мир охватило отчаяние, а трагические мысли атаковали его.

Мир предстает синтезом заботы, страха, покинутости, отчаяния, надежды и т.п. В период сложных социально-политических, исторических катаклизмов обострялось внимание к собственному существованию, его смыслу.

А.Тарнавский, анализируя философское основание экзистенциализма, указывал, что «человек и его место в этом многогранном мире составляют тему культуры XX в.» [2, с.7].

Экзистенциальное философствование, с его вниманием к человеку, к его бытию, изначально присутствует в литературе. Писатели сознательно пишут о своем видении мира, все соотносят с собой и воспринимают через это соотношение. Внимание к жизни отдельного индивида и его

свободе, неприятие деспотизма и абсолютной власти, присуще украинской ментальности. Кризис XX века «раскрыл» человек, это «как река, текущая ровно, ударила о гранитную скалу и раскололась от ее сопротивления» [1, с.27]. Результатом «раскрытия» стала растерянность перед «здесь бытием». Модусами существования обозначаются: отчаяние, бунт, страх, нервный поиск выхода и действия. Человеческая мысль стремилась найти определение человеку, который постоянно ищет себя. Такой род отсутствия «самого себя в себе» заострял существование человека. Поэты и писатели своими произведениями подтверждали тезис, что длительное проживание на грани враждебной кочевой степи выработало в украинцах особенное «экзистенциально-предельное» мироощущение. Трудно найти художника, который был бы равнодушен к судьбе отдельного индивида: Т.Осьмачка, Е.Плужник, Е.Маланюк, О.Телига, Игорь Калинец, Ирина Калинец, В.Стус, М.Руденко, Б.Бойчук, Б.Рубчак, Ю.Тарнавский, Э.Андиевская, Л.Талалай, В.Кордун, М.Воробьев, М.Григорев и другие. Они должны были занять позицию «крайнего», визионера, чтобы высечь из этой искры боли-отчаяния-страха спасение человеческого существования. Человеческая жизнь - это короткий путь от ничего в ничто. Это твердая реальность, трагическое предначертание без надежды на высшую справедливость. Человек XX века осознает, что он – это только маленькое «я» среди многих, следовательно, его отдельное «Я» рассыпается перед тотальным «Мы» и может легко потеряться. В украинской экзистенциальной мысли новую трактовку приобрел поиск «человеком самого себя». Сократовский фонарь превратился в свечку, которая каждый раз гаснет, а чтобы зажечь ее, надо возвращаться к началу пути. А поэтому так и ходит человек по жизни, которая замыкается для него от надежды до отчаяния.

Экзистенциализм – философское течение, ставшее поворотом философов к проблемам существования конкретного человека. Акцент на существовании как исходном определении личности объяснялся реакцией на рационалистическую трактовку человеческой сущности, которая господствовала в философии со времен Декарта до Гегеля. Против рационалистического сведения человеческого существования к мышлению в XIX веке выступил Серен Кьеркегор. Он не просто обратился к проблемам человеческого существования, но поставил вопрос о философском смысле бытия. Взгляды Кьеркегора способствовали формированию новой философской парадигмы. основополагающим постулатом экзистенциализма была идея, что экзистенция предшествует эссенции.

Экзистенциальное философствование не было «монофилософией», для него характерны полифонизм мотивов и вариативность мысли, поэтому в рамках данного направления выделяли две разновидности экзистенциализма: «религиозный (христианский)» и «атеистический».

Это учение стало плодом интеграции литературно-художественного и философского мышления и давало основание рассматривать его как умонастроение, которому присущи общие мировоззренческие мотивы, родственные или близкие между собой.

Данное философское направление стало отражением драматизма эпохи XX века. Экзистенция приобрела значение эмоционально-чувственного переживания индивидуального существования. Активная роль принадлежала субъективно-личностному фактору, что обусловлено самой природой экзистенциализма как мировоззренческой структуры. Человек пытается избавиться от давления обстоятельств, толкающих его к бунту. Личность не может примириться с абсурдностью бытия, она бросает вызов абсурду, трагически осознавая, что окончательно преодолеть его уже никогда не сможет. Переживания онтологического отчуждения привели человека к «метафизическому прозрению», он осознал свое истинное, глубоко трагичное положение в мире. Ему открылись экзистенциальные истины: люди сами под пустым небом, смерть – это абсолютное, безвозвратное исчезновение, жизнь лишена высшего назначения. Отчуждение от мира, утрата объективных и осмысленных мотивов деятельности и потребности в ней разрушает структуру человеческой личности, приводит к состоянию полной потерянности в пространстве и времени. Эти идеи находили конденсированное, но вовсе не доктринальное выражение в литературных произведениях.

Таким образом, новейшее течение «вышло из берегов» философии на широкое поле современной культуры. Экзистенциализм стал философией личности, философией художника. Цель – помочь личности оценить свои возможности, разобраться во внутреннем мире, понять гармонию бытия. Понятиями экзистенциализма стали: экзистенция, историчность, временность, возможность, выбор, бытие, небытие и другие. В пограничных ситуациях жизни, в которые постоянно попадает человек, усиленных кризисной эпохой, следует сделать выбор, сохранив при этом внутреннюю целостность.

Библиография:

1. ШЛЕМКЕВИЧ, М., ШЛЕМКЕВИЧ, М. *Забывтый украинский человек*. К., 1992.
2. ТАРНАВСКИЙ, О. *Человек хочет верить*. Нью-Йорк, 1966.

О СПЕЦИФИКЕ ПОНЯТИЯ «ЭМОТИВНАЯ ЛЕКСИКА»

Важность эмоций для человека трудно переоценить, так как именно они являются индикаторами удовлетворения всех его потребностей. Неудивительно, что выражение эмоций, как вербальное, так и невербальное, вызывает пристальный интерес ученых.

Особенности выражения эмоций в языке были предметом исследования многих лингвистов, среди которых: Ю.Апресян, Ш.Балли, Э.Бедфорд, Е.Вольф, Е.Галкина-Федорук, А.Реформатский, В.Телия, В.Шаховский.

Одним из основных средств словесного выражения человеческих эмоций является лексика. Несмотря на всевозрастающее количество научных работ, исследующих особенности лексического выражения эмоций, в лингвистике все еще нет единого мнения относительно средств выражения эмоций в языке, а также недостаточно изученными остаются теоретические аспекты, касающиеся определения понятий «эмотивная лексика», «эмоциональная лексика», чем и обусловлена актуальность настоящей статьи.

Выявление специфики понятия «эмотивная лексика» является целью нашей работы, в связи с чем конкретными задачами считаем освещение состояния изученности проблемы в лингвистике и определение сущности эмотивной лексики, ее взаимосвязи с эмоциями.

В языкознании существуют две теории относительно распределения лексики, выражающей / обозначающей эмоции. Первая теория условно разделяет этот специфический участок лексики на: *лексику эмоций* (слова, которые обозначают эмоции) и *экспрессивную лексику* (эмоционально окрашенные слова, которые скорее выражают эмоции и чувства). Вторая же теория оспаривает это условное деление и рассматривает эмоционально-экспрессивный вокабуляр языка как единое понятие – «*эмоциональную лексику*». В современных исследованиях наряду с термином «*эмоциональная лексика*» активно употребляются термины «*эмотивная лексика*» и «*эмотивы*».

По мнению Е.Г. Галкиной-Федорук, эмоциональная лексика «выражает чувства и настроения человека, по значению эта лексика делится на лексику, которая называет чувства и выражает отношение к явлениям действительности, положительное и негативное» [4, с.136]. То есть, эмоциональная лексика – это несколько прослоек: «1) слова, которые выражают чувства, которые переживает сам говорящий или другое лицо; 2) слова-оценки, которые квалифицируют вещь, предмет, явление или с положительной, или с негативной стороны всем своим слогом, лексически; 3) слова, в которых эмоциональное отношение к называемому выражается не лексически, а грамматически, то есть особыми суффик-

сами и префиксами» [4, с.136]. К эмоциональным по стилистической окраске автор относит также бранные и вульгарные слова, то есть эмоциональность слова понимается как его стилистическая характеристика. И.В. Арнольд же считает, что к эмоциональной лексике не относятся слова, которые называют эмоции и чувства, и делит эмоциональную лексику на две сферы: 1) эмоционально-нейтральную, обозначающую только понятие, без указания на отношение к нему говорящего; 2) эмоционально-окрашенную, выражающую чувства, настроения и отношение говорящего к высказыванию [1].

К эмоциональной лексике относят также слова, которые содержат положительную или негативную оценку того, что называется в слове (ласковые, бранные слова, восклицания) и образное употребление производных слов благодаря гиперболе [1, с.92-95]. Итак, здесь безусловной противоположности между эмотивностью и эмоциональностью не прослеживается. Как отмечает Н.Д. Арутюнова, оценка «применяется ко всему, что направлено на облагороженную модель малого и большого мира, то есть на то, что человек считает добром» [2, с.59].

О специфике понятия «эмотивная лексика» впервые в лингвистике написал российский ученый В.И. Шаховский. Под эмотивной лексикой ученый понимает не отдельную лексическую прослойку, а скорее кодифицированное семантическое свойство слова выражать семантику эмоций. Детальное изучение феномена эмоции дало возможность В.И. Шаховскому охарактеризовать эмотивную лексику как «опосредованные языком отношения эмоционально-социологизированных представлений человека об окружающем мире» [6, с.20]. Позднее ученый напишет в одной из своих статей, что эмотивные единицы – эмотивы, аффективы, коннотативы – являются и средствами системы языка, и средствами высказывания/текста [6].

Причинами появления в языке эмотивных номинаций являются эмоции говорящих, стремление своеобразно, оригинально и поэтому экспрессивно обозначить объекты отображения и отношение, игру с языком, недостаток словарных единиц для адекватного выражения разных эмоциональных отношений говорящего [6, с.60].

Представление В.И. Шаховского о специфике понятия «эмотивная лексика» получило дальнейшее развитие и по-новому было осмыслено в работах многих других лингвистов. Например, особенностью эмотивной лексики, по мнению Л.К. Парсиевой, является широкий охват разнородного лексического материала, что дало возможность утверждать: самым выразительным представителем эмотивной лексики являются междометия [5, 6]. Однако междометия, по нашему мнению, это формы эмоций, а не эмоции в их психическом и психологическом понимании. Наиболее адекватной природе описываемого объекта нам представляется концепция

Л.Г. Бабенко, по которой семантическая классификация эмоций осуществляется прежде всего в области лексики, называющей эмоции [3, с.23].

Для отнесения лексических единиц к эмоциям необходимо, по нашему мнению, применять два подхода: *психологический* и *лингвистический*. С точки зрения психологии эмоциональная мотивированность лексики обуславливается эмоциональной реакцией субъекта; лингвистическая же мотивированность эмоциональности заключается в том, что она присуща самому слову и является неотъемлемым компонентом его значения. На лексическом уровне эмоции трансформируются в эмотивность, которая, по нашему мнению, является лингвистической категорией, эмоцию же квалифицируем как психологическую категорию, при этом учитываем, что сущность эмотивов в языке основывается на исследовании самих эмоций. Понятие «эмотивная лексика», таким образом, строится на основании учета в описываемом объекте аспектов его значения, которые отображают основные человеческие эмоции, а лексическая манифестация конкретизирует их с разной степенью глубины и в разных аспектах.

Итак, эмотивной лексикой называем всю совокупность средств, которыми обозначают названия эмоций, а также эмоционально-окрашенные слова, выражающие эмоции и чувства.

Библиография:

1. АРНОЛЬД, И. В. *Лексикология современного английского языка*. М.: Изд-во лит. на иностр. языках, 1959.
2. АРУТЮНОВА, Н. Д. *Типы языковых значений: Оценка. Событие*. Факт. М.: Наука, 1988. ISBN 5-7695-2016-7.
3. БАБЕНКО, Л.Г. *Русская эмотивная лексика как функциональная система* / Автореф. дисс. ... д-ра филол. наук. Свердловск, 1990. ISBN 5-7525-0061-3.
4. ГАЛКИНА-ФЕДУРЮК, Е.М. *Современный русский язык. Лексика* (Курс лекций): Учебное пособие для вузов. М.: Изд-во Московского университета, 1954.
5. ПАРСИЕВА, Л.К. *Система междометия в общей парадигме языка* (на материале осетинского и русского языков) / Автореф. дисс. ... д-ра филол. наук. Владикавказ, 2010.
Доступен: <http://do.gendocs.ru/docs/index-309840.html>
6. ШАХОВСКИЙ, В.И. Языковая личность в эмоциональной коммуникативной ситуации. В: *Филологические науки*, 1998, № 2. с.59-65.

К ВОПРОСУ О СОСТОЯНИИ ИССЛЕДОВАНИЯ

УКРАИНСКИХ ЮЖНОБЕССАРАБСКИХ ГОВОРОВ

Елена ДАКИ

Измаильский государственный гуманитарный университет, Украина

Украинские говоры междуречья Днестра и Дуная принадлежат к юго-западным степным украинским говорам. Они длительное время контактировали с наречиями буджакских татар (до 1812 г.), с российскими, болгарскими, румынскими (молдавскими), гагаузскими, немецкими наречиями (до 1940 г.). Это в значительной мере отразилось на апеллятивной, ономастической лексике [1, 163] и способствовало формированию неоднородного языкового ландшафта. Необходимость системного изучения лингвистических особенностей южнобессарабского ареала определила актуальность наших исследований.

Охарактеризуем состояние исследования лексики южнобессарабских говоров.

Бессарабия – многонациональный регион, где в течение длительного времени живут и контактируют различные нации и народности. Известно, что этноязыковой состав южной части Бессарабии начал формироваться в начале XIX столетия. История украинского населения в этом ареале связана с распадом и появлением новых казачьих объединений (Задунайской Сечи, 1775-1828, Дунайского и Черноморского казачьих войск и др.); хаотичным и целеустремленным, добровольным и принудительным, компактным и дисперсным переселением украинцев из регионов, которые по современному административному делению относятся к Черниговской, Полтавской, Днепропетровской, Запорожской, Херсонской, Винницкой, Черновицкой (Хотинщине) и другим областям Украины; разными периодами заселения, преимущественно от конца XVIII-начала XIX в. до 40-х – 60-х гг. XX столетия.

Соседство украинцев со славянскими и неславянскими народами существенно сказалось на культуре и языке жителей этого края. Взаимовлияния контактирующих говоров на лексико-семантическом уровне столь ощутимы, что иногда определить путь возникновения общих лексико-семантических образований почти невозможно. Известно, что диалектное взаимодействие в разное время осложнялось влиянием литературных языков (особенно русского, украинского, румынского), сила которого зависела от статуса языка как государственного, от жесткости и продолжительности действия языковой политики государств, в составе которых находилась эта территория. Таким образом, экстралингвистические факторы наложили отпечаток на состав и структуру диалектной лексики.

Диалектологи заинтересовались украинскими южнобессарабскими говорами довольно давно. Первым, кто начал работу над их исследованием, был А.А. Москаленко. Собранные материалы опубликованы в «Словаре диалектизм украинских говоров Одесской области». Инфор-

мацию собирали «тогда, когда еще не ставился вопрос об упорядочении областных словарей диалектизмов украинских говоров, когда основной задачей было собрать материалы для диалектологического атласа русского языка» [2, 5]. В словаре представлены 1713 слов, среди них диалектизмы иноязычного происхождения. Лексику словаря составляют в основном устаревшие слова, которые уже вышли из употребления.

Украинские придунайские говоры в 50–60-х годах XX в. стали предметом научных исследований А.М. Муқан, Т.П. Заворотной. Цель лингвистов заключалась в исследовании украинских говоров Придунавья, их сопоставлении с украинским литературным языком и другими украинскими говорами. В частности, А.М. Муқан описала фонетико-грамматические особенности, Т.П. Заворотная представила общую характеристику сельскохозяйственной и бытовой лексики исследованных говоров. Основными аспектами анализа диалектной лексики были: происхождение и частота употребления слова, установление распространения лексемы в других украинских, российских, белорусских говорах. А.А. Берлизов посвятил кандидатскую диссертацию исследованию рыболовной лексики Нижнего Поднестровья. Собранный лексический материал лёг в основу словаря «Лексика рыболовства украинских говоров Нижнего Поднестровья». Украинские говоры Бессарабского Приморья изучил В.П. Дроздовский. В своих трудах исследователь описал фонетическую систему, грамматическую структуру и словарный состав этих говоров. Автор рассмотрел сельскохозяйственную и бытовую лексику. Морфологические особенности степного говора с.Шевченково Килийского района проанализировала М.С. Дельсто.

До сих пор были изучены сельскохозяйственная, бытовая, рыболовная лексика, лексика земледелия и животноводства украинских южно-бессарабских говоров, однако в большинстве трудов материал был не подробным и не подвергался картографированию. Несмотря на значительный вклад лингвистов в изучение тематических групп лексики, определенные лексико-семантические пласты охвачены еще недостаточно. Очевидно, что лексика исследованного ареала требует значительного внимания как при сборе информации, так и при ее осмыслении и изучении.

Итак, осуществление комплексного исследования лексики украинских говоров междуречья Днестра и Дуная становится возможным только при системном подходе, требует подробного внимания к каждому элементу системы в его связи и взаимодействии с другими элементами.

Библиография:

1. РИЦЕНКО, П. *Моделювання системи діалектної лексики*. Київ: Наукова думка, 1984.
2. ОСКАЛЕНКО, А. *Словник діалектизмів українських говірок Одеської*

області. Одеса, 1958.

НЕКОТОРЫЕ ПОДХОДЫ К ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ СТРАТЕГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ

Светлана РЯБУШКО,

Измаильский государственный гуманитарный университет, Украина

Овладение определенными стратегиями в учебном процессе дает возможность филологам умело находить приемы решения коммуникативных ситуаций и предполагает формирование и развитие языковых и речевых навыков и умений в процессе целенаправленного использования языкового материала в речевой деятельности. Специальная форма организации познавательной деятельности студентов обусловлена конкретными и прогнозируемыми целями. Одной из таких целей является создание комфортных условий обучения, т.е. таких, при которых студент осознает свой успех, интеллектуальные способности – все то, что делает весь процесс обучения продуктивным.

Применение в своей работе определенных стратегий дает возможность студентам погружаться в процесс познания, а также активно использовать учебный материал, который они уже усвоили. Интерактивные приемы и методики учат студентов быть активными участниками совместной деятельности, познавательного процесса, изучение текущего материала означает, что происходит обмен знаниями, мыслями, средствами такой деятельности. Немаловажным является и тот факт, что характерной чертой такого обучения является то, что вся работа выполняется в доброжелательной атмосфере, студенты готовы поддерживать друг друга, и все это позволяет не только получать новые знания, но и развивать познавательную деятельность тех, кто обучается, и умело переводить ее на более высокий уровень, а именно: коллективно-групповое и кооперативное обучение.

Рассмотрим один из видов деятельности студентов на занятиях английского языка, который формирует и определенным образом развивает их стратегические умения в учебном процессе. Прежде всего, следует обратить внимание на то, что такая организация учения активно развивает диалоговую форму вида речевой деятельности говорения и ведет студентов к взаимопониманию, к решению общих, но очень важных задач для каждого участника коммуникации. Диалоговые формы организации учебного процесса учат студентов:

- решать сложные проблемы на основе анализа определенной информации и действий учащихся;
- находить альтернативные решения;
- принимать участие в дискуссиях;

– владеть определенными стратегиями общения с другими людьми.

Для этого на занятиях по английскому языку необходимо использовать разные формы деятельности: индивидуальные, парные, групповые, командные.

Следует отметить, что вышеуказанные приемы работы будут эффективными только в том случае, если на занятиях обговаривается определенная проблема в целом, и у студентов уже есть первичный опыт и представления, которые они приобрели ранее. Необходимо также учитывать и тот факт, что темы, предлагаемые для обсуждения на занятиях, не должны быть закрытыми или очень узкими. Очень важным является и то, что такая работа дает возможность студентам научиться не только высказывать свои мысли или давать оценку определенным событиям, но и, услышав аргументы партнеров по беседе во время работы, отказываться от своей точки зрения и изменять ее.

Приведем примеры коммуникативных ситуаций, которые были использованы нами на занятиях со студентами.

1. John graduated from the University two months ago with the diploma of a school teacher and is still looking for a job. His mother thinks John's hair is too long, that he should buy a new business suit, and that he isn't trying hard to find a job. They had a talk about all those things yesterday.

2. You are having your school practice. These are your first steps in teaching. You have no practical knowledge of schooling, classes, plans and so on. You are in a teacher's room. A woman beside you is an experienced teacher. She is kind and ready to give you any information you need. You begin a talk with her.

3. You have been staying at school for five days and you found out that it isn't a very happy place to work at. Everything here is getting on your nerves - the children shout loudly during the breaks, some of them don't come in time, the others never do what you ask them.

4. Children like to play tricks on their new teachers. You are at a class. Your pupils want to know what kind of person you are. They put a piece of white chalk on your chair. You are sitting down on

1. Ask what John is and when he graduated from the university.

2. What is John's problem?

3. What does his mother think about all this?

4. Dramatize the talk between them.

1. Where are you now?

2. What is the woman sitting beside you?

3. What is your problem?

4. Dramatize the talk.

1. What's getting on your nerves?

2. What is your problem?

3. Dramatize your talk with children.

1. What did your pupils do?

2. Dramatize the talk between you and the children.

3. You tell your friends what happened afterwards.

the chair and soil your dress.

Следует отметить, что преподаватель при организации учебного процесса на иностранном языке должен знать, что на современном этапе разработки теории коммуникативной компетенции феномен «стратегическая компетенция» исследуется в двух основных направлениях: во-первых, как коммуникативные стратегии, и во-вторых, как учебные стратегии. Основная цель коммуникативной стратегии заключается в умении целенаправленно преодолевать проблемы в общении, а учебные стратегии являются приемами овладения иностранным языком в целом. Поэтому многие исследователи этой проблемы отмечают, что именно использование коммуникативных стратегий способствует развитию у студентов их учебных стратегий.

В данном исследовании представлены далеко не все приемы формирования иноязычной стратегической компетенции филологов в процессе их профессионального становления. Однако и проанализированный материал позволяет заключить, что описанные нами приемы работы будут эффективными только в том случае, если применять их системно, организованно и регулярно. Такое обучение, по нашему мнению и опыту, может одновременно решать задачи формирования и развития у студентов иноязычной стратегической компетенции, а также воспитания у них толерантности, умения работать в команде и прислушиваться к мнению других.

Библиографія:

1. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання*/ Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с. ISBN 966-7043-67-3.
2. НІКОЛАЄВА, С.Ю. *Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці)*: Навчальний посібник. К.: Ленвіт, 2008. 285 с. ISBN 978-966-8995-18-7.
3. *Освітні технології*: Навч.-метод. посіб./ О.М. ПЄХОТА, А.З. КІКТЕНКО, О.М. ЛЮБАРСЬКА та ін.; За ред. О.М. ПЄХОТИ. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 255 с. ISBN 966-8291-22-0.
4. СКАЛКИН, В.Л. *Conversational English: An Intermediate Course* = Разговорный английский язык: второй этап обучения. М.: Международные отношения, 1980. 208 с. ISBN 4602010000.
5. ШУКИН, А.Н. *Лингводидактический энциклопедический словарь*: более 2000 единиц / А.Н. Шукин. М.: Астрель: АСТ: Хранитель, 2008. 746, [6] с.; [150] фот. ISBN 978-5-17-050880-8; ISBN 978-5-17-039816-4.

СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПЕРЕВОДА ПУШКИНСКИХ ТЕКСТОВ НА ФРАНЦУЗСКИЙ ЯЗЫК

Ольга КУДИНОВА

Измаильский государственный гуманитарный университет, Украина

Сегодня в европейском пушкиноведении прослеживается парадоксальный факт: слава А.С. Пушкина не оспаривается никем, в лицейских учебниках утверждается, что он великий русский поэт, но среди иноязычных классиков он «наименее популярный» (Д.Г. Лукьянец). Данная ситуация связывается, как правило, со сложностью перевода пушкинских «изящно-легких фрагментов» (Р. сан Висенте), особого «семантического колорита» (Тынянов) пушкинского слова, из-за чего художественное мастерство поэта, его благородная простота и сила остаются непонятыми иноязычными реципиентами.

В трудах французских исследователей, посвященных изучению пушкинского творчества, прослеживается настойчивое стремление понять Россию, глубже проникнуть в духовный и поэтический мир Пушкина, ощутить его вписанность в национальную культуру, воспринять и передать имплицитную энергию его текстов. Однако звучит и мысль о том, что несмотря на особую привлекательность его произведений для французских исследователей-пушкинистов до сих пор их ключевые элементы остаются в сфере догадок [1, с.8].

Известно, что интерпретация пушкинских произведений в русском литературоведении советского периода была искажена навязыванием идеологического фактора. Французские ученые преодолели шаблоны, стереотипы и табу в осмыслении наследия великого поэта, но столкнулись с другими проблемами, связанными с пониманием и толкованием семантики произведений, их многосложной образной системы, сверхавторских смыслов. Так, что касается образа Евгения Онегина, то, по мнению французского филолога и переводчика Жана-Луи Бакеса, автор романа «объединяет все элементы», чтобы он представлял «абсолютную пустоту».

По нашему мнению, французские интерпретаторы не всегда чувствуют поэзию русского народного быта, не различают в нем мощный пласт высоких нравственных ценностей, их благотворное влияние на все слои русского общества, а также мало принимают во внимание, что пушкинские произведения организует православно-христианская ценностная шкала, нивелируют значимость религиозного, православного понимания Пушкиным бытия. Отсюда и не всегда адекватное понимание духовного богатства характера героев.

Необходимо отметить, что «Евгений Онегин» – явление действительно уникальное по тому количеству переводов и подражаний, которые он вызвал во Франции. Множественность переводов пушкинского текста, на наш взгляд, является убедительным свидетельством интереса к произведению, многозначности и сложности его интерпретации. Интересным в этом смысле является высказывание французского ученого П.Рикера о том, что чтение текста всегда было внутренним светом общества, традицией либо движением живой мысли, которая не только допускает развитие, но и требует его, а интерпретация заключает в себе «глубинное стремление преодолеть дистанцию, культурную удаленность, а также учитывает оттенки современного понимания» [2, с.229]. Значительное количество французскоязычных переводов «Евгения Онегина» убедительно подтверждает мысль французского ученого. Так, в 19 столетии к переводу романа обращались И.С.Тургенев и Луи Виардо (1863), Пол Безо (1868), Владимир Михайлов (1884); в 20 столетии – Гастон Перо (1902), А.де Вилламари (1904), Серж Багетт (1946), Мишель Байя (1956), Луи Арагон (1965), Н.де Витт (1968), Марк Семенов и Жак Бур (1979), Морис Колан (1980), Ната Минор (1990), Роже Легра (1994), Жан-Луи Бакес (1996); в 21 – Андре Маркович (2005) и др.

В рамках данной статьи нет возможности дать анализ всех переводов «Евгения Онегина», предпринятых во Франции, поэтому кратко остановимся на двух: Жана-Луи Бакеса и Андре Марковича. Отметим, что свой перевод «Евгения Онегина» Жан-Луи Бакес осуществляет без «диктатуры» рифмы, жертвуя ею в интересах ритма. Данная позиция, выигрышная для передачи рационального содержания, не лучшим образом отразилась на выразительности, музыкальности, эмоциональной силе перевода. На наш взгляд, переводчик недооценил роль рифмы в композиции, ее значительную эстетическую функцию. В целом уровень обеих интерпретаций несомненно высок. Умело подбирая французские лексико-стилистические эквиваленты, переводчики стремятся к созданию произведений, стилистически созвучных оригиналу, к текстуальной близости, пытаются находить точные эквиваленты во французском языке, заботятся о сохранении соответствия между строчками оригинала и перевода. Тем не менее, как убеждает анализ, они не всегда чувствуют нюансы словоупотребления и мысли русского писателя, пропускают важные семантические импульсы. Приведем, к примеру, варианты перевода пушкинской строки «Неосторожно/Быть может, поступила я: (...)» [3, с.334].

Вариант Ж.-Л Бакеса:

J'ai agi peut-être

Trop vite [1, 264].

Вариант А.Марковича:

Je me reproche

Une imprudence: (ююю) [4, с.269].

Как видим, Маркович значительно сильнее, чем Бакес, трансформирует пушкинское построение фразы, вводит семантические трансформации (переименовывающие в некоторой степени смысл высказывания), а также пунктуационные замены (точка вместо двоеточия оригинала).

Отметим, что в некоторых случаях применение различных языковых трансформаций продиктовано требованиями нормы французского языка. Так, суффиксы субъективной оценки передаются в переводах нейтральными французскими лексемами: жучка – chien (собака), возок – traîneau (сани, салазки), рыльце – museau (морда, рыло) и т.д. Подобные искажения не лучшим образом повлияли на адекватную передачу образности оригинала. На уровне адекватности перевода отрицательно отразился дефицит торжественно-архаического словаря, представленного в русском языке славянизмами: девицы – filles (девочки), девичья – dortoir des filles (спальня девочек), сени – vestibule (прихожая), покамест – pour l'instant (пока что, пока, в настоящую минуту) и т.д.

В отличие от Бакеса, Маркович творит не только в рациональном, но и в эмоциональном регистре. Его интересует не только сохранение стилистических особенностей оригинала, но и топикализация и концептуальность произведения, авторская модальность. В бакесовской интерпретации иногда ощущается барьер духовно-психологического характера, который не в состоянии преодолеть даже совершенное знание русского языка, высокий профессионализм и значительный опыт переводческой работы.

Проведенный анализ убеждает нас в том, что несмотря на многочисленные попытки приблизиться к подлиннику, поэзия Пушкина все еще остается «камнем преткновения для переводчиков», а его герои – для «интерпретаторов и историков литературы» (Данилевский). Таким образом, проблема перевода его поэтических текстов на французский язык и сегодня актуальна и перспективна.

Библиография:

1. ONEGUINE, Eugène. A.Pouchkine. Trad. du russe par Jean-Louis Backès. Paris: Gallimard, 2005.
2. ПІКЕР, П. Конфлікт інтерпретацій. В: *Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття* / За ред. М.Зубрицької. Львів: Літопис, 1996.
3. ПУШКИН, А.С. Евгений Онегин. В: *Пушкин А.С. Сочинения*: В 3 томах. Т.2. М.: Художественная литература, 1986.
4. *Eugène Onéguine: roman en vers*. Trad. du russe par A.Markowicz. BABEL, 2005.

РУССКИЙ ЭСТЕТИЗМ. М.КУЗМИН

Елена КОЛМЫКОВА

Измаильский государственный гуманитарный университет, Украина

В русской литературе конца XIX – начала XX в. эстетизм не выделился в самостоятельное литературное течение, не заявил о себе в «чистом виде», а как «промежуточный» художественный феномен нашел отражение в русском символизме. По мнению В.Келдыша, для порубежного литературного процесса в России было характерно формирование явлений, «выходивших за рамки направлений, возникавших на стыке существовавших образных систем, отличавшихся своеобразной пограничной эстетической природой» [1, с.7].

По мнению современных исследователей, наиболее ярко эстетизм отобразился в литературно-критических работах М.Кузмина. Так, А.Соколов утверждает, что творчество писателя было «исполнено эстетского «жизнерадостного» принятия жизни, всего земного, прославления чувственной любви» [2, с.317]. И.Корецкая в статье «Литература в кругу искусств» (2000) свидетельствует о его принятии одного из важных принципов английского эстетизма – принципа синтеза искусств: «Творчество Кузмина – в совокупности его поэзии и прозы с музыкальными опусами и исполнительством, с тонким восприятием прошлого европейской живописи и театра – один из характерных примеров «содружества муз»» [3, с.164].

В статье «Чешуя в неводе. (Только для себя) (1922) М.Кузмин вывел такую формулу единства искусств: «Всякий элемент алкает недостающего» [4, с.371].

Признавая принцип синтеза искусств, М.Кузмин отмечал совершенство каждого из них: «В республике искусств все роды равноправны...» [4, с.589]. Говоря об автономности и неповторимости каждого вида искусства, русский модернист давал свою характеристику некоторым из них: «...живопись и особенно скульптура ... земнее и проще, оперируя с уже созданными природою формами» [4, с.371]. Среди всех искусств, действующих на воображение через «чувственные внешние чувства», М.Кузмин выделял поэзию, которая одна воздействует «непосредственно лицом к лицу» [4, с.371]. В статье «О пантомиме, кинематографе и разговорных пьесах» (1914) он называет поэзию «наименее чувственным искусством» ввиду того, что она «обращается непосредственно к нашей душевной и логической восприимчивости, между тем как живопись, танцы и музыка должны непременно передаваться через зрение и слух» [4, с.429].

Модернистская концепция гармонии и синтеза искусств содержала идею и определенной иерархии, согласно которой высшей формой искусства является музыка (Р.Вагнер, П.Верлен, У.Пейтер) [5, с.227]. М.Кузмин, сам музыкант и композитор, неоднократно высказывал свое отношение к этому предмету. Для М.Кузмина музыка – «наиболее аморфный элемент, как хаос, женское начало, астральный и неопределенный» [4, с.371]. Среди положительных качеств музыки М.Кузмин отмечал ее кажущуюся бессодержательность: «Самый деспотический гнет не может распространяться на искусство без идей, без слов, без сюжетов» [4, с.426].

Эстетические тенденции в творчестве М.Кузмина проявлялись в его приверженности идее о совершенной форме произведений искусства. Он считал, что творения писателя должны подчиняться законам гармонии: «...смутные и мрачные вымыслы Эдг.По, необузданные фантазии Гофмана нам особенно дороги именно потому, что они облечены в кристалльную форму» [4, с.6]. Утверждая, что «искусство есть осуществление, воплощение, овеществление, и потому не может существовать вне формы и материала» [4, с.377], М.Кузмин, тем не менее, настаивал на их преодолении, так как они являются условием, но не целью и назначением творчества.

Эстетизм М.Кузмина проявлялся также в его оторванности от злободневных проблем, которую Н.Гумилев охарактеризовал как «особое, может быть ему одному в современной литературе присущее, целомудрие мысли, не позволяющее увлекаться целями, чуждыми искусству слова» [5]. Такая отрешенность М.Кузмина-писателя от окружающей действительности продиктована особым пониманием основной роли искусства, которая сводится к тому, что оно «предвосхищает, отражает или повторяет общественные и психологические изменения в жизни человечества» [4, с.383]. Причем, как утверждал М.Кузмин, оно «делает это все в своей области, не стремясь к ненужному и недостижимому по благодетельному закону природы тождеству» [Там же].

В этом его взгляды совпадают с идеями западноевропейских эстетов (Леконт де Лиль, Т.Готье, Ж.М. Эредиа, А.Суинберн и др.), провозгласивших принцип независимости искусства.

Испытав несомненное влияние эстетизма западноевропейских представителей этого направления, М.Кузмин подмечает существенную особенность эстетизма – это не бездушное стилизаторство (сам М.Кузмин был прекрасным стилизатором), тем более не формализм, которые фактически уничтожают само искусство: «Чем более век и искусство стремятся к *grand art*, тем безжизненнее делается» [4, с.366]. Эстетизм же самого М.Кузмина не безжизнен. Это подтверждает не только его понимание искусства как «веселого, не думающего о цели ремесла», но и его

художественная позиция – оттачивая совершенство формы, не забывать о главной функции искусства – его эмоциональности.

В статье «Чешуя в неводе (Только для себя)» М.Кузмин очень кратко, но емко характеризует влияние западноевропейского эстетизма на русскую интеллигенцию: «Наше время было очень культурное и начитанное. Заслуга эстетизма – новый гуманизм» [4, с.369].

Несмотря на отмечаемые современными литературоведами единые генетические корни западноевропейского и русского эстетизма, необходимо сказать и о чертах существенных отличий. Нельзя не согласиться с М.Воскресенской, утверждавшей, что «русский эстетизм начала века, в отличие от западного, не рассматривал художественное творчество как самоцель» [6, с.91], поскольку оно «мыслилось средством воплощения жизнестроительных устремлений» [Там же]. Именно поэтому, справедливо утверждает исследовательница, в России адепты теории «чистого искусства» всегда оставались в меньшинстве.

Русский эстетизм опирался не только на основные положения теоретиков английского эстетизма, но и вобрал в себя все лучшее, созданное предшественниками. В частности, Д.Максимов в работе «Поэзия и проза Ал.Блока» отмечал, что русские символисты «отнюдь не отрекались от всех завоеваний русской классической литературы XIX века, настойчиво культивировали многие из ее традиций, стремились опереться на классику, по-своему понятую и переосмысленную» [7, с.184].

Библиография:

1. КЕЛДЫШ, В.А. Предисловие / В. А. Келдыш / *Русская литература рубежа веков (1890-е – начало 1920-х годов)*. Книга 1. ИМЛИ РАН. М.: «Наследие», 2000 г., 960 с.
2. СОКОЛОВ, А.Г. *История русской литературы конца XIX – начала XX века*: [учебн. пособие, 4-е изд., доп. и перераб.]. М.: Высш. шк.; Изд. Центр Академия, 1999. 432 с.
3. КОРЕЦКАЯ, И.В. Литература в кругу искусств / И.В. Корецкая / *Русская литература рубежа веков (1890-е – начало 1920-х годов)*. Книга 1. ИМЛИ РАН. М.: «Наследие», 2001. 960 с.
4. КУЗМИН, М. *Проза и эссеистика*: В 3-х т. - М.: Аграф, 2000. Т.3: *Эссеистика. Критика*, 2000. 768 с.
5. ГУМИЛЕВ, Н. *Статьи о прозе М. Кузмина* [Электронный ресурс] / Николай Гумилев. Режим доступа: <http://www.gumilev.ru/main.phtml>.
6. ВОСКРЕСЕНСКАЯ, М. *Символизм как мировидение серебряного века: Социокультурные факторы формирования общественного сознания российской культурной элиты рубежа XIX- XX веков*; [науч. ред. А.Н. Жеравина]. М.: Логос, 2005. 236 с. (Золотая коллекция).
7. МАКСИМОВ, Д.Е. *Поэзия и проза Ал.Блока* / Дмитрий Евгеньевич Максимов. Л.: Изд. «Советский писатель», Ленинградское отделение, 1975. 528 с.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «РЕДУПЛИКАЦИЯ» В ЛЕКСИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА

Василий ЛЕВЧЕНКО

Измаильский институт водного транспорта, Украина

В лингвистической литературе, посвященной исследованию редупликативных слов, до настоящего времени не существует терминологического единства в их определении. Для обозначения одних и тех же явлений могут употребляться различные термины и, наоборот, одни и те же термины часто используются по отношению к различным понятиям. Указанное обстоятельство создает значительные трудности при определении типов лексических единиц, относящихся к разряду редупликативных, а также приводит к их смешению со сходными с ними лексическими построениями.

Прежде всего мы считаем необходимым уточнить само понятие «редупликация». Н.Тун в своем фундаментальном исследовании, посвященном редупликации в английском языке, указывает на наличие в лингвистической литературе двух подходов к определению редупликативных слов с изменением начального согласного (типа *rique-rique*) или корневого согласного (типа *tic-tac*). Сторонники первой концепции рассматривают такие слова как результат удвоения простых единиц с изменением одной из фонем в компонентах удвоенной единицы. В соответствии с этой точкой зрения, указанные образования обозначаются терминами *réduplication*, *répétition*, *reiteration*, *gémiation* и т.п. Сущность второго подхода заключается в том, что основной упор делается на результативной форме удвоения, при котором такое слово, как **rique-rique**, например, образует рифму, а **tic-tac** напоминает близкий ему образец аблаута. Эти слова, соответственно, получают название *rime words* и *ablaut words* [1, с.3-4]. Н.Тун справедливо отмечает большую близость последних терминов к обозначаемым ими понятиям, так как они отражают доминирующие черты в форме указанных типов. Однако второй подход не позволяет включить в разряд редупликативных слова с идентичными компонентами, такие как **bobo**, **dodo**, **cancan**, **tintin** и т.п.

В нашем исследовании, вслед за Н.Туном, предпочтение отдается термину «редупликация», поскольку он, во-первых, делает возможным объединение всех вышеупомянутых типов удвоения в один разряд и, во-вторых, имеет более длительную и распространенную традицию, так как встречается уже в наиболее ранних работах по редупликации.

Следует заметить, что во французском языке, помимо указанных фоновоморфологических образцов существуют и другие типы удвоений – образования с первым удвоенным элементом: **bibiche**, **mémère**, **pépère**, или конечным: **riffi**, **rococo**, **rototo**. Такие слова, в отличие от редупликативных, т.е. образований с полным фонологическим совпадением компонентов, во французской лингвистической традиции принято обозначать термином *redoublement*, однако четких границ между понятиями *reduplication* и *redoublement* не существует, о чем свидетельствуют словари и другие лингвистические источники [2; 3, с.184; 4, с.214; 5, с.30; 6, с.335; 7, с.63].

Отсутствие единого терминологического аппарата является лишь подтверждением тому, насколько сложный и противоречивый характер имеют слова с редупликативной структурой, хотя на первый взгляд они достаточно просты и примитивны. Интересно отметить, что при определении подобных образований многие лингвисты вообще избегают употребления существующей терминологии, ограничиваясь оборотами типа: «*formations insolites qui échappent à tout classement*» [8, с.206], «*des termes vulgaires, argotiques, enfantins, dont la création relève du jeu*» [9, с.64], «*des mots qui ne se conjuguent pas et se refusent dans bien des cas a s' intégrer dans la classe des noms*» [3, с.184]. Такая противоречивость взглядов на природу слов с удвоенной структурой потребовала обращения к анализу имеющихся дефиниций редупликации и определения таких ее основополагающих черт, которые позволили бы отграничивать редупликативы от сходных с ними лексических построений.

Имеющиеся в лингвистической литературе определения редупликации в основном верно отражают сущность исследуемого явления, однако страдают, на наш взгляд, одним и тем же существенным недостатком: все они исходят прежде всего из общности формальных признаков удвоенных элементов.

Отсутствие опоры на семантический критерий может привести к включению в разряд редупликативных слов и некоторых научных терминов, которые заимствованы из латыни, т.е. из языка другой культурно-исторической эпохи: **cucurbitacée**, **ovovivipare**, **papavérine** и т.п. [10, 6].

Н.Тун в своей книге справедливо отмечает, что для определения редупликативного статуса слова необходимо знание того, как оно было образовано [1,7]. Не зная словообразовательной структуры слова и его значения, мы можем лишь предположить, что определенное слово относится к разряду редупликативных, но не в состоянии определить, принадлежат ли компоненты данного образования к одной основе, или к разным, как в словах **auto/tomie**, **philo/logie**.

Учитывая сказанное, представилось необходимым ввести в дефиницию редупликации семантический критерий, что предполагает обяза-

тельное обращение к анализу словообразовательной структуры РО, а точнее, к такому его центральному понятию, как словообразовательное моделирование. Словообразовательная модель, как известно, учитывает наряду с формальной /структурной/ общностью определенную семантическую общность объединяемых в один разряд единиц.

Семантическая общность производных редупликативных образований основывается на общности словообразовательного значения, присущего всем редупликативам, независимо от их принадлежности к различным речевым сферам или структурным типам. Общее словообразовательное значение, под которым понимается общее категориальное значение, имеющее специальное выражение, для редупликативов может быть определено как значение экспрессивного соответствия формы и содержания, создающееся за счет необычного расположения строевых элементов языка.

Исходя из сказанного, под редупликацией /удвоением/ мы понимаем двукратное или трехкратное повторение полностью или частично совпадающих по форме, контактно расположенных звуковых отрезков /словов/, а также целых знаменательных слов или отдельных их частей, в результате чего образуются экспрессивно маркированные номинативные единицы с устойчивым сочетанием компонентов, отличающиеся от всех других лексических единиц особенностями своей формальной и смысловой структуры.

Библиография:

1. THUN, N. *Reduplicative words in English. A study of formation of the types Tick-tick, Hurly-berly and Shilly-shally*. Uppsala, 1963. 347 p.
2. DUBOIS, G. *Les mots français*. Paris: Presses universitaires de France, 1973. 126 p.
3. SAUVAGEOT, A. *Portrait du vocabulaire français*. Paris: Larousse, 1964. 285p.
4. POL, J. Hocus pocus, hurly berlu, tutu, Tuture et tic tac. In: *Revue de l'université de Bruxelles*. 1965, no.3, p.206-238.
5. CALVET L.J. Métro – boulot – dodo. Promenade en royaume d'abréviation. In: *Le français dans le monde*. 1979, no.143, p.27-30.
6. PICHON, E. L'enrichissement lexicale dans le français d'aujourd'hui. In: *Le français moderne*. 1935, no.4, p.325-344.
7. GEORGE, K.E. M. Redoublement lexical procédé intensif. In: *Le français dans le monde*, 1983, no.180, p.63-65.
8. DARMESTETER, A. *Traité de la formation des mots composés dans la langue française*. Paris, 1895. 331 p.
9. MAROUSEAU, J. *Notre langue*. Paris, 1925. 448 p.
10. ALLEN, A.S. French reduplication limits the arbitrariness of the sings. In: *Papers from the XII-th linguistic Symposium on Romance Languages*. Amsterdam, 1984, p.3-13.

LA VALEUR PRAGMATIQUE DES MOYENS LEXICAUX DU TEXTE PUBLICITAIRE

Ludmila STARODEDOVA
Université d'État Humanitaire d'Ismail

Le texte publicitaire c'est un énoncé écrit chargé d'une fonction pragmatique qui fournit le maximum d'information sur le produit lancé [1]. Les connotations pragmatiques fonctionnent sur tous les plans de la langue, y compris le lexique. En principe, les lexèmes pris à part ne peuvent pas produire d'effet pragmatique; c'est seulement dans le texte qu'ils deviennent significatifs.

En ce qui concerne le texte-même, d'une part il doit être laconique et précis, d'autre part – étoffé et informatif. Cette tendance à concentrer le maximum d'information dans la quantité minimale des moyens expressifs aboutit à l'emploi du lexique à valeur appréciative et affective: *magique, miracle, mystère*, etc. Dans la communicatoin publicitaire des mots "forts" sont très usités. Leur but est d'éveiller le lecteur et d'évoquer les images et les sensations les plus agréables. Parmi ce lexique de fréquence C.H. Haas [1] classe les mots suivants: *aventure, bonheur, chance, jeunesse, succès; amour, chéri, coeur, désir, rêve, sexe; exceptionnel, exclusif, nouveau, spécial, unique; économie, garantie, gratuit, offre; facile, rapide, void, voilà*.

Une analyse textuelle des catalogues de modes permet d'ajouter à cette liste encore quelques mots qu'on peut rencontrer le plus souvent dans ces éditions publicitaires. Ce sont: *chic, contort, détente, doux, élégance, féminin, frais, naturel, raffiné, romantique, séduction*. En voila les exemples:

Bon chic classique d'une parka confortable, soigneusement confectionnée et bien finie (II, p.284); *Séduction assuré avec ce chemisier long* (I, p.82); *Un pull conçu pour votre contort* (II, p.203); *L'élégance joue avec l'originalité, la chemise superbe...* (II, p.82).

Selon M.Morène [2], la plupart des lexèmes sont pragmatiquement neutres. C'est seulement dans le contexte qu'ils prennent une coloration pragmatique. Le système binaire des acceptions (sens propre et sens figuré) permet d'exprimer une information pragmatique sans augmentation de la quantité de moyens verbaux [3].

L'effet du texte publicitaire peut se baser sur la double actualisation de la valeur sémantique du mot. Par exemple, un mini-texte présentant un tailleur à ceinture commence par les mots: *Féminité finement ceinturée...* (II, p.23).

La même forme verbale comprend le sens premier auquel on ajoute un sens supplémentaire qui est possible dans la situation communicative concrète.

Pour influencer le comportement du destinataire, le destinataire construit le texte de manière à évoquer une émotion positive. Pour cette raison il fait recours au lexique qui peut susciter des associations agréables et joyeuses. Le produit lancé doit suggérer l'idée de joie de la vie, de jeunesse, de beauté, surtout quand il s'agit des modes féminines: *Belle impression fondue sur cette tunique originale, confortable et douce sur la peau* (II, p.282); *S'envelopper de douceur et se couvrir de fleur: une robe ultra-féminine...* (II, p.90). Même les infinitifs de cette publicité ont la faculté d'attirer l'acheteur.

Parmi les moyens verbaux d'expression de l'information pragmatique une place importante appartient aux emprunts aux langues étrangères. L'emploi des emprunts relève l'envie de l'annonceur publicitaire de se montrer bien informé, de prouver qu'il est dans le vent. La plupart des emprunts qu'on rencontre dans les catalogues de modes sont les anglicismes: best, city, cool, fun, girl, good, look, relax, chow, etc: *Cool, relax, fun ! Le short...* (I, p.140); *De la tête aux pieds: un look alluré...* (II, p.113).

Pour rendre le texte publicitaire plus expressif et convaincant, le destinataire a souvent recours à l'emploi des antonymes. En ce qui concerne les synonymes, il n'en abuse pas, vu un volume très limité du texte. En revanche, les antonymes sont assez répandus; ce sont les mots les plus communs: *dehors / dedans, grand / petit, féminin / masculin, jour/nuit*.

L'effet du contraste produit grâce à l'emploi des antonymes aide à mettre en relief les qualités et les avantages du produit lancé: *Même le jour la nuit est belle... L'ensemble des housses pour la couette et les oreillers* (II, p.688).

Pour la réalisation des objectifs pragmatiques du texte le destinataire utilise largement des phraséologismes et des clichés. La valeur pragmatique des expressions phraséologiques donnent une information connotative sur les interlocuteurs et sur les conditions de la communication [4, p.379, 389].

L'emploi des phraséologismes dans les textes publicitaires est sanctionné et justifié par le caractère-même de la langue de publicité. Le contraste entre des choses traditionnelles, usuelles et ordinaires d'une part et des choses originales et inhabituelles d'autre part permet de créer un bon effet pragmatique.

La publicité d'un drap imprimé de chiens dans le catalogue "Quelle" se base sur un jeu de mots. L'emploi de l'expression "avoir du chien" créé un effet de l'ambiguïté: *Une parure qui a du chien ! Admirablement stylisés ceux-ci veilleront jalousement sur votre sommeil* (II, p.526).

Les proverbes et les dictons sont une espèce originale de l'expression de la sagesse, de l'expérience de la vie. Leur emploi est étroitement liée avec l'intention du destinataire: cela lui assure une influence active sur le destinataire. L'annonceur crée le texte publicitaire tout en tenant compte des objectifs pragmatiques; il prévoit donc son effet.

C'est justement cet effet pragmatique auquel aspire le destinataire, qui détermine l'emploi des proverbes. Ils rendent l'énoncé plus "véridique" et convainquent le destinataire que l'information est objective et digne de foi.

Dans la publicité d'un sac de voyage dans "La Redoute" le proverbe "ça marche comme sur des roulettes" est transformé en: *Voyager comme sur des roulettes avec ce sac de voyage exclusif!* (III, p.80). Cela veut dire: achetez ce sac et vous n'aurez aucun problème avec votre voyage.

La présence des proverbes et de dictons dans les textes publicitaires est très actuelle du point de vu pragmatique. Ils individualisent l'énoncé et créent une illusion de l'adresse directe, ce qui sert à atteindre le but pragmatique de la communication publicitaire. I.I. Tchernysheva [5, p.76-82] marque que l'emploi des proverbes dans le texte publicitaire est justifié par l'étendue de leur possibilités fonctionnelles et expressives.

Très efficace est l'emploi des clichés. Selon la définition de S.A. Korzyna [6] les clichés sont des formules familières spéciales et sémantiquement stables, composées d'une manière originale. Comme le cliché est une tournure permettant d'exprimer une idée d'une manière juste et laconique, il rend possible l'économie de la langue ce qui est très important pour le texte publicitaire.

Ils rendent le texte publicitaire plus claire et plus laconique. Grâce à leur reproduction facile ils encouragent la communication verbale.

Dans la publicité d'une collection sportive pour les jeunes on trouve un cliché modifié: *Flagrante chipie! Très modes les bottines...* (I, p.135). Celui-ci est formé par analogie avec "flagrant délit". Donc, la modification des formules clichées par la substitution de leurs constituants entraîne des changements sémantiques, ce qui renforce l'expressivité du texte publicitaire.

Cet ouvrage est un essai sur les particularités des textes tirés des catalogues de mode. On a établie que l'aspect communicatif pragmatique du texte publicitaire est composé des éléments suivants (sur le plan lexical): les mots «forts», les mots polysémiques, les antonymes, les emprunts, les phraséologisme, les clichés et les proverbes.

Références:

1. HAAS, C.N. *Pratique de la publicité*. Paris: Dunod, 1983. 515 p.
2. МОРЕН, М.К., ТЕТЕРЕВНИКОВА, Н.Н. *Стилистика современного французского языка*. Москва: Высшая школа, 1970.
3. КОРОВКИН, М.М. *Внутритекстовые связи, как средства компрессии текста*: Дисс... канд. филол. наук. Москва, 1991. 194 с.
4. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Н.Д. АРУТЮНОВА, В.А. ВИНОГРАДОВ, В.Г. ГАК и др. Москва: Советская энциклопедия, 1990.
5. ЧЕРНЫШЕВА, И.И. Старые проблемы в новой лингвистической парадигме. В: *Филологические науки*. 1997, №2, с.76-82.

6.КОРЗИНА, С.А. *Французский язык. Речевые клише в диалогической речи.* Москва: Высшая школа, 1991. 111с.

Sources utlisé:

I. *Le catalogue «Quelle», printemps-été 96.* Orléans, France; II. *Le catalogue «Quelle», automne-hiver 96/97.* Orléans, France; III. *Le catalogue «La Redoute», printemps-été 97.* Roubaix, France.

CONTACTELE DINTRE LIMBI. PROBLEME DE CLASIFICARE

Polina KISEOLAR,

Universitatea Umanistă de Stat din Ismail, Ucraina

În opinia lui E.Haugen [1, p.61], termenul de „contact lingvistic” a fost propus pentru prima dată de către André Martinet și introdus în uz larg de către Uriel Weinreich [2, p.27]. Tot lui A.Martinet îi atribuie propunerea acestui termen E.M. Vereščiaġin, care precizează că până în deceniul al 5-lea sec.XX se foloseau termeni de „amestec al limbilor” sau de „încrucișare a limbilor” [3, p.43]. Deși, încă în 1915 acest termen a fost folosit de L.V. Ščerba [4, p.343], iar în România, cu mult înainte, B.P. Hasdeu a vorbit de „numărul punctelor de contact” în situația unei „îndelungate bilingvități a unei populațiuni compuse din două neamuri pe cale de a deveni un singur popor”, ca și de dispariția, în acest proces de amestec [la el: încrucișare], a anumitor particularități ale fiecăreia dintre cele două limbi [5, p.14].

Generalizarea termenului de „contact lingvistic” se explică, probabil, prin nevoia unui termen generic care să-și subordoneze restul termenilor privitori la multitudinea de căi, canale, forme, procese și consecințe ale atingerilor dintre limbi: *amestecul limbilor, încrucișarea limbilor, influența unei limbi asupra alteia* sau, mai rar, *influența reciprocă dintre limbi, interacțiunea (întrepătrunderea, interpenetrația)* sau, mai nou, *interferența limbilor, bilingvism, substrat, superstrat, adstrat, instrat și perstrat, împrumut(uri) lingvistice* și, îndeosebi, *bilingvismul.*

S-ar părea că fenomenul din urmă – inevitabil și universal – tinde să ocupe locul central în teoria contactelor dintre limbi, deși, cu toată importanța lui, este doar o urmare și o pârgie esențială de realizare a contactului, care îl precedă. După E.Petrovici, toate problemele interpenetrației limbilor se reduc la „cea a *bilingvismului*, prin intermediul căruia se realizează *contactul dintre limbi (subl. aut.)*, care dă naștere la interferențe, împrumuturi, nu numai de cuvinte izolate, ci și de foneme, de elemente gramaticale, de fapte de structură” [6, p.68].

Ca limbile să interacționeze este nevoie de un contact oarecare între purtătorii diverselor limbi, indiferent de clasificarea lui. Abia prin bilingvism, limbile se interferează la nivelul creierului, în partea în care se află sediul mecanismului de vorbire (văzut în psiholingvistică ca sumă a deprinderilor, percepțiilor

și cunoștințelor într-o/și despre o limbă, decisive fiind pentru planul expresiei, percepțiile) [3, p.9-10].

Bilingvismul este generat, în primul rând, de amestecul etnic, dar și de vecinătate teritorială, de relații economice, politice, administrative, militare, culturale. Deși a criticat ideea lui H.Schuchardt despre tranzițiile insesizabile dintre limbi și dialecte, Iorgu Iordan a ajuns la concluzia că „bilingvismul a jucat și continuă să joace un rol extraordinar în existența limbajului uman, în general, și în viața limbilor concrete. Putem afirma, fără a exagera, că toate limbile de pe glob, indiferent unde și când au fost vorbite, sunt produsul, total sau parțial, al bilingvismului” [7, p.29], care, departe de a fi fenomen de excepție rezervat țărilor bilingve, atinge, de fapt, majoritatea populației globului terestru. Practic, contactele dintre populații se măsoară după prezența și intensitatea bilingvismului.

O clasificare extralingvistică, interesantă și mai ales necesară ca preambul la problematica strict lingvistică a contactului limbajului (-elor) a oferit-o Ju.O. Žluktenko, după care clasificarea mai veche a contactelor în: 1) *directe*, cu rol foarte important în colectivități, și 2) *indirecte* sau *mijlocite*; clasificarea trebuie întregită apoi cu o alta: 1) *accidentale, cazuale*, adică temporare, efemere, slabe (ca în relațiile comerciale dintre popoare, la șederea temporară a cuiva într-un mediu aloglot etc.), prin care se transferă un număr mic de elemente, de regulă, lexicale și 2) *permanente*, de durată, stabilitate și amploare ridicată în cazul unei comunicări intense între două comunități, ultimele împărțindu-se în a) *externe* și b) *interne*. *Primele* se stabilesc între limbi și dialecte ale unor grupuri etnice diferite, care trăiesc pe același teritoriu sau pe teritorii învecinate, dar care fac parte din formații statale diferite. E vorba de intense legături economice, politice, culturale și de altă natură, care duc la transferarea dintr-o limbă în alta a unui număr însemnat de vocabule, la calcuri lingvistice, construcții etc., la împrumutul de foneme chiar. *Celelalte* se produc când două sau mai multe colectivități fac parte din aceeași formație statală, trăiesc pe unul și același teritoriu și duc o viață economică, politică și culturală comună [8, p.6-8].

Această clasificare a fost completată de B.A. Serebrennikov, care, având în vedere exclusiv criteriul geografic, al dispunerii teritoriale a grupărilor lingvistice, clasifică toate modalitățile de legătură dintre limbi doar în două categorii: 1) contacte *marginale, frontaliere*, când limbile și dialectele învecinate geografic interacționează doar pe o parte neînsemnată, de obicei, cea de la granițe, când, adică, o colectivitate nu pătrunde adânc în teritoriul celeilalte, și 2) *intra-regionale*, la penetrația adâncă a unei colectivități pe teritoriul alteia, pe toată întinderea acestuia [9, p.10].

Mai amintim opinia Tatiane Iljașenko: „Între noțiunile de «contact» și «bilingvism» există un raport de interdependență specifică, în sensul că bilingvismul, ca fenomen de ordin sociologic, poate avea loc numai pe bază de contact, pe când contactul nu implică numai decît bilingvism. După o analiză a opiniilor deja existente asupra noțiunii de „contact lingvistic”, propune o definiție proprie:

„Contactul lingvistic este un *proces de ordin social* (subl. aut.), care caracterizează relațiile dintre limbi și care este bazat pe unitatea faptelor lingvistice constant-individuale și constant-sociale”, presupunând în cercetarea lor trei criterii fundamentale: istorico-geografic, sociologic și psihologic [10, p.46]. Trebuie spus că mecanismele strict lingvistice ale contactelor pot fi elucidate numai prin bilingvism, consecințele cărui sunt interferențele și, parțial, împrumuturile.

În încheiere, reținem aprecierile lui Marius Sala: „Contactul poate fi pe același teritoriu (considerat *contact direct*: amestec de populație, conviețuire de durată variată) sau pe teritorii diferite (considerat *contact indirect*: relații culturale, economice și politice)” [11, p.13]. Contactul direct, rezultatele cărui, de regulă, provoacă apariția unui stadiu de bilingvism, a fost analizat în detaliu de U. Weinreich și E. Haugen.

Se consideră că, de obicei, una dintre cele două limbi în contact ocupă o poziție dominantă, ceea ce contribuie la influența ei asupra celeilalte. Bilingvismul (după Iorgu Iordan) este guvernat de legea celui mai puternic, în sensul că, datorită factorilor extralingvistici (superioritate economică, culturală, politică sau, pur și simplu, numerică), una dintre cele două limbi în contact se bucură de o poziție privilegiată, se bucură de prestigiu. *Statutul distinct* (subl. aut.) („limbă de prestigiu”, „limbă superioară”, „limbă dominantă”) este determinat de valoarea socială, adică de capacitatea acesteia de a putea fi utilizată ca mijloc de comunicare” [7, p.34-35].

Marius Sala remarcă diversitățile de opinii în clasificarea contactelor, reținând-o pe cea care distinge contacte [1] *cazuale* și [2] *permanente*, alături de contacte [1] *naturale* și [2] *artificiale*, ultimele tipuri încadrându-se, mai degrabă, credem, în tipurile de bilingvism și desolidarizându-se de identificarea contactelor cu bilingvismul, căci este vorba de aspecte diferite ale interacțiunii limbilor, legate în modul cel mai strâns între ele” [11, p.13].

Prin urmare, contactele lingvistice sunt factori *externi* de schimbare în limbă (limbi), dar de *natură lingvistică*, ele realizându-se, în general, prin intermediul bilingvismului.

Referințe:

1. HAUGEN, E. Problems of bilingualism. În: *Lingua*, 1950, no.2, p.61.
2. WEINREICH, U. *Languages in Contact. Findings and Problems*. Ed. I, 1953; ed. a II-a, 1963.
3. ВЕРЕЩАГИН, Е.М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (Билингвизма). Москва, 1960.
4. POHL, J. Bilingualismes. În: *Revue romaine de linguistiques*. 1965, t.X, no.4, p.343.
5. LOBIUC, I. Contactele lingvistice, I. Considerații introductive. În: *AUI*, III, E. *Lingvistica*. Iași, 1977. t.XXIII.
6. PETROVICI, E. Întrepătrunderea sistemelor lingvistice. În: *Studii de slavistică*. Vol.I. București, 1969.
7. IORDAN, Iorgu. *Bilingualism în domeniul romanic*. SCL, XXIV (1973), nr.2.

- 8.ŽLUKTENKO, Ju.O. *Movni kontakty. Problemy interlinhivistyky*. Kiev, 1966.
 9.SEREBRENNIKOV, B.A. *Vzaimodejstvie jazykov*. În: *Voprosy jazykoznanija*. 1955, nr.1.
 10.ILJAŠENKO, T. *Jazykovye kontakty Na materiale slavjano-moldavskih otnošenij*. Moscova, 1970.
 11.SALA, M. *Limbi în contact*. București: Editura Enciclopedică, 1997.

APPROCHE SEMIOLOGIQUE DU PERSONNAGE DE THÉÂTRE DE L'ABSURDE

Valentina CHEVTCHOUK
Université Humaine d'Etat d'Ismal

Le personnage de théâtre de l'absurde a un statut particulier, par rapport au personnage de roman par exemple, du fait qu'il est essentiellement un être imaginaire destiné à être représenté par un être réel, vivant... l'acteur. Un théâtre sans êtres vivants, personnages ou acteurs, est inconcevable. Le personnage dramatique est un ensemble de signes linguistiques, pour le lecteur, mais, pour le spectateur et le metteur en scène, il est aussi un ensemble de signes non-linguistiques, construit sur le précédent. Au niveau du texte, le personnage fonctionne à partir d'une lecture; mais sur scène, il fonctionne doublement: à partir d'une lecture textuelle, et à partir d'un être réel qui fonctionne dans le monde: l'acteur. La notion d'acteur est inséparable de celle de personnage. L'essence de l'acteur est donc de représenter quelqu'un, de signifier un personnage.

Ce personnage n'est pas nécessairement un être humain. L'histoire du théâtre montre que la notion d'acteur s'est toujours élargie au point d'englober de simples objets. La marionnette est un personnage représenté par une poupée dont les paroles sont prononcées par un acteur invisible. Mais, si le procédé est imité avec des personnages vivants, le rôle sémiologique devient tout à fait différent: tel est le cas du personnage qui exécute des gestes rigides et ne fait qu'ouvrir la bouche, tandis que ses paroles sont transmises par haut-parleur. «La rupture intentionnelle entre la source naturelle de la voix et le sujet „parlant” est le signe du personnage-pantin, du personnage-marionnette » [5, p.71].

La parole prononcée par l'acteur a d'abord une signification linguistique ; mais l'intonation de la voix peut changer sa valeur; et la mimique du visage et le geste de la main peuvent souligner la signification des mots, la démentir ou lui donner une nuance particulière. Beaucoup dépend aussi de l'expression corporelle de l'acteur et de sa position par rapport aux autres personnages. Ainsi, se justifie une étude sémiologique du personnage dramatique.

Dans cette étude, nous nous appuyons essentiellement sur les articles de Ph. Hamon, T. Kowzan, P.Bogatyrev. Pour Ph.Hamon, une sémiologie du personnage peut notamment définir: a) une catégorie de personnages référentiels: personnages

historiques, mythologiques, allégoriques ou sociaux: «Tous renvoient à un sens plein et fixe, immobilisé par une culture, et leur lisibilité dépend directement du degré de participation du lecteur à cette lecture... Intégrés à un énoncé, ils serviront essentiellement d' „ancrage” référentiel en renvoyant au grand Texte de l'idéologie, des clichés ou de la culture» [3, p.95]; b) une catégorie de personnages-embrayeurs: marques de la présence en texte de l'auteur, du lecteur ou de leurs délégués; c) une catégorie de personnages- anaphores: ici, une référence au système propre de l'œuvre est indispensable.

Cette étude doit être précédée d'une description s'inscrivant dans une problématique strictement sémiologique. Ce qui consiste à considérer, a priori, le personnage comme un signe, c'est-à-dire à choisir un «point de vue» qui construit cet objet en l'intégrant au message défini comme composé de signes linguistiques. Le personnage de théâtre se construit selon l'axe irréversible du temps, sous les yeux du lecteur ou du spectateur, par accumulation et par étapes, conformément à un code. Il peut être étudié selon trois grandes orientations: 1) comme élément d'une structure syntaxique, il a sa place dans le modèle actanciel; 2) comme élément d'un ensemble sémiologique, il peut être défini par ses traits distinctifs, toujours différentiels; 3) comme sujet d'un discours; il s'agit d'étudier ce qu'il dit, à qui, et pourquoi.

Dans toute pièce de théâtre, aussi bien que dans tout roman, il y a une action principale ou une situation de départ qui peut se résumer en une phrase. La structure syntaxique de cette phrase est reproduite par le modèle actanciel, lequel est une lecture qui s'éclaire en se construisant. Dans ce modèle, certains personnages jouent des rôles essentiels, alors que d'autres jouent des rôles secondaires. Le personnage dramatique est un ensemble sémiologique dans l'espace scénique. Il apparaît au lecteur ou au spectateur comme un ensemble de signes qu'il faut classer, sans privilégier tel ou tel détail fortuit, selon un certain nombre de rubriques: a) aspect physique; b) attributs; c) indications de comportement, indications psychologiques; d) tout ce qu'on peut apprendre de son passé; e) tout ce qu'on peut apprendre de ses rapports antérieurs et actuels avec les autres personnages (amitié, hostilité, rivalité). Il s'agit ensuite de voir quels sont les traits concordants et discordants, étant entendu qu'un personnage de théâtre a pour caractéristique de ne pas être cohérent. Et, en une dernière étape, repérer tout ce qui correspond à un code déjà établi du personnage. Il importe de remarquer que le classement des rubriques doit distinguer ce qui est donné par les indications scéniques de ce qui est donné par le discours verbal et, dans ce dernier, ce qui est dit par le sujet de l'énonciation de ce qui est parlé par les autres. Le théâtre utilise, entre autres moyens, l'autodescription des personnages mis en scène; on en trouve un bon exemple dans les discours des personnages des mystères médiévaux, des moralités et des pièces populaires les personnages prononcent des monologues qui font connaître au spectateur les aspects cachés de leur nature.

Le personnage se définit également par son discours, un système de signes linguistiques. Ce système est très complexe il «porte presque tous les signes du discours poétique; et il fait partie de l'action dramatique» [1, p.520]. Et il s'insère dans une structure plus vaste de signes, nonlinguistiques et autres. Ainsi, le discours théâtral qui doit être le signe de la situation sociale d'un personnage est accompagné par les gestes de l'acteur, son costume, le décor, qui sont également les signes d'une situation social. Le signe linguistique est utilisé par le dramaturge et l'acteur comme un moyen de signifier l'appartenance sociale ou nationale du personnage; le discours est alors le signe du niveau culturel et social de celui-ci. Le discours du personnage dramatique se présente comme un discours discontinu, exception faite du monologue. Il peut être long ou court, et ce détail contribue à caractériser le personnage (principal, secondaire, simple interlocuteur). Le personnage se définit, enfin, par ses rapports avec les autres personnages; rares sont les pièces à personnage unique ; même dans «La voix humaine» de J.Cocteau, on présuppose la présence de deux personnages, dont l'un est visible et l'autre non, et d'un dialogue dont une partie seulement est audible. Ces rapports sont essentiellement d'opposition. Le rapport d'opposition unifie les différentes expressions de deux personnages ou plus, de sorte que les expressions de l'un ne puissent pas être isolées de celles de l'autre, et réciproquement. Le rapport d'opposition est à distinguer du conflit qui a pour fonction et de grouper les personnages les uns par rapport aux autres, et d'unifier une suite d'expressions du rapport d'un personnage avec d'autres personnages. L'évolution des rapports entre les personnages s'établit autour d'un rapport d'opposition et donne naissance à un conflit.

Une fois définis, les personnages dramatiques peuvent être classés, selon un certain nombre de critères. Quel que soit le critère, le personnage se définit surtout par sa différence; tout le problème du personnage est là; ce qui différencie un personnage X d'un personnage Y, c'est un jeu de ressemblances ou de dissemblances se mettant en place par rapport à un certain nombre d'axes sémantiques distinctifs, caractérisés par leur récurrence, et auxquels renvoient ou ne renvoient pas les personnages [2, p.50]. C'est sur un certain nombre de constantes différentielles que Ph. Hamon fonde sa définition du héros; celui-ci se qualifie par: 1) une qualification différentielle; «le personnage sert de support à un certain nombre de qualifications qui ne possèdent pas ou que possèdent à un degré moindre les autres personnages de l'œuvre» [4, p.90]; 2) une distribution différentielle, mode d'accentuation purement quantitatif et tactique; 3) une autonomie différentielle; certains personnages apparaissent toujours en compagnie d'un ou de plusieurs autres personnages, alors que le héros apparaît seul, ou conjoint avec n'importe quel autre personnage; 4) une fonctionnalité différentielle; le héros est enregistré comme tel à partir d'un

corpus déterminé et a posteriori; 5) une prédésignation conventionnelle; ici, c'est le genre qui définit a priori le héros [3, p.90].

Références:

1. BOGATYREV, P. Les signes du théâtre. In: *Poétique*. 1979, no.8.
2. CORVIN, M. Approche sémiologique d'un texte dramatique: la «Parodie» d'A. Adamov. In: *Littérature*. 1973, no.9 .
3. HAMON, Ph. Pour un statut sémiologique du personnage. In: *Littérature*. 1972, no.6.
4. INGARDEN, R. Les fonctions du langage du théâtre. In: *Poétique*, 1971, no.8.
5. KOWZAN, T. Le signe au théâtre. In: *Diogène*, 1968, no.61.

„MOMENTUL” EMINESCU ÎN EVOLUȚIA LIRISMULUI ROMÂNESC

*Elena GOLOVANOVA,
Universitatea Umanistă de Stat din Ismail, Ucraina*

Ultima și sintetică expresie a romantismului european, Mihai Eminescu se afirmă într-un moment hotărâtor în orientarea poeziei românești, de *maturizare* și sinteză.

„Creația eminesciană cuprinde în universul ei imaginar, câteva atitudini și motive esențiale ce presupun un program estetic, modern și coerent al cărui ideal a fost, în opoziție cu întreaga literatură *română* de până atunci, *poezia* totală ca formă de asumare și cunoaștere a lumii. Aceste atitudini și motive lirice absorb ceea ce are mai reprezentativ și mai original poetul ca substanță ideatică și posibilitate de expresie, totul fiind topit și sintetizat de flacăra imaginației într-un proces creator exemplar, cel mai organic și mai rapid ca formă de cristalizare din întreaga noastră literatură” [1, p.36].

Personalitate creatoare excepțională, Eminescu dă „pentru prima dată în literatura *ro- mână* expresia *totală* și puternic individuală a tendințelor ce frământau de timp îndelungat această *literatură*, ridicându-le în sfera marii arte” [2, p.56]. Eminescu produce o revoluție spirituală și estetică, el *realizează* o sinteză profund originală, de nivel european, a tuturor atitudinilor romantice specifice, grație geniului său, dar și existenței unei tradiții romantice la noi, în forme mai mult sau mai puțin reprezentative în literatura pașoptistă, tradiție pe care Eminescu a cunoscut-o, dar nu pentru a o limita și a o continua obedient, ci pentru a și-o asuma mai întâi afectiv, ca apoi s-o inutilizeze prin *re-crearea ei* într-o perspectivă poetică originală, *izvorâtă* dintr-o viziune asupra cuvântului și a rolului său în *crearea* operei literare.

Romantismul eminescian este o realitate structurală cu o putere extraordinară de creație și dezmarginire, care a reușit să se *fixeze* în forme artistice de o forță expresivă incomparabilă. Eminescu sparge tiparele tradiționale ale poeziei și ale prozei narative în care specificul pământului și al sufletului

autohton era mai mult o caracteristică de suprafață, de culoare și de pitoresc, prea local prin raportarea la întâmplare și eveniment, și atinge, prin substanța bogată și forma de rară complexitate a operei sale, o densitate echivalentă cu abstracția poetică cea mai *înaltă*, de profunzime universală.

Direcția nouă în care se *încadrează* M.Eminescu este cea promovată de societatea „Junimea” și de revista „Convorbiri literare” care reprezintă o *etapă* de încordare maximă a spiritului creator național în vederea realizării unor forme moderne de manifestare culturală și literară. Junimiștii în frunte cu Maiorescu susțin teza disocierii între artă și politică, în sensul afirmării autonomiei actului creator. Revista ieșeană – „singura revistă critică”, urmărea direcționarea puterilor creatoare ale națiunii spre forme corespunzătoare de manifestare, trecerea de la localismul etnic pașoptist la *creația* de valori artistice cu expresie universală.

Revista „Convorbiri literare” a *afirmat* neîncetat valorile literare autentice, pe mării scriitori ieșiți din rândurile junimiștilor: Eminescu, Slavici, Creangă, Caragiale. Prin activitatea „Junimii” cultura și literatura *română* au ajuns la o deplină conștiință de sine, o conștiință creatoare, orientându-se spre modernitate și universalitate, ca să *poată* susține în lume, cu argumentele valorii, identitatea spiritului românesc.

Mentorului „Junimii”, lui Titu Maiorescu, îi revine meritul de a-l fi receptat critic prima dată pe Eminescu și de a fi sugerat discret superioritatea lui față de opera lui V.Aleksandri.

Esteticianul și criticul junimist este primul care intuiește noutatea și valoarea de excepție a scrisului eminescian, menționându-l elogios numai pe baza a trei poezii publicate în „Convorbiri literare” (*Venere și Madonă, Epigonii, Mortua est!*). Conștient și convins de superioritatea estetică absolută a liricii lui Eminescu, Maiorescu îl consideră pe Eminescu cel mai de seamă creator al direcției noi, al renașterii literaturii române, survenită după 1870.

În studiul *Direcția nouă în poezia și proza română* (1872), Maiorescu realizează un antologic portret sintetic al poetului romantic: „Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată *blazat* în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum așa de puțin format încât ne vine greu să-l cităm *îndată* după Aleksandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului, este dl Mihai Eminescu”.

Articolul *Eminescu și poeziile lui* (1889) este cel mai subtil studiu de critică *literară* al lui Maiorescu o sinteză critică despre marele poet. Ctitorul criticii estetice românești surprinde trăsăturile definitorii ale personalității poetului și ale creației eminesciene, formulând judecăți de valoare care anticipază cu o uimitoare claritate locul poetului în istoria literaturii române și în universalitate: „Eminescu face epocă în mișcarea noastră literară” [3, p.134]. Criticul afirmă cu certitudine caracterul ereditar al geniului poetic emines-

cian: „Ce a fost și ce a devenit Eminescu este rezultatul geniului său înăscut care era prea puternic în a sa proprie ființă încât să-l fi abătut vreun contact cu lumea de la drumul său firesc” [3, p.271].

În prezentarea personalității eminesciene, Maiorescu recurge la dihotomia om – creator de geniu. Caracteristica personalității umane este „o așa covârșitoare inteligență, *ajutată* de o memorie *căreia* nimic din cele ce-și întipărise vreodată nu-i scapă (...), încât lumea în care trăia el după firea lui și fără nici o silă, era aproape exclusiv lumea ideilor generale ce și le însușise și le avea pururea la îndemână” [3, p.272]. Eminescu era complet dezinteresat de lux și glorie. Maiorescu spulberă legenda că *mizeria* ar fi adus pe Eminescu la dezastru. „Rege el însuși al cugetării omenesti, Eminescu era un adept convins al lui Schopenhauer, era, prin urmare pesimist” [3, p.274]. Acest pesimism era eterizat sub forma cea mai senină a melancoliei pentru soarta omenirii îndeobște (...). Seninătatea abstractă, iată nota lui caracteristică în melancolie, ca și în veselie” [3, p.275].

Referindu-se la *creația* poetului, Maiorescu remarca bogăția de idei, modernitatea poeziei, vastitatea culturii, mânuirea perfectă a limbii materne, armonia uneori onomatopeică a versurilor sale, însușită din *poezia* populară și noutatea rimelor.

Profeția maioresciană arhicunoscută și des invocată, s-a adevărit: „Acesta a fost Eminescu, *aceasta* este opera lui. Pe cât se poate omeneste prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire *până astăzi*, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a veșmântului cugetării românești” [3, p.285].

Eminescu a fost cel mai cult poet al timpului său, Maiorescu afirmând: „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de *astăzi* (...) Cunoscător al filosofiei, în special al lui Platon, Kant și Schopenhauer și nu mai puțin al credințelor religioase, pasionat pentru operele poetice din toate timpurile, posedând știința celor publicate până *astăzi* din istoria și limba română, el afla în comoara ideilor astfel culese material concret de unde să-și formeze înalta abstracțiune care în poeziile lui ne deschide așa de des orizontul fără margini al gândirii omenesti” [3, p.276].

C.Noica în superbul eseu „Eminescu sau gândurile despre omul deplin al culturii românești” îl consideră „un miracol al culturii românești” [4, p.116] și-l numește un „uomo universale în versiune românească”. „Omul acesta a trăit cu suferința de a nu ști tot” [4, p.180].

Impresionanta cultură, intuiția și sensibilitatea fremătătoare i-au dezmarginat gândul, dându-i altitudine și profunzime. Ne asumăm pentru adevărul rostirii lui Noica ideea: „Un poet mare nu crește numai din poezie, un filosof

nu se formează numai cu istoria filosofiei, iar o conștiință de cultură nu e mare dacă nu e una a întregii culturi” [4, p.118].

Referințe:

- 1.DRĂGAN, M. *Mihai Eminescu. Interpretări*. Iași: Junimea, 1982.
- 2.POPOVICI, D. *Poezia lui M. Eminescu*. București: Ed.Tineretului 1979.
- 3.MAIORESCU, T. *Critice*. București: Eminescu, 1978.
- 4.NOICA, C. *Introducerea în miracolul eminescian*. București: Humanitas, 1992.

INTERPRETĂRILE CRITICE ȘI BIBLIOGRAFIILE VIERENE

Narcisa Florentina BOLDEANU
Scoala gimnazială Blânzi, România

În spațiul autohton, acasă în Basarabia, poetul se bucură de cele mai multe și variate interpretări, uneori chiar și polemice. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, precum și Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” din Chișinău au redactat două *Bibliografii* în care sunt tematic prezentate articole despre opera poetului [1]. Se poate vorbi, în acest sens, despre „Miracolul Vieru”. S-au scris materiale despre poetul poporului, despre estetica limbajului poetic vierean, despre influențele poetice în lirica viereană, despre tribunul înverșunat al națiunii, despre poetul tuturor generațiilor, despre poezia lui Vieru și postmodernism, s-au făcut analogii între poezia românului basarabean cu poezia lui A.Bosquet, Eminescu, Blaga, Bacovia și alți poeți universali, s-a mers până chiar la comparații și folosirea arhitecturii simbolice biblice. Dacă în România scriitorii își permiteau să urmărească în realizarea unor acte artistice anumite canoane, în Basarabia anilor 1960-1980 acest lucru nu ținea cap de afiș. Într-o societate sărăcită spiritual de nomenclatura și politica realist-socialistă, prioritatea poezilor o constituia recuperarea drepturilor și divinelor rostiri strămoșești.

În studiul monografic dedicat lui Grigore Vieru, acad. Mihail Dolgan, urmând o analiză orizontală și verticală asupra pieselor lirice, remarcă din ipostaza de om, dar și din aceea de literat, că secretul popularității poetului „rezidă în faptul că poezia lui se prezintă ca o sinteză dialectică a tradițiilor naționale (clasice și moderne) cu cele universale, a particularului cu general-umanul, a unei alese culturi spirituale cu o înaltă artă a cuvântului artistic, a unui umanism cuceritor cu o rafinată și democratică măiestrie literară” [2, p.280]. Această cultură a sentimentului, fără a cădea în sentimentalismul sămănătoriștilor de altădată (cum mulți adversari din ultimul val de critici îl înglobează tradiționalismului de început de sec.XX), îi deschide interpretului rus, Rassadin direcția spre înțelegerea rădăcinilor ontologice ale imaginarului poetic vierean, cea so-

lidaritate cu strămoșii, caracteristică poetului basarabean: „Autoportretul ei (al poeziei lui Vieru – *n.n.*) e mai degrabă un portret de familie. Numai că e al unei familii foarte mari. Din ea fac parte și strămoșii îndepărtați, urmașii, precum și Patria” [3, p.12].

Andrei Țurcanu stăruie asupra clarificării unor momente de poetică viereană: „Curățite de «zgura» unei contingente reprezentative (și nu întotdeauna semnificativă), aceleași teme și motive poetice alcătuiesc acum un ansamblu armonizat, cu rezonanțe profunde de spațiu național, de cadru spiritualizat. Obiectele au pierdut semnele particulare prin care se identificau și care le delimitau, biografic ori social-istoric. Nici semnificația lor simbolică nu mai este univocă. În consecință, capacitatea de concretizare și de sugestie a imaginii poetice a crescut simțitor” [3, p.77]. Criticul mai spune că Grigore Vieru aduce și o nouă viziune asupra poetului-profet, convențională pe atunci, definindu-l, în cele din urmă, pe autorul volumului *Numele tău* și ca „ascet”, „un singuratic, un izolat, un ostracizat” [4, p.77].

Cercetătoarea Elena Țau a studiat originalitatea montajului compozițional în lirica lui Vieru, ajungând, în cele din urmă, la concluzia: „Cert e că în urzeala versului lui Gr.Vieru se impregnează din abundență sensuri latente, care implică adâncire euristică și culoare stilistică personală. Aceasta nu fără concursul lucrăturii compoziționale. Finalitatea aranjamentelor și angrenărilor lui predilecte, de o simplitate și armonie desăvârșite, o identifică corelările imprezvizibile de adâncime, care implică, pe de o parte, condensare, iar, pe de altă parte, străluminare expresă a chintesenței. Structurile autorului, codificând fecund, în același timp fac transparent miezul cifrurilor, cum e, bunăoară, în *Izvorul mamei*. Spectrul sugestiilor și semnificațiilor este determinat aici de un montaj fragil și precis al câtorva lanțuri figurative paralele, așezate concentric pe un pivot anaforic. Simetria dislocărilor demarchează fiecare pereche de versuri, încondeiază elementele semnificative, punându-le în raporturi de concordantă ce înlesnesc descifrări expeditivă” [5, p.135].

Poezia lui Grigore Vieru este înțeleasă și apreciată și de generațiile care au venit mai pe urmă, generațiile lui Nicolae Dabija și cea a lui Emilian Galaicu-Păun. Nicolae Dabija vede în Vieru taina limbii lui Eminescu. Totodată, asemănarea cu Eminescu vine și pe coordonata caracterului de tribun al neamului și de publicist acid în presa vremii, de care poetul Grigore Vieru a dat dovadă de foarte multe ori: „Vieru a ajutat (înainte de 1989) generațiile tinere să-și regăsească Țara, dar și Țării (după 1989) – să-și regăsească Basarabia, cea a culturii și a poeziei. Mai puțin pe cea a politicii. (...) A jucat rolul unui conducător de oști în lupta noastră pentru Limba Română, pentru Alfabetul Latin, pentru Identitate, Demnitate și Conștiință Națională. (...) Vieru a fost un exemplu de omenie și cumsecădenie. Era o fire atât de modestă, încât se străduia să meargă printre noi parcă mai mult în vârful degetelor, astfel încât să nu ne deranjeze, astfel încât nici să nu observăm că îi suntem contemporani. Era cel mai bun

dintre noi, cel mai iubit dintre pământeni, cel mai cunoscut scriitor român” [6, p.106-108]. Mai tânărul confrate de poezie, Emilian Galaicu-Păun, încercând să-i contureze cât mai real chipul poetului, fără a apela la artificii critice de care au abuzat mulți în analiza viereană, îl găsește pe poet un *ultim sămănătorist* al literaturii române: „Latifundiar cu întinse domenii în liric pentru adulți și pentru copii, iar în ultimele două decenii și în cântecul de estradă, Grigore Vieru este – în ansamblu – ultimul sămănătorist important al literaturii române, chiar dacă – în anumite texte – e o modernitate uluitoare (am demonstrat cu textele pe masă – *Clipa ferestrei* de K. Krâlov și *Dar iată printre crengi* de Grigore Vieru – că *năluca poeziei moderne*, bântuind Europa, a trecut în câteva rânduri și Prutul: vezi: *Nistru*, nr. 7/1989, p.149). (...) Sinteză – la nivel de poetică – a liricii populare și a tradiției eminesciene (*Izvor însemnând pentru mine: folclor, Eminescu* – din interviul acordat în 1979 Ninei Josu), creația lui Grigore Vieru este Gama Do-major a poeziei române din Basarabia” [7, p.169-170].

Concluziile care se impun la finalul acestui subcapitol ne arată că poezia lui Grigore Vieru a avut încă de la început prindere atât la publicul avizat, cât și la cel mai puțin avizat. Bunăoară, criticii literari vorbesc mai aplicat despre poezia lui, apelând la aparatul științei literare, în vreme ce criticii de întâmpinare, fie că vorbim de cei autohtoni, fie că vorbim de cei din celelalte republici sovietice, apelau și la impresiile *de căldură* ale inimii, ale amicitiei. Prin popularitatea pe care a câștigat-o, într-un timp foarte scurt, Grigore Vieru este tradus, și astfel poezia lui ajunge în casele și către sufletul multor oameni. De altfel, acești primi critici, care s-au aplecat asupra poeziei sale, au semnalat încă de la început obsesiile centrale ale liricii viereane și au căutat să le evidențieze, să le pătrundă, ba chiar, în unele cazuri, să le compare cu alte motive ale poeziei moderne-contemporane. Traducerea poemelor sale, semnalarea motivelor în revistele unionale, prezența poetului la diferite festivaluri și întâlniri scriitoricești din republicile socialiste, toate ne arată că poetul nu era marginalizat, ci că își câștigase, pe bună dreptate, popularitatea, faima și locul în literatura română. Și nu avea cum să nu se întâmple toate acestea atâta vreme cât poetul basarabean rostea parcă și pentru ceilalți confrăți din alte republici teme care erau și la ei actuale, teme precum: pacea, limba, patria, mama, iubirea. De aici i s-a tras și anatema poetului ca fiind *internaționalist*, anatema aruncată asupra sa de către cei invidioși pe popularitatea pe care o dobândise, dar și pentru capacitatea lui de a rosti atât de clar, simplu și atât de profund teme care puteau fi trăite de milioane de oameni.

Referințe:

1. Biblioteca Municipală „B.P. Hașdeu”. *Grigore Vieru*. Ediție îngrijită de Iurie Kolesnik și Lidia Kulikovski. Chișinău: Museum, 1995; Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”. *Grigore Vieru*. Ediție îngrijită de Claudia Balaban. Chișinău: Baștina-Radog SRL, 2011.

2. DOLGAN, Mihail. *Eminesciense, DruŃiene, Vierene*. ChiŃinău: CEP USM, 2008.
3. CIMPOI, Mihai. Întoarcerea la izvoare. În: *Scriitori contemporani*. ChiŃinău: Literatura artistică, 1985.
4. ŢURCANU, Andrei. Poezia postbelică: de la dogmă la creativitate. În lucrarea colectivă coordonată de Mihail DOLGAN: *Literatura română postbelică*. ChiŃinău, 1998.
5. ŢAU, Elena. Structuri compoziŃionale în poezia contemporană. În: *Literatura română postbelică*.
6. DABIJA, Nicolae. Fratele lui Eminescu. Coord. Daniel CORBU. În: *Grigore Vieru în amintirile contemporanilor*. IaŃi: Princeps Edit, 2009.
7. GALAICU-PĂUN, Emilian. Gama Do-major a poeziei basarabene: În: *Grigore Vieru, Poetul*. Coord. Mihai CIMPOI. ChiŃinău: Î.E.P. *ŃtiinŃa*, 2010. Col. *Academica*, vol.VI.

JOCURILE OLIMPICE ÎNTRE MIT ŞI REALITATE

Costel BELIZNA

Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, România

E bine cunoscut că întrecerea care a menŃinut cel mai viu conŃtiinŃa unităŃii Ńi a rivalităŃii o constituia Olimpia Ńi întrecerea ei – Olimpiada. Originea e reliefată de o îmbinare între mit Ńi real, ca o metamorfoză a două elemente prezente Ńi intenŃionat amalgamate pentru a reliefa măreŃia Ńi importanŃa prin care era privită de zei Ńi muritori, într-o predestinare evidentă.

Se spune că Zeus, după ce l-a biruit pe Cronos, mâncătorul de copii Ńi pe Titani, coborându-i în Tartarul întunecat, s-a înălŃat pe vârful muntelui Olimp, devenind stăpânul lumii Ńi a statornicit jocuri care să-i cinstească biruinŃa.

Hercule, fiul reginei Alcmeia, eroul celor douăsprezece munci titanice, uci-gându-l pe regele Elidei, Augias, a sădit de bucurie trei sute de măslini, organizând jocuri la Olimpia pentru a-i mulŃumi lui Zeus. Tot el ca personaj ne mai oferă o alternativă, mult mai viabilă ca prima: pornind din Creta cu cincisprezece secole î.e.n. Ńi debarcând la Olimpia, căutând un loc de recreere Ńi relaxare, i-a pus pe cei patru fraŃi ai lui la întrecere prin fugă. În lipsa unei piste, traseul l-a stabilit el însuŃi, măsurându-i lungimea în linie dreaptă cu șase sute picioare proprii. Picioarele acestea vor rămâne celebre prin veacuri căci totalul lor însuma 190,27 de metri, adică un stadion. Drept răsplată, Hercule a încununat pe fratele său învingător cu o ramură de măslin, stabilind încă o tradiŃie.

COMMUNICATION MANAGEMENT AND AUDIT IN A SCHOOL FROM ROMANIA

Ioan SCHEAU

Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, România

The paper is structured on two levels and aims at analyzing the management and audit of communication in a typical school in the Romanian education system.

The first part of the paper analyzes the management of communication in the school, regarding all types of communication models: ascending, descending, horizontal, internal, external, formal or informal; all types of communication channels: attracting attention, developing apprehension, commitment, acceptance, involvement; all types of communication networks: centralized, circular, complex.

The second part of the paper analyzes the communication audit in a school, with all its components: exploration, examination and assessment of communication. This highlights the positive aspects of organizational communication, as well as the aspects that need to be paid special attention.

TEACHING ENGLISH WITH ...A SONG

Liziana ZAHARIE-IOSIF

Colegiul Național „I.C. Brătianu”, Hațeg, Romania

Nowadays, when one of the challenges of school is to become attractive for the new generations of students, teachers have to find new ways of making their classes interesting.

This is why one of the best tools of teaching a foreign language is music, as songs can be very effective for the development of all skills.

Teachers of foreign languages can use songs to teach grammar, vocabulary, elements of culture and civilization or history, to practice listening and speaking in a fun way.

For example, my students, who are not at ease whenever we have listening practice, change their mood when listening exercises are combined with songs and drama.

Any song will do, and teachers can choose the one that suits its purpose. The Internet is a good source of lyrics that can be used for language teaching.

This paper presents several ways of using songs and lyrics during ELT lessons, as well as a very successful activity I have done with my students, based on a well-known song, ALWAYS, performed by Bon Jovi, a song that was written in order to be included in the soundtrack of Romeo Must Die, film director Andrzej Bartkowiak's modern version of Romeo and Juliet.

CUPRINS
ISTORIE ȘI FILOSOFIE

Ivan Duminica Ștefan Panov (1812-1879) – funcționar basarabean de origine bulgară.....	3
Andrei Prohin Viziuni ale istoriei în apocalipse apocrife din Țările Române (sec.XV-XVI)..	6
Ion Gumenâi Curente religioase necunoscute din istoria Basarabiei	9
Ioan Moșneguțu Etapale de dezvoltare istorică a monahismului în spațiului Pruto-Nistrean.....	12
Tatiana Chicaroș Istoria liceului pentru fete „Remizov” din Chișinău (1910-1917).....	15
Anatol Petrencu Documente din epoca stalinismului: Decretul din 26 iunie 1940.....	18
Gheorghe Palaade Promotori ai învățământului românesc din Basarabia reprimăți în primul an de ocupație sovietică. Cazul lui Ioachim Arhip.....	21
Valentin Tomuleț Prima atestare documentară a satului Tabani, raionul Briceni.....	24
Valentin Tomuleț Revendicările mazărilor și rușii înaintate administrației regionale și imperiale în 1818 și 1820.....	27
Pavel Cocârlă Un preot și istoric al reformei – Zenovie Pâclișanu (1886-1957).....	30
Ion Eremia Înaltul cler din Moldova în anii 1768-1791 – între slujirea lui Dumnezeu și opțiunea politică.....	33
Irina Cereș Cadru juridic al relațiilor comerciale dintre Imperiul Rus și Principatul Moldovei (1791-1812).....	36
Valentin Arapu Coloniile armenesiți din Țara Moldovei și Polonia în perioada partajelor teritoriale.....	39
Sorin Trâncă Contraste ale raportului dintre stat și Biserica ortodoxă. Salarizarea preoțimii ortodoxe și bugetul cultelor (1918-1928).....	42
Vasile Țapoc Aspecte ale interacțiunii dintre filosofie și știință.....	45
Svetlana Coandă Știința și morala – factorii determinanți ai progresului omenirii. Reflecții ale filosofilor români din sec.XX.....	48
Anghelina Suceveanu, Veronica Eșanu Globalizarea – reconstruirea Turnului Babel.....	51
Dumitru Căldare Interpretări umaniste și instructiv-educative în opera lui Dimitrie Cantemir....	54

Andrei Nicolescu	
Informații inedite privind vizita la Paris a generalului Ion Antonescu, șeful marelui Stat Major român (22 august-5 septembrie 1934).....	57
Bobi Apăvăloaei	
Sistematizarea orașului Iași în prima jumătate a secolului al XIX-lea.....	60
Corneliu Ciucanu	
Intelectualitatea română interbelică și discursul politic al drepte naționalist-creștine. Simpatie, convertire, aderare.....	63
Radu Florian Bruja	
Sistemul concentraționar din România – închisoarea de la Suceava și începuturile reeducării.....	65
Ana Ioana Iriciuc	
Stabilirea relațiilor diplomatice româno-belgiene.....	68
Ștefan Melancu	
Identitatea europeană astăzi.....	71
Ion Hirghiduş	
Constructivismul culturii de tip ontologic și spiritul unei <i>mathesis universalis</i>	72

LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE

Ecaterina Crecicovschi	
Polonismul creației lui Joseph Conrad.....	73
Svetlana Corcodel	
On the uniqueness of proper name status.....	76
Cristina Blașin, Olga Duhlicher	
Particularitățile relației profesor–student în predarea unei limbi străine de specialitate.....	79
Angela Grădinaru	
Particularități de traducere ale textelor comunitare.....	82
Victoria Cravenco	
Predarea limbilor străine pentru afaceri și inserție profesională.....	85
Claudia Prigorschi, Lidia Botnaru	
Rolul profesorului în procesul de predare-învățare a limbilor străine.....	88
Ina Volosciuc	
English language acquisition through learning games perspective.....	91
Christine Karaguyaour	
La nature ambivalente du concept textuel beauté dans les oeuvres d'Amelie Nothomb.....	95
Светлана Чиж	
Использование интернет-ресурсов при подготовке и проведении уроков английского языка.....	98

LITERE

Natalia Morari	
Obiectul indirect: topica și punctuația (în baza materialului român și englez).....	101

Lidia Strah	
Perceperea exprimării în limba română a studenților vietnamezi în raport cu structurarea silabică a limbii vietnameze.....	103
Lilia Țâmbală	
Valori morfosemantice ale perfectului simplu în romanele lui Liviu Rebreanu..	106
Raisa Galben	
Erori de exprimare generate de bilingvismul român-rus.....	108
Elena Leah	
Fluctuații în utilizarea terminologiei gramaticale în limba română.....	111
Emilia Oglină	
Aspecte ale modalității ireale la nivel gramatical.....	114
Adela Manolii	
Extensiunea semantică a numelui <i>Adam</i> din expresiile biblice.....	117
Eugenia Dodon	
Elemente justițiare în textul biblic.....	120
Larisa Gurău	
Greșeli generate de omonimie în exprimarea orală.....	123
Viorica Molea	
Dimensiunea actuală a oralității în limba română.....	126
Silvia Maznic	
Alimentația romană în lexicul latin.....	129
Aliona Sobol	
Exprimarea aspectualității în unele limbi slave.....	132
Sabina Corniciuc	
Limbajul publicității: strategii conversaționale.....	135
Victoria Fonari	
Genderul social în oglinda poeziei lui N.Esinencu.....	138
Octavian Moșin	
Terminologia religioasă în vocabularul laic.....	141
Liliana Dolgan	
Dezagregarea predicatului – mijloc afectiv în limba română.....	143
Elena Varzari	
Antichitatea clasică – o sursă de inspirație pentru comunicarea on-line.....	146
Dorina Rotari	
Mitul comunitar și cultural eminescian: între mitizare și demitizare.....	149
Anatol Ciobanu	
Considerații privind determinativul numelui în limba română.....	152
Claudia Cemârtan	
Considerații privind traducerea aspectului verbal rusesc în limba română.....	154
Nicanor Țurcanu	
V.Alecsandri, primul folclorist român de concepție modernă.....	157
Alexandra Gherasim	
Caracterul etnic exprimat în limbajul scrierilor lui Ion Druță.....	160
Irina Condrea	
Cartea ca element al patrimoniului cultural.....	163
Silvia Strătilă	
Omul frumos, revitalizat de Dan Puric, unicul model real european.....	166

Maria Şleahţiţchi	
Scriptorii din „primul val” al postmodernismului basarabean: Aureliu Busuioc	169
Tamara Cristei	
Modernitatea conceptului eminescian al actului de creaţie.....	174
Tamara Cristei	
Un posibil model de realizare a procesului educaţional universitar de calitate	177
Владимир Носов	
Ю.Тынянов. Многогранность таланта.....	180
Надежда Дону	
Сопоставительный материал в преподавании речевого этикета.....	183
Евдокия Сорочяну	
Гагаузское народное православие. К вопросу о наименовании церковных праздников.....	186
Татьяна Шаршова	
Прецедентные тексты в газетном дискурсе.....	189
Ирина Ремизова	
Русский раёшный стих: история и современность.....	191
Валерий Памирский	
Идейно-художественные особенности романа «Санькья» Захара Прилепина.....	193
Всеволод Чернелев	
Метаморфозы современной афористики.....	196
Наталья Спорыш	
«Amnesie in litteris» П.Зюскинда. К проблеме преодоления инерции постмодернизма.....	199
Наталья Большеческая	
Научно-исследовательская работа по словообразованию, проводимая в вузе.....	202
Марина Труфкина	
Информационная культура – ключевой элемент исследовательской культуры будущих филологов.....	205
Татьяна Белоброва	
Особенности реализации экзистенциалистской парадигмы в поэтическом произведении.....	208
Наталья Иванова	
О специфике понятия «эмотивная лексика».....	211
Елена Даки	
К вопросу о состоянии исследования украинских южнобессарабских говоров.....	214
Светлана Рябушко	
Некоторые подходы к проблеме формирования иноязычной стратегической компетенции будущих филологов.....	216
Ольга Кудинова	
Социолингвистические аспекты перевода пушкинских текстов на французский язык.....	219

Елена Колмыкова	
Русский эстетизм. М.Кузмин.....	222
Василий Левченко	
Определение понятия «редупликация» в лексической системе современного французского языка.....	225
Ludmila Starodedova	
La valeur pragmatique des moyens lexicaux du texte publicitaire.....	228
Polina Kiseolar	
Contactele dintre limbi. Probleme de clasificare.....	231
Valentina Chevtchouk	
Approche semiologique du personnage de théâtre de l'absurde.....	234
Elena Golovanova	
„Momentul” Eminescu în evoluția lirismului românesc.....	237
Narcisa Florentina Boldeanu	
Interpretările critice și bibliografiile vierene.....	240
Costel Belizna	
Jocurile olimpice între mit și realitate.....	243
Ioan Scheau	
Communication management and audit in a school from Romania.....	244
Liziana Zaharie-Iosif	
Teaching english with ... a song.....	245

Conferința științifică

Integrare prin cercetare și inovare

26-28 septembrie 2013

Rezumatele comunicărilor

Științe umanistice

Redactori literari:

Antonina DEMBIȚCHI

Valentina MLADINA

Procesare computerizată: *Rodica ȘOITU*

„Integrare prin cercetare și inovare”, conf. șt. (2013, Chișinău). Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare”, *Științe umanistice: Rez. comunicărilor*, 26-28 sept. 2013 / **Responsabil de ediție:** Tatiana Bulimaga; **Comitetul de organizare:** Gheorghe Ciocanu, Mihail Revenco ș.a.

Semnat pentru tipar 22.07.2013

Formatul 60x84 ¹/₁₆.

Coli de tipar 16,0. Coli editoriale 16,0.

Comanda 272. Tirajul 110 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009